НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА і ОБОРОНА

№ 6 (18)

2001

Засновник і видавець:

УКРАЇНСЬКИЙ ЦЕНТР ЕКОНОМІЧНИХ І ПОЛІТИЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ ІМЕНІ ОЛЕКСАНДРА РАЗУМКОВА

Президент Центру — Анатолій Гриценко
Головний редактор — Людмила Шангіна

Журнал зареєстровано в Державному комітеті інформаційної політики України, свідоцтво КВ № 4122

Журнал видається українською та англійською мовами
Загальний тираж
1500 примірників

Адреса редакції:
Київ, 01034, вул. Прорізна, 9, офіс 20
тел.: (380 44) 228-86-87
тел./факс: (380 44) 244-34-53
e-mail: info@uceps.com.ua
WEB-сторінка: www.uceps.com.ua

При використанні матеріалів посилання на журнал «Національна безпека і оборона» обов'язкове

Редакція може не поділяти точки зору авторів

Фотографії:
Associated Press — обкладинка;
Укрінформ — стор. 12, 19;
Мир фото — стор. 16, 17;
«Військо України» — стор. 18;
Africa Aerospace and Defence 2000 Exhibition — стор. 69;
www.aviation.ru — стор. 22;
NATO Review — стор. 13.

Макет — Павло Войтенко, Олександр Москаленко

Техніко-комп'ютерна підтримка — Антон Балицький

© УЦЕПД, 2001

ЗМІСТ

РОЗВИТОК ЕКСПОРТНОГО КОНТРОЛЮ В УКРАЇНІ В КОНТЕКСТІ РЕГІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ

ЕКСПОРТНИЙ КОНТРОЛЬ: ДОСВІД УКРАЇНИ

ПРОЕКТ ЗАКОНУ УКРАЇНИ
Про державний контроль за міжнародними передачами товарів військового призначення та подвійного використання. 2

ДЕРЖАВНИЙ КОНТРОЛЬ ЧУТЛИВОГО ЕКСПОРТУ КРІЗЬ ПРИЗМУ ЗВИНУВАЧЕНЬ
Валентин БАДРАК 10

ЕКСПОРТНИЙ КОНТРОЛЬ УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ СВІТОВОГО ДОСВІДУ
Віталій БЕГМА 15

УКРАЇНА В ОЦІНКАХ СІПРІ
Микола СУНГУРОВСЬКИЙ 21

НОРМАТИВНО-ПРАВОВА БАЗА ЕКСПОРТНОГО КОНТРОЛЮ В УКРАЇНІ 23

ЕКСПОРТНИЙ КОНТРОЛЬ: ДОСВІД ЗАХІДНИХ ДЕРЖАВ

"АМЕРИКАНСЬКА ФОРТЕЦЯ" В УМОВАХ ЗМІН НА ТРАНСАТЛАНТИЧНОМУ РИНКУ ОЗБРОЄНЬ ТА ЕКСПОРТНИЙ КОНТРОЛЬ
Гордон АДАМС 66

КОДЕКС ПОВЕДІНКИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ СТОСОВНО ЕКСПОРТУ ОЗБРОЄНЬ 71

ПРОЗОРІСТЬ І ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ У ТОРГІВЛІ ОЗБРОЄННЯМИ В ЄВРОПІ: ДО СПІЛЬНИХ СТАНДАРТІВ ТА ОПТИМАЛЬНИХ ДІЙ
Бернардо МАР'ЯНІ, Ангус УРКВАРТ 74

ЕКСПОРТНИЙ КОНТРОЛЬ: ДОСВІД РОСІЇ

ФЕДЕРАЛЬНЫЙ ЗАКОН ОБ ЭКСПОРТНОМ КОНТРОЛЕ 85

Читайте наші аналітичні матеріали на WEB-сторінці в Інтернет:
www.uceps.com.ua

ПРОЕКТ ЗАКОНУ УКРАЇНИ

Про державний контроль за міжнародними передачами товарів військового призначення та подвійного використання

Розділ I. Загальні положення

Цей Закон регулює діяльність, пов'язану з державним контролем за міжнародними передачами товарів військового призначення та подвійного використання з метою забезпечення національних інтересів України, а також дотримання її міжнародних зобов'язань щодо нерозповсюдження зброї масового знищення, засобів її доставки та передач звичайних видів озброєння.

Стаття 1. Визначення термінів

У цьому Законі терміни вживаються в такому значенні:

міжнародні передачі товарів — експорт, імпорт, реекспорт товарів, їх тимчасове вивезення за межі України або тимчасове ввезення на територію України, транзит товарів територією України, а також будь-які інші передачі товарів, що здійснюються поза територією України, за умови участі в їх організації або реалізації суб'єктів здійснення міжнародних передач товарів;

експорт — продаж або передача на інших підставах товарів іноземним суб'єктам господарської та іншої діяльності з вивезенням або без вивезення цих товарів за митний кордон України, включаючи реекспорт товарів, у тому числі:

продаж або передача товарів в Україні посольству чи представнику будь-якої юридичної особи іноземної держави, іноземцю чи особі без громадянства;

продаж або передача в Україні або за її межами права управління (контролю) товаром юридичній особі іноземної держави чи її представнику або іноземцю, у тому числі через засоби зв'язку;

розкриття технології іноземцю;

фактичне відвантаження товарів з метою подальшої їх передачі або переміщення за межі України;

ембарго (повне або часткове) — заборона чи обмеження експорту товарів до держав, визначених міжнародними організаціями, членом яких є Україна або щодо яких здійснюється відповідна національна політика;

імпорт — купівля або отримання на інших законних підставах від іноземних суб'єктів господарської та іншої діяльності товарів з ввезенням або без ввезення цих товарів на територію України, включаючи їх купівлю для власного споживання установами та організаціями України, що знаходяться за її межами;

реекспорт — передача, у тому числі продаж іноземним суб'єктам господарської та іншої діяльності з вивезенням за межі України або без нього товарів, що були раніше імпортовані в Україну;

транзит — переміщення товарів з однієї до іншої іноземної держави територією України без будь-якого використання на її території, за винятком випадків, коли право власності чи право володіння товаром під час такого переміщення в установленому порядку на території України переходить від однієї до іншої особи;

тимчасове вивезення товарів — вивезення товарів з території України до іноземної держави з наступним їх поверненням в Україну;

тимчасове ввезення товарів — ввезення товарів на територію України з іноземної держави з обов'язковим їх вивезенням з території України;

товари — товари військового призначення та подвійного використання, міжнародні передачі яких підлягають державному експортному контролю;

товари військового призначення (у сукупності чи окремо) — вироби військового призначення, послуги військового призначення та технології військового призначення;

вироби військового призначення — озброєння, боєприпаси, військова і спеціальна техніка, спеціальні комплектуючі вироби для їх виробництва, вибухові речовини, а також матеріали та обладнання, спеціально призначені для розроблення, виробництва або використання зазначених виробів;

послуги військового призначення — надання іноземним юридичним або фізичним особам в Україні або за її межами послуг, у тому числі посередницьких, у сфері проектування, розроблення, конструювання, виготовлення, виробництва, будівництва, складання, випробування, ремонту, технічного обслуговування, модифікації, модернізації, експлуатації, демілітаризації, знищення, збуту, зберігання, придбання або використання виробів чи технологій військового призначення, їх фінансування, а також надання іноземним особам технічних даних та технічної допомоги;

технології військового призначення — спеціальна інформація в будь-якій формі (за винятком загальнодоступної інформації) необхідна для розроблення, виробництва або використання виробів військового призначення. Ця інформація може надаватися у формі технічних даних або технічної допомоги;

товари подвійного використання — окремі види виробів, обладнання, матеріалів, програмного забезпечення і технологій, а також роботи і послуги, пов'язані з ними, які, крім цивільного призначення, можуть бути використані у військових або терористичних цілях чи під час розроблення, виробництва або застосування зброї масового знищення, у тому числі ядерних матеріалів, хімічних речовин, бактеріологічних, біологічних та токсинних препаратів, чи розроблення, виробництва або використання засобів доставки зазначеної зброї та товарів військового призначення;

кінцеві споживачі — суб'єкти підприємницької діяльності України, Збройні Сили, інші військові формування України, іноземні суб'єкти господарської та іншої діяльності, які безпосередньо є споживачами товарів, імпортованих в Україну або експортованих з України;

дозвіл — належним чином оформлене рішення спеціально уповноваженого органу з питань державного експортного контролю щодо можливості здійснення експорту чи імпорту товарів. Дозвіл може бути разовим, генеральним або відкритим;

висновок — належним чином оформлене рішення спеціально уповноваженого органу з питань державного експортного контролю щодо можливості тимчасового ввезення товарів, тимчасового їх вивезення чи транзиту, проведення переговорів, пов'язаних з укладенням зовнішньоекономічних договорів (контрактів) на міжнародні передачі товарів військового призначення або на експорт товарів подвійного використання та інших товарів до держав, щодо яких установлено часткове ембарго на поставки таких товарів. Висновок може бути разовим, генеральним або відкритим;

разовий дозвіл чи висновок — дозвіл чи висновок, який видається суб'єкту здійснення міжнародних передач товарів для здійснення конкретної міжнародної передачі товарів до визначеного кінцевого споживача з визначенням їх найменувань, кількості, вартості, особливих умов поставки, іноземного суб'єкта господарської або іншої діяльності, держави призначення або походження товарів та їх кінцевого споживача;

генеральний дозвіл чи висновок — дозвіл чи висновок, який видається суб'єкту здійснення міжнародних передач товарів для неодноразового здійснення міжнародних передач товарів до визначеного кінцевого споживача з визначенням їх найменувань, особливих умов поставки, іноземного суб'єкта господарської або іншої діяльності, держави призначення або походження товарів та їх кінцевого споживача;

відкритий дозвіл чи висновок — дозвіл чи висновок, який видається суб'єкту здійснення міжнародних передач товарів для неодноразового здійснення міжнародних передач товарів з визначенням тільки їх найменувань, особливих умов поставки та держави призначення або походження товарів;

суб'єкт здійснення міжнародних передач товарів — зареєстрований спеціально уповноваженим органом з питань державного експортного контролю суб'єкт підприємницької діяльності України, який має намір здійснювати міжнародні передачі товарів, у тому числі фізичні та юридичні особи України, що мають намір здійснювати посередницьку діяльність, пов'язану з міжнародними передачами товарів військового призначення;

державний експортний контроль — комплекс заходів, які здійснюють державні органи, щодо забезпечення експортного контролю за міжнародними передачами товарів, їх використанням юридичними і фізичними особами відповідно до міжнародних зобов'язань України та інтересів національної безпеки;

система внутрішньофірмового експортного контролю — комплекс заходів організаційного, правового, інформаційного та іншого характеру, що виконуються суб'єктами здійснення міжнародних передач товарів з метою дотримання ними та підпорядкованими їм установами, організаціями вимог державного експортного контролю;

документи про гарантії — документи, які містять письмові гарантії (зобов'язання, підтвердження) уповноважених на це державних органів щодо використання в заявлених цілях товарів, які видаються у формі міжнародного імпортного сертифіката, сертифіката підтвердження доставки чи іншого документа, що містить такі гарантії (зобов'язання, підтвердження), або документи, які встановлюють письмові гарантії (зобов'язання) кінцевих споживачів, які видаються у формі сертифіката кінцевого споживача;

документи про державні гарантії — міжнародний імпортний сертифікат чи інший документ, що містить такі гарантії (зобов'язання, підтвердження), виданий уповноваженим на це державним органом;

міжнародний імпортний сертифікат — документ, виданий уповноваженим на це державним органом держави-імпортера, який підтверджує зобов'язання імпортера імпортувати товари до цієї держави, а якщо товари не будуть імпортовані до неї, не направляти їх в інше місце без дозволу відповідного державного органу;

сертифікат підтвердження доставки — документ, виданий уповноваженим на це державним органом держави-імпортера, який підтверджує, що зазначений у ньому товар доставлено до цієї держави;

сертифікат кінцевого споживача — документ, яким кінцевий споживач визначає місце встановлення (використання) і мету кінцевого використання товару та гарантує, що цей товар не буде використаний в інших цілях, ніж зазначені в сертифікаті, не буде переданий іншому суб'єкту підприємницької діяльності на території держави призначення або реекспортований без дозволу відповідного державного органу, а також бере на себе інші гарантії (зобов'язання) щодо товару, що імпортується, якщо це передбачено умовами зовнішньоекономічного договору (контракту) чи вимогами держав-експортерів товарів.

Стаття 2. Сфера застосування цього Закону

Дія цього Закону поширюється на діяльність, пов'язану з міжнародними передачами товарів, включаючи надання посередницьких послуг, виробниче, науково-технічне та інше кооперування, демонстрацію експонатів на міжнародних виставках та ярмарках з метою рекламування, проведення випробувань, прибережну і прикордонну торгівлю та операції з обміну товарами, що здійснюються в установленому порядку суб'єктами здійснення міжнародних передач товарів.

Дія цього Закону не поширюється на:

переміщення товарів у зв'язку із заходами, що проводяться Збройними Силами та іншими військовими формуваннями України за межами її території або військовими формуваннями іноземних держав на території України в рамках міжнародних договорів, які передбачають відповідні механізми державного контролю за переміщенням товарів;

міжнародні передачі газової, спортивної та мисливської зброї, її складових частин, патронів до газової зброї, боєприпасів до спортивної та мисливської зброї, а також вивезення, ввезення табельної і службово-штатної зброї, належної військовослужбовцям, особами рядового і начальницького складу органів внутрішніх справ та іншим особам, які відповідно до законодавства мають право носіння такої зброї.

Порядок державного контролю за здійсненням міжурядових експортних поставок товарів з метою надання військової допомоги згідно з умовами міжнародних договорів України, а також переміщень товарів за межі України, пов'язаних з наданням екстреної технічної допомоги іноземним державам, визначається Кабінетом Міністрів України.

Стаття 3. Правова основа державного експортного контролю

Правову основу державного експортного контролю становлять Конституція України, закони України, цей Закон, акти Президента України і Кабінету Міністрів України, інші нормативно-правові акти, а також міжнародні договори України.

Стаття 4. Принципи державної політики в галузі експортного контролю

Україна проводить державну політику в галузі експортного контролю, яка є складовою частиною її внутрішньої і зовнішньої політики і здійснюється виключно з метою забезпечення національної безпеки держави та захисту її політичних, економічних і військових інтересів.

Державна політика в галузі експортного контролю формується відповідно до таких основних принципів:

сумлінність виконання міжнародних зобов'язань України щодо нерозповсюдження зброї масового знищення, засобів її доставки, а також контролю за здійсненням міжнародних передач товарів військового призначення і подвійного використання;

законність, гласність і доступність інформації з питань експортного контролю;

пріоритет інтересів національної безпеки держави;

здійснення державного експортного контролю тільки в тій мірі, у якій це необхідно для досягнення його цілей;

гармонізація процедур і правил державного експортного контролю з загальновизнаними міжнародними нормами і практикою;

взаємодія з міжнародними організаціями та іноземними державами в галузі експортного контролю з метою зміцнення міжнародної безпеки і стабільності, запобігання розповсюдженню зброї масового знищення та засобів її доставки, а також установлення державного контролю за здійсненням міжнародних передач товарів військового призначення і подвійного використання.

Стаття 5. Методи здійснення державного експортного контролю

Державний експортний контроль здійснюється за допомогою методів регулювання в галузі експортного контролю, які включають:

ідентифікацію товарів і технологій, тобто встановлення відповідності конкретних товарів, які є об'єктами міжнародних передач, товарам, включеним до списків, зазначених у статті 9 цього Закону;

дозвільний порядок здійснення міжнародних передач товарів;

митний контроль і митне оформлення товарів відповідно до митного законодавства України;

застосування засобів державного примусу (санкцій) стосовно суб'єктів здійснення міжнародних передач товарів, які порушили встановлений цим Законом та іншими актами законодавства в галузі експортного контролю порядок здійснення міжнародних передач товарів, або попередження таких порушень.

Стаття 6. Повноваження органів державної влади в галузі експортного контролю

Верховна Рада України визначає законодавчі основи державної політики в галузі експортного контролю.

Президент України здійснює керівництво державною політикою в галузі експортного контролю.

Рада національної безпеки і оборони України здійснює контроль за діями органів виконавчої влади в галузі експортного контролю.

Реалізацію державної політики в галузі експортного контролю здійснює Кабінет Міністрів України, спеціально уповноважений орган з питань державного експортного контролю, а також міністерства, інші органи виконавчої влади, уповноважені згідно із законодавством здійснювати заходи в галузі експортного контролю. Зазначені органи виконавчої влади можуть також залучати до участі у здійсненні заходів державного експортного контролю інші центральні органи виконавчої влади, представництва України за кордоном та юридичних осіб, діяльність яких безпосередньо не пов'язана з державним експортним контролем, за згодою їх керівників.

Спеціально уповноважений орган з питань державного експортного контролю обмежує або забороняє провадження діяльності, пов'язаної з міжнародними передачами товарів, у випадках, якщо її здійснення суперечить національним інтересам України, її міжнародним зобов'язанням, цілям боротьби з тероризмом, а також у випадках, коли є підстави вважати, що зазначені товари належать до зброї масового знищення чи призначені для створення такої зброї або засобів її доставки, або в разі відсутності належних гарантій (зобов'язань) щодо кінцевого використання товарів.

Стаття 7. Обмін інформацією у процесі здійснення процедур державного експортного контролю

Спеціально уповноважений орган з питань державного експортного контролю має право отримувати

безоплатно від органів виконавчої влади, суб'єктів здійснення міжнародних передач товарів інформацію, необхідну для здійснення повноважень у галузі експортного контролю, використовувати її та здійснювати обмін інформацією у цій галузі.

Інформація про міжнародні передачі товарів, отримана органами, що здійснюють державний експортний контроль, від органів виконавчої влади, суб'єктів здійснення міжнародних передач товарів та в рамках міжнародного обміну такою інформацією, використовується виключно в цілях експортного контролю.

Обмін інформацією, пов'язаною з міжнародними передачами товарів, з відповідними органами інших держав та міжнародними організаціями не повинен суперечити законодавству України та її національним інтересам.

Розділ II. Основи організації та здійснення державного експортного контролю

Стаття 8. Списки товарів, що підлягають державному експортному контролю

Товари, міжнародні передачі яких підлягають державному експортному контролю, включаються до списків товарів, що підлягають державному експортному контролю (далі — списки), які складаються за відповідними групами товарів.

Списки складаються спеціально уповноваженим органом з питань державного експортного контролю із залученням заінтересованих міністерств, інших центральних органів виконавчої влади. До складання списків можуть також залучатися представники підприємств, наукових установ, організацій, а також їх об'єднань.

Списки та порядок державного експортного контролю за міжнародними передачами товарів, внесених до цих списків, затверджуються Кабінетом Міністрів України.

Якщо суб'єкту здійснення міжнародних передач товарів стало відомо про можливість повного чи часткового використання товарів, що передбачаються для експорту, для розроблення, виробництва, обслуговування, управління, ремонту, зберігання, виявлення, ідентифікації або для розповсюдження зброї масового знищення чи засобів її доставки, він зобов'язаний звернутися до спеціально уповноваженого органу з питань державного експортного контролю за отриманням дозволу на право здійснення експорту товарів, незалежно від того зазначені вони в списках чи ні.

В окремих випадках, коли центральні органи виконавчої влади, що здійснюють державний експортний контроль, отримують інформацію про наміри або можливість використання в державах, що є кінцевими споживачами окремих видів товарів, не внесених до списків, для розроблення, виробництва або розповсюдження зброї масового знищення та засобів її доставки, спеціально уповноважений орган з питань державного експортного контролю за поданням зазначених центральних органів виконавчої влади, що мають таку інформацію, має право застосовувати для таких товарів процедури державного експортного контролю.

Державний експортний контроль здійснюється також і стосовно товарів, не внесених до списків, які ввозяться на територію України, з наданням на вимогу держави-експортера міжнародного імпортного сертифіката або іншого документа, яким засвідчується поширення дії державного експортного контролю на зазначені товари.

Стаття 9. Експертиза в галузі експортного контролю

Рішення щодо належності конкретного товару до товарів, внесених до списків, та видачу відповідних дозволів, висновків чи документів про державні гарантії (зобов'язання, підтвердження) приймається спеціально уповноваженим органом з питань державного експортного контролю за результатами експертизи в галузі експортного контролю.

Порядок проведення експертизи в галузі експортного контролю визначається Кабінетом Міністрів України.

Стаття 10. Реєстрація суб'єктів здійснення міжнародних передач товарів

Суб'єкти підприємницької діяльності України, які мають намір здійснювати міжнародні передачі товарів, у тому числі фізичні та юридичні особи України, що мають намір провадити посередницьку діяльність, пов'язану з міжнародними передачами товарів військового призначення, попередньо реєструються як суб'єкти здійснення міжнародних передач товарів спеціально уповноваженим органом з питань державного експортного контролю.

Для здійснення реєстрації суб'єкти підприємницької діяльності подають до спеціально уповноваженого органу з питань державного експортного контролю відомості та документи, необхідні для проведення попередньої експертизи товарів, їх ідентифікації та визначення процедур здійснення експортного контролю щодо цих товарів. За підсумками експертизи спеціально уповноважений орган з питань державного експортного контролю ідентифікує товари, визначає умови здійснення їх міжнародних передач та видає зазначеним суб'єктам підприємницької діяльності посвідчення про їх реєстрацію як суб'єктів здійснення міжнародних передач товарів та відповідний висновок про порядок міжнародних передач товарів.

Порядок реєстрації суб'єктів здійснення міжнародних передач товарів визначається Кабінетом Міністрів України.

Стаття 11. Повноваження на право здійснення міжнародних передач товарів

Для здійснення експорту, імпорту товарів військового призначення та товарів, які містять відомості, що становлять державну таємницю, суб'єкти здійснення міжнародних передач товарів повинні отримати повноваження на право здійснення таких передач.

Порядок отримання та скасування повноважень на право здійснення міжнародних передач зазначених у цій статті товарів визначається Кабінетом Міністрів України.

Стаття 12. Внутрішньофірмові системи експортного контролю

З метою забезпечення виконання законодавства у галузі експортного контролю на усіх етапах здійснення міжнародних передач товарів суб'єкти здійснення міжнародних передач товарів можуть створювати внутрішньофірмові системи експортного контролю. Спеціально уповноважений орган з питань державного експортного контролю сприяє створенню таких систем і надає цим суб'єктам необхідну інформаційно-методичну допомогу.

Створення внутрішньофірмових систем експортного контролю є обов'язковим для суб'єктів здійснення міжнародних передач товарів, які мають намір отримати повноваження на право здійснення експорту, імпорту товарів військового призначення та товарів, які містять відомості, що становлять державну таємницю, або у випадках, коли вони мають намір отримати генеральні чи відкриті дозволи або висновки.

Стаття 13. Дозволи та висновки

Дозволи та висновки оформляються спеціально уповноваженим органом з питань державного експортного контролю як разові, генеральні чи відкриті.

Разові дозволи чи висновки видаються суб'єктам здійснення міжнародних передач товарів стосовно конкретних зовнішньоекономічних договорів (контрактів) на здійснення таких передач і є дійсними протягом установленого строку, але не більше одного року. Якщо зовнішньоекономічний договір (контракт) не виконано протягом строку дії разового дозволу чи висновку, строк дії такого документа може бути продовжений спеціально уповноваженим органом з питань державного експортного контролю на підставі обґрунтованого звернення суб'єкта здійснення міжнародних передач товарів, але не більше ніж на строк дії зовнішньоекономічного договору (контракту).

Генеральні дозволи чи висновки можуть видаватися суб'єктам здійснення міжнародних передач товарів у випадках, коли передбачається неодноразове здійснення таких передач конкретним кінцевим споживачам за зовнішньоекономічними договорами (контрактами), які укладаються протягом дії такого дозволу чи висновку, і є дійсними протягом установленого строку, але не більше трьох років.

Відкриті дозволи чи висновки можуть надаватися суб'єктам здійснення міжнародних передач товарів у випадках, коли передбачається неодноразове здійснення таких передач різним кінцевим споживачам конкретної держави призначення за зовнішньоекономічними договорами (контрактами), укладеними з конкретними імпортерами, які оформляються протягом строку дії такого дозволу чи висновку в рамках відповідних міжнародних договорів або у випадках здійснення таких передач з державами, які є учасниками міжнародних режимів експортного контролю чи щодо яких здійснюється відповідна державна політика, і є дійсними протягом установленого строку, але не більше трьох років.

Обов'язковими умовами видачі суб'єктам здійснення міжнародних передач товарів генеральних та відкритих дозволів чи висновків є наявність у цих суб'єктів внутрішньофірмових систем експортного контролю, які забезпечують виконання вимог експортного контролю у процесі здійснення конкретних міжнародних передач товарів, забезпечення належного зберігання документів, пов'язаних з такими передачами, та подання спеціально уповноваженому органу з питань державного експортного контролю відповідної звітності про фактичне використання зазначених дозволів чи висновків.

Стаття 14. Отримання дозволів, висновків і документів про державні гарантії

Рішення про видачу дозволу, висновку чи документа про державні гарантії приймається спеціально уповноваженим органом з питань державного експортного контролю за висновками експертизи в галузі експортного контролю.

Для прийняття рішення про видачу дозволу, висновку чи документа про державні гарантії суб'єкт здійснення міжнародних передач товарів чи іноземний суб'єкт господарської або іншої діяльності повинен звернутися з відповідною письмовою заявою до спеціально уповноваженого органу з питань державного експортного контролю і подати документи, необхідні для проведення експертизи та прийняття рішення по суті заяви. Ці документи мають містити точні відомості про товари, порядок їх міжнародної передачі та підтвердження такої передачі.

Заява про надання дозволу, висновку чи документа про державні гарантії залишається без розгляду, якщо:

заява подана (підписана) особою, яка не має на це повноважень;

документи подано не в повному обсязі або оформлено з порушенням вимог цієї статті.

Про залишення заяви про надання дозволу, висновку чи документа про державні гарантії без розгляду заявник повідомляється письмово з обґрунтуванням причин.

У разі прийняття рішення про відмову у видачі дозволу, висновку чи документа про державні гарантії спеціально уповноважений орган з питань державного експортного контролю повідомляє про це заявника протягом трьох днів після прийняття відповідного рішення з обґрунтуванням причин.

Розгляд заяв про видачу дозволів, висновків чи документів про державні гарантії проводиться спеціально уповноваженим органом з питань державного експортного контролю із залученням у разі потреби інших державних органів, а також підприємств, установ та організацій будь-якої форми власності.

Порядок видачі дозволів, висновків чи документів про державні гарантії, а також перелік документів, що подаються для їх отримання, затверджується Кабінетом Міністрів України.

Дозвіл, висновок чи документ про державні гарантії може бути скасовано або його дію призупинено спеціально уповноваженим органом з питань державного експортного контролю у разі:

припинення в установленому законодавством порядку юридичної особи - суб'єкта здійснення міжнародних передач товарів;

визнання в установленому законодавством порядку суб'єкта здійснення міжнародних передач товарів банкрутом;

установлення фактів, які свідчать, що дозвіл, висновок чи документ про державні гарантії було видано на підставі недостовірних або неповних даних;

порушення експортером або імпортером вимог особливих умов поставки, з урахуванням яких було видано дозвіл, висновок чи документ про державні гарантії;

внесення без погодження спеціально уповноваженим органом з питань державного експортного контролю змін до зовнішньоекономічного договору (контракту) після отримання дозволу, висновку чи документа про державні гарантії;

порушення суб'єктом здійснення міжнародних передач товарів законодавства з питань експортного контролю;

необхідності забезпечення національних інтересів чи дотримання міжнародних зобов'язань України.

Спеціально уповноважений орган з питань державного експортного контролю забезпечує зберігання заяв суб'єктів здійснення міжнародних передач товарів чи іноземних суб'єктів господарської або іншої діяльності та пов'язаних з ними документів протягом п'яти років з моменту видачі дозволу, висновку чи документа про державні гарантії або з моменту прийняття рішення про відмову у видачі таких документів.

Стаття 15. Зовнішньоекономічні договори (контракти) про здійснення міжнародних передач товарів

Зовнішньоекономічні договори (контракти) про здійснення міжнародних передач товарів повинні укладатися суб'єктами здійснення міжнародних передач товарів з урахуванням рекомендацій, пов'язаних із здійсненням таких передач.

Рекомендації щодо укладення зовнішньоекономічних договорів (контрактів) про здійснення міжнародних передач товарів визначаються Кабінетом Міністрів України.

Суб'єктам підприємницької діяльності України, включаючи фізичних осіб, забороняється укладати та виконувати зовнішньоекономічні договори (контракти) щодо міжнародних передач товарів або брати участь у їх виконанні у будь-який інший спосіб, якщо їм стало відомо, що такі товари можуть бути використані іноземною державою або іноземним суб'єктом господарської діяльності з метою створення зброї масового знищення чи засобів її доставки.

Суб'єкт підприємницької діяльності, у тому числі фізична особа, зобов'язаний відмовитися від виконання зовнішньоекономічного договору (контракту) щодо здійснення міжнародної передачі товару, якщо йому стало відомо, що товар буде використано в інших цілях, ніж заявлено, або іншим кінцевим споживачем.

Стаття 16. Порядок видачі документів про гарантії

Порядок видачі документів про гарантії та порядок здійснення державного контролю за дотриманням зобов'язань щодо використання у заявлених цілях товарів установлюється Кабінетом Міністрів України.

Розділ III. Контроль діяльності, пов'язаної з міжнародними передачами товарів

Стаття 17. Державний контроль за проведенням переговорів, пов'язаних з укладенням зовнішньоекономічних договорів (контрактів)

Для проведення з іноземним суб'єктом господарської або іншої діяльності переговорів, пов'язаних з укладенням зовнішньоекономічних договорів (контрактів) про здійснення міжнародних передач товарів військового призначення, а також експорту товарів подвійного використання, на поставки яких до відповідної іноземної держави встановлено часткове ембарго, суб'єкт здійснення міжнародних передач товарів зобов'язаний попередньо звернутися до спеціально уповноваженого органу з питань державного експортного контролю за отриманням висновку щодо можливості їх проведення.

Порядок державного контролю за проведенням переговорів, зазначених у частині першій цієї статті, встановлюється Кабінетом Міністрів України.

Стаття 18. Контроль кінцевого використання товарів

Суб'єкт здійснення міжнародних передач товарів зобов'язаний надати спеціально уповноваженому органу з питань державного експортного контролю повну та достовірну інформацію про відоме йому кінцеве використання товару, міжнародну передачу якого планується здійснити, а також документи, які підтверджують гарантії (зобов'язання) щодо використання товару виключно заявленим кінцевим споживачем та в заявлених цілях.

Суб'єкти здійснення міжнародних передач товарів повинні вживати заходів щодо перевірок доставки і кінцевого використання товарів та надавати про це інформацію спеціально уповноваженому органу з питань державного експортного контролю, а також сприяти уповноваженим на це державним органам у проведенні в установленому порядку таких перевірок.

Спеціально уповноважений орган з питань державного експортного контролю та уповноважені на це інші державні органи мають право у порядку, передбаченому частинами четвертою - шостою цією статті, проводити перевірку доставки чи кінцевого використання товару на будь-якому етапі міжнародної передачі та після фактичної доставки кінцевому споживачеві.

Державний контроль за виконанням кінцевими споживачами в Україні зобов'язань щодо використання імпортованих товарів у заявлених цілях здійснюється на підставі аналізу звітів суб'єктів підприємницької діяльності - кінцевих споживачів про фактичне використання товарів, а також шляхом проведення планових вибіркових перевірок фактичного використання товарів за призначенням їх кінцевими споживачами, які можуть здійснюватися уповноваженими посадовими особами спеціально уповноваженого органу з питань державного експортного контролю або утвореними ним з цією метою міжвідомчими контрольними комісіями.

Перевірка за участю представників іноземних експортерів та/або компетентних державних органів держави-експортера фактичного використання кінцевими споживачами в Україні товарів, які були імпортовані з наданням державних гарантій щодо їх використання у заявлених цілях, може проводитися тільки у випадках, передбачених зовнішньоекономічними договорами (контрактами), або коли це обумовлено міжнародними договорами, учасниками яких є держава іноземного експортера та Україна.

Перевірка державними органами України використання іноземними кінцевими споживачами товарів, які були імпортовані з України іноземними суб'єктами господарської або іншої діяльності з наданням державних гарантій (зобов'язань) щодо їх використання у заявлених цілях, на території держав, які є кінцевими споживачами товарів, може проводитися, якщо це передбачено зовнішньоекономічними договорами (контрактами), згідно з якими товари імпортовано з України, або якщо це обумовлено міжнародними договорами, учасниками яких є держава, що є кінцевим споживачем товарів, та Україна. Підставою для проведення таких перевірок є відповідні письмові гарантії (зобов'язання) уповноважених на це державних органів іноземної держави, надані у зв'язку з імпортом товарів з України.

Порядок здійснення контролю кінцевого використання товарів визначається Кабінетом Міністрів України.

Стаття 19. Митний контроль

Митне оформлення і митний контроль товарів здійснюються в порядку, передбаченому Митним кодексом України та законодавством у галузі експортного контролю.

На запит імпортера товарів митні органи України видають сертифікат підтвердження доставки, яким підтверджують факт надходження в Україну товарів, визначених у зазначеному сертифікаті.

Порядок видачі сертифіката підтвердження доставки визначається Кабінетом Міністрів України.

Стаття 20. Контроль використання дозволів, висновків чи документів про державні гарантії

Суб'єкт здійснення міжнародних передач товарів, який отримав дозвіл, висновок чи документ про державні гарантії, подає до спеціально уповноваженого органу з питань державного експортного контролю письмові звіти про фактичне використання зазначених документів. Форма звіту та строки його подання визначаються спеціально уповноваженим органом з питань державного експортного контролю.

Суб'єкт здійснення міжнародних передач товарів зобов'язаний надавати на вимогу спеціально уповноваженого органу з питань державного експортного контролю документи та інформацію, необхідні для здійснення ним заходів у галузі експортного контролю, у тому числі документи про гарантії (зобов'язання, підтвердження), технічні довідки та інші документи, пов'язані з укладенням та виконанням зовнішньоекономічних договорів (контрактів) про здійснення міжнародних передач товарів, щодо яких спеціально уповноваженим органом з питань державного експортного контролю видано дозвіл, висновок чи документ про державні гарантії.

Суб'єкт здійснення міжнародних передач товарів зобов'язаний забезпечити зберігання документів, пов'язаних з укладенням та виконанням зовнішньоекономічних договорів (контрактів) про здійснення міжнародних передач товарів, протягом п'яти років з моменту закінчення процесу здійснення відповідної міжнародної передачі товарів.

Розділ IV. Попередження правопорушень та відповідальність у галузі експортного контролю

Стаття 21. Попередження правопорушень у процесі провадження діяльності, пов'язаної з міжнародними передачами товарів

З метою попередження правопорушень у процесі провадження діяльності, пов'язаної з міжнародними передачами товарів, спеціально уповноважений орган з питань державного експортного контролю, а також міністерства, інші органи виконавчої влади, уповноважені згідно із законодавством здійснювати заходи у галузі державного експортного контролю, мають право подавати органам, які здійснюють оперативно-розшукову діяльність, запити щодо проведення оперативно-розшукових заходів, а також відповідно до своїх повноважень, визначених законодавством, проводити розслідування, пов'язані з порушеннями законодавства у галузі експортного контролю, у тому числі здійснювати перевірки доставки товарів, фактичного їх використання та відповідної документації, на підставі якої здійснено міжнародну передачу товару.

Стаття 22. Порушення законодавства у галузі експортного контролю

Порушеннями законодавства у галузі експортного контролю є:

провадження діяльності, пов'язаної з міжнародними передачами товарів, без отримання в установленому порядку дозволів, висновків чи документів про державні гарантії;

отримання дозволів, висновків чи документів про державні гарантії шляхом подання підроблених документів або документів, що містять недостовірні відомості, чи навмисне приховування відомостей, які мають значення під час вирішення питання про надання дозволів, висновків чи документів про державні гарантії;

порушення вимог та умов дозволів, висновків чи документів про державні гарантії, у тому числі зміна умов здійснення міжнародних передач товарів, з урахуванням яких було видано дозволи, висновки чи документи про державні гарантії;

створення перешкод для виконання службових обов'язків посадовими особами спеціально уповноваженого органу з питань державного експортного контролю та інших державних органів, що здійснюють державний експортний контроль у межах своїх повноважень;

невжиття заходів щодо призупинення виконання зовнішньоекономічного договору (контракту) або провадження іншої діяльності, пов'язаної з міжнародними передачами товарів, якщо заздалегідь відомо про можливість використання товару для створення зброї масового знищення чи засобів її доставки або для інших цілей чи іншим кінцевим споживачем, не визначеним у дозволах чи висновках;

безпідставна відмова в наданні інформації та документів, що вимагаються спеціально уповноваженим органом з питань державного експортного контролю або іншим державним органом, що здійснює державний експортний контроль у межах своїх повноважень, їх навмисне викривлення або приховування;

використання отриманої в установленому порядку від суб'єктів здійснення міжнародних передач товарів інформації не в цілях експортного контролю;

порушення порядку ведення діловодства щодо здійснення міжнародних передач товарів;

несвоєчасне подання звітів, передбачених статтею 20 цього Закону.

Стаття 23. Відповідальність посадових осіб підприємств та організацій, а також громадян за порушення у галузі експортного контролю

Посадові особи підприємств та організацій, а також громадяни, винні у порушеннях законодавства у галузі експортного контролю, несуть цивільну, адміністративну і кримінальну відповідальність відповідно до законодавства України.

Стаття 24. Відповідальність суб'єктів здійснення міжнародних передач товарів у галузі експортного контролю

За порушення законодавства у галузі експортного контролю до суб'єктів здійснення міжнародних передач товарів може бути застосовано такі заходи:

скасування або призупинення спеціально уповноваженим органом з питань державного експортного контролю дії дозволів, висновків, документів про державні гарантії чи посвідчення про реєстрацію суб'єктів підприємницької діяльності як суб'єктів здійснення міжнародних передач товарів;

скасування Кабінетом Міністрів України, за поданням спеціально уповноваженого органу з питань державного експортного контролю, повноважень на право здійснення експорту, імпорту товарів військового призначення або товарів, які містять відомості, що становлять державну таємницю;

Якщо товари є предметами злочинів чи адміністративних правопорушень, поряд з притягненням до кримінальної чи адміністративної відповідальності відповідно до закону може здійснюватися їх конфіскація.

Держава не несе перед суб'єктом здійснення міжнародних передач товарів відповідальності за збитки, яких він може зазнати внаслідок скасування або призупинення дії дозволів, висновків чи документів про державні гарантії, якщо такий суб'єкт здійснив порушення законодавства, визначені в статті 22 цього Закону, або у випадках, якщо такі дії випливають з необхідності забезпечення національних інтересів, а також дотримання міжнародних зобов'язань України щодо нерозповсюдження зброї масового знищення, засобів її доставки та обмеження передач звичайних видів озброєння.

У разі неодноразового порушення суб'єктом здійснення міжнародних передач товарів вимог законодавства у галузі експортного контролю або здійснення порушення, що завдало значної шкоди політичним або економічним інтересам держави чи національній безпеці або обороні держави, Кабінет Міністрів України може заборонити такому суб'єкту провадження діяльності, пов'язаної з міжнародними передачами товарів або окремих їх категорій, на строк до трьох років.

Розділ V. Фінансове забезпечення державного експортного контролю

Стаття 25. Фінансування заходів державного експортного контролю

Фінансування заходів державного експортного контролю здійснюється за рахунок і в межах коштів, які передбачаються Державним бюджетом України на зазначені цілі.

За видачу документів про реєстрацію суб'єктів здійснення міжнародних передач товарів, документів про надання повноважень на право здійснення експорту, імпорту товарів військового призначення та товарів, які містять відомості, що становлять державну таємницю, видачу дозволів, висновків чи документів, що встановлюють відповідні державні гарантії (зобов'язання) щодо використання в заявлених цілях товарів, справляється плата, кошти від якої зараховуються до Державного бюджету України.

Розмір плати, зазначеної у частині другій цієї статті, визначається Кабінетом Міністрів України.

Розділ VI. Прикінцеві положення

1. Цей Закон набирає чинності з дня його опублікування.

2. Кабінету Міністрів України протягом шести місяців з дня набрання чинності цим Законом:

подати на розгляд Верховної Ради України пропозиції щодо приведення Законів України у відповідність із цим Законом;

привести свої нормативно-правові акти у відповідність із цим Законом;

забезпечити перегляд і скасування міністерствами та іншими центральними органами виконавчої влади їх нормативно-правових актів, що суперечать цьому Закону.

3. Закони, прийняті до набрання чинності цим Законом, діють у частині, що не суперечить цьому Закону.

ДЕРЖАВНИЙ КОНТРОЛЬ ЧУТЛИВОГО ЕКСПОРТУ КРІЗЬ ПРИЗМУ ЗВИНУВАЧЕНЬ

Валентин БАДРАК,
директор Центру досліджень армії, конверсії та роззброєння

Участь будь-якої держави в легальних передачах продукції військового призначення є досить важливою діяльністю, оскільки надає значний прибуток у валюті. Для України це особливий фактор. Але є й інша причина: країна, гідно представлена на світовому ринку озброєнь, як правило, має політичний авторитет на міжнародній арені та спроможна реалізовувати власні інтереси за межами своїх кордонів.

Водночас, внаслідок жорсткої конкуренції на привабливому ринку озброєнь, існують нелегальні канали їх постачання і, відповідно, виникає проблема порушень окремими державами як міжнародних правил, так і національних законодавств. Наслідки нелегальних поставок озброєнь негативно відбиваються на іміджу цих держав, змушують уряди приділяти значну увагу державному контролю над експортом продукції військового призначення.

В Україні спостерігається певна динаміка вирішення згаданої проблеми: 1993р. — створення Експертно-технічного комітету при Кабінеті Міністрів України та Урядової комісії з питань експортного контролю[1] (на їх базі пізніше створено Державну службу експортного контролю України); 1999р. — створення Комісії з політики експертного контролю та військово-технічного співробітництва з іноземними державами при Президентові України[2].

Українська система експортного контролю: чого досягнуто?

Після проголошення незалежності, Україна, як і інші держави СНД та Східної Європи, справедливо вважалася потенційно проблемною країною стосовно нелегальних передач зброї на світовому ринку. Передусім, внаслідок нерозвинутості власної системи експортного контролю, наявності на території України великих запасів зброї та різкого зниження державного фінансування оборонного виробництва і досліджень, що провокувало неконтрольовані контакти виробників з потенційними замовниками, витік технологій, "відплив умів" тощо.

Побоювання світового співтовариства щодо неконтрольованого розповсюдження зброї з пострадянського простору не були зовсім безпідставними. Тим більше, що, незважаючи на існуючі режими контролю, у світі в 1999р. лише легкої зброї в обігу було близько 500 млн. одиниць, з яких 40% припадало на нелегальні поставки[3].

Україна почала розбудовувати власну систему експортного контролю після того, як у роботі створеного в 1991р. для реалізації

[1] Указ Президента України №3 від 3 січня 1993р.

[2] Указ Президента України №121 від 4 лютого 1999р. "Питання військово-технічного співробітництва з іноземними державами, експортного контролю та військово-промислової політики" та Указ Президента України №422 від 21 квітня 2000р. "Про заходи з підвищення ефективності військово-технічного співробітництва України з іноземними державами".

[3] Поликанов Д. Нелегальная торговля вооружениями в Африке и механизмы ее ограничения. — Ядерный контроль, №4, июль-август 2000г., с.45.

надлишкових озброєнь Комерційного центру Міністерства оборони України було виявлено низку серйозних зловживань[4]. Після його ліквідації жодну відкриту кримінальну справу не було доведено до кінця, що дає підстави деяким експертам стверджувати, що й сьогоднішні непоодинокі звинувачення України в несанкціонованих поставках зброї є опосередкованим результатом надто великої лояльності тодішньої влади до порушників, або навіть існування певних зв'язків представників влади з ними.

Навіть створення Експертно-технічного комітету з метою більш жорсткого підходу до надання ліцензій на поставки озброєнь не набагато покращило справу. Зокрема, Україна згадувалася у негативному контексті як постачальник сербам зенітно-ракетних комплексів та протитанкових ракет, а також значної партії бронетехніки в Азербайджан[5]. На жаль, і справи, пов'язані з необгрунтованим демпінгом, також не були завершені. Найбільш резонансна угода з продажу Ємену чотирьох літаків-розвідників Су-17МР по $500 тис. кожний у 1994р., за фактом якої було порушено кримінальну справу, так і залишилася таємницею для громадськості. Хоча міністр оборони України О.Кузьмук і повідомляв журналістам про направлення до Генеральної прокуратури України матеріалів, пов'язаних з цим контрактом з "метою надання правової оцінки"[6].

Декілька звітів іноземних інституцій більш пізнього періоду вказували на поставки з України чутливої продукції та технологій до Китаю, Іраку, Лівії та Сирії, а наприкінці 1996р. "високого посадовця Міністерства зовнішніх економічних зв'язків і торгівлі України було заарештовано за отримання хабара та видання ліцензії на експорт чутливої сировини"[7]. Останній факт можна характеризувати як один з конкретних кроків українського Уряду на шляху до більшої прозорості військово-технічного співробітництва України з іноземними державами.

Не дуже корисним для іміджу Української держави виявилося й оприлюднення результатів Тимчасової слідчої комісії Верховної Ради України з перевірки можливих фактів несанкціонованої торгівлі зброєю. Комісія схильна вважати, що протягом 1992-1996рр. продаж військової техніки та майна в Україні здійснювався безконтрольно[8]. За даними Комісії, протягом 1994-1997рр. Державна служба експортного контролю України видала 6500 ліцензій на експорт зброї, військової та спеціальної техніки, запчастин до них і військового майна, а про зовнішньоторговельні операції з їх продажу звітувало понад 114 фірм, організацій та підприємств. За цей період до 40 країн світу було експортовано продукції на суму близько $760 млн., причому реалізація озброєнь часто відбувалася за заниженими цінами. Передумовою для зловживань, як звітувала Комісія, була відсутність належного обліку бланків ліцензій та непроведення інвентаризації озброєнь.

Незважаючи на те, що більшість експертів наголошували на політичній заангажованості доповіді Тимчасової слідчої комісії Верховної Ради[9], а підтверджені нею дані міжнародних експертів стосовно реалізації Україною озброєнь[10] перевищують реальні можливості всіх світових експортерів зброї, за виключенням США, очевидно, що окремі порушення міжнародних правил торгівлі дійсно мали місце. Це опосередковано підтверджує й докорінна зміна системи експорту української зброї та системи експортного контролю, що відбулася після низки проблемних ситуацій, пов'язаних з участю України у передачах чутливих технологій чи продукції.

Водночас, зміни в національній системі військово-технічного співробітництва (ВТС) та експортного контролю, що відбулися в 1996р., засвідчили бажання України зміцнити контроль держави за чутливим експортом і перетворити його з проблемної діяльності на важіль впливу й інструмент для зміцнення авторитету держави на міжнародній арені.

З осені 1996р. всі національні суб'єкти збройового бізнесу були підпорядковані спеціально утвореній для упорядкування та централізації військово-технічного співробітництва Державній компанії (ДК) "Укрспецекспорт"[11], а замість вже згадуваного Експортно-технічного комітету при Кабінеті Міністрів України з'явився новий орган — Державна служба експортного контролю України. Практично, лише з того часу питання ВТС де-факто стали монополією держави.

Готовність надати Україні допомогу в створенні дієвого контролюючого органу

---

[4] На це, зокрема, вказують результати Тимчасової слідчої комісії Верховної Ради України, розповсюджені серед представників українських ЗМІ 14 квітня 1998р.

[5] Подібні публікації, мають місце й сьогодні. Наприклад, 20 квітня 2001р. про це нагадала бельгійська газета "*Le Soir*" у зв'язку із затриманням колишнього громадянина Росії О.Жукова.

[6] УНІАН, 29 січня 1998р.

[7] Jones Scott A. The chapter "The Evolution of the Ukrainian Export Control System: State Building and International Cooperation," in Gary K. Bertsch and Suzette R. Grillot, eds., Arms on the Market: Reducing the Risk of Proliferation in the Former Soviet Union (New York: Routledge, 1998), p.8.

[8] Див. посилання 4.

[9] Саме політизованість і недостатня професійність у роботі Комісії, скоріш за все, стали причиною того, що, незважаючи на рішення створити такий орган у Парламенті наступного скликання, його не було створено.

[10] $32,4 млрд. протягом 1989-1994рр., тобто $6,48 млрд. щорічно; такі дані вперше були наведені Міжнародним інститутом стратегічних досліджень (м.Лондон).

[11] Постанова Кабінету Міністрів України №1247 від 9 жовтня 1996р. "Питання Державної компанії з експорту та імпорту продукції і послуг військового і спеціального призначення".

виявив і стратегічний партнер України — США. Зокрема, згідно з програмою "Зменшення загрози", Україна почала отримувати технічну допомогу на вдосконалення системи експортного контролю, що передусім передбачало створення автоматизованої системи експортного контролю та широкого застосування заходів із запобігання правопорушенням у цій галузі. Перехід від звичайної до електронної форми подання заявок зробив коротшим і процес надання ліцензій на здійснення передач на ринку озброєнь. Станом на 1999р., в рамках програми створення автоматизованої системи експортного контролю Україна отримала від США близько $13 млн.[12]

Досить значні зрушення відбулись і в Міністерстві оборони України: вже в січні 1998р. міністр оборони О.Кузьмук звітував, що у військовому відомстві відпрацьовано механізм, який унеможливлює безконтрольну реалізацію військової техніки. Міністр також поінформував, що МО України здійснило повну інвентаризацію всіх видів зброї, а для реалізації деяких видів надлишкових озброєнь складається річний план. Згідно з заявою міністра, військові "не торкаються справи продажу озброєнь", а право займатися цим питанням має лише ДК "Укрспецекспорт"[13]. **У 1998р., після проведення аналізу української системи експортного контролю, американські експерти зробили висновок, що вона на 83% відповідає західним стандартам**[14].

З кінця 1996р. в національній системі ВТС та експортного контролю (за відсутності відповідних законів про ВТС та про експортний контроль) посилилася вертикаль виконавчої влади. Було утворено спеціальну Урядову комісію на чолі з першим віце-прем'єр-міністром. Така система прийняття рішень спочатку не була достатньо гнучкою, оскільки при виникненні спірних питань першим віце-прем'єрам України, які часто не володіли проблематикою ВТС, було досить важко приймати оперативні рішення. Водночас, з огляду на запобігання несанкціонованим поставкам така система виявилася досить дієвою.

Протягом 1997р. на експорт озброєнь та продукції подвійного використання було видано близько 1000 дозволів, а загальна сума продукції та послуг, що мали експортуватися згідно з дозволами, становила близько $1 млрд.[15] У цей період щорічно розглядалося від 3000 до 5000 заявок, а відмови становили не більше 2-3% і пов'язувалися передусім з міжнародними санкціями стосовно деяких країн, причому значна кількість заявок взагалі не потребувала ліцензій[16].

Все ж, проблеми вдосконалення експортного контролю, хоча вже й не стратегічного рівня, продовжували мати місце й до середини 1998р. Зокрема, Секретар Ради національної безпеки і оборони України В.Горбулін, коментуючи відставку тодішнього голови Державної служби експортного контролю України В.Ващиліна, підкреслив необхідність "переоцінки деяких рішень, які були прийняті Державною службою; зокрема, це стосується не тільки високих технологій, але й технологій подвійного використання"[17].

В цей же період в Україні почали створюватися **Програми внутрішньофірмового експортного контролю** (ПВФЕК), які є локальними системами контролю за передачами продукції і послуг військового призначення. В березні 1997р. спецекспортери України заснували неурядовий Науково-технічний центр експорту-імпорту спеціальних технологій, озброєнь та матеріалів, який у тісній взаємодії з Державною службою експортного контролю України та державними суб'єктами експортного контролю США розпочав серію підготовчих заходів з розвитку контролюючих органів підприємств як першої лінії державного контролю. До середини 2000р. ПВФЕК було впроваджено на трьох оборонних підприємствах України[18]. Деякі потужні оборонні підприємства ще до створення ПВФЕК спромоглися започаткувати роботу власних підрозділів експортного контролю. Це, зокрема, КиДАЗ "Авіант", ЗАТ "Граніт", ВО "Південний машинобудівний завод"[19]. На думку експертів, розвиток локальних систем експортного контролю є важливим, оскільки мали місце самостійні переговори деяких підприємств з представниками країн,

[12] УНІАН, 11 червня 1999р.

[13] Інтерв'ю О.Кузьмука журналістам 29 січня 1998р.

[14] Jones Scott A. (посилання 7), p.4.

[15] УНІАН, 29 квітня 1998р.

[16] УНІАН, 20 липня 1998р.

[17] УНІАН, 9 жовтня 1998р.

[18] Соколик В., Туз В. Перша лінія. — Міжнародна безпека, 2000, №2, с.42.

[19] Кузнєцов С., Петренко В. Від кожного — за можливостями. — Міжнародна безпека, 2000, №1, с.48.

стосовно яких діють санкції. Наприклад, харківська фірма "Монтажелектро" в 1996р. вела переговори з Лівією стосовно проведення ремонту літаків і військово-морської техніки; Одеський танкоремонтний завод у 2000р. пропонував послуги Афганістану[20], деякі представники миколаївської влади заявляли на початку 2001р. про готовність добудувати вже проданий для невійськових цілей крейсер "Варяг"[21].

До питання надання прав спецекспортера оборонним підприємствам в Україні підійшли досить жорстко: якщо спочатку розглядалося близько 50 кандидатів, то через дев'ять місяців після ухвалення відповідної Постанови Уряду[22] права спецекспортерів отримали лише шість фірм-посередників (ДК "Укрспецекспорт" та п'ять її дочірніх фірм), а також шість державних підприємств[23]. Певною мірою це продемонструвало як бажання держави тримати під жорстким контролем чималі прибутки від експорту озброєнь, так і максимальне врахування зовнішньополітичного чинника при здійсненні ВТС та унеможливлення несанкціонованих поставок.

Звинувачення сучасного періоду: що б це означало?

Незважаючи на досить високі оцінки української системи експортного контролю з боку західних фахівців, протягом останніх 2-3 років Україну дедалі більше почали згадувати в іноземних ЗМІ як порушника міжнародних домовленостей на світовому ринку озброєнь.

Українські офіційні особи неодноразово наголошували, що **звинувачення України в несанкціонованій торгівлі озброєннями викликані бажанням конкурентів і деяких політичних сил витіснити її зі світового ринку озброєнь**. Зокрема, згідно з заявою В.Горбуліна, "чотири з п'яти випадків звинувачень, що торкаються українських літаків, які здійснюють перевезення озброєнь, є безпідставними, а одна п'ята частина стосується тих літаків, які є власністю приватних фірм і за які Україна не несе відповідальності".

Внаслідок певних політичних збитків від використання орендованих в Україні літаків для перевезення озброєнь у "гарячі точки" та від реекспорту зброї, українська влада почала застосовувати контрзаходи. По-перше, була обмежена кількість державних перевізників "розрядних" вантажів[24], зокрема, визначено лише два — фірма АНТК ім.Антонова "Авіалінії Антонова" та Державне підприємство Міністерства оборони України "Українська авіатранспортна компанія"[25]. Більше того, практично кожний контракт — від пропозиції і до його реалізації — почала супроводжувати Державна служба експортного контролю України. З приводу існуючих проблем заступник генерального директора ДК "Укрспецекспорт" О.Коваленко зазначив наступне: "Реекспорт справді є серйозною сучасною проблемою ринку озброєнь, у т.ч. і проблемою для України, а ДК "Укрспецекспорт" досить часто зустрічається з тим, що озброєння, продані Україною або провезені через Україну транзитом, потім намагаються перепродати в "гарячі точки". Сьогодні вжито низку заходів для запобігання таким випадкам. Вживаються заходи з посилення контролю за перевізниками зброї. Наприклад, до договору про оренду українських транспортних засобів вносяться положення про заборону перевезень до країн, стосовно яких існують санкції. А в разі порушення договору відповідальність лягає на сторону, яка орендує транспортні засоби"[26]. В Державній службі експортного контролю України утворено підрозділ, який займається перевіркою, чи дійсно озброєння використовується тією країною, що здійснила закупівлю. Лише в 1999р. було виявлено не менше 10 посередників, які могли здійснити реекспорт[27].

У 2000р. Державна служба звітувала про наявність у країні багатоступеневої системи експортного контролю, яку запроваджено для запобігання нелегальним передачам. Вона, зокрема, включає реєстрацію всіх суб'єктів-виробників спеціальних товарів, що підлягають контролю, надання спеціальних повноважень експортерам, контроль

[20] База даних Центру досліджень армії, конверсії та роззброєння.

[21] Інформаційний тижневик українського англомовного агентства Intelnews, 25 травня 2001р.

[22] Постанова Кабінету Міністрів України №838 від 8 червня 1998р. "Про затвердження Положення про порядок надання суб'єктам зовнішньоекономічної діяльності повноважень на право здійснення експорту, імпорту товарів військового призначення та товарів, які містять відомості, що становлять державну таємницю".

[23] Постанова Кабінету Міністрів України №1228 від 12 липня 1999р.

[24] Тобто, вантажів зі зброєю, військовою технікою, комплектуючими до неї, продукцією подвійного використання.

[25] За неофіційними даними, в 2001р. дозвіл на перевезення "розрядних" вантажів отримали п'ять авіаційних компаній України. Причини збільшення кількості перевізників у Державній службі експортного контролю не повідомляють.

[26] Бадрак В. Антологія звинувачень. — Міжнародна безпека, 1999, №1, с.25.

[27] Там само.

переговорів щодо експорту товарів і технологій військового та спеціального призначення, класифікацію всіх товарів і видачу ліцензій на здійснення зовнішньоекономічних операцій. Відмічалася необхідність зосередження уваги на запобіганні передачам підконтрольних технологій і товарів всередині України через спільні з іноземними фірмами підприємства[28].

Найкращим переконанням світового співтовариства у безпідставності звинувачень України в нелегальних поставках став робочий візит в Україну влітку 1999р. голови Комісії Ради Безпеки ООН з питань санкцій стосовно повстанського режиму УНІТА Р.Фавлера. Візит був викликаний значною кількістю звинувачень України в порушеннях санкцій, але після ознайомлення з документами представник ООН зняв звинувачення з Києва[29].

Експерти переконані, що поява звинувачень нових суб'єктів світового ринку озброєнь у ЗМІ — невипадкове явище, яке пов'язане з новим переділом світового ринку озброєнь та активністю країн, що раніше не були присутні на ринку, зокрема, України, Болгарії, Чехії, Словаччини, Польщі, Білорусі, Казахстану та деяких інших.

Тема ВТС та експортного контролю досі залишається закритою для громадськості. Складність отримання інформації "полегшує" проведення спеціальних інформаційних заходів, спрямованих проти України. Враховуючи той факт, що Україна залишається об'єктом звинувачень з боку іноземних, а інколи й вітчизняних ЗМІ, а також досвід надання громадськості інформації про здійснення передач озброєнь в інших державах, можна з високою долею вірогідності передбачати, що в разі закритості цієї сфери діяльності для українського суспільства, подібні звинувачення матимуть місце і в майбутньому. Українська влада вже звикла до спростувань інформації, але ця боротьба виявляється безуспішною. То чи не краще, щоб за певної прозорості цієї сфери завдання з підтримки іміджу держави було делеговане національній журналістиці та громадським організаціям? Окрім іншого, цей аспект є опосередкованим підтвердженням недосконалості загальної системи демократичного контролю в Україні.

Висновки та пропозиції

Аналіз функціонування системи експортного контролю України свідчить, що в країні створено дієвий механізм експортного контролю озброєнь, військової техніки, спеціальних послуг, чутливих матеріалів і технологій. Система експортного контролю є багатоступеневою й практично унеможливлює діяльність держави або її окремих ланок на "сірому" ринку озброєнь. Ця система також робить надзвичайно складною та малоймовірною участь міжнародних або національних кримінальних структур у здійсненні експортних операцій з українськими озброєннями (іншою чутливою продукцією або послугами) на світовому ринку.

Проблемами державного контролю над експортом озброєнь в Україні є наступні:

- **Відсутність парламентського контролю за ВТС та припинення практики створення парламентських органів для здійснення такого контролю. З іншого боку, серед експертів поширені переконання у шкідливості для ВТС України з іноземними державами створення суто парламентського органу із залученням до такої роботи народних депутатів, оскільки, на їх думку, недостатня професійність діяльності Тимчасової слідчої комісії Верховної Ради, а також певні політичні збитки для держави внаслідок оприлюднення результатів роботи цієї Комісії цілком очевидні. Правильною була б практика залучення профільним парламентським Комітетом фахівців з державних органів та науково-дослідних структур, недержавних установ для проведення політично незаангажованих досліджень з цієї проблеми. Така практика існує в деяких західних державах, наприклад, у Швеції.**

- **В Україні відсутні базові законодавчі акти в галузі ВТС та експортного контролю. Прийняття відповідних законів частково зняло б недовіру до України як суб'єкту світового ринку озброєнь з боку країн Заходу.**

- **Потребує прискорення процес впровадження внутрішньофірмового експортного контролю, що унеможливлюватиме самостійні переговори підприємств з іноземними суб'єктами ринку озброєнь та пов'язані з такими переговорами негативні публікації в іноземній пресі.**

- **Подальшого вдосконалення потребує система взаємодії з носіями нематеріалізованих (віртуальних) технологій, зокрема, з науковцями та співробітниками окремих чутливих галузей (ядерної, біологічної, хімічної та ін.), представники яких внаслідок недофінансування можуть сприяти витоку чутливої інформації з України, в т.ч. до "проблемних" країн[30].**

- **Тема ВТС та експортного контролю досі залишається закритою для громадськості, що є свідченням недосконалості загальної системи демократичного контролю в Україні.**

Отже, система експортного контролю в Україні потребує подальшого вдосконалення — з метою як запобігання спробам несанкціонованих передач озброєнь, так і забезпечення більшої відкритості й контрольованості дій держави в цій важливій сфері.

---

[28] Виступ заступника голови Державної служби експортного контролю України С.Свістіля на міжнародному семінарі "Роль неурядових організацій та ЗМІ у висвітленні проблеми нелегальних трансферів озброєнь, підконтрольних товарів та технологій" у Києві 17 травня 2000р.

[29] Повідомлення МЗС України від 16 березня 2000р.

[30] Наприклад, керівник ядерних програм Центру досліджень армії, конверсії та роззброєння О.Бреус згадує не лише про відплив з України науковців (на початок 2000р. — близько 1000 вчених, з яких близько 300 докторів наук), а й про від'їзд українських ядерщиків на роботу до Ірану (в рамках російсько-іранського контракту будівництва АЕС у м.Бушері, від якого Україна офіційно відмовилася). Див.: Бреус О. Компенсація Чорнобиля? — Міжнародна безпека, 2000, №2, с.13-14.

ЕКСПОРТНИЙ КОНТРОЛЬ УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ СВІТОВОГО ДОСВІДУ

Віталій БЕГМА,
державний експерт
Національного інституту проблем
міжнародної безпеки при РНБО України

Стабілізація та поступове відродження економіки України тісно пов'язані з вирішенням проблем зовнішньої торгівлі. У зв'язку з цим максимальне використання експортного потенціалу нашої держави набуває особливої актуальності. Скорочення ЗС України і різке зниження їх потреби у озброєннях створюють об'єктивну необхідність цілеспрямованих зусиль щодо просування українського озброєння та військової техніки (ОВТ) на зовнішні ринки. Експорт ОВТ стає також однією з найважливіших передумов, що визначають можливості зменшення економічного тягаря військових витрат і одночасного забезпечення ефективної діяльності оборонної промисловості як основи оборонного потенціалу країни.

Загальні аспекти експортної політики у сфері торгівлі озброєннями

Для значної кількості держав-експортерів ОВТ, незалежно від політичного режиму, соціально-економічних відносин, специфіки взаємовідносин між парламентом, урядом та оборонно-промисловим комплексом (ОПК), експорт зброї та інші форми військово-технічного співробітництва (ВТС) є органічною частиною зовнішньої політики та політики національної безпеки. Але діяльність на ринку озброєнь має певні особливості.

Ринок озброєнь певною мірою зберігає свою первісну вільну природу. Однак, він настільки "інтернаціоналізувався" і глобалізувався, а основні партнери стали настільки взаємозалежними, що для власної безпеки вони встановлюють певні "правила гри". За цими правилами, лідери ринку, добровільно поступаючись часткою прибутку, стабілізують ситуацію, запобігають виникненню вибухонебезпечних процесів і катаклізмів. При цьому спрацьовує ще один закон вільної конкуренції: правила поведінки встановлюють сильніші. Таким чином, для забезпечення успіху в торгівлі зброєю необхідно враховувати щонайменше два загальних правила:

а) перед тим, як виходити на світовий ринок, треба знати його норми і правила та бути готовим їх дотримуватися;

б) змінювати норми і правила може лише сильна країна.

Отже, на даному етапі основним завданням для України є вхід до групи лідерів ринку озброєнь.

Широке залучення України в світові економічні процеси супроводжується посиленням конкурентної боротьби. Конкуренція супроводжується зростанням державної підтримки експорту озброєнь і активного застосування світовими експортерами зброї захисних заходів в інтересах національних фірм. Відповідно, ефективна діяльність системи ВТС держави вцілому є необхідною умовою максимального використання експортного потенціалу ОПК України.

Успіх будь-якої компанії в кінцевому підсумку оцінюється кількісним і вартісним обсягом укладених угод. Це стосується й системи ВТС. Тобто, ефективність системи ВТС буде визначатися прибутком, отриманим від продажу ОВТ. Особливістю функціонування системи ВТС є те, що в цьому процесі задіяно багато міністерств і відомств, які в ході взаємодії відстоюють свої відомчі корпоративні інтереси. Отже, **виникає необхідність додаткових зусиль на державному рівні для формування єдиного державного підходу до стратегії і тактики експорту ОВТ, а також для узгодження міжвідомчих інтересів для більш ефективного ВТС України з іншими державами.**

Загалом, ефективність системи ВТС залежатиме від оптимального вирішення двох принципових питань експортної політики стосовно ОВТ — економічного та політичного.

Питання економічного характеру пов'язані з використанням можливих конкурентних стратегій, спрямованих на збільшення прибутку від експорту продукції та послуг військово-технічного призначення (ВТП). Ефективна діяльність на зовнішньому ринку значною мірою залежатиме від здатності системи ВТС своєчасно реагувати на зміни умов на ринку ОВТ, зміни структури попиту, дій конкурентів.

Питання політичного характеру пов'язані, перш за все, з прийняттям політичного рішення на експорт продукції та послуг ВТП. Оптимальне та своєчасне вирішення цих питань залежить від ефективності дій державної системи контролю за експортом товарів і послуг військово-технічного та подвійного призначення. Експортний контроль належить до найважливіших завдань державного регулювання.

Аналіз систем ВТС дозволяє виділити три найбільш поширені типи державного контролю над експортом ОВТ[1] — президентсько-парламентський, урядовий та президентсько-урядовий.

Досвід свідчить, що ефективність вирішення питань політичного характеру напряму залежить від схеми прийняття рішень, тобто від типу державного контролю над експортом продукції та послуг ВТП.

Президентсько-парламентський тип контролю за експортом ОВТ

Даний тип контролю є найбільш характерним для США, де дуже істотні повноваження в сфері ВТС має законодавчий орган — Конгрес США. Повноваження Конгресу в цій сфері були завойовані в багаторічній політичній боротьбі між виконавчою і законодавчою владою за контроль над цією сферою. У системі виконавчої влади США ключову роль у контролі над експортом озброєнь відіграють Державний департамент і Міністерство оборони.

Оцінюючи американську практику, слід враховувати, що Конгрес США є досить особливою владною структурою. Якщо в США комітети протягом тривалого часу були центральними структурними елементами Конгресу, їх історія у багатьох аспектах відображає історію американської нації та Конгресу, то у Європі історія парламентських комітетів та історія нації — величини абсолютно різного порядку.

Надбання Конгресом функції контролю за поставками американської зброї за кордон сталося у 1970-х роках, коли загальний політичний вплив Конгресу значно збільшився. Так, у 1974р. був прийнятий Закон про контроль над бюджетом та про заморожування фондів, згідно з яким була істотно зміцнена аналітична база прийняття рішень законодавчої влади з бюджетних питань. Це створило можливість складання самостійного законодавчого бюджету. Проведена таким чином реформа забезпечила централізацію бюджетного процесу всередині законодавчої гілки влади.

В результаті реформи було створене Бюджетне управління Конгресу (БУК). В системі БУК був утворений сектор з національної безпеки та міжнародних стосунків, наділений правом оцінювати не лише бюджет Пентагону, але й програми військової та економічної допомоги іноземним державам, їх вплив на бюджет та економіку країни в цілому.

В законодавстві США проводиться принципова різниця між експортом звичайних озброєнь та експортом технологій, пов'язаних з виробництвом зброї масового ураження. Законодавство про звичайні озброєння дає Конгресу право заборонити конкретну домовленість. Законодавство про експорт технологій детально розроблено та діє ефективно.

[1] Кудашкин В. Экспорт продукции военного назначения. Правовое регулирование. — Москва, Спарк, 2000, с.299-309.

В США продаж зброї за кордон регулюється, перш за все, Законом 1976р. про контроль за експортом озброєнь (Arms Export Control Act). Він з'явився на світ у результаті внесення поправок до Закону про допомогу закордонним країнам 1961р. (Foreign Assisance Act) та до Закону про продаж військової продукції 1968р. (Foreign Military Sales Act). Новий законодавчий акт одержав назву "Закон про надання допомоги у сфері безпеки та про контроль над експортом озброєнь". Головна суть нововведень 1976р. — перехід від заохочення прямих домовленостей приватних фірм із закордонними споживачами ОВТ до військово-технічного співробітництва. Таким шляхом досягалося збільшення контрольних повноважень Конгресу.

Згідно із Законом 1976р., Президент США має надати письмове повідомлення Конгресу про передачу ОВТ, якщо сума продажу перевищує $14 млн. У Законі також зафіксовано, за яких умов Президент може дати згоду на реекспорт озброєнь американського виробництва до третьої країни. Серед умов є й таке: від третьої країни має бути одержане письмове зобов'язання, що вона не буде продавати ці озброєння без відповідної санкції Уряду США. 27 серпня 1986р. набула чинності стаття Закону про контроль за експортом озброєнь, яка заборонила продавати американську зброю країнам, що підтримують міжнародний тероризм.

До позитивних сторін президентсько-парламентського типу державного контролю за експортом ОВТ можна віднести наступне:

1. Дієвість державного контролю за експортом ОВТ, що забезпечується за рахунок участі в процесі контролю законодавчої і виконавчої гілок влади.

2. Створення ефективної законодавчої бази, що регулює питання експорту військової продукції і адекватно відбиває потреби держави і суспільства в регулюванні управлінських відносин у цій сфері.

3. Виключення можливостей реалізації апаратом виконавчої влади вузьковідомчих інтересів, що не відповідають інтересам держави і суспільства в цілому.

До слабких сторін президентсько-парламентського типу державного контролю над експортом ОВТ можна віднести наступне:

1. Можливість блокування певної угоди лобістським угрупованням у Парламенті, якщо вона суперечить власним інтересам тієї сили, яку це угруповання представляє.

2. Використання питань експорту ОВТ при розгляді в Парламенті як засобу політичної боротьби або тиску на Президента.

3. Зниження оперативності при вирішенні питань щодо конкретних угод, які підпадають під компетенцію Парламенту і вимагають прийняття швидких, дієвих заходів.

Варто відзначити, що даний тип державного управління ВТС в чистому вигляді існує винятково в США. В інших світових експортерів ОВТ законодавча влада має фрагментарні повноваження, що часто обмежуються прийняттям законодавчих актів, які регулюють питання експорту продукції та послуг ВТП. У Великій Британії, наприклад, на Парламент покладене затвердження розпоряджень Уряду щодо контролю за експортом військової продукції, а також відомчих керівних документів. До таких актів відносяться інструкції Міністерства оборони про постачання озброєнь і Міністерства торгівлі і промисловості — про контроль за експортом технологій, зброї і військової техніки.

Урядовий тип державного контролю за експортом ОВТ

Класичним прикладом урядового типу є системи державного контролю за експортом ОВТ Франції та Німеччини.

Система державного контролю за експортом ОВТ у **Франції** відображає політичну структуру суспільства, що склалася, і включає багатоступеневу процедуру прийняття рішень щодо експорту продукції та послуг ВТП. Найбільш широку компетенцію в галузі ВТС має Прем'єр-міністр, який делегує свої повноваження щодо прийняття остаточного рішення на продаж зброї Генеральному секретаріату національної оборони.

Система державного контролю за експортом ОВТ Франції включає наступні органи:

- Міжвідомчу комісію з вивчення проблем експорту продукції та послуг ВТП на чолі з Генеральним секретарем національної оборони, яка розглядає заяви на отримання ліцензій стосовно поставок ОВТ, а також готує необхідні висновки та обґрунтування щодо виробництва та постачання ОВТ іноземним державам.

- Міжвідомчу координаційну комісію з питань контрактації в галузі оборони та безпеки, створену в липні 1990р., яка координує діяльність державних органів у галузі експорту ОВТ, готує пропозиції для Прем'єр-міністра щодо змін правил експорту продукції ВТП.

В системі держаних органів виконавчої влади найбільш важливу роль у галузі ВТС відіграє Міністерство оборони через Апарат генерального уповноваженого з озброєння. До компетенції Апарату відносяться: організація розробок, виробництва та постачання продукції ВТП для Збройних Сил Франції та на експорт; усунення недобросовісної конкуренції між французькими експортерами ОВТ на світовому ринку озброєнь; розробка державної політики та вжиття заходів щодо підвищення конкурентоспроможності французької продукції ВТП.

Міністерство закордонних справ Франції відповідає за дотримання зовнішньополітичних інтересів при укладанні угод шляхом видачі відповідного висновку.

У **Німеччині,** відповідно до Закону "Про контроль над озброєннями" від 20 квітня 1961р., виробництво, використання, зберігання, передача та транспортування озброєнь з метою їх вивезення за кордон здійснюються на підставі експортної ліцензії Федерального Уряду. Державну систему експортного контролю в Німеччині складають: Федеральна Рада безпеки; міністерства оборони, закордонних справ, внутрішніх справ, економіки, фінансів, юстиції, наукових досліджень і технологій, транспорту; а також Федеральне відомство з експортного контролю, яке очолює Федеральний канцлер.

До характерних рис урядового типу державного контролю над експортом ОВТ можна віднести:

- виняткові повноваження органів виконавчої влади щодо реалізації військово-експортної політики держави;
- регулювання питань експорту військової продукції нормативними правовими актами урядового і відомчого рівня;
- багатоступеневу процедуру ухвалення рішень про постачання ОВТ, в рамках якої кожний державний орган контролює дотримання державних інтересів відповідно до сфери його відповідальності, що дозволяє говорити про диверсифікацію управлінських процесів, спрямованих на реалізацію військово-експортної політики держави.

Сильні сторони урядового типу державного контролю над експортом ОВТ полягають у наступному:

1. Оперативність оцінки угоди з експорту ОВТ і наступної реалізації відповідних зобов'язань.

2. Ефективність роботи державних органів при визначенні як державної політики з експорту ОВТ, так і критеріїв постачань, що виключають порушення загальновизнаних принципів і норм міжнародного права.

3. Єдність державної влади, представленої виконавчою владою, що концентрує у своїй діяльності комплекс політичних, управлінських і зовнішньоторговельних принципів, спрямованих на реалізацію державної політики в галузі експорту ОВТ, забезпечує дієвість інституційних механізмів ВТС.

4. Детальна правова регламентація процедур управління ВТС і експорту ОВТ, що виключає невиправдане втручання державних органів у зовнішньоторговельну діяльність експортерів.

До слабкої сторони урядового типу державного контролю над експортом ОВТ можна віднести відсутність дієвих механізмів контролю з боку законодавчої влади, внаслідок чого в ході постачань військової продукції з'являється можливість реалізації корпоративних інтересів виконавчої влади на шкоду інтересам суспільства в цілому.

Цей тип державного контролю над експортом продукції ВТП є найбільш поширеним у світі і властивий таким державам-експортерам військової продукції, як Австрія, Бельгія, Італія, Португалія, Швеція, Швейцарія та ін.

Президентсько-урядовий тип державного контролю за експортом ОВТ

Класичним прикладом президентсько-урядового типу є система державного контролю за експортом ОВТ у **Російській Федерації.** Даний тип державного управління військово-експортною політикою є властивим для держав, у яких утворилася сильна президентська форма правління.

Наприклад, в **Аргентині,** згідно з чинним законодавством, Президент володіє виключним правом вирішення питань стосовно експорту ОВТ.

У **Бразилії** практична регламентація експорту озброєнь визначена рядом нормативних актів, що носять закритий характер. Головними з них є розроблені МЗС Бразилії (за участі військових відомств) і прийняті в 1989р. "Основні напрями національної експортної політики продукції військового призначення". Даний документ фактично закріплює за МЗС позиції ключового відомства в системі контролю за експортом зброї. МЗС зобов'язане погоджувати свої дії у сфері експорту військової продукції

з Секретаріатом зі стратегічних питань при Президентові. Вирішення питань експорту військової продукції здійснюється шляхом консультацій між цими відомствами. Національний конгрес Бразилії, в порядку реалізації конституційних повноважень з контролю над діяльністю виконавчої влади, здійснює нагляд за експортом ОВТ, що забезпечують оборонні комісії обох палат Парламенту.

Характерними рисами президентсько-урядового типу державного контролю над експортом ОВТ є наступні:

- виняткові повноваження Президента у визначенні напрямів і принципів державної політики в галузі експорту військової продукції;
- президентська вертикаль контролю державного управління в цій сфері і процесу постачання військової продукції;
- нормативно-правова регламентація Президентом усього комплексу суспільних відносин, що супроводжують військово-експортну політику держави.

До сильних сторін президентсько-урядового типу державного контролю за експортом ОВТ належать такі:

1. Пряма управлінська вертикаль на чолі з вищою посадовою особою держави, що забезпечує дієвість керуючих впливів на всі процеси в галузі експорту ОВТ.

2. Єдність системи державного управління ВТС, що забезпечує ефективність вирішення всіх питань, пов'язаних з експортом продукції ВТП.

3. Гнучкість державного управління, в результаті якої стабільність системи правовідносин ВТС визначає Президент, а динаміку — Уряд, на який покладена практична реалізація військово-експортної політики держави.

Недоліками цього типу державного контролю над експортом ОВТ є наступне:

1. Відсутність дієвого контролю за військово-експортною політикою з боку законодавчої влади.

2. Виняткові повноваження Президента щодо створення нормативної основи в галузі експорту військової продукції є передумовою перманентних змін у порядку здійснення ВТС, що відбивають боротьбу політичних угруповань країни за вплив на вищу посадову особу держави.

Організація системи експортного контролю України

Вироблення політики експорту продукції та послуг ВТП диктується як потребами безпеки України в процесі її інтеграції до міжнародного співтовариства, так і потребами збільшення експортного потенціалу та нарощування присутності на світовому ринку ОВТ.

При створенні системи контролю за експортом було передбачено введення кількох рівнів його проведення[2].

Ще в березні 1992р. в Україні була створена Спеціальна експортно-технічна комісія[3], якій було доручено організацію ліцензування та квотування експортно-імпортних операцій з озброєнь та військової техніки, розробки переліків видів сировини, матеріалів, технологій та обладнання, що можуть використовуватися для створення озброєнь та військової техніки, організацію контролю за додержанням спеціального режиму експорту-імпорту цих видів продукції та послуг.

За участю цієї Комісії, міністерств і відомств України, на основі глибокого вивчення іноземного досвіду в Україні було створено національну систему експортного контролю, структури і функції якої були затверджені Указом Президента України №3 від 3 січня 1993р.

Ця система включала Урядову комісію з експортного контролю, яку очолював віце-прем'єр-міністр України. Урядовій комісії було надане право ліцензування та квотування, підготовки рекомендацій щодо визначення експортно-імпортної політики і проекти міжурядових угод, видачі рекомендацій щодо складу суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності, яким дозволяється здійснювати експорт та імпорт озброєння та військової техніки.

Був створений також Експортно-технічний комітет при Кабінеті Міністрів України, на який покладено функції робочого органу з підготовки матеріалів з питань, що належать до компетенції Урядової комісії.

---

[2] Постанова Кабінету Міністрів України №160 від 4 березня 1993р. "Про вдосконалення державного контролю за експортом (імпортом) зброї, військової техніки та матеріалів, що можуть використовуватися для їх створення". Зі змінами та доповненнями, внесеними Постановою Кабінету Міністрів №779 від 21 вересня 1993р., розпорядженнями Кабінету Міністрів №358-р від 2 червня 1993р. та №427-р від 11 червня 1994р.

[3] Постанови Кабінету Міністрів України №159 від 4 березня 1993р. "Про перелік видів сировини, матеріалів, обладнання і технологій, вивезення яких за межі України може здійснюватися лише за спеціальним дозволом". Зі змінами та доповненнями, внесеними постановами Кабінету Міністрів №563 від 27 липня 1995р. та №1199 від 8 грудня 1997р. "Про Урядову комісію з політики експортного контролю".

Спеціальною постановою Кабінету Міністрів України було затверджено перелік видів сировини, матеріалів, обладнання і технологій, що можуть використовуватися для створення зброї, військової та спеціальної техніки, вивезення яких може здійснюватися лише за спеціальним дозволом[4]. Перелік розроблений у повній відповідності до міжнародної практики і включає 229 позицій; він був уточнений у 1997р. відповідною Постановою Кабінету Мінінстрів України[5].

Карний кодекс України був доповнений статтею 228-Б, якою передбачено покарання за порушення встановленого порядку експорту та імпорту позбавленням волі від 3 до 8 років з повною конфіскацією майна.

Дія національної системи експортного контролю в Україні поширюється на всі суб'єкти господарчої діяльності, незалежно від форм власності.

З метою координації дій у сфері експортного контролю Україна підписала 26 червня 1992р. у Мінську відповідну угоду з іншими державами СНД. Згідно з цією угодою, Україна взяла на себе зобов'язання не допускати реекспорту озброєнь, військової техніки та продукції за іншими позиціями, на які поширюється режим спеціального ліцензування, без письмової згоди держави, в якій вони були вироблені.

Україна зобов'язалася також обмінюватися з іншими країнами інформацією про експорт, проводити узгоджену політику експортного контролю, застосовувати узгоджені санкції стосовно експортерів, що порушують установлений порядок. Згідно з рішенням Президента України, наша держава, починаючи з 1993р., стала надавати всю необхідну інформацію до Реєстру звичайних озброєнь ООН.

Посилення позицій України в міжнародному співробітництві з питань торгівлі зброєю та підвищення ролі експортного контролю вимагали докорінної перебудови всієї системи ВТС. З цією метою було видано Указ Президента України №117 від 13 лютого 1998р. "Про Положення про державний експортний контроль в Україні", пункт 9 якого визначає: "Державний експортний контроль в Україні здійснюють спеціально уповноважені органи з питань експортного контролю — Урядова комісія з політики експортного контролю та Державна служба експортного контролю України відповідно до їх повноважень."

Згідно з Указом Президента України №121 від 4 лютого 1999р. була створена Комісія з політики експортного контролю та ВТС з іноземними державами при Президентові України[6]. На Комісію покладені наступні функції:

- визначення концептуальних засад, пріоритетних напрямів і рішень з питань державної військово-технічної політики;
- організація координації і контролю за діяльністю центральних і місцевих органів виконавчої влади щодо реалізації напрямів військово-технічного співробітництва з іноземними державами;
- розробка проекту закону про Державний бюджет України в частині, що стосується військово-технічної політики;
- розробка проектів державних програм, міжнародних договорів, інших нормативно-правових актів з питань військово-технічної політики;
- забезпечення міжвідомчої координації заходів експортного контролю;
- запровадження обмежень або заборони експорту, імпорту та транзиту товарів, стосовно яких установлено режим контролю відповідно до міжнародних зобов'язань України, з урахуванням інтересів національної безпеки та вирішення окремих проблемних питань у разі здійснення міжнародних передач цих товарів.

Відповідно до цього ж Указу, Урядова комісія з політики експортного контролю, яка була обмежена міжвідомчими рамками і не могла оперативно приймати невідкладні рішення в галузі ВТС, була ліквідована, а її функції передані постійній Комісії, а з 2000р. — Комітету з політики ВТС та експортного контролю при Президентові України, який діє при Раді національної безпеки і оборони України. При цьому здійснюється координація діяльності з торгівлі зброєю, в т.ч. Державної служби експортного контролю України. Керівництво комітетом покладено на Першого заступника Секретаря РНБО України.

Покладення персональної відповідальності за стан торгівлі ОВТ на Комісію з політики експортного контролю та ВТС сприятиме оперативному прийняттю рішень що, в свою чергу, зміцнить позиції України на світовому ринку військово-технічної продукції.

Одним із кроків, що негативно позначилися на ефективності системи експортного контролю України, було включення Державної служби експортного контролю України до складу Міністерства економіки України. Таким чином, було створено зайву проміжну ланку в прийнятті та виконанні рішень між Кабінетом Міністрів і Державною службою експортного контролю України.

Загалом, оцінюючи систему експортного контролю України, можна визначити, що вона найбільш відповідає ознакам системи президентсько-урядового типу. Їй повною мірою притаманні як переваги, так і недоліки такої системи. Основним із цих недоліків є передумови можливої нестійкості системи через виняткові повноваження Президента щодо створення нормативної основи в галузі експорту військової продукції.

---

4 Постанова Кабінету Міністрів №1358 від 8 грудня 1997р. "Про Положення про порядок державного контролю за міжнародними передачами товарів військового призначення".

5 Згурец С. Торговать оружием на Украине будут по-новому. — День, 18 февраля 1999г., с.2.

6 Див.: Проскуркин С. Методические основы маркетинга продукции военно-технического назначения. — Арсенал XXI века, 1999, №1, с.18-22.

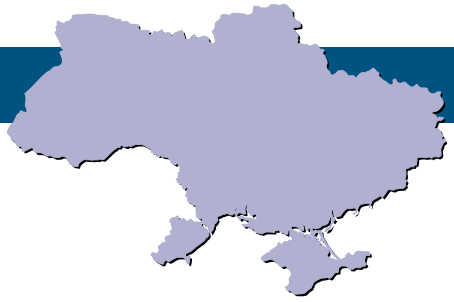

УКРАЇНА В ОЦІНКАХ СІПРІ

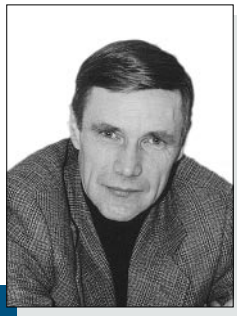

Микола СУНГУРОВСЬКИЙ,
координатор програм УЦЕПД

З 2001р. Український центр економічних і політичних досліджень імені Олександра Разумкова починає видавати українською мовою *Щорічник СІПРІ: озброєння, роззброєння та міжнародна безпека*[1]. До того часу *Щорічник СІПРІ* видавався англійською мовою Стокгольмським міжнародним інститутом дослідження миру, перекладався російською мовою Інститутом світової економіки та міжнародних відносин Російської академії наук та китайською — Китайським інститутом міжнародних досліджень. Відтепер для українських читачів, широкого кола фахівців як в урядових, так і в громадських структурах матеріали популярного міжнародного видання стануть більш доступними.

У черговому 31-му випускові *Щорічника СІПРІ* викладені інформаційні й аналітичні матеріали досліджень, здійснені цим Інститутом з метою сприяння відкритості й прозорості в сферах контролю над озброєннями і роззброєння, а також з питань міжнародної безпеки. Результати досліджень узагальнені за трьома напрямами: конфлікти, запобігання конфліктам і регіональна безпека; військові витрати, виробництво та поставки озброєнь; зброя масового ураження, нерозповсюдження, контроль над озброєннями та роззброєння, які викладені у відповідних частинах цієї книги. В кожному з них містяться матеріали про Україну.

Безпека і конфлікти в 1999р.

З політичної точки зору, Україна характеризується двояко. По-перше, крах економічних реформ заважає їй сьогодні посісти гідне місце в світовій спільноті, загрожує її незалежності та орієнтації на побудову розвинутого демократичного суспільства. По-друге, незважаючи на це, Україна бере активну участь у миротворчій діяльності, вносить помітний внесок у забезпечення миру та стабільності в світі.

В 1999р. Україна брала участь у проведенні багатьох миротворчих операцій: у п'яти — в складі сил ООН; у шести — ОБСЄ; в двох — НАТО; в одній — спільно з Росією та іншими країнами СНД. Географія її участі була досить широкою — Південно-Східна і Східна Європа, Африка, Середня Азія.

Україна була й залишається прихильною до політики запобігання, врегулювання та розв'язання конфліктів у Європі силами ОБСЄ, надає їм перевагу перед об'єднанням країн СНД, ініціатором якого виступає РФ. Визнанням такої позиції є побудова діяльності НАТО та ЄС в сферах зовнішньої політики, безпеки і оборони на засадах особливих стосунків з Україною в рамках ПЗМ і РЄАП.

Військові витрати та озброєння в 1999р.

В *Щорічнику СІПРІ 2000* значна увага приділена економічній та військово-технічній складовим зміцнення міжнародної безпеки. У виданні наводяться дані про витрати на утримання збройних сил, виробництво озброєнь, експортно-імпортні операції в окремих регіонах і країнах світу.

З точки зору витрат на утримання збройних сил, головна увага в *Щорічнику* приділяється країнам, які: (а) визнаються як існуючі або потенційні полюси сили; (б) є або можуть стати осередками конфліктів; (в) розташовані в зонах конфліктів та можуть бути безпосередньо втягнуті до них. Україна не належить до жодної з цих категорій, тому у виданні наводиться лише загальна інформація стосовно неї.

За показником військових витрат у відсотках ВВП, Україна (3,6%) випереджає США і Росію (по 3,2%). Однак, за абсолютною величиною витрат у доларах США (за даними СІПРІ, $1,38 млрд.) вона поступається таким країнам, як Тайвань (біля $5 млрд.) та М'янма (біля $3 млрд.), хоча вони мають співставні або менші показники у відсотках ВВП (3,5% та 3,1%, відповідно).

СІПРІ відводить Україні гідне місце в світі серед провідних експортерів озброєнь. За зведеними п'ятирічними результатами поставок озброєнь ($2048 млн. за 1995-1999рр.) вона другий рік поспіль посідала восьме місце, не набагато поступаючись Китаю ($2212 млн.). Причому, якщо експорт озброєнь в Україні зростав з темпом $60-100 млн. на рік, то в Китаї він скорочувався щорічно приблизно на $180 млн. Це дозволило Україні за підсумками 1999р. вийти на сьому сходинку в рейтингу провідних експортерів озброєнь.

[1] Щорічник СІПРІ 2000: озброєння, роззброєння та міжнародна безпека. Переклад з англійської/Стокгольмський інститут дослідження миру, Український центр економічних і політичних досліджень імені Олександра Разумкова. — Київ: Заповіт, 2001, 668с.

Україна відчуває жорстку конкуренцію в найчутливішій для неї експортній галузі — постачанні танків. Головними конкурентами України в 1999р. були Франція, Німеччина, Росія, Велика Британія, США, які разом з нею брали участь у тендерах на постачання бронетанкової техніки в Грецію та Туреччину.

Номенклатуру військової продукції, з якою Україна виходить на світові ринки озброєнь, складають танки, десантні кораблі, транспортні літаки, вертольоти, ракети класу "повітря-повітря" та ін. Отримувачами української продукції в 1999р. були: Греція, Пакистан, Індія, Сьерра-Леоне та Шрі-Ланка. За умов складного внутрішнього економічного становища та жорсткої зовнішньої конкуренції, Україна змушена шукати ринки збуту озброєнь у країнах Азії, Африки та Північної Америки, які знаходяться в конфліктогенних зонах і можуть підпадати під санкції режимів контролю над озброєннями. Цей факт використовують конкуренти України для її дискредитації, як це було у випадку поширення дезінформації про нібито постачання українських озброєнь повстанцям УНІТА.

Існуючі розбіжності між офіційними даними про постачання озброєнь і зареєстрованими даними про їх отримання (особливо, в "гарячих" точках) викликають підозри щодо неконтрольованого розповсюдження зброї. Цьому сприяють недостатні рівні контролю над експортом озброєнь і прозорості цього процесу в окремих країнах. До речі, в базу даних СІПРІ офіційні дані Уряду України стосовно експорту озброєнь потрапили лише одного разу — за 1997р.

Нерозповсюдження, контроль над озброєннями та роззброєння

У *Щорічнику СІПРІ 2000* підкреслюється досить конструктивна роль України в сфері нерозповсюдження, контролю над озброєннями та роззброєння. Україна є учасницею усіх базових угод у цій сфері. Вона перетворилася на без'ядерну державу, завершує знищення залишків стратегічних наступальних озброєнь, що були розміщені на її території після розпаду колишнього СРСР. Оцінки СІПРІ не відбивають динаміку цього процесу, оскільки містять дані стосовно вже знищеної або переданої Росії військової техніки. Так, у таблицях 8.1 та 8А.2 *Щорічника СІПРІ 2000* наводяться дані про наявність в Україні, станом на 1999р., 59 стратегічних носіїв ядерної зброї (у т.ч. 41 стратегічного бомбардувальника Ту-95 та Ту-160), 526 міжконтинентальних балістичних ракет, 270 ракет на підводних човнах.

Україна чітко дотримується зобов'язань стосовно скорочення звичайних озброєнь: у 1999р. вона мала скоротити 679 одиниць озброєнь, у т.ч. 158 танків, 369 бойових броньованих машин (ББМ), 152 артилерійські одиниці. Згідно з Договором про звичайні збройні сили в Європі, вона має такі територіальні (та національні) граничні рівні обмеження звичайних озброєнь: 4080 танків, 5050 ББМ, 4040 артилерійських одиниць, 1090 літаків, 330 вертольотів. На додаток до цього, згідно з фланговими обмеженнями, Україна (як і Росія) має один територіальний граничний підрівень в Одеській області: по 400 танків і ББМ та 350 артилерійських одиниць. За межами флангової зони Україна може тимчасово розгортати до трьох бригад.

Україна виступає за збалансований процес скорочення звичайних озброєнь у Європі. Вона привітала ініціативу НАТО стосовно утримання від додаткового розгортання сил на території нових членів Альянсу. Разом з Німеччиною, Білоруссю, Чехією, Угорщиною, Польщею та Словаччиною Україна ініціювала відмову від використання механізмів прогресивного перегляду територіальних граничних рівнів.

Ефективність процесу скорочення звичайних озброєнь у Європі забезпечує відповідний механізм моніторингу. На територіях держав-учасниць Договору про звичайні збройні сили в Європі здійснюються щорічні інспекції, число яких сягає 20% від кількості об'єктів перевірки. Крім того, Україна має приймати одну додаткову інспекцію на території Одеської області. Ефективності моніторингу мали сприяти заходи в рамках Договору з відкритого неба. Але цей Договір формально не діяв у 1999р. з причини нератифікації його Білоруссю, Росією та Україною. Парламент України ратифікував цей Договір 2 березня 2000р.

Україна є учасницею чотирьох із п'яти багатосторонніх режимів контролю за експортом озброєнь і технологій: Комітету Зангера; Групи ядерних постачальників; Режиму контролю за ракетними технологіями; Вассенаарської Угоди. Україна не бере участі в роботі лише Австралійської групи.

В *Щорічнику СІПРІ 2000* відмічається негативна роль України, яка разом з Росією висунула заперечення стосовно обміну інформацією про звичайні озброєння в рамках Вассенаарської Угоди. "Оскільки були й інші країни, що не підтримали одну або більше пропозицій, то цього було достатньо, щоб заблокувати будь-який процес подальшого розвитку обміну загальною інформацією про звичайні озброєння"[2]. Констатується й той факт, що "Україна, після кількох років активної співпраці з міжнародними режимами контролю, зараз також неприхильно ставиться до подальшого збільшення прозорості в постачанні звичайних озброєнь"[3].

Загалом, міжнародні експерти позитивно оцінюють внесок України в побудову системи глобальної та регіональної (європейської) безпеки, віддають належне її успіхам на ринках озброєнь. Водночас, наведені дані мають спонукати державне керівництво України до зміцнення системи експортного контролю, пошуку більш оптимального балансу між її закритістю та транспарентністю.

[2] Там само, с.603.

[3] Там само, с.615.

НОРМАТИВНО-ПРАВОВА БАЗА ЕКСПОРТНОГО КОНТРОЛЮ В УКРАЇНІ

УКАЗ ПРЕЗИДЕНТА УКРАЇНИ

№422 від 21 квітня 1999р.

Про заходи щодо вдосконалення військово-технічного співробітництва України з іноземними державами

З метою дальшого вдосконалення військово-технічного співробітництва України з іноземними державами, забезпечення захисту національних інтересів, додержання міжнародних зобов'язань держави, визначення порядку регулювання міжнародних передач товарів військового призначення, відповідно до пункту 1 статті 106 Конституції України постановляю:

1. Установити, що метою військово-технічного співробітництва України з іноземними державами є забезпечення національних інтересів і безпеки держави, оснащення Збройних Сил та інших військових формувань сучасним озброєнням і військовою технікою, іншими товарами військового призначення, розвиток експортного потенціалу військово-промислового комплексу, підвищення науково-технічного та технологічного потенціалу оборонної галузі України.

2. Військово-технічне співробітництво з іноземними державами здійснюється на засадах:

пріоритетності національних інтересів;

монополії держави на регулювання діяльності у сфері військово-технічного співробітництва;

додержання законодавства про державну таємницю;

додержання міжнародних зобов'язань України у сфері військово-технічного співробітництва;

підконтрольності та підзвітності центральних органів виконавчої влади та інших державних органів, визначених у встановленому порядку як учасники військово-технічного співробітництва і наділених відповідними повноваженнями, та суб'єктів військово-технічного співробітництва;

захисту державою прав та законних інтересів учасників і суб'єктів військово-технічного співробітництва;

координації діяльності учасників військово-технічного співробітництва.

3. До військово-технічного співробітництва належать такі види діяльності:

інформаційний обмін;

укладання міжнародних договорів України та зовнішньоекономічних договорів (контрактів);

експорт та імпорт товарів військового призначення, у тому числі надання суб'єктами військово-технічного співробітництва консультаційних, маркетингових, посередницьких, брокерських, агентських, консигнаційних, юридичних послуг іноземним суб'єктам господарської діяльності та одержання від них аналогічних послуг;

наукова, науково-технічна, науково-виробнича, навчальна та інша кооперація з іноземними суб'єктами господарської діяльності;

співробітництво з міжнародними організаціями у військово-технічній сфері;

організація і проведення виставок, конкурсів, торгів, конференцій, симпозіумів, семінарів та інших подібних заходів щодо товарів військового призначення;

інші види діяльності у цій сфері, які не суперечать законодавству України та нормам міжнародного права.

4. Державне регулювання діяльності у сфері військово-технічного співробітництва здійснюється шляхом:

а) визначення напрямів військово-технічного співробітництва відповідно до політичних та економічних інтересів України;

б) встановлення заборони і обмежень на експортно-імпортні операції щодо товарів військового призначення з метою забезпечення безпеки і оборони, економічної стабільності, захисту внутрішнього ринку, збереження і зміцнення позицій України політичного і економічного характеру, додержання міжнародних зобов'язань про скорочення і ліквідацію озброєнь, про нерозповсюдження зброї масового ураження;

в) недопущення до участі у військово-технічному співробітництві підприємств, установ, організацій, якщо вони у випадках, передбачених законодавством, не мають спеціальних повноважень або дозволів чи висновків і не зареєстровані в установленому порядку у відповідних державних органах;

г) визначення випадків страхування експортних операцій щодо товарів військового призначення, а також кредитів, наданих українськими і/або міжнародними банками, банками іноземних держав чи за

участю іноземного капіталу, спеціалізованими страховими акціонерними товариствами, контрольний пакет акцій яких належить державі.

5. З метою додержання учасниками і суб'єктами військово-технічного співробітництва вимог законодавства запроваджується державний контроль у цій сфері.

Державному контролю підлягають:

а) відповідність діяльності учасників і суб'єктів військово-технічного співробітництва меті і засадам цього співробітництва та законодавству України;

б) ефективність державного регулювання діяльності у сфері військово-технічного співробітництва;

в) додержання міжнародних зобов'язань України у сфері військово-технічного співробітництва;

г) ціни на експортні товари військового призначення з урахуванням економічних інтересів України;

д) надходження, рух, використання коштів, одержаних від експорту товарів військового призначення;

е) стан охорони державної таємниці, прав на об'єкти інтелектуальної власності, стан технічного захисту інформації під час здійснення військово-технічного співробітництва;

є) проведення переговорів та укладання суб'єктами військово-технічного співробітництва зовнішньоекономічних договорів (контрактів) про міжнародні передачі товарів військового призначення.

Контроль та координацію діяльності учасників військово-технічного співробітництва здійснюють Рада національної безпеки і оборони України, Комісія з політики експортного контролю та військово-технічного співробітництва з іноземними державами і Кабінет Міністрів України в межах їх повноважень, а суб'єктів цього співробітництва — відповідні учасники військово-технічного співробітництва.

6. Органи виконавчої влади у сфері військово-технічного співробітництва здійснюють свої повноваження у межах, визначених Конституцією і законами України.

Кабінет Міністрів України:

а) забезпечує реалізацію державної політики у сфері військово-технічного співробітництва;

б) укладає в установленому порядку міжнародні договори з питань військово-технічного співробітництва;

в) створює Українську частину двосторонніх та багатосторонніх міжурядових комісій з питань військово-технічного співробітництва;

г) визначає учасників військово-технічного співробітництва від Української сторони;

д) вирішує питання відшкодування збитків, завданих суб'єктам військово-технічного співробітництва внаслідок припинення, зупинення експорту, імпорту товарів військового призначення у разі прийняття в установленому порядку рішення про припинення чи зупинення Україною військово-технічного співробітництва з іноземними державами;

е) визначає і затверджує державних замовників на поставку (закупівлю) товарів військового призначення;

є) забезпечує проведення цінової політики щодо формування внутрішніх та зовнішніх цін на товари військового призначення;

ж) надає, за поданням Комісії з політики експортного контролю та військово-технічного співробітництва з іноземними державами, повноваження суб'єктам військово-технічного співробітництва на право здійснення експорту, імпорту товарів військового призначення;

з) координує діяльність учасників військово-технічного співробітництва щодо їх участі в організації міжнародних виставок, показів товарів військового призначення.

Міністерства та інші центральні органи виконавчої влади в межах їх повноважень:

а) забезпечують реалізацію рішень Президента України, Ради національної безпеки і оборони України, Кабінету Міністрів України щодо державного регулювання діяльності з питань військово-технічного співробітництва, виконання міжнародних договорів України в цій сфері, здійснюють контроль за додержанням суб'єктами військово-технічного співробітництва вимог законодавства з питань військово-технічного співробітництва;

б) беруть участь у підготовці проектів законів та інших нормативно-правових актів з питань військово-технічного співробітництва;

в) сприяють військово-технічному співробітництву шляхом проведення політичного, міжнародно-правового і економічного аналізу його напрямів та конкретних проектів зовнішньоекономічних договорів (контрактів) про експортно-імпортні операції.

7. Підставою для встановлення, обмеження, припинення, зупинення та відновлення військово-технічного співробітництва України з іноземними державами є акти Президента України, Кабінету Міністрів України, міжнародні договори України та зовнішньоекономічні договори (контракти).

Пропозиції щодо встановлення, обмеження, припинення, зупинення та відновлення військово-технічного співробітництва вносяться Радою національної безпеки і оборони України, Комісією з політики експортного контролю та військово-технічного співробітництва з іноземними державами, Кабінетом Міністрів України, Міністерством закордонних справ України та іншими учасниками і суб'єктами військово-технічного співробітництва.

Президент України
Л.КУЧМА

ПОЛОЖЕННЯ

про державний експортний контроль в Україні*

Загальні положення

1. Це Положення регулює порядок здійснення державного контролю за міжнародними передачами озброєнь, військової та спеціальної техніки, окремих видів сировини, матеріалів, обладнання і технологій, що можуть бути використані для їх створення, з метою забезпечення національної безпеки та додержання Україною міжнародних зобов'язань щодо нерозповсюдження зброї масового знищення, засобів її доставки та обмеження передач звичайних видів озброєння.

2. Для цілей цього Положення використовуються такі терміни:

1) **державний експортний контроль** — комплекс заходів, які здійснюють державні органи щодо забезпечення державного контролю за міжнародними передачами товарів, що контролюються, їх використанням юридичними і фізичними особами відповідно до міжнародних зобов'язань України та інтересів національної безпеки;

2) **товари** — будь-які вироби, технології, послуги або інформація, що в сукупності або окремо підлягають державному експортному контролю;

3) **товари військового призначення** — озброєння, боєприпаси, військова і спеціальна техніка, спеціальні комплектуючі вироби для їх виробництва, вибухові речовини і матеріали та обладнання, спеціально призначені для розроблення, виробництва або використання зазначених виробів; послуги у сфері проектування, розроблення, конструювання, виготовлення, виробництва, складання, випробування, ремонту, технічного обслуговування, модифікації, експлуатації, демілітаризації, знищення, збуту, придбання або використання виробів чи технологій військового призначення, відповідні посередницькі послуги, технічні дані та технічна допомога, що надаються іноземним юридичним або фізичним особам в Україні чи за її межами; спеціальна інформація в будь-якій формі (за винятком інформації, опублікованої у відкритій пресі), необхідна для розроблення, виробництва або використання виробів військового призначення у формі проектів, планів, креслень та їх копій, схем, діаграм, моделей, формул, специфікацій, програмного забезпечення, посібників та інструкцій, викладених на папері або інших матеріальних носіях інформації; проведення інструктажів, здійснення заходів щодо підвищення кваліфікації, навчання, практичне освоєння методів роботи, консультування, які в сукупності або окремо підлягають державному експортному контролю;

4) **товари подвійного використання** — окремі види виробів, обладнання, матеріалів, програмного забезпечення і технологій та роботи і послуги, пов'язані з ними, які крім основного цивільного призначення можуть бути використані під час розроблення, виробництва або використання озброєння, військової чи спеціальної техніки і підлягають державному експортному контролю;

5) **міжнародні передачі товарів** — експорт (реекспорт), імпорт товарів, що контролюються, їх транзит через територію України, тимчасове вивезення за межі України або тимчасове ввезення на територію України;

6) **експорт** — продаж або передача на інших законних підставах товарів, що контролюються, іноземним суб'єктам господарської діяльності та їх вивезення за митний кордон України або без нього, включаючи реекспорт товарів з митної території України, в тому числі:

а) передача товарів в Україні посольству чи представнику будь-якої юридичної особи іноземної держави, іноземцю чи особі без громадянства;

б) передача в Україні або за її межами управління (контролю) товаром юридичній особі іноземної держави чи її представнику або іноземцю, в тому числі через засоби зв'язку;

в) надання послуг військового призначення за межами України юридичній або фізичній особі іноземної держави чи особі без громадянства;

г) фактичне відвантаження товарів з метою дальшої їх передачі або переміщення за межі України;

7) **імпорт** — закупівля або одержання на інших законних підставах від іноземних суб'єктів господарської діяльності товарів, що контролюються, та їх ввезення на територію України, включаючи одержання їх представником будь-якої юридичної особи іноземної держави, іноземцем чи особою без громадянства на території України;

8) **реекспорт** — продаж іноземним суб'єктам господарської діяльності та вивезення за межі України товарів, що контролюються, раніше імпортованих на територію України, або продаж товарів, експортованих з України, третім державам;

9) **транзит** — переміщення товарів, що контролюються, через територію України без будь-якого використання на її території;

10) **тимчасове вивезення товарів**, що контролюються, за межі України (далі — тимчасове вивезення товарів) — вивезення товарів з території України до іноземної держави з обов'язковим поверненням в Україну;

11) **тимчасове ввезення товарів**, що контролюються, на територію України (далі — тимчасове ввезення товарів) — ввезення товарів на територію України з іноземної держави з обов'язковим поверненням до держави, з якої їх було ввезено.

3. Міжнародні передачі товарів здійснюються виключно під державним контролем, який забезпечує їх відповідність інтересам національної безпеки, зовнішній та оборонній політиці України.

4. Експорт окремих категорій товарів військового призначення та подвійного використання не допускається до країн, стосовно яких Організацією

* Затверджено Указом Президента України №117 від 13 лютого 1998р. Статті 10,11 вилучено відповідно до Указу Президента України №283 від 26 березня 1999р.

Об'єднаних Націй встановлено заборону на їх поставки.

5. Забороняються міжнародні передачі ядерної, біологічної та хімічної зброї, матеріалів, устаткування і технологій, спеціально призначених для її створення, передачі товарів, якщо їх здійснення суперечить міжнародним зобов'язанням України, інтересам національної безпеки, цілям боротьби з тероризмом і підтримання взаємовигідного співробітництва з членами міжнародного співтовариства за загальновизнаними принципами і нормами міжнародного права, а також у разі відсутності належних гарантій щодо кінцевого використання товарів.

6. Чинність цього Положення поширюється на експорт (реекспорт), імпорт, транзит та будь-які інші види діяльності, пов'язані з міжнародними передачами товарів, включених до Списків товарів, міжнародні передачі яких підлягають експортному контролю, включаючи надання посередницьких послуг, виробничу, науково-технічну та іншу кооперацію, демонстрацію експонатів на міжнародних виставках та ярмарках з метою рекламування, проведення випробувань, прибережну і прикордонну торгівлю та операції з обміну товарами, що здійснюються у встановленому порядку суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності України (далі — суб'єкти зовнішньоекономічної діяльності).

7. Чинність цього Положення не поширюється на:

1) переміщення озброєння та військової техніки у зв'язку із заходами, що проводять Збройні Сили та інші військові формування України за межами її території або військові формування іноземних держав на території України в рамках міжнародних договорів;

2) вивезення, ввезення табельної і службово-штатної зброї військовослужбовцями, особами рядового і начальницького складу та іншими особами, які відповідно до законодавства мають право носіння зброї.

8. Порядок державного контролю за здійсненням міжурядових експортних поставок товарів з метою надання військової допомоги згідно з умовами міжнародних договорів України визначається Кабінетом Міністрів України.

Рішення щодо можливості переміщення товарів за межі України, пов'язаних з наданням екстреної допомоги іноземним державам, приймається Радою національної безпеки і оборони України.

9. Спеціально уповноваженим органом з питань державного експортного контролю є Державна служба експортного контролю України.

Міжнародні передачі товарів, що підлягають державному експортному контролю

12. Державному експортному контролю підлягають міжнародні передачі товарів таких категорій:

1) товари, що стосуються ядерної діяльності та можуть бути використані у створенні ядерної зброї;

2) товари, що можуть бути використані у створенні хімічної, бактеріологічної (біологічної) та токсичної зброї;

3) вироби ракетної техніки, обладнання, матеріали і технології, у тому числі після відповідної доробки, що використовуються або можуть бути використані у створенні ракетної зброї;

4) товари військового призначення;

5) товари подвійного використання.

Процедури застосування експортного контролю за міжнародними передачами зазначених категорій товарів визначаються відповідними положеннями, які затверджує Кабінет Міністрів України.

13. Державна служба експортного контролю України разом із заінтересованими міністерствами, іншими центральними органами виконавчої влади складає Списки товарів, міжнародні передачі яких підлягають експортному контролю. Ці Списки після попереднього розгляду Комісією з політики експортного контролю та військово-технічного співробітництва з іноземними державами затверджуються Кабінетом Міністрів України і переглядаються не менш як два рази на рік.

14. Суб'єкт зовнішньоекономічної діяльності зобов'язаний звернутися до Державної служби експортного контролю України за одержанням дозволу на право здійснення експорту товарів або відповідних роз'яснень, якщо йому стало відомо про можливість використання товарів для створення зброї масового знищення, засобів її доставки або звичайних озброєнь, не дивлячись на те, що дані товари не включено до зазначених Списків товарів.

Загальні процедури застосування державного експортного контролю за міжнародними передачами товарів

15. Процедури застосування державного експортного контролю передбачають:

1) надання повноважень на право здійснення міжнародних передач товарів, визначених законодавством;

2) розгляд і вирішення органами експортного контролю питань про можливість проведення переговорів, пов'язаних з укладенням зовнішньоекономічних договорів (контрактів);

3) узгодження проектів міжнародних договорів України, які стосуються міжнародних передач товарів, що контролюються;

4) розгляд і вирішення питань щодо можливості здійснення міжнародних передач товарів в кожному окремому випадку;

5) надання державних гарантій (міжнародних імпортних сертифікатів України) щодо використання імпортованих товарів;

6) встановлення виключних умов здійснення експорту заявленого товару;

7) повернення в Україну товару експортером у разі виникнення підстав вважати, що кінцеве його використання суперечить змісту дозволу та матеріалам заявки, на підставі яких було надано дозвіл, і якщо це пов'язано із заподіянням шкоди державі внаслідок порушення зобов'язань України щодо нерозповсюдження зброї масового знищення, засобів доставки та обмеження передач звичайних видів озброєння;

8) митний контроль та митне оформлення товарів, що переміщуються через митний кордон;

9) надання суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності будь-якої інформації щодо товарів, які експортуються, умов здійснення міжнародних передач

таких товарів, їх кінцевих споживачів та посередників, гарантій щодо кінцевого використання товарів, що експортуються або імпортуються, у заявлених цілях;

10) інформування про обставини (в разі їх виявлення), які змінюють умови здійснення міжнародних передач товарів після одержання дозволів на такі передачі;

11) проведення перевірок використання товарів у заявлених цілях;

12) проведення службових розслідувань, пов'язаних з порушенням правил та процедур експортного контролю.

16. Для здійснення міжнародних передач товарів, зазначених у частині другій статті 20 Закону "Про зовнішньоекономічну діяльність", суб'єкти зовнішньоекономічної діяльності за погодженням з Комісією з політики експортного контролю та військово-технічного співробітництва з іноземними державами попередньо одержують спеціальні повноваження.

Перелік документів, що подає суб'єкт зовнішньоекономічної діяльності для одержання повноважень на право здійснення міжнародних передач товарів, та порядок одержання таких повноважень визначається Кабінетом Міністрів України.

17. Державна служба експортного контролю України проводить експертизу заяв та додатково поданих документів суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності, іноземними суб'єктами господарської діяльності на здійснення відповідних міжнародних передач товарів.

За результатами експертизи Державна служба експортного контролю України приймає рішення про:

1) видачу позитивного або негативного висновку:

а) щодо можливості проведення переговорів, пов'язаних з укладенням зовнішньоекономічних договорів (контрактів) на міжнародні передачі товарів, що контролюються, до держав, стосовно яких існує заборона або обмеження міжнародних організацій, членом яких є Україна, на поставки таких товарів;

б) на право здійснення транзиту товарів, що контролюються;

в) на право здійснення тимчасового вивезення товарів за межі України чи тимчасового ввезення товарів на територію України;

2) надання дозволу на право здійснення міжнародних передач товарів, що контролюються, у тому числі із зазначенням особливих умов передачі, які формулюються в окремому висновку, або відмови у наданні такого дозволу чи необхідності розгляду питання Комісією з політики експортного контролю та військово-технічного співробітництва з іноземними державами;

3) скасування наданого дозволу на право здійснення міжнародних передач товарів або тимчасового припинення його чинності;

4) видачу імпортного сертифіката України на товари, що контролюються, або відмову в його видачі.

5) Продовження дії дозволу на міжнародні передачі товарів.

Рішення Державної служби експортного контролю України може бути оскаржене суб'єктом зовнішньоекономічної діяльності до Урядової комісії з політики експортного контролю протягом десяти днів з моменту його прийняття.

18. Для проведення переговорів, пов'язаних з укладенням зовнішньоекономічних договорів (контрактів) на здійснення експорту товарів, що контролюються, а також у разі наявності обмежень на постачання будь-яких інших товарів до іноземної держави експортер попередньо отримує позитивний висновок Державної служби експортного контролю України на право проведення таких переговорів.

Про початок проведення переговорів з питань експорту товарів, що контролюються, суб'єкти зовнішньоекономічної діяльності у триденний строк повідомляють Державну службу експортного контролю України.

19. Суб'єкти зовнішньоекономічної діяльності у п'ятнадцятиденний строк від дня закінчення переговорів або укладення договорів (контрактів) подають Державній службі експортного контролю України звіти про підсумки переговорів або укладення договорів (контрактів).

20. Для реалізації права на здійснення міжнародних передач товарів та проведення переговорів щодо здійснення передач товарів, що контролюються, суб'єкти зовнішньоекономічної діяльності попередньо реєструються в Державній службі експортного контролю України.

21. Експорт товарів, які є матеріальними носіями інформації, віднесеної до державної таємниці, здійснюється відповідно до законодавства України з питань охорони державної таємниці.

22. Суб'єкт зовнішньоекономічної діяльності повертає в Україну вивезений товар за свій рахунок у разі виникнення підстав вважати, що кінцеве використання товару суперечить змісту дозволу та заяви, на підставі якої було надано дозвіл, і якщо це пов'язано із заподіянням шкоди державі внаслідок порушення зобов'язань України щодо нерозповсюдження зброї масового знищення, засобів її доставки та обмеження передач звичайних видів озброєння.

23. Державна служба експортного контролю України подає щорічно до 1 березня Кабінету Міністрів України та Раді національної безпеки і оборони України звіт за встановленою формою про свою діяльність за минулий рік та пропозиції щодо дальшого вдосконалення експортного контролю.

Дозволи та висновки на право здійснення міжнародних передач товарів

24. Міжнародні передачі товарів, що контролюються, здійснюються виключно на підставі дозволів та висновків Державної служби експортного контролю України. В окремих випадках такі дозволи можуть бути надані за рішеннями Кабінету Міністрів України або Ради національної безпеки і оборони України.

Здійснення експорту товарів військового призначення дозволяється суб'єкту зовнішньоекономічної діяльності виключно за умови укладення ним зовнішньоекономічного договору (контракту) з іноземним суб'єктом господарської діяльності, уповноваженим на це урядом держави-одержувача товарів.

25. Дозвіл є підставою для прийняття товару до прикордонного контролю та до митного оформлення, але не звільняє від подання митній установі інших документів, необхідних для здійснення митного оформлення та митного контролю відповідно до законодавства України.

26. Дозвіл та висновок на право здійснення міжнародних передач товарів, що контролюються, може бути генеральним чи разовим.

Генеральний дозвіл та висновок підтверджують право суб'єкта зовнішньоекономічної діяльності на здійснення експорту або імпорту товарів із визначенням особливих умов поставки, держави (групи держав) призначення або походження товарів, кінцевих користувачів і є дійсними протягом встановленого строку, але не більше трьох років.

Разовий дозвіл та висновок на здійснення міжнародних передач товарів видаються на підставі укладеного зовнішньоекономічного договору (контракту), підтверджують право суб'єкта зовнішньоекономічної діяльності на здійснення міжнародних передач товарів із визначенням їх кількості та вартості, особливих умов поставки, іноземного суб'єкта (суб'єктів) господарської діяльності, держави призначення або походження товарів і є дійсними протягом встановленого строку, але не більше одного року.

В окремих випадках за рішенням Державної служби експортного контролю України дозвіл може бути надано на строк дії контракту, але не більш як на два роки.

27. Дозвіл та висновок на право здійснення міжнародних передач товарів оформлюються на бланку встановленого зразка і скріплюються підписом голови Державної служби експортного контролю України або його заступника та відповідною печаткою.

28. Дозвіл та висновок на право здійснення міжнародних передач товарів не підлягають передачі іншим суб'єктам зовнішньоекономічної діяльності. У разі припинення юридичної особи або її перереєстрації як суб'єкта зовнішньоекономічної діяльності дозвіл та висновок не переходять до правонаступника або перереєстрованого суб'єкта зовнішньоекономічної діяльності.

29. Дозвіл та висновок на право здійснення міжнародних передач товарів скасовуються або їх дія тимчасово припиняється Державною службою експортного контролю України у разі:

1) потреби у цьому в цілях зовнішньої політики, національної безпеки або захисту вітчизняного товаровиробника;

2) припинення юридичної особи;

3) визнання суб'єкта зовнішньоекономічної діяльності або іноземного суб'єкта господарської діяльності банкрутом;

4) встановлення фактів, які свідчать, що дозвіл та висновок на право здійснення міжнародних передач товарів було надано на підставі недостовірних або неповних даних;

5) встановлення фактів порушення суб'єктом зовнішньоекономічної діяльності або іноземним суб'єктом господарської діяльності вимог щодо особливих умов поставки, з урахуванням яких було надано дозвіл та висновок;

6) внесення змін до зовнішньоекономічного договору (контракту) після одержання дозволу на право здійснення міжнародних передач товарів;

7) встановлення фактів порушення суб'єктом зовнішньоекономічної діяльності законодавства чи міжнародних зобов'язань України щодо експортного контролю, вимог цього Положення.

Порядок оформлення та розгляду заяв на одержання дозволів та висновків на право здійснення міжнародних передач товарів

30. Для прийняття рішення щодо можливості надання дозволу та висновку на право здійснення міжнародних передач товарів суб'єкт зовнішньоекономічної діяльності надсилає до Державної служби експортного контролю України лист із стислим викладом мети звернення, до якого додаються:

1) заява типової форми у трьох примірниках;

2) документ, який підтверджує зобов'язання кінцевого споживача товару та всіх посередників (за їх наявності) щодо використання товару виключно у заявлених цілях;

3) інші документи залежно від категорії товарів.

У разі експорту товарів, що як державне майно належать до сфери управління міністерств, інших центральних органів виконавчої влади, крім майна, що належить державним підприємствам на праві повного господарського відання, суб'єкт зовнішньоекономічної діяльності до заяви додає копію рішення відповідного міністерства, іншого центрального органу виконавчої влади щодо можливості продажу таких товарів.

Під час проведення експертизи заяв на отримання дозволу на право здійснення міжнародних передач товарів органи експортного контролю мають право затребувати від заявника додаткову інформацію, необхідну для об'єктивного та своєчасного проведення експертизи.

Документи, складені іноземною мовою, подаються із засвідченими перекладами на державну мову.

31. Для здійснення експорту товарів до зовнішньоекономічного договору (контракту) включаються такі відомості:

1) мета і місце використання товару;

2) кінцевий споживач товару;

3) зобов'язання іноземного суб'єкта господарської діяльності щодо використання товару виключно у заявлених цілях;

4) кінцеве призначення та кількість товару.

В окремих випадках на вимогу Державної служби експортного контролю України до зовнішньоекономічного договору (контракту) або іншого документа включається зобов'язання про надання суб'єкту зовнішньоекономічної діяльності або відповідним державним органам України права на проведення перевірок використання експортованих товарів за призначенням та видачу сертифіката підтвердження доставки товарів або надання повноважним державним органом держави призначення товарів іншого документа, який підтверджує ввезення товару на територію держави призначення.

Державна служба експортного контролю України має право встановлювати умови, на підставі яких

надаються дозвіл та висновок на здійснення міжнародних передач товарів та проведення переговорів щодо здійснення передач товарів, що контролюються, в тому числі щодо порядку транспортування товарів, надання відповідних документів стосовно підтвердження доставки або використання товарів тощо.

32. Розгляд заяв на одержання дозволу та висновку на право здійснення міжнародних передач товарів, що контролюються, проводиться Державною службою експортного контролю України із залученням, у разі потреби, спеціалістів інших міністерств, центральних органів виконавчої влади, установ, організацій та підприємств.

Відповідні міністерства та інші центральні органи виконавчої влади готують висновки у двотижневий строк. Цей строк може бути продовжено до місяця, якщо за рішенням Державної служби експортного контролю України до проведення експертизи залучаються державні експерти з питань державної таємниці.

Коли зробити висновки у встановлені строки через об'єктивні причини неможливо, міністерство, інший центральний орган виконавчої влади повідомляють про це Державну службу експортного контролю України та обґрунтовують строки підготовки висновків.

Якщо висновки або зазначене повідомлення не одержано протягом установленого строку, Державна служба експортного контролю України має право вважати, що заперечень проти здійснення міжнародної передачі товарів з боку органу, до якого було надіслано запит щодо висновків, немає.

33. Строк розгляду заяви встановлюється залежно від категорії товарів, але не може перевищувати від дня одержання всіх необхідних документів:

1) 45 днів — щодо експорту (реекспорту) товарів військового призначення;

2) 30 днів — щодо експорту (реекспорту) товарів подвійного використання та тимчасового вивезення (ввезення) будь-яких товарів;

3) 15 днів — щодо імпорту та транзиту товарів.

До строку розгляду заяв не зараховується час, необхідний для одержання від заявника додаткової інформації.

У разі, коли додаткова інформація протягом двох місяців не надійшла, заява вважається відхиленою і розгляду не підлягає.

34. Строк розгляду заяви може бути продовжено за рішенням Кабінету Міністрів України.

35. Для одержання висновку щодо можливості здійснення тимчасового вивезення за межі України товарів для демонстрації на виставках, ярмарках, з метою реклами, проведення випробувань та з іншою подібною метою, якщо це не передбачає переходу права власності на товар, суб'єкт зовнішньоекономічної діяльності надсилає до Державної служби експортного контролю України лист із стислим викладом мети звернення, до якого додає:

1) заяву типової форми у трьох примірниках;

2) документ, який містить відомості про найменування виставки (ярмарку), місце і строк експонування товарів та зобов'язання (гарантії) щодо зворотного ввезення товарів в Україну без зміни їх кількісних і якісних характеристик;

3) посвідчені копії документів, згідно з якими здійснюється вивезення товарів (запрошення для участі у виставці (ярмарку), контракт або угода з іноземним партнером тощо).

Строк розгляду зазначеної в цьому пункті заяви не перевищує 15 днів.

Особливості контролю під час здійснення транзиту товарів

36. Транзит товарів, що контролюються, через територію України здійснюється за умови одержання суб'єктом зовнішньоекономічної діяльності або іноземним суб'єктом господарської діяльності позитивного висновку Державної служби експортного контролю України.

Для одержання висновку про можливість транзиту товарів суб'єкт зовнішньоекономічної діяльності або іноземний суб'єкт господарської діяльності надсилає лист із стислим викладом мети звернення, до якого додає:

1) заяву типової форми у трьох примірниках;

2) посвідчену копію експортної ліцензії держави-експортера або інший офіційний документ, що містить необхідні відомості для проведення експертизи та прийняття відповідного рішення

3) інші документи залежно від категорії товару та держави-одержувача товару на вимогу Державної служби експортного контролю України.

37. Транзит товарів у супроводі військових караулів здійснюється у встановленому порядку за наявності позитивного висновку Міністерства оборони України, у супроводі озброєної охорони (за винятком військових караулів) — висновку Міністерства внутрішніх справ України, транзит товарів, які є небезпечними, — висновку Міністерства охорони навколишнього природного середовища та ядерної безпеки України.

38. У здійсненні транзиту може бути відмовлено або здійснення транзиту, що розпочався, може бути припинено у разі:

1) виникнення можливості загрози національній безпеці України, якщо товар буде поставлено до кінцевого споживача;

2) виникнення можливості заподіяння державі шкоди внаслідок аварій та екологічних катастроф під час транспортування товару;

3) коли це суперечить міжнародним зобов'язанням України щодо нерозповсюдження зброї масового знищення та у разі встановлення Організацією Об'єднаних Націй заборони або обмеження передач товарів військового призначення і товарів подвійного використання до країни призначення;

4) відмови власника товару прийняти зобов'язання щодо відшкодування шкоди в разі виникнення аварій та екологічних катастроф, пов'язаних з транспортуванням небезпечних товарів через територію України;

5) виявлення порушень митного законодавства або встановлення фактів про спроби передачі товарів

не зазначеному в супровідних документах кінцевому споживачеві.

Гарантії України щодо використання імпортованих товарів у заявлених цілях

39. Гарантії України щодо використання імпортованих товарів у заявлених цілях оформляються міжнародним імпортним сертифікатом України або іншим документом, що містить необхідний обсяг гарантій.

Імпортний сертифікат видається на товар, що підлягає імпорту, суб'єктові зовнішньоекономічної діяльності або уповноваженому органу іноземної держави за його запитом.

40. Імпортний сертифікат використовується виключно з дозволу суб'єкта зовнішньоекономічної діяльності.

41. Імпортний сертифікат втрачає чинність, якщо його не подано відповідному уповноваженому органу іноземної держави протягом шести місяців від дня видачі.

42. Суб'єкт зовнішньоекономічної діяльності зобов'язаний вимагати повернення наданого йому імпортного сертифіката від іноземного суб'єкта господарської діяльності у разі, коли:

1) вказані в ньому кількість або обсяг товарів перевищують кількість або обсяг товарів, зазначених у зовнішньоекономічному договорі (контракті);

2) зазначені в ньому кількість або обсяг товарів перевищують кількість або обсяг товарів, на які видано ліцензію відповідним уповноваженим органом іноземної держави, в тому числі і в разі відмови у видачі такої ліцензії;

3) імпортну поставку товарів не було завершено до закінчення строку його чинності;

4) до закінчення строку його чинності сталися зміни відповідно до намірів сторін.

43. Суб'єкт зовнішньоекономічної діяльності протягом місяця після митного оформлення інформує Державну службу експортного контролю України про одержання зазначених в імпортному сертифікаті товарів. **Використання товарів усупереч імпортному сертифікату тягне за собою відповідальність згідно із законодавством України.**

44. У разі імпорту товарів митний орган, який здійснює митне оформлення, видає сертифікат доставки або інший документ, яким визначає, що товари надійшли в Україну.

Порядок видачі сертифікату визначає Кабінет Міністрів України.

Відповідальність у галузі державного експортного контролю

45. За порушення правил та процедур здійснення міжнародних передач товарів до суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності можуть бути застосовані такі заходи:

1) скасування або тимчасове припинення чинності дозволу на право здійснення експорту або імпорту товарів;

2) відкликання за рішенням Державної служби експортного контролю експортного/імпортного сертифікату до моменту його використання;

3) скасування Державною службою експортного контролю позитивного висновку на право проведення переговорів, пов'язаних з укладанням зовнішньоекономічного договору (контракту);

4) припинення спеціальних повноважень на право здійснення експорту або імпорту товарів, зазначених у частині другій статті 20 Закону "Про зовнішньоекономічну діяльність".

За порушення порядку здійснення міжнародних передач товарів суб'єкти зовнішньоекономічної діяльності та іноземні суб'єкти господарської діяльності можуть бути притягнуті також до відповідальності згідно з законодавством України.

ПОЛОЖЕННЯ

про Державну службу експортного контролю*

1. Державна служба експортного контролю (Держекспортконтроль) є урядовим органом державного управління, що діє у складі Мінекономіки і підпорядковується йому.

2. Держекспортконтроль у своїй діяльності керується Конституцією та законами України, актами Президента України і Кабінету Міністрів України, наказами Мінекономіки, цим Положенням, а також рекомендаціями Комітету з політики військово-технічного співробітництва та експортного контролю при Президентові України.

3. Основними завданнями Держекспортконтролю є:

участь в межах своєї компетенції у реалізації державної політики в галузі експортного контролю щодо забезпечення інтересів національної безпеки, додержання міжнародних зобов'язань України, пов'язаних з нерозповсюдженням зброї масового знищення, засобів її доставки та обмеженням передач звичайних озброєнь;

реалізація заходів, спрямованих на встановлення державного контролю за здійсненням міжнародних передач товарів військового призначення та подвійного використання (далі — товари, що підлягають державному експортному контролю);

виконання відповідно до законодавства дозвільно-реєстраційних функцій в галузі експортного контролю.

4. Держекспортконтроль відповідно до покладених на нього завдань:

* Затверджено Постановою Кабінету Міністрів України №651 від 12 квітня 2000р.

видає в установленому порядку суб'єктам підприємницької діяльності дозволи або висновки на право здійснення міжнародних передач товарів, що підлягають державному експортному контролю, та проведення переговорів, пов'язаних з укладенням зовнішньоекономічних договорів (контрактів) про здійснення міжнародних передач таких товарів, а також за результатами експертизи в галузі експортного контролю вирішує питання щодо скасування або зупинення дії цих дозволів (висновків);

організовує та проводить експертизу документів, що подаються суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності, іноземними суб'єктами господарської діяльності для одержання дозволів або висновків на право здійснення міжнародних передач товарів, що підлягають державному експортному контролю, або про можливість проведення переговорів, пов'язаних з укладенням зовнішньоекономічних договорів (контрактів) про здійснення міжнародних передач таких товарів та за результатами експертизи вирішує питання щодо видачі зазначених дозволів (висновків);

видає в установленому порядку після проведення експертизи в галузі експортного контролю міжнародні імпортні сертифікати та інші документи, які містять державні гарантії щодо використання товарів у заявлених цілях, а також вирішує питання щодо скасування або зупинення дії цих сертифікатів (документів);

готує та узгоджує в установленому порядку пропозиції щодо надання суб'єктам підприємницької діяльності повноважень на право здійснення експорту, імпорту товарів військового призначення та товарів, які містять відомості, що становлять державну таємницю;

проводить реєстрацію юридичних та фізичних осіб, діяльність яких пов'язана з міжнародними передачами товарів, що підлягають державному експортному контролю;

розробляє та вносить на розгляд Міністра економіки пропозиції щодо затвердження списків товарів, міжнародні передачі яких підлягають державному експортному контролю, та внесення змін до цих списків; укладення міжнародних договорів в галузі експортного контролю;

розробляє та подає в установленому порядку на затвердження проекти нормативно-правових актів, що регулюють діяльність в галузі експортного контролю;

узагальнює практику застосування законодавства в галузі експортного контролю, розробляє пропозиції щодо його вдосконалення та щодо визначення основних напрямів і розроблення програм розвитку експортного контролю в Україні та вносить їх на розгляд Міністра економіки;

здійснює заходи щодо запобігання правопорушенням в галузі експортного контролю, у тому числі проводить перевірки походження товарів, що підлягають державному експортному контролю, та контролює їх використання у заявлених цілях;

веде облік вітчизняних суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності та їх зарубіжних партнерів, що порушували законодавство України чи відповідні міжнародно-правові норми під час здійснення міжнародних передач товарів, що підлягають державному експортному контролю;

бере участь у розробленні механізмів проведення розслідувань і запобігання несанкціонованому здійсненню міжнародних передач товарів, що підлягають державному експортному контролю;

готує відповідно до міжнародних зобов'язань України та подає до МЗС відомості про міжнародні передачі товарів, що підлягають державному експортному контролю, а також здійснює в установленому порядку обмін іншою інформацією в галузі експортного контролю з відповідними органами іноземних держав та міжнародними організаціями у межах багато- і двосторонніх домовленостей;

бере участь у створенні, забезпеченні функціонування та вдосконаленні автоматизованої системи державного експортного контролю України і накопичує відповідну базу даних для використання в аналітичній роботі;

бере участь у налагодженні та розвитку співробітництва в галузі експортного контролю з відповідними органами іноземних держав, а також у роботі міжнародних організацій та міжурядових органів (комісій, комітетів тощо), конференцій, конгресів, симпозіумів та семінарів з цього питання;

організовує підготовку та підвищення кваліфікації українських спеціалістів з експортного контролю, їх стажування у відповідних організаціях та установах іноземних держав;

забезпечує в межах своєї компетенції реалізацію вимог щодо охорони державної таємниці згідно із Законом України "Про державну таємницю";

сприяє залученню в Україну технічної, фінансової та інших видів допомоги від окремих держав і міжнародних організацій з метою вдосконалення системи державного експортного контролю в Україні;

бере участь в організаційному та інформаційно-аналітичному забезпеченні діяльності Комітету з політики військово-технічного співробітництва та експортного контролю при Президентові України;

виконує інші функції, що випливають з покладених на нього завдань.

5. Держекспортконтроль має право:

залучати спеціалістів органів виконавчої влади, підприємств, установ та організацій (за погодженням з їх керівниками) до розгляду питань, що належать до його компетенції, а також для участі в роботі експертних рад, які утворюються при ньому;

залучати в установленому порядку до проведення експертизи і надання консультацій позаштатних радників (експертів), перелік яких затверджує його голова;

одержувати в установленому порядку від органів виконавчої влади і органів місцевого самоврядування, підприємств, установ та організацій інформацію, необхідну для виконання покладених на нього завдань;

брати участь у заходах, що здійснюються в рамках міжнародних режимів експортного контролю;

скликати в установленому порядку наради з питань, які належать до його компетенції;

у межах своїх повноважень видавати накази організаційно-розпорядчого характеру, організовувати і контролювати їх виконання.

6. Держекспортконтроль очолює голова, який призначається на посаду та звільняється з посади Кабінетом Міністрів України за поданням Міністра економіки.

Голова Держекспортконтролю є членом колегії Мінекономіки.

7. Голова Держекспортконтролю має трьох заступників, у тому числі одного першого, які призначаються на посаду та звільняються з посади Кабінетом Міністрів України за поданням Міністра економіки, погодженим з головою Держекспортконтролю.

Розподіл обов'язків між заступниками провадить голова Держекспортконтролю.

8. Голова Держекспортконтролю:

здійснює керівництво діяльністю Держекспортконтролю та несе персональну відповідальність перед Кабінетом Міністрів України та Міністром економіки за виконання покладених на Держекспортконтроль завдань;

призначає на посаду та звільняє з посади керівників структурних підрозділів та інших працівників Держекспортконтролю, крім заступників голови Держекспортконтролю;

визначає ступінь відповідальності своїх заступників та керівників структурних підрозділів Держекспортконтролю;

притягає до дисциплінарної відповідальності керівників структурних підрозділів та інших працівників Держекспортконтролю, крім своїх заступників;

підписує видані в межах компетенції Держекспортконтролю накази, організовує перевірку їх виконання;

затверджує положення про структурні підрозділи Держекспортконтролю;

здійснює інші повноваження, передбачені законодавством та цим Положенням.

9. Для погодженого вирішення питань, що належать до компетенції Держекспортконтролю, обговорення найважливіших напрямів його діяльності у Держекспортконтролі утворюється колегія у складі його голови (голова колегії), заступників голови та керівників структурних підрозділів Держекспортконтролю. Персональний склад колегії затверджується Міністром економіки.

Рішення колегії проводяться в життя наказами Держекспортконтролю.

10. З метою прийняття узгоджених рішень з окремих питань здійснення міжнародних передач товарів, що підлягають державному експортному контролю, при Держекспортконтролі може бути утворено міжвідомчі дорадчі та консультативні органи. Склад та положення про ці органи погоджуються з відповідними міністерствами та іншими центральними органами виконавчої влади і затверджуються Міністром економіки.

11. Граничну чисельність працівників та структуру Держекспортконтролю затверджує Міністр економіки в межах граничної чисельності працівників Мінекономіки, затвердженої Кабінетом Міністрів України.

12. Штатний розпис, кошторис доходів і видатків Держекспортконтролю затверджує його голова за погодженням з Міністром економіки та Мінфіном.

13. Держекспортконтроль утримується за рахунок державного бюджету в межах коштів, передбачених на утримання Мінекономіки.

14. Умови оплати праці працівників Держекспортконтролю визначаються Кабінетом Міністрів України.

15. Держекспортконтроль є юридичною особою, має самостійний баланс, рахунки в установах банків, печатку із зображенням Державного Герба України і своїм найменуванням.

ПОЛОЖЕННЯ

про порядок державного контролю за проведенням переговорів, пов'язаних з укладенням зовнішньоекономічних договорів (контрактів) про здійснення міжнародних передач товарів військового призначення та товарів подвійного використання*

Загальна частина

1. Це Положення визначає комплекс заходів щодо державного контролю за проведенням суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності переговорів з іноземними суб'єктами господарської діяльності, пов'язаних з укладанням зовнішньоекономічних договорів (контрактів) про:

здійснення міжнародних передач товарів військового призначення[1];

експорт товарів подвійного використання до держав, щодо яких встановлено часткове ембарго на поставки таких товарів.

2. У цьому Положенні наведені нижче поняття вживаються в такому значенні:

ембарго (повне або часткове) — заборона (обмеження) експорту товарів військового призначення або подвійного використання до держав, визначених міжнародними організаціями, членом яких є

* Затверджено Постановою Кабінету Міністрів України №125 від 4 лютого 1998р. Із змінами та доповненнями, внесеними згідно з постановами Кабінету Міністрів України №798 від 4 червня 1998р., №1042 від 15 червня 1999р., №244 від 14 березня 2001р.

[1] Список товарів військового призначення, міжнародні передачі яких підлягають державному контролю (додаток до Положення про порядок державного контролю за міжнародними передачами товарів військового призначення, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України №1358 від 8 грудня 1997р.).

Україна, або щодо яких здійснюється відповідна національна політика;

товари військового призначення — вироби, послуги або технології військового призначення у сукупності чи окремо означають:

а) **вироби військового призначення** — озброєння, боєприпаси, військова і спеціальна техніка, спеціальні комплектуючі вироби для їх виробництва, вибухові речовини, а також матеріали та обладнання, спеціально призначені для розроблення, виробництва або використання зазначених виробів;

б) **послуги військового призначення** — надання іноземним юридичним чи фізичним особам в Україні або за її межами послуг у сфері проектування, розроблення, конструювання, виготовлення, виробництва, складання, випробування, ремонту, технічного обслуговування, модифікації, експлуатації, демілітаризації, знищення, збуту, придбання або використання виробів чи технологій військового призначення, а також надання іноземним особам відповідних посередницьких послуг, технічних даних та технічної допомоги;

в) **технології військового призначення** (далі — технології) — спеціальна інформація в будь-якій формі (за винятком інформації, опублікованої у відкритій пресі), необхідна для розроблення, виробництва або використання виробів військового призначення.

товари подвійного використання[2] — окремі види виробів, обладнання, матеріалів, програмного забезпечення і технологій, які, крім цивільного призначення, можуть бути використані під час розроблення, виробництва або застосування товарів військового призначення;

товари — товари військового призначення або подвійного використання, які є об'єктом міжнародних передач і підлягають експортному контролю;

міжнародні передачі товарів — експорт, імпорт товарів військового призначення або товарів подвійного використання, їх транзит через територію України, а також тимчасове вивезення за межі України або тимчасове ввезення на територію України.

3. Дія цього Положення поширюється на проведення переговорів (незалежно від місця їх проведення), пов'язаних з укладенням (контрактів) про експорт товарів військового призначення до інших держав, імпорт таких товарів в Україну, а також експорт товарів подвійного використання до держав, стосовно яких встановлено часткове ембарго на поставки таких товарів, надання посередницьких послуг, виробничу, науково-технічну та іншу кооперацію, демонстрацію експонатів на міжнародних виставках та ярмарках для рекламування, проведення випробувань, прибережну та прикордонну торгівлю, а також операції обміну товарами, що здійснюються суб'єктами підприємницької діяльності в установленому порядку.

4. Дія цього Положення не поширюється на проведення переговорів, за підсумками яких не планується укладення зовнішньоекономічних договорів (контрактів), а також на проведення переговорів, пов'язаних з укладанням зовнішньоекономічних договорів (контрактів), згідно з якими передбачається:

переміщенням товарів військового призначення у зв'язку із заходами, що проводяться Збройними Силами та іншими військовими формуваннями України за межами її території, або військовими формуваннями іноземних держав на території України в рамках міжнародних договорів;

транзитом товарів військового призначення або подвійного використання через територію України;

міжнародними передачами товарів подвійного використання, за винятком експорту товарів подвійного використання до держав, щодо яких встановлені повне або часткове ембарго на поставки таких товарів;

виконанням суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності робіт у рамках міжнародних договорів України про виробничу та науково-технічну кооперацію або військово-технічне співробітництво;

здійснення суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності імпорту складових частин виробів військового призначення з держав СНД, а також імпорту товарів подвійного використання;

здійснення суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності тимчасового вивезення за межі України або тимчасового ввезення на територію України виробів військового призначення та товарів подвійного використання, за винятком їх тимчасового ввезення, пов'язаного з наданням послуг військового призначення.

проведення робіт, пов'язаних з дослідженням та використанням космічного простору у мирних цілях, виробництвом та експлуатацією космічної техніки

[2] Товари подвійного використання перелічуються у:

Списку товарів, що використовуються або можуть бути використані у створенні ракетної зброї (додаток до Положення про порядок державного контролю за міжнародними передачами товарів, що використовуються або можуть бути використані у створенні ракетної зброї, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України №563 від 27 липня 1995р.;

Списку ядерних матеріалів, технологій, обладнання, установок, спеціальних неядерних матеріалів, а також обладнання, матеріалів і технологій подвійного використання, що стосуються ядерної діяльності та можуть бути використані у створенні ядерної зброї (додаток до Положення про порядок контролю за експортом, імпортом і транзитом товарів, що стосуються ядерної діяльності та можуть бути використані у створенні ядерної зброї, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України №302 від 12 березня 1996р.;

Списку товарів подвійного використання (додаток до Положення про порядок контролю за експортом, імпортом і транзитом окремих видів виробів, обладнання, матеріалів, програмного забезпечення і технологій, що можуть використовуватися для створення озброєння, військової чи спеціальної техніки, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України №1005 від 22 серпня 1996р.;

Списку хімікатів, обладнання та технологій, що можуть бути використані у створенні хімічної зброї, та Списку збудників захворювань (патогенів) людини, тварин і рослин, їх генетично змінених форм, фрагментів генетичного матеріалу та обладнання і технологій, які можуть бути використані у створенні бактеріологічної (біологічної) та токсинної зброї (додатки 1 і 2 до Положення про порядок контролю за експортом, імпортом та транзитом товарів, що можуть бути використані у створенні хімічної, бактеріологічної (біологічної) та токсинної зброї, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України №384 від 22 квітня 1997р.

цивільного призначення, а також укладанням і реєстрацією договорів купівлі продажу космічної техніки і технологій цивільного використання, за винятком експорту товарів, що контролюються відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України №563 від 27 липня 1995р.

Порядок державного контролю за проведенням переговорів

5. Порядок державного контролю за проведенням переговорів передбачає:

отримання суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності висновків Держекспортконтролю щодо можливості проведення переговорів;

укладення суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності договорів (контрактів) з іноземними суб'єктами господарської діяльності з урахуванням рекомендацій, викладених у цьому Положенні;

подання суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності до Держекспортконтролю звітів про підсумки проведення переговорів з іноземними суб'єктами господарської діяльності;

відповідальність суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності за порушення встановленого порядку проведення переговорів.

6. Не допускається проведення переговорів щодо:

міжнародних передач ядерної, хімічної і біологічної зброї, а також матеріалів, обладнання та технологій, спеціально призначених для її створення;

експорту окремих категорій товарів військового призначення та подвійного використання[2] до держав, щодо яких встановлено повне ембарго на поставки таких товарів.

7. Переліки держав, щодо яких встановлено повне або часткове ембарго на поставки товарів військового призначення та подвійного використання, а також категорії товарів, експорт яких до зазначених держав заборонений або обмежений, доводяться Держекспортконтролем до відповідних центральних органів виконавчої влади.

8. Проведення переговорів щодо експорту та імпорту товарів військового призначення, можуть здійснювати суб'єкти зовнішньоекономічної діяльності, які мають відповідні повноваження на експорт або імпорт таких товарів.

9. Проведення переговорів щодо експорту товарів, які є матеріальними носіями інформації, що віднесена до державної таємниці, здійснюється відповідно до законодавства з питань охорони державної таємниці.

10. Експертиза в галузі експортного контролю для прийняття рішень про можливість проведення переговорів щодо здійснення міжнародних передач товарів проводиться **згідно із законодавством з питань експортного контролю**.

11. Суб'єкти зовнішньоекономічної діяльності, які порушують встановлений цим Положенням порядок здійснення міжнародних передач товарів, несуть відповідальність згідно із законодавством.

Порядок отримання висновків про можливість проведення переговорів та рекомендації щодо укладення зовнішньоекономічних договорів (контрактів).

12. Підставою для проведення переговорів пов'язаних з укладанням зовнішньоекономічних договорів (контрактів) про здійснення міжнародних передач товарів, є позитивний висновок Держекспортконтролю, що дається за результатами експертизи в галузі експортного контролю, до проведення якої обов'язково залучається МЗС.

Позитивний висновок про можливість проведення переговорів може використовуватися неодноразово за рішенням Держекспортконтролю.

13. Для одержання висновку про можливість проведення переговорів суб'єкт зовнішньоекономічної діяльності надсилає до Держекспортконтролю лист із стислим викладом мети звернення, до якого додає:

заяву типової форми у трьох примірниках;

письмове погодження міністерства чи іншого центрального органу виконавчої влади, до сфери управління якого він належить.

У разі, якщо Держекспортконтролем не здійснено попередньої експертизи щодо товарів, стосовно яких планується проведення переговорів, і суб'єкт зовнішньоекономічної діяльності у встановленому порядку не зареєстрований Держекспортконтролем як такий, що здійснює експорт, імпорт таких товарів, до зазначених вище документів додаються:

перелік товарів, які передбачається експортувати або імпортувати, із стислим описом призначення та основних технічних характеристик кожного найменування товару.

У разі наміру експортувати технології або послуги замість переліку додається анотований виклад таких технологій або послуг, що передбачаються для передачі, з обов'язковим зазначенням їх обсягу, призначення та сфери використання. Перелік товарів чи анотований виклад технологій або послуг скріплюється підписом керівника і печаткою підприємства, організації та підписом керівника і печаткою військового представництва (якщо таке представництво є на підприємстві, в організації);

довідка про ступінь секретності відомостей, що становлять державну таємницю і мають бути передані іншій стороні, чи містяться у товарах, які передбачаються для експорту, якщо вони є матеріальними носіями інформації, що віднесена до державної таємниці, або про те, що вони не становлять державної таємниці. Довідка скріплюється підписом керівника і печаткою її режимно-секретного відділу та підписом керівника і печаткою військового представництва (якщо таке представництво є на підприємстві, в організації).

Крім зазначених у цьому пункті документів, Держекспортконтроль може затребувати від суб'єкта зовнішньоекономічної діяльності додаткові відомості або інші документи, необхідні для прийняття обгрунтованого рішення для оформлення висновку.

14. Розгляд заяв, поданих для одержання висновків про можливість проведення переговорів, здійснюється Держекспортконтролем протягом не більш як 15 днів.

У разі, коли для прийняття рішення необхідно здійснити узгодження питань з міністерствами, іншими центральними органами виконавчої влади, а також з Комісією з політики експортного контролю та військово-технічного співробітництва з іноземними державами, термін розгляду заяв може бути подовжено до 30 днів.

До терміну розгляду заяв не зараховується час, необхідний для отримання додаткової інформації.

15. Суб'єктам зовнішньоекономічної діяльності, які за результатами переговорів укладають зовнішньоекономічні договори (контракти) про експорт товарів, рекомендується внести до них відомості про:

мету і місце використання товарів;

кінцевого користувача товарів;

кінцеве призначення та кількість товарів;

зобов'язання іноземного суб'єкта господарської діяльності про те, що:

отримані з України товари не реекспортуватимуться і не передаватимуться будь-кому, крім кінцевого користувача, без письмової згоди на це експортера та Держекспортконтролю;

він надасть сертифікат кінцевого користувача, імпортний сертифікат або інший документ, який містить гарантії уповноваженого на це державного органу держави призначення товару щодо їх кінцевого використання.

Зазначені зобов'язання іноземного суб'єкта господарської діяльності до зовнішньоекономічного договору (контракту) можуть не вноситись у випадках експорту товарів до держав-учасниць міжнародних режимів експортного контролю за переліком, що додається до цього Положення.

Зовнішньоекономічний договір (контракт) про експорт товарів військового призначення через іноземного суб'єкта господарської діяльності - посередника може бути укладений лише за наявності у нього повноважень на здійснення зовнішньоекономічних операцій з товарами військового призначення, наданих уповноваженим на це державним органом держави, на території якої зареєстровано зазначеного посередника.

В окремих випадках, на вимогу Держекспортконтролю, до зовнішньоекономічного договору (контракту) може бути внесено зобов'язання іноземного суб'єкта господарської діяльності про надання експортеру або відповідним державним органам України права на проведення перевірок використання експортованих з України товарів за призначенням, а також надання сертифіката підтвердження органом держави призначення товарів, яким підтверджується ввезення товару на територію цієї держави.

У випадках коли передбачається експорт товарів, які є матеріальними носіями інформації, що віднесена до державної таємниці, в контракті зазначається така форма доставки, яка забезпечує постійну охорону таких товарів до їх отримання користувачем, а також охорону державної таємниці.

16. У разі, коли за підсумками переговорів укладено зовнішньоекономічний договір (контракт), суб'єкт зовнішньоекономічної діяльності не пізніше ніж у 15-денний термін подає Держекспортконтролю звіт про підсумки переговорів, до якого додає:

копію укладеного зовнішньоекономічного договору (контракту);

інші документи на вимогу Держекспортконтролю.

До документів, укладених іноземною мовою, додаються їх офіційні переклади.

ПОЛОЖЕННЯ

про порядок проведення експертизи в галузі експортного контролю*

1. Це Положення визначає комплекс заходів, спрямованих на вдосконалення порядку проведення експертизи відносно товарів, що підлягають контролю, а також суб'єктів підприємницької діяльності, які здійснюють експорт (імпорт) та транзит таких товарів.

2. У цьому Положенні терміни вживаються в такому значенні:

товари, що підлягають контролю, — товари військового та спеціального призначення і товари подвійного використання;

товари військового та спеціального призначення — озброєння, боєприпаси, вибухові речовини, військова техніка, їх складові частини, комплектуючі вироби та технології, спеціально призначені для їх виробництва, інші види продукції, інші технології, роботи, послуги, які спеціально призначені для використання в озброєнні і військовій техніці або становлять державну таємницю;

товари подвійного використання — окремі види виробів, обладнання, матеріалів, програмного забезпечення і технологій, а також пов'язані з ними роботи і послуги, що можуть бути використані під час створення зброї масового знищення (ядерної, хімічної, бактеріологічної (біологічної) та токсинної), засобів доставки такої зброї або створення звичайних видів озброєння, військової та спеціальної техніки;

об'єкти експертизи — товари військового та спеціального призначення, товари подвійного використання, а також суб'єкти підприємницької діяльності, які здійснюють експорт (імпорт) та транзит таких товарів;

орган експортного контролю — Державна служба експортного контролю (далі — Держекспортконтроль);

експерт — висококваліфікований спеціаліст, який безпосередньо проводить експертизу та несе персональну відповідальність за достовірність і повноту аналізу, обгрунтованість висновків відповідно до завдання на проведення експертизи.

3. Основними завданнями експертизи в галузі експортного контролю є:

* Затверджено Постановою Кабінету Міністрів України №767 від 15 липня 1997р.

оцінка забезпечення інтересів національної безпеки та додержання міжнародних зобов'язань України щодо нерозповсюдження зброї масового знищення і засобів її доставки, обмеження передачі звичайних озброєнь;

об'єктивне і комплексне дослідження об'єктів експертизи з метою визначення їх належності до товарів, що підлягають контролю, внесених до відповідних списків;

оцінка значення експорту з України товарів, що підлягають контролю, з точки зору можливості створення в країні-імпортері зброї масового знищення і засобів її доставки, звичайних видів озброєння та військової техніки або придбання товарів подвійного використання, що можуть бути використані у створенні зброї масового знищення і засобів її доставки, а також звичайних видів озброєнь та військової техніки;

політична, економічна і правова оцінка можливості та значення експорту з України товарів, що підлягають контролю;

технічна, економічна і правова оцінка договорів і контрактів про експорт (імпорт) товарів, що підлягають контролю;

оцінка:

- ступеня секретності товарів, що підлягають контролю;

- можливості здійснення перевірок використання товарів, що підлягають контролю, у заявлених цілях;

- кінцевого використання товарів, що підлягають контролю;

- доцільності проведення суб'єктами підприємницької діяльності конкретних робіт, пов'язаних із здійсненням експорту (імпорту) товарів, що підлягають контролю;

- додержання суб'єктами підприємницької діяльності законодавства з питань експортного контролю, наявності у них відповідних служб експортного контролю і організаційних документів, які регламентують таку роботу;

- можливості визначення уповноважених державою суб'єктів підприємницької діяльності в галузі експорту (імпорту) озброєння, боєприпасів, військової техніки та спеціальних комплектуючих виробів для їх виробництва, вибухових речовин, ядерних матеріалів (включаючи матеріали у вигляді тепловипромінюючих зборок), технологій, устаткування, спеціальних неядерних матеріалів та пов'язаних з ними послуг, джерел іонізуючого випромінювання, а також інших видів товарів з урахуванням вимог законодавства;

- можливості видачі суб'єктам підприємницької діяльності дозволів на експорт (імпорт) та транзит товарів, що підлягають контролю, а також можливості надання таким суб'єктам імпортних сертифікатів;

- можливості здійснення реєстрації у Держекспортконтролі суб'єктів підприємницької діяльності, яка стосується експорту (імпорту) та транзиту товарів, що підлягають контролю;

- перевірка походження, доставки та використання товарів, що підлягають контролю, у заявлених цілях.

4. **Суб'єктами експертизи в галузі експортного контролю** є замовники експертизи, її організатори, а також експерти.

Замовниками експертизи можуть бути центральні органи виконавчої влади, інші державні органи та суб'єкти підприємницької діяльності, заінтересовані у проведенні такої експертизи.

Організаторами експертизи можуть бути юридичні і фізичні особи, які на підставі запиту, доручення або договору із замовниками організують та проводять експертизу.

5. Експертиза в галузі експортного контролю проводиться державними та недержавними експертами.

Державними експертами можуть призначатися відповідні посадові особи Держекспортконтролю та інших центральних органів виконавчої влади, які мають стаж роботи в органах експортного контролю не менш як 2 роки. На посаду головного державного експерта України з питань експортного контролю одночасно може бути призначена посадова особа Держекспортконтролю (не нижче начальника головного управління), яка має стаж роботи не менш як 3 роки на керівних посадах в органах експортного контролю.

Порядок призначення головного державного експерта України та державних експертів з питань експортного контролю визначається Кабінетом Міністрів України.

Недержавними експертами можуть бути фізичні особи, які мають відповідну кваліфікацію і спеціальні знання, необхідні для проведення експертизи в галузі експортного контролю.

6. Проведення Держекспортконтролем експертизи товарів військового та спеціального призначення, а також товарів подвійного використання, внесених до відповідних списків товарів, що підлягають контролю, є обов'язковим.

Потреба у проведенні експертизи зазначених товарів іншими центральними органами виконавчої влади та іншими державними органами, а також уповноваженими на це юридичними особами визначається Держекспортконтролем.

Порядок надання юридичним особам повноважень на проведення експертизи в галузі експортного контролю визначається Держекспортконтролем.

7. Експертиза в галузі експортного контролю може бути державною і недержавною.

Державну експертизу проводять:

Держекспортконтроль;

інші центральні органи виконавчої влади та інші державні органи в межах своєї компетенції (за мотивованим запитом Держекспортконтролю або дорученням Комітету з політики військово-технічного співробітництва та експортного контролю при Президентові України);

юридичні особи, що мають на це відповідні повноваження (за дорученням Держекспортконтролю або інших державних органів).

Висновок державної експертизи є обов'язковим для Держекспортконтролю та інших органів виконавчої влади.

Недержавна експертиза проводиться юридичними особами, що мають на це відповідні повноваження, з ініціативи суб'єктів підприємницької діяльності, заінтересованих в одержанні експертних висновків.

Висновок недержавної експертизи має рекомендаційний характер і може братися до уваги органами

виконавчої влади поряд з висновками державної експертизи для прийняття відповідних рішень.

8. Державна і недержавна експертиза в галузі експортного контролю може бути попередньою, основною, повторною та додатковою.

Попередня експертиза проводиться з метою:

відокремлення від об'єктів, наданих суб'єктами підприємницької діяльності для експертизи, таких, які належать до товарів, що підлягають контролю, внесених до відповідних списків;

оцінки стану додержання суб'єктами підприємницької діяльності законодавства з питань експортного контролю та наявності у цих суб'єктів відповідних організаційних документів, які регламентують таку роботу;

оцінки можливості поставки товарів, визначених суб'єктами підприємницької діяльності, до конкретних країн.

Основна експертиза передбачає здійснення всіх заходів, передбачених пунктом 3 цього Положення, з метою підготовки обгрунтованого висновку для прийняття рішення про можливість та умови проведення експорту (імпорту) та транзиту конкретних товарів, що підлягають контролю.

Повторна експертиза може проводитися у разі порушення встановлених вимог і правил під час попередньої чи основної експертизи або на вимогу замовника експертизи за наявності обгрунтованих претензій до висновків попередньої та основної експертизи.

Додаткова експертиза проводиться, якщо виявлено обставини, які впливають або можуть вплинути на результат попередньої та основної експертизи.

9. Замовник експертизи має право:

визначати необхідність проведення попередньої, основної, повторної та додаткової експертизи;

порушувати клопотання про заміну експертів;

отримувати інформацію про хід проведення експертизи на всіх стадіях експертного процесу.

10. Замовник експертизи зобов'язаний:

сприяти організаторам експертизи у проведенні всебічного і об'єктивного аналізу об'єктів експертизи;

передавати згідно з установленими запитом, дорученням або договором термінами організаторам експертизи необхідні матеріали та додаткові відомості, що стосуються об'єктів експертизи;

використовувати висновки експертизи під час прийняття рішень щодо експорту (імпорту) та транзиту товарів, що підлягають контролю;

забезпечувати в разі потреби анонімність експертів.

11. Організатор експертизи має право вживати всіх необхідних заходів для організації та проведення експертизи на підставі запитів, доручень або договорів згідно із законодавством.

Організатор експертизи не має права без письмової згоди її замовника розголошувати інформацію про матеріали, залучені для проведення експертизи або підготовлені в ході експертизи.

12. Експерти (за винятком експертів Держекспортконтролю) повинні мати для проведення експертизи відповідні повноваження, які надаються Держекспортконтролем за поданням центральних органів виконавчої влади та інших державних органів або уповноважених Держекспортконтролем юридичних осіб.

Порядок надання повноважень експертам визначається Держекспортконтролем.

Експерт має право:

брати участь у проведенні експертного аналізу та визначенні доручених йому об'єктів на всіх стадіях експертизи;

отримувати необхідні для підготовки об'єктивних висновків додаткові матеріали, в тому числі такі, що охороняються законом або становлять державну, комерційну чи іншу таємницю. Порядок проведення експертизи об'єктів, що містять зазначену таємницю, правила допуску експерта та ступінь відповідальності за розголошення отриманої інформації визначаються законодавством.

Експерт не має права розголошувати без письмової згоди замовника експертизи інформацію, яку містять матеріали, використовувані для проведення експертизи або складені під час її проведення.

Експерт несе персональну відповідальність за достовірність і повноту експертизи та обгрунтованість висновків відповідно до вимог її проведення.

Не дозволяється виконання однією особою функцій розробника або виробника об'єкта експертизи (чи іншим чином заінтересованої особи) та експерта.

За несвоєчасне, неякісне та протиправне проведення експертизи експерт несе відповідальність згідно із законодавством.

13. **Попередня експертиза** в галузі експортного контролю є обов'язковою і проводиться Держекспортконтролем із залученням у разі потреби інших центральних органів виконавчої влади та інших державних органів, а також юридичних осіб, що мають на це повноваження Держекспортконтролю.

Для проведення попередньої експертизи товарів, що підлягають контролю, суб'єкт підприємницької діяльності надсилає на ім'я голови Держекспортконтролю лист із стислим викладом мети звернення, до якого додає:

оформлену в трьох примірниках заяву за типовою формою на проведення попередньої експертизи;

засвідчені нотаріально копії статуту, установчого договору та свідоцтва про державну реєстрацію суб'єкта підприємницької діяльності;

технічну довідку, в якій зазначаються повне найменування, стислий опис, призначення та технічні характеристики кожного об'єкта (предмета), що

передбачається на експорт (імпорт), визначені у відповідному списку товарів, що підлягають контролю. У разі коли суб'єкт підприємницької діяльності має намір експортувати (імпортувати) технології, роботи та послуги, до технічної довідки додається анотований виклад зазначеної технології, роботи або послуги. Технічна довідка підписується керівником суб'єкта підприємницької діяльності та керівником військового представництва (якщо таке представництво є на підприємстві) і засвідчується печатками цього суб'єкта та військового представництва;

довідку щодо ступеня секретності товару, наданого на попередню експертизу, що підписується керівником суб'єкта підприємницької діяльності, керівником його режимно-секретного органу та керівником військового представництва (якщо такий орган або таке представництво є на підприємстві) і засвідчується печатками цього суб'єкта та військового представництва;

перелік країн, до яких (або з яких) передбачається здійснити експорт (імпорт) товарів, що підлягають контролю;

довідку про прізвища посадових осіб, які організують та забезпечують виконання суб'єктом підприємницької діяльності законодавства з питань експортного контролю.

Крім зазначених у цьому пункті документів, рекомендується подати відповідні висновки недержавної експертизи, яка проводиться за ініціативою суб'єкта підприємницької діяльності.

У разі, коли виникає потреба в детальнішому проведенні експертизи, Держекспортконтроль має право отримати від суб'єкта підприємницької діяльності додаткові відомості, необхідні для прийняття обгрунтованого рішення, а також провести вивчення питань, пов'язаних з експертизою, безпосередньо на підприємствах-експортерах (імпортерах).

Термін проведення попередньої експертизи залежить від номенклатури і обсягу товарів, наданих для експертизи, і не може перевищувати 60 днів від часу подання суб'єктом підприємницької діяльності повного комплекту документів.

За підсумками попередньої експертизи Держекспортконтроль проводить реєстрацію суб'єкта підприємницької діяльності, видає йому висновки щодо умов здійснення експорту (імпорту) конкретних товарів, а також свідоцтво про реєстрацію. Форма свідоцтва про реєстрацію затверджується Держекспортконтролем.

14. **Основна експертиза** є обов'язковою для прийняття рішення щодо можливості видачі дозволу на здійснення експорту (імпорту) та транзиту конкретних товарів, що підлягають контролю.

Основна експертиза в галузі експортного контролю проводиться Держекспортконтролем, іншими центральними органами виконавчої влади та іншими державними органами в межах їхньої компетенції, а також юридичними особами та експертами, що мають на це відповідні повноваження (за мотивованим запитом Держекспортконтролю або рішенням Комітету з політики військово-технічного співробітництва та експортного контролю при Президентові України).

Основна експертиза в галузі експортного контролю проводиться на підставі документів, які подаються суб'єктом підприємницької діяльності для отримання дозволу на експорт (імпорт) та транзит товарів, що підлягають контролю. Переліки зазначених документів визначаються у відповідних положеннях про порядок експорту, імпорту та транзиту товарів, що підлягають контролю, які затверджуються Кабінетом Міністрів України.

Обов'язковою умовою проведення зазначеної експертизи є наявність у складі документів копії свідоцтва про реєстрацію суб'єкта підприємницької діяльності в Держекспортконтролі, отриманого після проведення попередньої експертизи.

Крім зазначених у цьому пункті документів, рекомендується подати відповідні висновки недержавної експертизи, яка проводиться за ініціативою суб'єкта підприємницької діяльності.

За підсумками основної експертизи Держекспортконтроль видає суб'єкту підприємницької діяльності дозвіл на експорт (імпорт) або транзит товарів, що підлягають контролю, чи надсилає мотивовану відмову.

15. **Повторна або додаткова експертиза** проводиться за правилами попередньої або основної експертизи.

16. Порушенням правил експертизи в галузі експортного контролю вважається:

невиконання вимог цього Положення;

видача завідомо неправдивого висновку експертизи;

вчинення дій, що перешкоджають організації та проведенню експертизи, або відмова в наданні експертним установам необхідних для проведення експертизи документів;

примус експертів або посадових осіб суб'єктів підприємницької діяльності, що проводять експертизу, до видачі неправдивого висновку чи створення таких умов, що призводять до неможливості або необ'єктивності в проведенні експертизи;

дискредитація або переслідування експертів за підготовлені ними об'єктивні висновки;

залучення до проведення експертизи осіб, які є безпосередньо заінтересованими в її висновках.

Особи, винні у вчиненні зазначених порушень, несуть відповідальність відповідно до законодавства.

17. Оскарження висновків експертизи в галузі експортного контролю провадиться в установленому законодавством порядку.

ПЕРЕЛІК

держав-учасниць міжнародних режимів експортного контролю*

№ п.п.	Країна	Режим контролю за ракетними технологіями	Група ядерних постачальників	Австралійська група	Вассенаарська домовленість
1.	Австралія	×	×	×	×
2.	Австрія	×	×	×	×
3.	Аргентина	×	×	×	×
4.	Бразилія	×	×		
5.	Бельгія	×	×	×	×
6.	Болгарія		×		×
7.	Велика Британія	×	×	×	×
8.	Греція	×	×		
9.	Данія	×	×	×	×
10.	Ізраїль	+			
11.	Ісландія	×		×	
12.	Ірландія	×	×	×	×
13.	Іспанія	×	×	×	×
14.	Італія	×	×	×	×
15.	Канада	×	×	×	×
16.	Китай	+			
17.	Корея (Південна)		×		×
18.	Латвія		×		
19.	Люксембург	×	×	×	×
19.	Нідерланди	×	×	×	×
20.	Німеччина	×	×	×	×
21.	Нова Зеландія	×	×	×	×
22.	Норвегія	×	×	×	×
23.	Польща	×	×	×	×
24.	Португалія	×	×		×
25.	ПАР	×	×		
26.	Росія	×	×		×
27.	Румунія	+	×		×
28.	Словаччина	+	×		×
29.	США	×	×	×	×
30.	Туреччина	×			×
31.	Угорщина	×	×	×	×
32.	**Україна**	×	×		×
33.	Фінляндія	×	×	×	×
34.	Франція	×	×	×	×
35.	Чехія	×	×	×	×
36.	Швейцарія	×	×	×	×
37.	Швеція	×	×	×	×
38.	Японія	×	×	×	×

× — країни-учасниці режимів.

\+ — країни, які зобов'язалися дотримуватись керівних принципів Режиму контролю за ракетними технологіями.

* Додаток до Положення про порядок державного контролю за проведенням переговорів, пов'язаних з укладенням зовнішньоекономічних договорів (контрактів) про здійснення міжнародних передач товарів військового призначення та подвійного використання, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України №125 від 4 лютого 1998р.

ПОЛОЖЕННЯ

про порядок надання гарантій та здійснення державного контролю за виконанням зобов'язань щодо використання у заявлених цілях товарів, які підлягають державному експортному контролю*

Загальна частина

1. Це Положення визначає порядок надання державних гарантій і гарантій українських кінцевих споживачів щодо використання у заявлених цілях імпортованих в Україну товарів, які підлягають державному експортному контролю, здійснення державного контролю за виконанням цих гарантій, а також контролю за виконанням іноземними кінцевими споживачами своїх гарантій щодо використання у заявлених цілях товарів, імпортованих ними з України.

2. У цьому Положенні терміни "товари", "товари військового призначення", "товари подвійного використання", "експорт", "імпорт", "міжнародні передачі товарів" та інші вживаються у значеннях, наведених у Положенні про державний експортний контроль в Україні, затвердженому Указом Президента України №117 від 13 лютого 1998р. Для цілей цього Положення також використовуються такі терміни:

кінцеві споживачі — суб'єкти підприємницької діяльності України, Збройні Сили, інші військові формування України, іноземні суб'єкти господарської та іншої діяльності, які безпосередньо є споживачами товарів, імпортованих в Україну або експортованих з України з наданням гарантій щодо використання у заявлених цілях;

заявлена ціль — напрям використання товару згідно з його призначенням, про який офіційно повідомлено іноземного чи українського експортера відповідно суб'єктом зовнішньоекономічної діяльності України або іноземним суб'єктом господарської діяльності.

3. Товари, на які поширюється дія цього Положення, зазначено у:

Списку товарів військового призначення, міжнародні передачі яких підлягають державному контролю (додаток до Положення про порядок державного контролю за міжнародними передачами товарів військового призначення, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України №1358 від 8 грудня 1997р.

Списку виробів ракетної техніки, а також обладнання, матеріалів та технологій, що використовуються при створенні ракетної зброї (додаток до Положення про порядок контролю за експортом, імпортом і транзитом виробів ракетної техніки, а також обладнання, матеріалів і технологій, що використовуються у створенні ракетної зброї, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України №563 від 27 липня 1995р.;

Списку ядерних матеріалів, технологій, обладнання, установок, спеціальних неядерних матеріалів, а також обладнання, матеріалів і технологій подвійного використання, що стосуються ядерної діяльності та можуть бути використані у створенні ядерної зброї (додаток до Положення про порядок контролю за експортом, імпортом і транзитом товарів, що стосуються ядерної діяльності та можуть бути використані у створенні ядерної зброї, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України №302 від 12 березня 1996р.;

Списку товарів подвійного використання (додаток до Положення про порядок контролю за експортом, імпортом і транзитом окремих видів виробів, обладнання, матеріалів, програмного забезпечення і технологій, що можуть використовуватися для створення озброєння, військової чи спеціальної техніки, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України №1005 від 22 серпня 1996р. (1005-96-п), із змінами і доповненнями, внесеними Постановою Кабінету Міністрів України №1320 від 18 серпня 1998р.;

Списку хімікатів, обладнання та технологій, що можуть бути використані у створенні хімічної зброї, та Списку збудників захворювань (патогенів) людини, тварин і рослин, їх генетично змінених форм, фрагментів генетичного матеріалу та обладнання і технологій, які можуть бути використані у створенні бактеріологічної (біологічної) та токсинної зброї (додатки до Положення про порядок контролю за експортом, імпортом та транзитом товарів, що можуть бути використані у створенні хімічної, бактеріологічної (біологічної) та токсинної зброї, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України №384 від 22 квітня 1997р.

4. Товари, ввезені на територію України з наданням гарантій щодо використання у заявлених цілях, підлягають державному експортному контролю, встановленому в Україні.

Зазначені товари не можуть бути реекспортовані з України або передані до третіх держав на інших законних підставах без дозволу Держекспортконтролю на їх реекспорт або передачу до третіх держав.

Передача таких товарів іншому кінцевому споживачу в межах України здійснюється за позитивним висновком Держекспортконтролю.

5. З метою оформлення гарантій щодо кінцевого використання імпортованих в Україну товарів використовуються міжнародний імпортний сертифікат, сертифікат підтвердження доставки, сертифікат кінцевого споживача та інші документи, які містять державні гарантії та гарантії кінцевого споживача щодо використання товарів у заявлених цілях.

Одержання міжнародних імпортних сертифікатів та інших документів, які містять державні гарантії щодо використання товарів у заявлених цілях

6. Міжнародний імпортний сертифікат (далі — імпортний сертифікат) — це державний документ України, який підтверджує зобов'язання українського імпортера імпортувати товари в Україну, а у разі, коли товари не будуть імпортовані в Україну, не направляти їх в інше місце без дозволу Держекспортконтролю.

Якщо умовою поставки товарів в Україну є оформлення українською стороною інших державних гарантій чи зобов'язань щодо використання імпортованих товарів у заявлених цілях, такі гарантії чи зобов'язання можуть бути оформлені як додаток до імпортного сертифіката або як окремий документ (далі — інший документ).

* Затверджено Постановою Кабінету Міністрів України №920 від 27 травня 1999р.

Оформлення та видача зазначених документів здійснюється Держекспортконтролем на підставі заяви українського імпортера у разі вимоги подання таких документів іноземним експортером або відповідним державним органом держави експортера.

7. Для одержання імпортного сертифіката або іншого документа український імпортер надсилає Держекспортконтролю лист із стислим викладенням мети звернення, до якого додає:

заяву типової форми у трьох примірниках;

засвідчені в установленому порядку копію зовнішньоекономічного договору (контракту) на імпорт товарів і копію договору імпортера із кінцевим споживачем, якщо імпортером є підприємство чи організація-посередник;

примірник сертифіката кінцевого споживача;

копію документа, який підтверджує повноваження імпортера на здійснення міжнародних передач товарів (додається у разі імпорту товарів військового призначення, крім імпорту запасних частин для ремонту виробів військового призначення);

засвідчену копію ліцензії на право провадження діяльності з товарами, що імпортуються, якщо діяльність з ними підлягає ліцензуванню.

У разі одночасного подання до Держекспортконтролю заяв на оформлення імпортного сертифіката чи іншого документа та оформлення дозволу на право здійснення відповідного імпорту в заяві на оформлення імпортного сертифіката чи іншого документа дозволяється посилатися на документи, які були додані до заяви для оформлення дозволу на право здійснення імпорту, замість подання других примірників зазначених документів.

Якщо стосовно товарів, які планується імпортувати, Держекспортконтролем не здійснено попередньої експертизи в галузі експортного контролю і суб'єкт підприємницької діяльності не зареєстрований у Держекспортконтролі як імпортер таких товарів, до зазначених документів додається довідка з переліком товарів, які передбачається імпортувати, із стислим викладом призначення та основних технічних характеристик кожного найменування товару. У разі коли суб'єкт підприємницької діяльності має намір імпортувати технології або послуги, замість довідки додається анотований виклад таких технологій або послуг з обов'язковим зазначенням їх обсягу, призначення та сфери використання. Довідка скріплюється підписом керівника і печаткою відповідного підприємства, організації, а також підписом керівника та печаткою військового представництва (якщо таке представництво є на підприємстві, в організації).

Держекспортконтроль має право затребувати від заявника інші документи, необхідні для прийняття обгрунтованого рішення.

До документів, складених іноземною мовою, додаються їх засвідчені переклади.

Імпортний сертифікат або інший документ видається на один вид продукції за Товарною номенклатурою зовнішньоекономічної діяльності (далі — ТН ЗЕД), незалежно від кількості найменувань продукції, яка увійшла до зовнішньоекономічного договору (контракту).

8. Розгляд заяв, поданих для отримання імпортних сертифікатів або інших документів, здійснюється Держекспортконтролем із залученням у разі потреби спеціалістів інших центральних органів виконавчої влади, підприємств, установ та організацій (за погодженням з їх керівниками).

Термін розгляду зазначених заяв не може перевищувати 30 днів від дня отримання від імпортера повного комплекту документів. У разі виникнення обставин, які перешкоджають прийняттю однозначного рішення щодо можливості надання імпортного сертифіката, цей термін може бути подовжено рішенням голови Держекспортконтролю, але не більш як на 30 днів.

До терміну розгляду заяв не зараховується час, необхідний для отримання від імпортера додаткових відомостей або інших документів.

У разі прийняття Держекспортконтролем рішення про відмову у видачі імпортного сертифіката або іншого документа імпортеру надсилається лист з обгрунтуванням цього рішення.

Імпортний сертифікат або інший документ оформляється у двох примірниках і підписується головою Держекспортконтролю або його заступником.

Перший примірник імпортного сертифіката або іншого документа видається імпортеру для подання іноземному експортеру.

Другий примірник імпортного сертифіката або іншого документа залишається в Держекспортконтролі.

9. В окремих випадках, коли для іноземного експортера обов'язковими умовами експорту товарів, не охоплених списками, зазначеними у пункті 3 цього Положення, є отримання державних гарантій у вигляді імпортного сертифіката або іншого документа, оформлення такого імпортного сертифіката або іншого документа може здійснюватися Держекспортконтролем на підставі акту Кабінету Міністрів України, який приймається за відповідним поданням Держекспортконтролю чи іншого заінтересованого центрального органу виконавчої влади. Після ввезення таких товарів на територію України та здійснення передбачених законодавством митних процедур імпортер зобов'язаний протягом 10 днів з дня митного оформлення товару подати до Держмитслужби документи для одержання сертифіката підтвердження доставки в порядку, передбаченому цим Положенням.

10. Укладення суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності України зовнішньоекономічних договорів (контрактів), що передбачають здійснення іноземним партнером перевірок кінцевого використання товарів у заявлених цілях, можливе лише на підставі позитивного висновку Держекспортконтролю, за умови попереднього узгодження цього питання суб'єктом зовнішньоекономічної діяльності з міністерством або іншим центральним органом виконавчої влади, до сфери управління якого він належить.

11. Імпортний сертифікат або інший документ вважається дійсним у разі, коли він переданий компетентним державним органам держави експортера у термін не більш як шість місяців з дати його оформлення Держекспортконтролем.

У разі коли міжнародний імпортний сертифікат чи інший документ не було передано компетентним державним органам держави експортера протягом шести місяців з дати його оформлення Держекспортконтролем або не було використано ними і повернуто українському імпортеру, останній зобов'язаний повернути такий документ до Держекспортконтролю разом із супровідним листом, в якому повинно бути зазначено причини його невикористання.

У разі зміни умов зовнішньоекономічного договору (контракту) імпортний сертифікат або інший документ підлягає переоформленню в установленому порядку. До нової заяви на видачу імпортного сер-

тифіката або іншого документа додається оригінал раніше оформленого і виданого імпортного сертифіката або іншого документа. Якщо з об'єктивних причин неможливо надати оригінал сертифіката або іншого документа, імпортер повинен у письмовій формі зазначити ці причини.

Оформленому імпортному сертифікату або іншому документу надається порядковий номер згідно з реєстром видачі імпортних сертифікатів та інших документів, який ведеться Держекспортконтролем.

Одержання сертифіката підтвердження доставки

12. Сертифікат підтвердження доставки — це державний документ, який підтверджує, що зазначений у ньому товар імпортовано в Україну і прийнято під режим експортного контролю України.

Сертифікат підтвердження доставки надається тільки на імпортовані в Україну товари, на які Держекспортконтролем видано імпортний сертифікат або інший документ.

Оформлення та видача сертифіката підтвердження доставки здійснюється Держмитслужбою за заявою імпортера.

Для одержання сертифіката підтвердження доставки імпортер протягом 10 днів з дня митного оформлення товару надсилає Держмитслужбі лист із стислим викладенням мети звернення, до якого додає:

засвідчену копію вантажної митної декларації, оформлену відповідним митним органом під час ввезення товару в Україну;

засвідчену копію наданого Держекспортконтролем імпортного сертифіката або іншого документа;

копію платіжного доручення про сплату збору за видачу сертифіката підтвердження доставки.

У зверненні обов'язково мають бути посилання на номер та дату вантажної митної декларації, імпортного сертифіката або іншого документа, відповідно до яких здійснюватиметься оформлення сертифіката підтвердження доставки, а також відомості, необхідні для його заповнення.

Оформленому сертифікату підтвердження доставки присвоюється порядковий номер згідно з реєстром видачі сертифікатів підтвердження доставки, який ведеться Держмитслужбою.

13. Оформлення сертифіката підтвердження доставки здійснюється Держмитслужбою у 10-денний термін з дати отримання документів, зазначених у пункті 12 цього Положення.

Сертифікат підтвердження доставки оформляється в трьох примірниках і підписується Головою Держмитслужби або його заступником.

Перший примірник сертифіката підтвердження доставки видається імпортеру для подання іноземному експортеру, другий надсилається Держекспортконтролю, а третій примірник залишається в Держмитслужбі.

14. Держмитслужба у 5-денний термін після видачі сертифіката підтвердження доставки повідомляє митні органи України, що товар, зазначений у цьому сертифікаті, ввезений на територію України і не може бути вивезений за її межі без дозволу Держекспортконтролю. Копія повідомлення надсилається Держмитслужбою до Держекспортконтролю.

Якщо сертифікат підтвердження доставки з будь-яких причин не був використаний, він підлягає поверненню імпортером до Держмитслужби.

У разі втрати або знищення сертифіката підтвердження доставки українському імпортеру може бути надано дублікат сертифіката за умови подання до Держмитслужби документів, зазначених у пункті 12 цього Положення.

Оформлення сертифіката кінцевого споживача

15. Сертифікат кінцевого споживача — це документ, яким кінцевий споживач вказує на місце встановлення (використання) і ціль кінцевого використання товару та гарантує, що цей товар не буде використаний в інших цілях, ніж зазначені в сертифікаті, не буде переданий іншому суб'єкту підприємницької діяльності на території України або реекспортований без дозволу Держекспортконтролю, а також бере на себе інші гарантії щодо імпортованого в Україну товару у разі, коли це передбачено умовами зовнішньоекономічного договору (контракту) згідно з вимогами держав — експортерів товарів.

Оформлення сертифіката кінцевого споживача здійснюється кінцевим споживачем. Сертифікат кінцевого споживача скріплюється підписом керівника і печаткою відповідного підприємства, організації.

16. Сертифікат кінцевого споживача оформляється у трьох примірниках. Перший і другий примірники направляються кінцевим споживачем імпортеру товару, який передає перший примірник іноземному експортеру, а другий примірник — Держекспортконтролю разом із заявою на видачу імпортного сертифіката або іншого документа. Третій примірник залишається у кінцевого споживача товарів.

Передача товарів, імпортованих в Україну з наданням державних гарантій щодо їх використання у заявлених цілях, іншим кінцевим споживачам на території України

17. Передача товарів, імпортованих в Україну з наданням державних гарантій щодо їх використання у заявлених цілях, іншим кінцевим споживачам на території України здійснюється за наявності позитивного висновку Держекспортконтролю про можливість здійснення такої передачі.

Для одержання зазначеного висновку споживач, який має намір передати імпортовані товари іншому кінцевому споживачу, надсилає Держекспортконтролю лист із стислим викладенням мети звернення, до якого додає:

заяву типової форми у трьох примірниках;

документ, що підтверджує згоду іноземного експортера на подальшу передачу товару;

сертифікат кінцевого споживача, оформлений кінцевим споживачем, якому передаються товари для використання;

довідку із зазначенням реквізитів раніше оформлених на ці товари сертифіката кінцевого споживача та імпортного сертифіката або іншого документа.

Крім документів, зазначених у цьому пункті, Держекспортконтроль має право затребувати від заявника інші документи, необхідні для прийняття обґрунтованого рішення.

18. Розгляд Держекспортконтролем заяв, поданих для отримання зазначених у пункті 17 цього Положення висновків, здійснюється у разі потреби із залученням в установленому порядку представників інших центральних органів виконавчої влади, підприємств, установ та організацій (за погодженням з їх керівниками).

Термін розгляду заяви про видачу такого висновку не повинен перевищувати 15 днів від дня подання заявником повного комплекту документів. У разі виникнення обставин, які перешкоджають прийняттю однозначного рішення щодо можливості надання висновку, термін розгляду заяви може бути продовжений рішенням голови Держекспортконтролю, але не більше як на 30 днів.

До терміну розгляду заяви не зараховується час, необхідний для отримання від заявника додаткових відомостей або інших документів.

У разі прийняття Держекспортконтролем рішення про відмову у видачі висновку про можливість передачі товарів іншим кінцевим споживачам на території України, заявнику надсилається лист з обгрунтуванням відповідного рішення.

19. Новий кінцевий споживач зобов'язаний підтвердити факт отримання товарів протягом тижня від дня їх отримання офіційним листом до Держекспортконтролю.

Реекспорт товарів, які були імпортовані в Україну з наданням державних гарантій щодо їх використання у заявлених цілях

20. Реекспорт товарів, які були імпортовані в Україну з наданням державних гарантій щодо їх використання у заявлених цілях, здійснюється відповідно до встановленого порядку експорту товарів, що підлягають державному експортному контролю.

Обов'язковою умовою для прийняття рішення про можливість реекспорту таких товарів є подання до Держекспортконтролю українським експортером офіційної письмової згоди іноземного експортера на їх реекспорт.

Державний контроль за виконанням кінцевими споживачами в Україні зобов'язань за гарантіями щодо використання імпортованих товарів у заявлених цілях

21. Державний контроль за виконанням кінцевими споживачами в Україні зобов'язань за гарантіями щодо використання імпортованих товарів у заявлених цілях здійснюється на підставі аналізу звітів суб'єктів підприємницької діяльності - кінцевих споживачів про фактичне використання товарів, а також шляхом планових вибіркових перевірок фактичного використання товарів за призначенням їх кінцевими споживачами, які можуть здійснюватися уповноваженими посадовими особами Держекспортконтролю або відповідними контрольними комісіями.

22. Держекспортконтроль за погодженням з іншими центральними органами виконавчої влади та СБУ визначає терміни та затверджує план проведення перевірки фактичного використання кінцевим споживачем товарів, які були імпортовані з наданням державних гарантій щодо їх використання у заявлених цілях, а також у разі потреби формує контрольну комісію, до складу якої можуть залучатися представники Держекспортконтролю, СБУ, Держмитслужби, інших центральних органів виконавчої влади.

Повноваження та склад контрольної комісії погоджуються з центральними органами виконавчої влади, представники яких залучаються до участі у перевірці. Членам контрольної комісії Держекспортконтролем видаються посвідчення на право здійснення відповідної перевірки.

Відомості про уповноважених посадових осіб Держекспортконтролю або про склад контрольної комісії та терміни перевірки в письмовій формі подаються Держекспортконтролем керівникові підприємства, установи, організації, що є споживачем товарів, щодо яких здійснюється перевірка.

23. Перевірка здійснюється за місцем встановлення (використання) імпортованих товарів.

Керівник підприємства, установи, організації - кінцевого споживача зобов'язаний надати уповноваженим посадовим особам Держекспортконтролю або відповідній контрольній комісії будь-які необхідні документи та сприяти їх роботі.

Підприємство, установа, організація - кінцевий споживач має бути попереджений про можливість проведення такої перевірки під час оформлення імпортного сертифіката.

Про результати перевірки фактичного використання товарів за призначенням їх кінцевим споживачем контрольною комісією складається звіт, який затверджується головою Держекспортконтролю.

24. Відшкодування витрат на проведення перевірки здійснюється в установленому порядку за рахунок і в межах статті державного бюджету, з якої фінансується діяльність Держекспортконтролю, або за рахунок підприємства, установи, організації у разі, коли про це зазначено у зовнішньоекономічному договорі (контракті).

Організація перевірок за участю іноземних партнерів використання кінцевими споживачами в Україні товарів, які були імпортовані з наданням державних гарантій щодо їх використання у заявлених цілях

25. Перевірки за участю представників іноземних експортерів та/або компетентних державних органів держави експортера фактичного використання кінцевими споживачами в Україні товарів, які були імпортовані з наданням державних гарантій щодо їх використання у заявлених цілях, можуть здійснюватися тільки у випадках, передбачених зовнішньоекономічними договорами (контрактами), або коли це обумовлено міжнародними договорами, учасниками яких є держава іноземного експортера та Україна.

Перевірки у відповідних випадках повинні здійснюватись згідно із законодавством України про державну таємницю.

26. Повідомлення про намір проведення зазначених у пункті 25 цього Положення перевірок подається іноземним партнером у встановленому порядку дипломатичними каналами.

МЗС подає зазначене повідомлення Держекспортконтролю та іншому центральному органу виконавчої влади, до сфери управління якого належить підприємство, установа, організація-імпортер.

Така перевірка здійснюється в порядку, передбаченому пунктами 22 та 23 цього Положення, за участю представників іноземних експортерів та/або компетентних державних органів держави експортера.

Відповідальність за порушення своїх зобов'язань українських імпортерів та кінцевих споживачів товарів, які були імпортовані в Україну з наданням державних гарантій щодо їх використання у заявлених цілях

27. У разі виявлення з боку українського імпортера або кінцевого споживача порушень встановленого порядку здійснення міжнародних передач товарів, щодо яких було надано державні гарантії про їх використання у заявлених цілях, а саме, якщо такі товари:

не були імпортовані в Україну і за вказівкою українського імпортера без дозволу Держекспортконтролю були направлені в інше місце призначення, ніж визначене у міжнародному імпортному сертифікаті;

були використані в інших, ніж заявлені, цілях;

були передані іншому кінцевому споживачу на території України або реекспортовані без позитивного висновку чи дозволу Держекспортконтролю,

а також у разі порушення інших вимог експортного контролю такий імпортер або кінцевий споживач **заноситься Держекспортконтролем до списку порушників правил експортного контролю. Крім того, він несе цивільно-правову відповідальність згідно із зовнішньоекономічним договором (контрактом)**.

Організація перевірок використання іноземними кінцевими споживачами товарів, які були імпортовані з України з наданням державних гарантій щодо їх використання у заявлених цілях

28. Проведення державними органами України перевірок використання іноземними кінцевими споживачами товарів, які були імпортовані з України іноземними суб'єктами господарської діяльності з наданням державних гарантій щодо їх використання у заявлених цілях, на території держав іноземних імпортерів може здійснюватися лише у разі, коли здійснення таких перевірок передбачено зовнішньоекономічними договорами (контрактами), згідно з якими товари імпортовано з України або у разі, коли це обумовлено міжнародними договорами, учасниками яких є держава іноземного імпортера та Україна. Підставою для проведення таких перевірок є відповідні письмові гарантії уповноважених на це державних органів держави іноземного імпортера, надані у зв'язку з імпортом товарів з України.

29. Перевірки, зазначені у пункті 28 цього Положення, проводяться за місцем встановлення (використання) імпортованих з України іноземними суб'єктами господарської діяльності товарів уповноваженими посадовими особами Держекспортконтролю, посольства України у відповідній державі або комісією, до складу якої можуть входити представники підприємства чи організації, що є експортером цих товарів, МЗС або посольства України у відповідній державі, СБУ, Держмитслужби та Держекспортконтролю.

Повідомлення про намір проведення перевірки до відповідних державних органів держави іноземного імпортера подається Держекспортконтролем через МЗС. Питання, пов'язані з проведенням перевірки (узгодження термінів перевірки з іноземним імпортером, оформлення віз тощо), узгоджуються дипломатичними каналами.

30. Відшкодування витрат на проведення перевірки здійснюється в установленому порядку за рахунок і в межах статей державного бюджету, з яких фінансується діяльність МЗС, СБУ, Держмитслужби та Держекспортконтролю, або за рахунок підприємства чи організації - українського експортера у разі, коли про це зазначено у зовнішньоекономічному договорі (контракті). Український експортер повинен бути попереджений про вірогідність проведення такої перевірки під час оформлення дозволу на експорт або висновку щодо можливості проведення переговорів, пов'язаних з укладенням зовнішньоекономічних договорів (контрактів) про здійснення міжнародних передач товарів.

31. За результатами перевірки використання іноземним кінцевим споживачем товарів, які були імпортовані з України іноземним суб'єктом господарської діяльності з наданням державних гарантій щодо їх використання у заявлених цілях, посадові особи Держекспортконтролю, посольства України у відповідній державі або комісія складають акт, який передається для розгляду Держекспортконтролю.

У разі виявлення порушень зобов'язань, узятих на себе іноземними імпортерами або кінцевими споживачами, МЗС за поданням Держекспортконтролю дипломатичними каналами повідомляє компетентні державні органи держави іноземного імпортера про виявлені порушення. Іноземний імпортер та/або кінцевий споживач товару, що порушили прийняті на себе зобов'язання, заносяться Держекспортконтролем до списку іноземних суб'єктів господарської діяльності, з якими забороняються або обмежуються ділові стосунки щодо товарів, які підлягають державному експортному контролю.

ПОЛОЖЕННЯ

про порядок державного контролю за міжнародними передачами товарів військового призначення*

Загальна частина

1. Це Положення визначає особливості здійснення державного контролю за міжнародними передачами товарів військового призначення.

Загальний порядок здійснення державного контролю за міжнародними передачами товарів, що підлягають державному експортному контролю, встановлено Положенням про державний експортний контроль в Україні, затвердженим Указом Президента України №117 від 13 лютого 1998р., із змінами і доповненнями, внесеними Указом Президента України №283 від 26 березня 1999р."

2. Для цілей цього Положення терміни "товари", "товари подвійного використання", "міжнародні передачі товарів", "експорт", "реекспорт", "імпорт", "транзит" та інші вживаються у значеннях, наведених у Положенні про державний експортний контроль в Україні, затвердженому Указом Президента України №117 від 13 лютого 1998р., із змінами і доповненнями, внесеними Указом Президента України №283 від 26 березня 1999р. У цьому Положенні також використовуються такі терміни:

товари військового призначення (далі — товари) у сукупності чи окремо означають:

а) вироби військового призначення — озброєння, боєприпаси, військова і спеціальна техніка, спеціальні комплектуючі вироби для їх виробництва, вибухові речовини, а також матеріали та обладнання,

* Затверджено Постановою Кабінету Міністрів України №1358 від 8 грудня 1997р.

спеціально призначені для розроблення, виробництва або використання зазначених виробів;

б) послуги військового призначення (далі — послуги) — надання іноземним юридичним або фізичним особам в Україні або за її межами послуг у сфері проектування, розроблення, конструювання, виготовлення, виробництва, складання, випробування, ремонту, технічного обслуговування, модифікації, експлуатації, демілітаризації, знищення, збуту, придбання або використання виробів чи технологій військового призначення, а також надання іноземним особам відповідних посередницьких послуг, технічних даних та технічної допомоги;

в) технології військового призначення (далі — технології) — спеціальна інформація в будь-якій формі (за винятком інформації, опублікованої у відкритій пресі), необхідна для розроблення, виробництва або використання виробів військового призначення. Ця інформація може надаватись у формі технічних даних або технічної допомоги:

технічні дані — проекти, плани, креслення та їх копії, схеми, діаграми, моделі, формули, специфікації, програмне забезпечення, посібники та інструкції, викладені на папері або інших матеріальних носіях інформації;

технічна допомога — проведення інструктажів, здійснення заходів щодо підвищення кваліфікації, навчання, практичне освоєння методів роботи, надання консультацій.

Інші терміни вживаються у значенні, наведеному в загальних примітках додатка до цього Положення.

3. Дія цього Положення поширюється на експорт, імпорт, транзит та будь-які інші види зовнішньоекономічної діяльності, пов'язані з міжнародними передачами товарів, включаючи надання посередницьких послуг, виробничу, науково-технічну та іншу кооперацію, демонстрацію експонатів на міжнародних виставках та ярмарках з метою рекламування, проведення випробувань, прибережну і прикордонну торгівлю та операції обміну товарами, що здійснюються в установленому порядку суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності в Україні (далі — суб'єкти підприємницької діяльності).

4. Дія цього Положення не поширюється:

на переміщення товарів у зв'язку з заходами, що проводяться Збройними Силами та іншими військовими формуваннями України за межами її території або військовими формуваннями іноземних держав на території України в рамках міжнародних договорів;

на експорт, імпорт, транзит, тимчасове вивезення або ввезення газової, спортивної та мисливської зброї, її складових частин, патронів до газової зброї, боєприпасів до спортивної та мисливської зброї, а також на вивезення, ввезення табельної і службово-штатної зброї військовослужбовцями, особами рядового і начальницького складу органів внутрішніх справ та іншими особами, які відповідно до законодавства мають право носіння зброї. Експорт, імпорт і транзит, а також тимчасове вивезення або ввезення зброї, її складових частин, патронів та боєприпасів, зазначених у цьому пункті, здійснюється без дозволу Держекспортконтролю в порядку, передбаченому законодавством.

5. Експорт та імпорт товарів можуть провадити суб'єкти підприємницької діяльності, які отримали на це відповідні повноваження.

6. Товари, міжнародні передачі яких контролюються згідно з цим Положенням, перелічено у Списку товарів військового призначення, міжнародні передачі яких підлягають державному контролю (далі — Список).

Відомості про експорт та імпорт окремих категорій товарів подаються Держекспортконтролем через МЗС міжнародним організаціям, членом яких є Україна, в установленому порядку, терміни і формах.

7. Експорт товарів, які є матеріальними носіями інформації, що віднесена до державної таємниці, здійснюється відповідно до законодавства з питань охорони державної таємниці.

8. Експорт товарів, які в установленому порядку допущені для цивільного використання, здійснюється за дозволами Держекспортконтролю в порядку, встановленому для товарів подвійного використання. Імпорт та транзит товарів, зазначених у цьому пункті, здійснюється без дозволу Держекспортконтролю в порядку, встановленому законодавством.

9. Зазначені у Списку товари, в разі їх переміщення через митний кордон України, підлягають обов'язковому митному контролю і митному оформленню у порядку, встановленому законодавством.

Під час митного оформлення товару суб'єкт підприємницької діяльності зобов'язаний подати до митних органів дозвіл Держекспортконтролю на його експорт або імпорт, який є підставою для прийняття цього товару до митного оформлення. У разі тимчасового вивезення або тимчасового ввезення товарів для демонстрації на виставках, ярмарках, з метою реклами, проведення випробувань та з іншою подібною метою, якщо це не передбачає переходу права власності на товар, а також транзиту товарів через територію України підставою для прийняття товарів до митного оформлення є позитивний висновок Держекспортконтролю.

Дозвіл Держекспортконтролю на право здійснення експорту будь-якого виробу чи обладнання, передбаченого Списком, надає право на передачу тому самому імпортеру (кінцевому споживачеві) комплекту технічної документації (технічних даних), необхідної для налагодження, експлуатації та використання цього виробу за цільовим призначенням в обсягах, визначених цим дозволом.

10. Суб'єкти підприємницької діяльності подають до Держекспортконтролю звіти про використання отриманих дозволів на здійснення експорту або імпорту товарів. Форма та терміни подання звітів визначаються під час оформлення дозволів. У разі неподання суб'єктом підприємницької діяльності зазначених звітів в установлені терміни Держекспортконтроль має право скасувати раніше видані дозволи або призупинити їх дію.

11. Реєстрація суб'єктів підприємницької діяльності, яким надано Кабінетом Міністрів України повноваження на право здійснення експорту чи імпорту товарів, а також суб'єктів підприємницької діяльності, які здійснюють інші міжнародні передачі товарів, проводиться в порядку, що встановлюється Держекспортконтролем.

Заяви на одержання дозволів чи висновків на право здійснення відповідних міжнародних передач товарів розглядаються після реєстрації Держекспортконтролем суб'єктів підприємницької діяльності.

12. Експертиза в галузі експортного контролю під час здійснення міжнародних передач товарів проводиться відповідно до Положення про порядок проведення експертизи в галузі експортного контролю, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України №767 від 15 липня 1997р.

13. Переговори, пов'язані з укладенням зовнішньоекономічних договорів (контрактів) про здійснення міжнародних передач товарів військового призначення до будь-яких держав, а також подання Держекспортконтролю звіту про їх підсумки здійснюються суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності відповідно до Положення про порядок державного контролю за проведенням переговорів, пов'язаних з укладенням зовнішньоекономічних договорів (контрактів) про здійснення міжнародних передач товарів військового призначення та подвійного використання, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України №125 від 4 лютого 1998р.

14. Особи, які порушують встановлений цим Положенням порядок здійснення міжнародних передач товарів, несуть відповідальність згідно із законодавством.

Порядок експорту, реекспорту та тимчасового вивезення товарів

15. Експорт товарів провадиться суб'єктами підприємницької діяльності (далі — експортери) за умови одержання відповідного дозволу Держекспортконтролю.

Для одержання дозволу на експорт товарів експортер надсилає до Держекспортконтролю лист із стислим викладом мети звернення, до якого додає:

заяву типової форми у трьох примірниках;

посвідчену в установленому порядку копію зовнішньоекономічного договору (контракту) на експорт товарів, а також, на вимогу Держекспортконтролю, посвідчену копію договору комісії, доручення тощо, якщо експортером є підприємство, організація-посередник (для іноземних суб'єктів господарської діяльності подання таких документів визначається нормами міжнародного торговельного права);

засвідчену копію документа, який підтверджує наявність у експортера повноважень, зазначених у пункті 5 цього Положення;

оригінали документів, якими уповноваженим на це державним органом держави призначення товарів надано гарантії кінцевого використання товарів та підтверджено зобов'язання щодо нереекспорту таких товарів;

інші документи, зазначені у пунктах 17 і 21 цього Положення.

У разі коли іноземний суб'єкт господарської діяльності, який здійснює імпорт товарів з України, не є суб'єктом юрисдикції держави призначення товарів, крім зазначених вище документів, експортером подаються оригінали документів, якими уповноваженим державним органом держави призначення товарів підтверджуються повноваження такого суб'єкта господарської діяльності на право здійснення поставок товарів до цієї держави. Зобов'язання про використання товарів за призначенням повинні бути надані всіма посередниками, які беруть участь у поставках товарів.

16. Укладаючи зовнішньоекономічні договори (контракти) на експорт товарів, суб'єкти підприємницької діяльності обов'язково мають внести до них відомості про:

мету і місце використання товарів;

кінцевого користувача товарів;

кінцеве призначення та кількість товарів;

зобов'язання іноземного суб'єкта господарської діяльності про те, що отримані з України товари не реекспортуватимуться і не передаватимуться будь-кому, крім кінцевого користувача, без письмової згоди на це експортера та Держекспортконтролю.

Під час укладення суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності зовнішньоекономічних договорів (контрактів) про здійснення експорту технологій, у тому числі як результатів відповідних науково-дослідних, дослідно-конструкторських та інших видів робіт, до їх змісту в обов'язковому порядку вносяться положення про охорону прав інтелектуальної власності експортера або положення, що визначають обсяги і порядок переходу права цієї власності до іншої особи.

17. У разі коли укладення зовнішньоекономічного договору (контракту) на експорт товарів з України здійснено з іноземним суб'єктом господарської діяльності — посередником, зобов'язання, гарантії та відомості, зазначені у пункті 16 цього Положення, повинні бути також спеціально визначені у сертифікаті кінцевого користувача, імпортному сертифікаті або іншому документі, який оформлюється уповноваженим на це державним органом держави призначення товарів, а до документів, зазначених у пункті 15 цього Положення, додається документ, який підтверджує повноваження посередника на здійснення зовнішньоекономічної операції з товарами, виданий уповноваженим на це державним органом держави, на території якої зареєстровано зазначеного посередника.

В окремих випадках, на вимогу Держекспортконтролю, до зовнішньоекономічного договору (контракту) та до документів, зазначених у цьому пункті, повинно бути внесено зобов'язання про надання експортеру або відповідним державним органам України права на проведення перевірок використання експортованих з України товарів за призначенням або подання сертифіката підтвердження доставки товарів чи подання повноважним державним органом держави призначення товарів іншого документа, яким підтверджується ввезення товару на територію цієї держави.

Відомості про зобов'язання, зазначені у пунктах 15 і 16 цього Положення та цьому пункті, за рішенням Держекспортконтролю можуть не вноситися до зовнішньоекономічного договору (контракту) і не надаватися у випадках поставки товарів до держав-учасниць міжнародного режиму контролю за експортом звичайних видів озброєнь (Вассенаарська домовленість).

18. Не допускається експорт окремих категорій товарів до держав, щодо яких існує заборона ООН на поставки таких товарів.

Дозвіл Держекспортконтролю на експорт окремих категорій товарів до держав, щодо яких існують часткові обмеження міжнародних організацій, членом яких є Україна або щодо яких проводиться відповідна національна політика, надається в установленому порядку за погодженням з МЗС і Комісією з політики експортного контролю та військово-технічного співробітництва з іноземними державами.

19. Реекспорт товарів з митної території України здійснюється згідно з порядком, передбаченим цим Положенням для їх експорту. При цьому, крім документів, зазначених у пунктах 15 та 17 цього Положення, експортером для одержання дозволу на реекспорт товарів подаються документи, які підтверджують відсутність обмежень на реекспорт з боку постачальника цих товарів в Україну.

20. Тимчасове вивезення товарів для демонстрації на виставках, ярмарках, з метою реклами, проведення

випробувань та з іншою подібною метою, якщо це не передбачає переходу права власності на товар, здійснюється за наявності позитивного висновку Держекспортконтролю.

Для одержання зазначеного висновку суб'єкт підприємницької діяльності, що здійснює тимчасове вивезення товарів, надсилає до Держекспортконтролю лист із стислим викладом мети звернення, до якого додає:

заяву типової форми у трьох примірниках;

документ, який містить відомості про найменування виставки, ярмарку, місце і термін експонування товарів, їх випробування тощо, а також зобов'язання (гарантії) щодо зворотного ввезення товарів в Україну без зміни їх кількісних і якісних характеристик;

посвідчені копії документів, згідно з якими здійснюється тимчасове вивезення товарів (запрошення для участі у виставці, ярмарку, контракт або угода з іноземним партнером тощо).

21. До заяви на одержання дозволу на експорт або висновку про можливість тимчасового вивезення товарів, крім зазначених у пунктах 15, 17 та 20 цього Положення документів, експортерами чи суб'єктами підприємницької діяльності, що здійснюють тимчасове вивезення товарів, додаються:

технічна довідка або витяг з технічних умов, де зазначається повне найменування, стислий опис, призначення та технічні характеристики кожного найменування товару, що передбачається експортувати або тимчасово вивезти. У разі коли експортер чи відповідний суб'єкт підприємницької діяльності має намір експортувати чи тимчасово вивозити технології або послуги, замість технічної довідки додається їх анотований виклад з обов'язковим зазначенням обсягу, призначення та сфери використання. Технічна довідка скріплюється підписом і печаткою керівника відповідного підприємства, в організації та керівника військового представництва (якщо таке представництво є на підприємстві, в організації);

довідка про ступінь секретності товару, якщо він є матеріальним носієм інформації, що віднесена до державної таємниці, або про відсутність державної таємниці. Довідка скріплюється підписом і печаткою керівника відповідного підприємства, організації, керівника режимно-секретного органу та керівника військового представництва (якщо таке представництво є на підприємстві, в організації);

висновки міністерств, інших центральних органів виконавчої влади, які здійснюють контроль за діяльністю з товарами, що експортуються або тимчасово вивозяться, щодо можливості їх експорту або тимчасового вивезення (на вимогу Держекспортконтролю).

Держекспортконтроль може затребувати від експортера чи суб'єкта підприємницької діяльності, що здійснює тимчасове вивезення товарів, додаткові відомості або інші документи, необхідні для прийняття обгрунтованого рішення щодо його заяви.

Технічна довідка або інші документи з технічними характеристиками товару, а також довідка про ступінь секретності товару не подаються у разі проведення попередньої експертизи в галузі експортного контролю щодо експорту цього товару і реєстрації експортера Держекспортконтролем.

До документів, укладених іноземною мовою, додаються їх офіційні переклади.

22. Розгляд заяв, поданих для одержання дозволу на експорт товарів або висновку про можливість тимчасового вивезення товарів, здійснюється Держекспортконтролем із залученням, у разі потреби, спеціалістів центральних та місцевих органів виконавчої влади, підприємств та організацій (за погодженням з їх керівниками).

Термін розгляду заяв про видачу дозволу на експорт товарів або висновку про можливість тимчасового вивезення товарів не може перевищувати 45 днів від дня подання експортером чи суб'єктом підприємницької діяльності, що здійснює тимчасове вивезення товарів, повного комплекту документів. Термін розгляду заяви може бути подовжено за рішенням голови Держекспортконтролю.

До терміну розгляду заяв не зараховується час, необхідний для отримання від експортера чи суб'єкта підприємницької діяльності, що здійснює тимчасове вивезення товарів, додаткових відомостей або інших документів.

У разі прийняття Держекспортконтролем рішення про відмову в видачі дозволу на експорт товарів або прийняття негативного висновку про можливість тимчасового вивезення товарів, а також у випадках, коли експертизою в галузі експортного контролю встановлено, що дозвіл Держекспортконтролю на експорт товарів не потрібен, експортеру чи суб'єктові підприємницької діяльності, що мав намір здійснити тимчасове вивезення товарів, надсилається лист з обгрунтуванням відповідного рішення.

Порядок імпорту та тимчасового ввезення товарів

23. Імпорт товарів провадиться суб'єктами підприємницької діяльності (далі — імпортери) за умови одержання відповідного дозволу Держекспортконтролю.

24. Якщо умовою поставки товарів в Україну є оформлення українською стороною зобов'язань (гарантій), пов'язаних з кінцевим використанням імпортованих товарів, порядок оформлення таких зобов'язань визначається Кабінетом Міністрів України.

25. Для одержання дозволу на імпорт товарів імпортер надсилає до Держекспортконтролю лист із стислим викладом мети звернення, до якого додає:

заяву типової форми у трьох примірниках;

посвідчену в установленому порядку копію зовнішньоекономічного договору (контракту) на імпорт товарів, а також, на вимогу Держекспортконтролю, посвідчену копію договору комісії, доручення тощо, якщо імпортером є підприємство, організація-посередник;

засвідчену копію документа, який підтверджує зазначені в пункті 5 цього Положення повноваження імпортера;

сертифікат кінцевого користувача;

інші документи, зазначені в пункті 27 цього Положення.

26. Тимчасове ввезення товарів для демонстрації на виставках, ярмарках, з метою реклами, проведення випробувань та з іншою подібною метою, якщо це не передбачає переходу права власності на товар, здійснюється за наявності позитивного висновку Держекспортконтролю.

Для одержання зазначеного висновку суб'єкт підприємницької діяльності, що здійснює тимчасове ввезення товарів, надсилає до Держекспортконтролю лист із стислим викладом мети звернення, до якого додає:

заяву типової форми у трьох примірниках;

документ, який містить відомості про найменування виставки, ярмарку, місце і термін експонування товарів, а також про зобов'язання (гарантії), передбачені у зовнішньоекономічних договорах (контрактах) як умови тимчасового ввезення товарів;

посвідчені копії документів, згідно з якими здійснюється тимчасове ввезення товарів (запрошення для участі у виставці, зовнішньоекономічний договір (контракт) з іноземним партнером тощо).

27. До заяви на одержання дозволу на імпорт товарів або висновку про можливість тимчасового ввезення товарів додається також технічна довідка або витяг з технічних умов, де зазначається повне найменування, стислий опис, призначення та технічні характеристики кожного найменування товару, що його передбачається імпортувати або тимчасово ввезти. У разі коли імпортер має намір імпортувати технології або послуги, замість технічної довідки додається їх анотований виклад з обов'язковим зазначенням їх обсягу, призначення та сфери використання. Технічна довідка скріплюється підписом і печаткою керівника підприємства, організації та керівника військового представництва (якщо таке представництво є на підприємстві, в організації).

Технічна довідка або інші документи про технічні характеристики товару не подаються у разі проведення попередньої експертизи в галузі експортного контролю щодо імпорту зазначеного товару і реєстрації імпортера Держекспортконтролем.

28. Розгляд заяв на одержання дозволу на імпорт товарів або висновку про можливість тимчасового ввезення товарів здійснюється у порядку, передбаченому пунктом 22 цього Положення, в термін до 15 днів від дня надання імпортером чи суб'єктом підприємницької діяльності, що здійснює тимчасове ввезення товарів, повного комплекту документів.

Порядок транзиту товарів через територію України

29. Транзит товарів через територію України здійснюється за умови одержання суб'єктом підприємницької діяльності або іноземним суб'єктом господарської діяльності позитивного висновку Держекспортконтролю.

Для одержання висновку про можливість транзиту товарів суб'єкт підприємницької діяльності або іноземний суб'єкт господарської діяльності надсилає до Держекспортконтролю лист із стислим викладом мети звернення, до якого додає такі документи:

заяву за типовою формою у трьох примірниках;

посвідчену копію експортної ліцензії держави експортера;

інші документи (посвідчені копії сертифіката кінцевого споживача, імпортного сертифіката тощо) залежно від категорії товару та держави одержувача товару на вимогу Держекспортконтролю.

30. Розгляд заяв, поданих для одержання висновку про можливість транзиту товарів, здійснюється Держекспортконтролем протягом не більш як 15 днів від дня подання повного комплекту документів у порядку, передбаченому пунктом 22 цього Положення.

31. Підставою для митного оформлення товарів є позитивний висновок Держекспортконтролю про можливість транзиту цих товарів.

ПОЛОЖЕННЯ

про порядок контролю за експортом, імпортом і транзитом окремих видів виробів, обладнання, матеріалів, програмного забезпечення і технологій, що можуть використовуватися для створення озброєння, військової чи спеціальної техніки*

I. Загальна частина

1. Загальний порядок здійснення державного контролю за міжнародними передачами товарів подвійного використання встановлено Положенням про державний експортний контроль в Україні, затвердженим Указом Президента України №117 від 13 лютого 1998р.

Це Положення визначає особливості державного контролю за міжнародними передачами товарів подвійного використання незалежно від умов поставки, характеру угод, митного режиму та інших особливостей переміщення цих товарів.

2. Для цілей цього Положення терміни "товари", "товари подвійного використання", "міжнародні передачі товарів", "експорт", "реекспорт", "імпорт", "транзит" та інші вживаються у значеннях, наведених у Положенні прор державний експортний контроль в Україні, затвердженому Указом Президента України №117 від 13 лютого 1998р., із змінами і доповненнями, внесеними Указом Президента України №283 від 26 березня 1999р.

3. Дія цього Положення поширюється на всі суб'єкти підприємницької діяльності, що здійснюють будь-які види зовнішньоекономічної діяльності з товарами подвійного використання, включаючи зовнішню торгівлю, науково-технічне співробітництво, спеціалізацію та кооперацію у галузі виробництва, науки і техніки, демонстрацію експонатів на міжнародних виставках та ярмарках, прибережну і прикордонну торгівлю, операції обміну, виконання робіт, надання послуг тощо.

4. Товари, міжнародні передачі яких контролюються згідно з цим Положенням, перелічено у Списку товарів подвійного використання (далі — Список), що додається.

Списки товарів, відомості щодо експорту яких підлягають передачі Держекспортконтролем у встановленому порядку і за встановленими формами до Секретаріату міжнародного режиму експортного контролю за звичайними видами озброєнь та товарів і технологій подвійного використання (Вассенаарська домовленість), перелічено у додатках 1 і 2 до Списку.

Найменування, технічні характеристики та коди за Товарною номенклатурою зовнішньоекономічної діяльності (далі — ТН ЗЕД) товарів, внесених до Списку, можуть за поданням органів виконавчої

* Затверджено Постановою Кабінету Міністрів України №1005 від 22 червня 1996р.

влади або інших державних органів уточнюватися Держекспортконтролем за погодженням з Урядовою комісією з політики експортного контролю з подальшим внесенням відповідних змін і доповнень до Списку рішенням Кабінету Міністрів України.

Коди товарів за ТН ЗЕД наводяться у Списку довідково. Головною ознакою для прийняття рішення щодо необхідності отримання дозволу (висновку) Держекспортконтролю є відповідність заявленого до митного оформлення товару найменуванню та опису відповідного товару, наведеного у Списку.

5. Експорт товарів подвійного використання, що містять відомості, які становлять державну таємницю, здійснюється відповідно до законодавства з питань охорони державної таємниці.

Укладання суб'єктами підприємницької діяльності України договорів (контрактів) щодо експорту, участі у міжнародних виставках, розповсюдження рекламних проспектів зазначених товарів здійснюється суб'єктами підприємницької діяльності за дозволом Держекспортконтролю

6. Переговори, пов'язані з укладенням зовнішньоекономічних договорів (контрактів) про здійснення міжнародних передач товарів подвійного використання до держав, щодо яких встановлені обмеження на поставки таких товарів, а також подання Держекспортконтролю звіту про їх підсумки здійснюються суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності відповідно до Положення про порядок державного контролю за проведенням переговорів, пов'язаних з укладенням зовнішньоекономічних договорів (контрактів) про здійснення міжнародних передач товарів військового призначення та подвійного використання, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 4 лютого 1998р.

II. Порядок здійснення контролю за переміщенням товарів подвійного використання

7. Контроль за переміщенням товарів подвійного використання передбачає:

реєстрацію суб'єктів підприємницької діяльності Держекспортконтролем;

надання дозволу Держекспортконтролем на здійснення експорту (реекспорту), імпорту, транзиту та інших операцій з товарами;

декларування та митне оформлення товарів;

отримання (надання) у разі потреби відповідних гарантій щодо кінцевого призначення та місця їх використання;

здійснення контролю за їх використанням споживачами і у разі потреби проведення перевірок на місцях заявленого використання або перебування цих товарів;

відповідальність за порушення встановленого порядку здійснення операцій з товарами.

8. Реєстрація суб'єктів підприємницької діяльності, які планують здійснювати міжнародні передачі товарів, проводиться у порядку, встановленому Держекспортконтролем.

9. Переміщення окремих видів виробів, обладнання і матеріалів, а також робіт і послуг, пов'язаних з ними, здійснюється суб'єктами підприємницької діяльності на підставі генеральних або разових дозволів Держекспортконтролю.

Переміщення окремих видів програмного забезпечення і технологій, а також робіт і послуг, пов'язаних з ними, здійснюється суб'єктами підприємницької діяльності за разовими дозволами Держекспортконтролю.

На передачу програмного забезпечення або технологій потрібний дозвіл Держекспортконтролю незалежно від того, яким способом вони переміщуються (передаються).

Генеральні дозволи можуть надаватися будь-якому суб'єкту підприємницької діяльності, який є безпосереднім виробником або споживачем товарів подвійного використання і створив відповідні умови, що забезпечують виконання вимог законодавства України.

В інших випадках надаються разові дозволи.

10. Товари подвійного використання підлягають обов'язковому декларуванню та пред'явленню для митного оформлення митним установам незалежно від способів їх транспортування.

Порядок їх декларування та митного оформлення визначається Держмиткомом за погодженням з Держекспортконтролю.

11. Міжнародні перевезення товарів подвійного використання здійснюються у загальному порядку будь-яким видом транспорту. Міжнародні перевезення здійснюються, як правило, одним видом транспорту з урахуванням правил міжнародних конвенцій з морських, авіаційних, автомобільних та інших видів перевезень.

Порядок пересилки товарів подвійного використання міжнародними поштовими посилками, бандеролями, письмовою кореспонденцією та іншими засобами зв'язку встановлюється Мінзв'язку, Мінпресінформом та Держмиткомом за погодженням з Комісією.

12. Процедура отримання (надання) відповідних гарантій щодо кінцевого призначення та місця використання товарів подвійного використання передбачає надання імпортером експортеру:

достовірних відомостей про кінцевого споживача, кінцеве призначення та місце використання зазначених у договорі(контракті) товарів;

зобов'язань імпортувати товари тільки до заявленої країни призначення, а якщо вони не будуть імпортовані до неї, то не передавати їх до іншого місця призначення;

зобов'язань не реекспортувати імпортовані товари до третіх країн без дозволу органів експортного контролю країни-імпортера (призначення).

Необхідні зобов'язання (гарантії) можуть бути надані у вигляді імпортного сертифіката, сертифіката кінцевого споживача чи іншого документа, що містить їх.

Порядок оформлення цих документів визначається законодавством країни-імпортера (призначення).

Відомості про зобов'язання (гарантії), зазначені в цьому пункті, в окремих випадках за рішенням Держекспортконтролю, можуть не вноситися до зовнішньоекономічного договору (контракту), а імпортний сертифікат або його аналог може не надаватися в разі експорту товарів до країн, які є членами міжнародного режиму експортного контролю (Вассенаарська домовленість).

13. Сертифікат кінцевого споживача оформляється кінцевим споживачем товару, як правило, за встановленою формою і містить, як мінімум, відомості про:

реєстраційний номер та дату видачі;

споживача товару (повна назва, адреса, сфера діяльності);

експортера товару (повна назва, адреса);

найменування і повний опис товару із зазначенням коду за ТН ЗЕД;

кількість товару та його одиницю виміру;

місце установки та/або використання товару;

кінцеве призначення товару;

а також гарантії про те, що товар буде використано виключно із заявленою метою і не буде передаватися в інші місця використання без письмової згоди на це органу експортного контролю країни призначення.

Сертифікат підписується керівником і скріплюється печаткою підприємства, установи, організації, що його видала.

14. Імпортний сертифікат (або його аналог) оформляється імпортером в уповноваженому на це органі країни — імпортера (призначення) і містить, як правило, відомості про:

реєстраційний номер та дату видачі;

імпортера (повна назва, адреса);

експортера (повна назва, адреса);

найменування і повний опис товару із зазначенням коду за ТН ЗЕД;

кількість товару та його одиницю виміру;

а також гарантії про те, що зобов'язання, які прийняв на себе імпортер стосовно країни призначення та нереекспорту товару в треті країни, перебуватимуть під його контролем і у разі потреби сертифікат підтвердження доставки буде надано органам експортного контролю країни-експортера.

Сертифікат підписується керівником і скріплюється печаткою органу державної влади, що його видав.

15. Якщо імпортером і кінцевим споживачем є одна юридична особа, сертифікат кінцевого споживача може не оформлятися, а його положення можуть бути включені імпортером до тексту договору (контракту).

16. У разі коли імпортер не є суб'єктом підприємницької діяльності країни призначення, експортер повинен отримати від нього документи, що підтверджують:

зобов'язання імпортера про те, що імпортований товар буде використано виключно із заявленою метою і не буде копіюватися, видозмінюватися, модернізуватися, а також передаватися чи реекспортуватися іншому споживачу без письмової згоди на це органів експортного контролю країни-експортера;

гарантії державного органу країни-імпортера, який має на це відповідні повноваження, що виконання зобов'язань стосовно кінцевого призначення, місця використання та вжиття заходів щодо запобігання несанкціонованому реекспорту, які прийняв на себе імпортер, перебуватиме під його контролем і право перевірки їх виконання може бути надано представникам країни-експортера за участю компетентних органів країни-імпортера.

17. Порядок здійснення контролю за використанням експортованих(імпортованих) товарів подвійного використання кінцевими споживачами та проведення перевірок на місцях використання або перебування таких товарів установлюється відповідним Положенням, що затверджується Кабінетом Міністрів України.

18. Відповідальність за збір інформації щодо надійності імпортера, наявність у нього відповідних повноважень, отримання достовірних відомостей про кінцевого споживача, кінцеве призначення і місце використання товару, що експортується, а також отримання оригіналів сертифіката кінцевого споживача, імпортного сертифіката, а у разі потреби й інших документів, які дають змогу отримати необхідні зобов'язання (гарантії) та однозначно визначити кінцевого споживача, мету і місце використання товару, несе експортер у порядку, встановленому законодавством України.

III. Порядок експорту (реекспорту) з України товарів подвійного використання

19. Експорт (реекспорт) з України зазначених у Списку товарів здійснюється суб'єктами підприємницької діяльності (далі — експортерами) за умови одержання разового або генерального дозволу Держекспортконтролем, а у випадках, передбачених пунктом 29 цього Положення, за висновком Держекспортконтролю.

20. Дозвіл Держекспортконтролю на передачу виробів або обладнання одночасно санкціонує передачу зазначеним у ньому імпортеру та кінцевому споживачу мінімального обсягу програмного забезпечення і технології, які необхідні для його використання.

21. Для одержання разового дозволу експортер надсилає Держекспортконтролю лист із стислим викладенням підстави та мети звернення, до якого додає:

заяву на одержання дозволу за типовою формою, що затверджується Держекспортконтролем;

нотаріально засвідчену копію свідоцтва про державну реєстрацію експортера;

завірену в установленому порядку копію зовнішньоекономічного договору (контракту) на експорт (реекспорт) зазначених у заяві товарів до країни призначення (включаючи завірену копію договору Держекспортконтролю, доручення тощо, якщо експортером є організація-посередник);

сертифікат походження товару;

оригінали документів, які встановлюють зобов'язання та гарантії імпортера (кінцевого споживача) товару стосовно кінцевого призначення та місця його використання;

довідки, які містять повне найменування, стислий опис, відомості про призначення (із зазначенням кінцевого комплексу чи виробу, основну та можливу сферу використання, а також комплектність (варіанти) поставки кожного об'єкта, що експортується (для матеріалів — сертифікат якості).

22. У разі потреби за рішенням Держекспортконтролю оформлюються висновки відповідних органів

державної виконавчої влади стосовно можливості та умов здійснення експорту. Експортер має право попередньо узгодити умови експорту з відповідним міністерством чи відомством.

23. Для одержання генерального дозволу експортер надсилає Держекспортконтролю лист із стислим викладенням підстави та мети звернення, до якого додає:

заяву на одержання дозволу за типовою формою, що затверджується Держекспортконтролем;

нотаріально засвідчену копію свідоцтва про державну реєстрацію експортера;

перелік укладених з іноземними замовниками договорів (контрактів), план експорту продукції на поточний рік або витяг з переліку продукції, що поставлятиметься відповідно до міжнародних договорів України, з обов'язковим зазначенням повного опису товару, його коду за ТН ЗЕД, одиниці виміру, кількості, ймовірного імпортера та кінцевого споживача товару (країна, повна назва підприємства, поштовий індекс, адреса, телефон керівника);

копію наказу по підприємству (організації) про призначення посадових осіб і створення умов, необхідних для безумовного виконання ними вимог цього Положення;

гарантійний лист (за довільною формою) про отримання від імпортерів оригіналів документів щодо кожної реалізації генерального дозволу, які встановлюють зобов'язання (гарантії) імпортера (кінцевого споживача) стосовно кінцевого призначення та місця використання товарів;

довідки, які містять повне найменування, стислий опис, відомості про призначення (із зазначенням кінцевого комплексу чи виробу, основну та можливу сферу використання, а також комплектність (варіанти) поставки кожного об'єкта, що експортується (для матеріалів — сертифікат якості).

24. Експортери, укладаючи договори (контракти) на експорт товарів, включених до Списку, обов'язково зазначають кінцевого споживача, кінцеве призначення та місце використання товарів, а також зобов'язання (гарантії) імпортера, що ці товари будуть передані тільки заявленому кінцевому споживачеві без копіювання, видозмінення чи модернізації та не будуть передаватися (реекспортуватися) іншому споживачеві без письмової згоди на це експортера та органів експортного контролю України.

25. Експортер зобов'язаний оформлювати міжнародні договори (контракти) відповідно до вимог законодавства України та міжнародних правил торгівлі, а також зазначати у них:

згоду імпортера, якщо він є кінцевим споживачем, на право експортера здійснювати у разі потреби перевірку (за участю компетентних органів України та країни-імпортера) використання експортованих товарів відповідно до заявленої мети і місця;

те, що договір (контракт) набуває чинності після отримання експортером (імпортером) необхідних дозволів (ліцензій) відповідних органів експортного контролю.

26. Необхідні гарантії щодо кінцевого призначення, місця використання та нереекспорту в треті країни отримуються експортером від імпортера у вигляді документів, оформлених відповідно до вимог, передбачених пунктами 12-16 цього Положення.

Перелік зазначених документів може уточнюватися Держекспортконтролем під час проведення експертизи з урахуванням категорії товару, відомостей про імпортера та кінцевого споживача.

27. До заяви на отримання дозволу на експорт програмного забезпечення і технологій, крім документів, передбачених пунктом 21 цього Положення, додаються два примірники повного змісту програмного забезпечення і технологій та документи, які підтверджують факт відсутності чи наявності у їх змісті відомостей, що становлять державну таємницю. Ці документи оформляються згідно з вимогами законодавства України і подаються у двох примірниках.

28. Реекспорт товарів, включених до Списку, здійснюється згідно з порядком, передбаченим цим Положенням для експорту таких товарів. При цьому, крім зазначених, експортером подаються документи, які підтверджують відсутність обмежень на реекспорт з боку постачальника (країни-експортера) цих товарів в Україну.

29. Для отримання дозволу на тимчасове вивезення (пересилання) товарів з метою демонстрування (реклами) на виставках, ярмарках, проведення випробувань, сертифікації, виконання ремонту тощо, яке не передбачає переходу права власності, експортер надсилає Держекспортконтролю лист із стислим викладенням підстави та мети звернення, до якого додає:

запрошення організаторів виставки (ярмарку) із зазначенням відомостей про її найменування, місце і термін експонування товарів або договір (контракт) на проведення робіт з випробування, сертифікації тощо;

зобов'язання (гарантії) імпортера (кінцевого споживача) щодо повернення експонатів у визначений термін без змін їх кількісних та якісних характеристик;

документ, що містить повний опис товару та його код за ТН ЗЕД;

документ, що підтверджує заставну вартість товару.

30. Тимчасове вивезення товарів за угодами, які передбачають перехід права власності, здійснюється на підставі дозволу Держекспортконтролю.

31. Усі документи, що подаються Держекспортконтроль, мають бути складені державною мовою. До документів, складених іноземною мовою, обов'язково додаються їх офіційні переклади.

IV. Порядок імпорту в Україну товарів подвійного використання

32. Ввезення на митну територію України товарів, включених до Списку, за винятком тих, які позначені зірочкою (*), здійснюється без дозволу Держекспортконтролю в порядку, встановленому законодавством України.

Ввезення товарів, які у Списку позначені зірочкою, здійснюється на підставі генерального або разового дозволу Держекспортконтролю, а у випадках, передбачених пунктом 37 цього Положення, за висновком Держекспортконтролю.

33. Для одержання дозволу на ввезення товару імпортер надсилає Держекспортконтролю лист із

стислим викладенням підстави та мети звернення, до якого додає:

заяву на одержання дозволу за типовою формою, що затверджується Держекспортконтролем;

нотаріально засвідчену копію свідоцтва про державну реєстрацію імпортера;

завірену в установленому порядку копію зовнішньоекономічного договору (контракту) на передачу товарів, що імпортуються, українському імпортеру (якщо він є кінцевим споживачем);

завірену копію договору Держекспортконтролю, доручення, якщо імпортером є організація-посередник;

сертифікат походження товару;

сертифікат кінцевого споживача товару, оформлений українським споживачем за встановленою формою;

завірені копії ліцензій, наданих імпортеру (кінцевому споживачеві) на право займатися відповідною діяльністю, пов'язаною із заявленими до імпорту товарами, а саме: придбанням, розробленням, виробництвом, використанням або реалізацією, якщо така діяльність підлягає ліцензуванню;

довідки, які містять повне найменування, стислий опис, відомості про призначення (із зазначенням кінцевого комплексу чи виробу), основну та можливу сферу використання, а також комплектність (варіанти) поставки, основні тактико-технічні характеристики кожного об'єкта, що імпортується (для матеріалів — сертифікат якості).

34. Погодження з відповідними органами державної влади умов імпорту (включаючи тимчасове ввезення) та використання (реалізації) зазначених у заяві товарів здійснюється у разі потреби за рішенням Держекспортконтролю. Імпортер має право попередньо узгодити умови імпорту та/або використання (реалізації) товарів, що імпортуються, з відповідними міністерствами чи відомствами.

35. Якщо імпортер подає заяву про отримання генерального дозволу, замість копій договорів (контрактів) може подаватися їх перелік або план імпорту чи витяг з переліку продукції, що поставлятиметься відповідно до міжнародних договорів України, з обов'язковим зазначенням повного опису товару, його коду за ТН ЗЕД, одиниці виміру, кількості.

36. На запит іноземного експортера гарантії Уряду України щодо вжиття заходів до запобігання несанкціонованому реекспорту надаються Держекспортконтролем і оформляються у вигляді імпортного сертифіката України або іншого документа, який містить необхідні гарантії (зобов'язання).

37. Для отримання дозволу на тимчасове ввезення товарів за характером угод, які не передбачають переходу права власності (демонстрування (реклама) на виставках, ярмарках або проведення випробувань, виконання ремонту тощо), імпортер надсилає Держекспортконтролю лист із стислим викладенням підстави та мети звернення, до якого додає:

запрошення організаторів виставки (ярмарку) із зазначенням відомостей про її найменування, місце і термін експонування товарів або договір (контракт) на проведення робіт з випробування, сертифікації тощо;

завірені копії ліцензій, наданих імпортеру (кінцевому споживачеві) на право займатися відповідною діяльністю, пов'язаною із заявленими до імпорту товарами, а саме: придбанням, розробленням, виробництвом, використанням або реалізацією, якщо така діяльність підлягає ліцензуванню;

погоджені з відповідним органом державної виконавчої влади умови тимчасового використання зазначених у заяві товарів;

документ, що містить повне найменування та стислий опис товару із зазначенням коду за ТН ЗЕД.

38. Тимчасове ввезення товарів за характером угод, які передбачають перехід права власності (купівля-продаж, обмін тощо), здійснюється на підставі дозволу Держекспортконтролю.

V. Порядок транзиту через територію України товарів подвійного використання

39. Транзит іноземних товарів через територію здійснюється без дозволу Держекспортконтролю у загальному порядку, встановленому законодавством.

40. Для отримання дозволу на транзит експортер зарубіжної країни надсилає Держекспортконтролю лист із стислим викладенням підстави та мети звернення, до якого додає:

заяву на одержання дозволу за типовою формою, що затверджується Держекспортконтролем;

завірену копію експортної ліцензії (дозволу) країни-експортера товару;

переліки товарів, які передбачається перевозити через територію України.

Переліки складаються у трьох примірниках за встановленою Держекспортконтролем формою з обов'язковим зазначенням найменування і повного опису товару, його коду за ТН ЗЕД, одиниці виміру та кількості.

VI. Порядок розгляду заяв, оформлення та видачі дозволів

41. Розгляд заяв на отримання дозволу Держекспортконтролю здійснюється Держекспортконтролем із залученням інших компетентних органів чи організацій після надання заявником повного комплекту документів.

У разі потреби від заявника може вимагатися додаткова інформація, що дасть змогу прийняти обґрунтоване рішення за заявою або підтвердить достовірність наданих відомостей.

Заявник має право додавати до заяви інші документи, що дадуть змогу підготувати обґрунтовані висновки експертизи.

Порядок розгляду матеріалів заяв Держекспортконтролем, міністерствами, відомствами або організаціями, які залучаються до проведення експертизи, встановлюється Держекспортконтролем.

42. Рішення про надання або відмову в наданні дозволу на переміщення товарів подвійного використання приймається Комісією на підставі розгляду результатів експертизи.

Наявність у заявника договору (контракту) не може бути підставою для обов'язкової видачі дозволу або позитивного висновку.

43. У видачі дозволу Держекспортконтролю (позитивного висновку Держекспортконтролю) може бути відмовлено у разі:

неподання документів, зазначених у цьому Положенні, неправильного їх оформлення або їх підроблення;

встановлення фактів порушення українськими чи іноземними суб'єктами підприємницької діяльності умов або правил здійснення вивезення чи ввезення товарів, щодо яких встановлено режим контролю;

виникнення обставин, що можуть заподіяти шкоду інтересам України в галузі оборони, економіки, зовнішніх відносин, державної безпеки або таких, які виникають за зобов'язаннями України відповідно до міжнародних угод;

відсутності у заявника повноважень та/або ліцензії на право здійснення відповідного виду діяльності, якщо така діяльність підлягає ліцензуванню згідно із законодавством;

несвоєчасного подання звіту про реалізацію попередньо наданих дозволів.

Рішення Держекспортконтролю про відмову в наданні дозволу доводяться до заявника листом Держекспортконтролю з викладенням підстав відмови.

44. Термін прийняття рішення про надання чи відмову в наданні дозволу або висновку щодо тимчасового вивезення (ввезення) товарів з урахуванням термінів підготовки висновків міністерствами і відомствами, які залучаються для проведення експертизи, становить до 30 робочих днів від часу надходження до Держекспортконтролю повного комплекту документів, необхідних для проведення експертизи.

Цей термін може бути продовжено до 45 робочих днів, якщо за рішенням Держекспортконтролю до проведення експертизи залучаються державні експерти з питань державної таємниці.

За рішенням Держекспортконтролю для проведення додаткової експертизи та прийняття обгрунтованого рішення термін розгляду заяви може бути продовжено до 90 днів.

45. Порядок оформлення та використання дозволів розробляється Держекспортконтролем разом з Держмиткомом та затверджується Комісією.

VII. Здійснення контролю за використанням дозволів

46. Загальний контроль за використанням дозволів забезпечується Держекспортконт0ролем із залученням відповідних органів виконавчої влади та інших державних органів у порядку, встановленому законодавство.

Перевірка виконання імпортером (споживачем) зобов'язань щодо кінцевого призначення та місця використання товарів подвійного використання може здійснюватися експортером та/або Держекспортконтролем разом з компетентними органами України та країни-імпортера (призначення).

47. З метою ведення обліку використання виданих Комісією дозволів суб'єкти підприємницької діяльності України, які отримали дозвіл на експорт, імпорт чи транзит продукції (робіт і послуг), в 15-денний термін від дати його повної реалізації або закінчення терміну дії зобов'язані надіслати Держекспортконтролю письмовий звіт про його реалізацію.

Звіт подається Держекспортконтролю у довільній формі з обов'язковим зазначенням відомостей про дату, країну, товар, вартість та обсяги його реалізації. До звіту додаються копії вантажних митних декларацій, належним чином завірені митним органом, що прийняв до реалізації відповідний дозвіл.

До звіту про використання генеральних дозволів, якщо це визначено в його особливих умовах, експортери (імпортери) додають оригінали документів, які встановлюють зобов'язання (гарантії) імпортера (кінцевого споживача) товару стосовно кінцевого призначення та місця його використання.

В окремих випадках за рішенням Держекспортконтролю може бути встановлено інший режим контролю, ніж зазначений у цьому розділі.

Якщо Держекспортконтролем встановлено режим контролю за етапами використання дозволу, інформація повинна надаватися у зазначені в ньому терміни.

У разі несвоєчасного подання такої інформації Держекспортконтролю вживає відповідних заходів.

VIII. Порядок зупинення (скасування) дії дозволів

48. При скасуванні державної реєстрації суб'єкта підприємницької діяльності виданий дозвіл втрачає чинність.

У разі реорганізації або зміни назви юридичної особи суб'єкт підприємницької діяльності повинен у 15-денний термін подати до Держекспортконтролю заяву на переоформлення дозволу. Якщо дозвіл було частково використано, до заяви додається письмовий звіт про його реалізацію.

49. У разі втрати дозволу дублікат не видається.

50. У разі порушення українським та/або іноземним суб'єктом підприємницької діяльності умов або правил переміщення товарів подвійного використання, зазначених у дозволі, а також виникнення обставин, що призводять до заподіяння шкоди інтересам національної безпеки України, або таких, які виникають за зобов'язаннями України відповідно до міжнародних угод, Держекспортконтролю може тимчасово зупинити дію наданого дозволу або скасувати його.

Держмитком за поданням Держекспортконтролю негайно вживає заходів до виконання рішення Держекспортконтролю.

51. Рішення Держекспортконтролю про відмову у видачі дозволу, зупинення його дії чи скасування може бути оскаржено суб'єктом підприємницької діяльності у порядку, встановленому законодавством.

IX. Відповідальність суб'єктів підприємницької діяльності за порушення режиму експортного контролю

52. Особи, які порушили встановлений порядок контролю за переміщенням окремих видів виробів, обладнання, матеріалів, програмного забезпечення і технологій, що можуть використовуватися для створення озброєння, військової чи спеціальної техніки, несуть відповідальність згідно із законодавством України.

ПОЛОЖЕННЯ

про порядок контролю за експортом, імпортом і транзитом товарів, що стосуються ядерної діяльності та можуть бути використані у створенні ядерної зброї*

Загальні положення

1. Це Положення визначає особливості здійснення державного контролю за міжнародними передачами товарів, що стосуються ядерної діяльності та можуть бути використані у створенні ядерної зброї.

Загальний порядок здійснення державного контролю за міжнародними передачами товарів, що підлягають державному експортному контролю, встановлено Положенням про державний експортний контроль в Україні, затвердженим Указом Президента України №117 від 13 лютого 1998р., із змінами і доповненнями, внесеними Указом Президента України №283 від 26 березня 1999р.

2. Для цілей цього Положення терміни "товари", "товари подвійного використання", "міжнародні передачі товарів", "експорт", "реекспорт", "імпорт", "транзит" та інші вживаються у значеннях, наведених у Положенні про державний експортний контроль в Україні, затвердженому Указом Президента України №117 від 13 лютого 1998р., із змінами і доповненнями, внесеними Указом Президента України №283 від 26 березня 1999р. У цьому Положенні також використовуються такі терміни:

товари, що стосуються ядерної діяльності, — ядерні матеріали, технології, обладнання, установки, спеціальні неядерні матеріали, радіоактивні джерела іонізуючого випромінювання (включаючи радіоактивні відходи) та ізотопна продукція, а також обладнання, матеріали і технології подвійного призначення, які можуть бути використані в діяльності, пов'язаній із створенням ядерної зброї, ядерних вибухових пристроїв, або в діяльності, пов'язаній з ядерним паливним циклом;

товари (роботи, послуги) подвійного призначення — обладнання, матеріали і технології, що можуть бути використані в ядерній діяльності;

ядерний експорт/імпорт — експорт (вивезення)/імпорт (ввезення) ядерних матеріалів, технологій, обладнання, установок, спеціальних неядерних матеріалів, радіоактивних джерел іонізуючого випромінювання (включаючи радіоактивні відходи) та ізотопної продукції. Експорт (вивезення) включає також передавання (продаж, купівлю) як для комерційних, так і для некомерційних цілей, у тому числі передавання для демонстрації на виставках та ярмарках або проведення спільних робіт;

ядерний матеріал — будь-який вихідний або спеціальний матеріал, що розщеплюється;

вихідний матеріал — уран, який містить ізотопи в тому ж співвідношенні, в якому вони є у природному урані; уран, збіднений ізотопом 235; торій; будь-яка з вищезазначених речовин у формі металу, сплаву, хімічної сполуки або концентрату; будь-який інший матеріал, що містить одну або кілька з вищезазначених речовин;

спеціальний матеріал, що розщеплюється, — плутоній-239, уран-233; уран, збагачений ізотопами 235 або 233; будь-який матеріал, що містить одну або кілька з вищезазначених речовин;

технологія — інформація (за винятком інформації, надрукованої у пресі) у будь-якому вигляді (включаючи зразки матеріалів та обладнання, а також відомості, що передаються під час навчання фахівців), яка може бути використана для розробки, виробництва або використання товарів, що стосуються ядерної діяльності;

обладнання та установки — будь-яке обладнання та установки, спеціально призначені або підготовлені для виробництва, переробки (обробки) чи використання ядерного або спеціального неядерного матеріалу, включаючи технічні засоби, що можуть бути використані для виготовлення такого обладнання чи його окремих компонентів;

діяльність, пов'язана із створенням ядерних вибухових пристроїв, — дослідження, розробка, проектування, виробництво, створення, випробовування або обслуговування будь-якого вибухового пристрою чи його підсистем і компонентів;

діяльність, пов'язана із ядерним паливним циклом, яка не перебуває під гарантіями МАГАТЕ, — дослідження, розробки, проектування, виробництво, створення, експлуатація або обслуговування будь-якого реактора, критичної установки, установки з конверсії, установки для виготовлення палива, установки для переробки, установки для розділення ізотопів вихідних або спеціальних матеріалів, що розщеплюються, чи окремої установки для зберігання, за відсутності зобов'язань прийняти гарантії МАГАТЕ щодо відповідного об'єкта або спорудженої чи запроектованої установки, якщо там міститься будь-який вихідний або спеціальний матеріал, що розщеплюється, чи будь-якої установки для виробництва важкої води за відсутності зобов'язань прийняти гарантії МАГАТЕ щодо будь-якого ядерного матеріалу, що виготовляється чи використовується у зв'язку з виробництвом цією установкою важкої води, або якщо будь-яке таке зобов'язання не дотримується;

інші терміни вживаються у значеннях, наведених у додатку до цього Положення.

3. Дія цього Положення поширюється на всі суб'єкти підприємницької діяльності, що здійснюють експорт, імпорт, транзит, та будь-які інші види зовнішньоекономічної діяльності, включаючи виробничі та науково-технічні зв'язки, демонстрацію експонатів на міжнародних виставках та ярмарках, прибережну і прикордонну торгівлю та операції з обміну товарами, що стосуються ядерної діяльності.

4. Товари, здійснення експорту, імпорту і транзиту яких контролюється згідно з цим Положенням, перелічено в Списку ядерних матеріалів, технологій, обладнання, установок, спеціальних неядерних матеріалів, а також обладнання, матеріалів і технологій

* Затверджено Постановою Кабінету Міністрів України №302 від 12 березня 1996р. Із змінами та доповненнями, внесеними згідно з постановами Кабінету Міністрів України №1042 від 15 червня 1998р.

подвійного використання, що стосуються ядерної діяльності та можуть бути використані у створенні ядерної зброї (далі — Список), який додається.

Список складається з двох частин: у частині першій зазначено ядерні матеріали, технології, обладнання, установки, спеціальні неядерні матеріали, радіоактивні джерела випромінювання (включаючи радіоактивні відходи) та ізотопну продукцію, які мають найбільш важливе значення в ядерній діяльності, у частині другій — обладнання, матеріали і технології подвійного використання, що стосуються ядерної діяльності.

Експорт товарів, включених до Списку, а також будь-яких інших товарів, що стосуються ядерної діяльності та можуть бути використані у створенні ядерної зброї (незалежно від того згадані вони у Списку, чи ні), не допускається, якщо за результатами експертизи в галузі експортного контролю встановлено, що вони можуть бути використані у діяльності, пов'язаній з ядерними вибуховими пристроями, або у діяльності ядерного паливного циклу, не поставленій під гарантії МАГАТЕ.

Переговори, пов'язані з укладенням зовнішньоекономічних договорів (контрактів) про здійснення міжнародних передач товарів, що стосуються ядерної діяльності та можуть бути використані у створенні ядерної зброї, до держав, щодо яких встановлено обмеження на поставки таких товарів, а також подання Держекспортконтролю звіту про їх підсумки здійснюються суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності відповідно до Положення про порядок державного контролю за проведенням переговорів, пов'язаних з укладенням зовнішньоекономічних договорів (контрактів) про здійснення міжнародних передач товарів військового призначення та подвійного використання, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України №125 від 4 лютого 1998р.

Відомості про експорт та імпорт окремих категорій товарів подаються Держекспортконтролем через МЗС міжнародним організаціям, членом яких є Україна, в установленому порядку, терміни і формах.

5. Вивезення за митний кордон України зазначених у Списку матеріалів, обладнання (виробів) і технологій, які містять відомості, що становлять державну таємницю, здійснюється з урахуванням вимог діючого порядку захисту відомостей, щодо яких встановлено відповідний режим таємності.

6. Особи, які порушують встановлений цим Положенням порядок здійснення експорту, імпорту та транзиту, несуть відповідальність згідно із законодавством України.

Порядок експорту з України товарів, що стосуються ядерної діяльності

7. Експорт зазначених у Списку товарів (послуг), що стосуються ядерної діяльності, здійснюється суб'єктами підприємницької діяльності за умови одержання дозволу Держекспортконтролю.

Для одержання дозволу суб'єкт підприємницької діяльності (далі — експортер) надсилає до Держекспортконтролю лист із стислим викладом мети звернення, до якого додає такі документи:

заяву за типовою формою на одержання дозволу;

завірену в установленому порядку копію зовнішньоекономічного договору (контракту) на передавання предметів експорту до країни призначення (включаючи завірену копію договору комісії, доручення тощо, якщо експортером є організація-посередник);

сертифікат кінцевого споживача товару (послуги);

міжнародний (національний) імпортний сертифікат країни-імпортера товару або його аналог.

Крім того, у разі ядерного експорту товарів, зазначених у частині першій Списку, додатково подаються:

документи, що підтверджують виробника предметів експорту (в тому числі завірена копія сертифіката походження товару);

висновок Мінекобезпеки щодо дотримання експортером вимог, передбачених при здійсненні операцій вивезення заявлених товарів (подається в разі здійснення експорту матеріалів, що розщеплюються);

висновок органів державної санітарно-епідеміологічної служби щодо умов дотримання експортером санітарних норм при вивезенні заявлених товарів (подається в разі здійснення експорту матеріалів, що розщеплюються);

завірена копія ліцензії на право займатися відповідними видами діяльності у галузі використання атомної енергії, включаючи виробництво, використання, зберігання та/або транспортування відповідних матеріалів;

документ, який містить зазначені в пункті 10 цього Положення запевнення уповноваженого на те державного органу країни-імпортера (подається в разі, коли країна-імпортер належить до країн, що не мають ядерної зброї (як вони визначені в Договорі про нерозповсюдження ядерної зброї)).

8. Укладаючи контракти (договори) на експорт товарів (послуг), зазначених у Списку, суб'єкти підприємницької діяльності обов'язково мають у ньому зазначити:

кінцевого споживача товарів;

кінцеве призначення та місце використання товарів;

зобов'язання (гарантії) імпортера в тому, що ці товари або будь-які вироблені на їх основі копії (аналоги) використовуватимуться тільки в заявлених цілях, не пов'язаних будь-яким чином з діяльністю, пов'язаною із створенням ядерних вибухових пристроїв, або діяльністю, пов'язаною з ядерним паливним циклом, яка не перебуває під гарантіями МАГАТЕ;

зобов'язання (гарантії) імпортера про те, що ні самі імпортовані товари (предмети), ні їх копії або виготовлені на їх основі вироби не передаватимуться будь-кому (крім кінцевого споживача) і не реекспортуватимуться без письмової згоди на те експортера та органів експортного контролю України;

Під час укладення суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності зовнішньоекономічних договорів (контрактів) про здійснення експорту технологій, у тому числі як результатів відповідних науково-дослідних, дослідно-конструкторських та інших видів робіт, до їх змісту в обов'язковому порядку вносяться положення про охорону прав інтелектуальної власності експортера або положення, що визначають обсяги і порядок переходу права цієї власності до іншої особи.

9. Зобов'язання (гарантії) та відомості, наведені у пункті 8 цього Положення, крім внесення їх до

тексту контракту (договору), мають бути спеціально визначені у таких документах:

сертифікаті кінцевого споживача — споживачем товару (послуги);

міжнародному (національному) імпортному сертифікаті (або його аналозі) — імпортером у державному органі країни-імпортера, який має на це відповідні повноваження.

У разі відсутності в країні-імпортері процедури оформлення імпортного сертифіката або відсутності в цьому документі зобов'язань (гарантій) та відомостей, передбачених пунктом 8 цього Положення, в державному органі країни-імпортера, що має відповідні повноваження, імпортером оформлюється його аналог — документ, що містить у собі зазначені зобов'язання (гарантії) та відомості.

Перелічені в цьому пункті документи оформлюються у кожному конкретному випадку поставки на експорт кожного зазначеного у Списку предмета.

10. Експорт (або будь-яке передавання) зазначених у частині першій Списку ядерних матеріалів, установок для їх переробки та збагачення, дейтерію і важкої води та установок для їх виробництва до країн, що не мають ядерної зброї (як вони визначені в Договорі про нерозповсюдження ядерної зброї), може здійснюватися тільки за наявності офіційних запевнень уповноваженого на те державного органу країни-імпортера в тому, що одержані предмети, а також вироблені на їх основі або в результаті їх використання ядерні та спеціальні неядерні матеріали, установки та обладнання:

не використовуватимуться для виробництва ядерної зброї чи інших ядерних вибухових пристроїв або для досягнення будь-якої військової мети;

перебуватимуть під контролем (гарантіями) МАГАТЕ протягом усього терміну їх фактичного використання згідно з угодою про гарантії між країною, що одержує товар, та МАГАТЕ, яка охоплює всю мирну ядерну діяльність цієї країни;

забезпечуватимуться засобами фізичного захисту на рівнях, не нижчих ніж це рекомендовано МАГАТЕ;

реекспортуватимуться або передаватимуться з-під юрисдикції країни-імпортера до будь-якої іншої країни тільки за умов, передбачених у цьому пункті, і тільки за наявності письмового дозволу на це експортера та органів експортного контролю України.

Запевнення, передбачені цим пунктом, приймаються до розгляду, якщо вони оформлені уповноваженими на те державними органами країн, що одержують товар, шляхом підтвердження ними зобов'язань у зв'язку з поставками з України або шляхом посилання на їх зобов'язання відповідно до багатосторонніх або двосторонніх договорів, угод чи інших договірно-правових актів, учасниками яких є Україна та країна, що одержує товар.

11. У разі порушення країною, що одержує товар, зобов'язань, передбачених пунктами 8, 9, 10 цього Положення, експорт зазначених у Списку товарів до цієї країни повинен бути призупинений до того часу, поки порушення не буде усунено.

12. Організація-експортер зобов'язана сповіщати Мінекобезпеки про укладення договору (контракту) щодо передавання предметів ядерного експорту, підготовку цих матеріалів до відправлення та їх відправлення, а також надавати завірені копії цих документів Держекспортконтролю. Крім того, у якомога коротший термін, але не пізніше ніж через місяць від часу відправлення предметів ядерного експорту організація-експортер зобов'язана надати Держекспортконтролю оформлені компетентним державним органом країни-імпортера документи, які підтверджують одержання зазначених предметів цією країною.

Відповідальність за відповідне забезпечення предметів ядерного експорту засобами фізичного захисту до передавання одержувачу цієї відповідальності несе організація-експортер.

13. Тимчасове вивезення за межі України товарів, зазначених у Списку, для їх демонстрації на виставках, ярмарках, з метою реклами та для інших подібних цілей здійснюється за наявності позитивного висновку Держекспортконтролю.

Для одержання зазначеного висновку заявник повинен подати Держекспортконтролю заяву з відомостями про найменування виставки (ярмарку), місце і терміни експонування об'єктів, що вивозяться, а також зобов'язання (гарантії) щодо зворотного ввезення експонатів без змін їх кількісних та якісних характеристик. До заяви мають бути додані завірені копії документів, згідно з якими здійснюється вивезення об'єктів (запрошення для участі у виставці, контракт або угода із закордонним партнером тощо).

14. До заяв на одержання дозволу на експорт або висновку щодо можливості тимчасового вивезення зазначених у Списку товарів, крім вищезазначених документів, додаються:

технічні довідки, які містять повне найменування, стислий опис, відомості про призначення та технічні характеристики кожного предмета, що експортується (тимчасово вивозиться);

висновки міністерств (відомств) України, які здійснюють контроль за діяльністю, пов'язаною з товарами, що експортуються (тимчасово вивозяться), щодо можливості експорту або вивезення (на вимогу Держекспортконтролю).

До укладених іноземною мовою документів заявником додаються їх офіційні переклади.

15. Під час розгляду заяв на експорт (передавання, обмін) зазначених у Списку товарів враховуються такі **основні фактори**: вимоги щодо запобігання розповсюдженню ядерної зброї; можливості та цілі ядерних програм країни, що одержує товар; значення поставки з точки зору можливості створення ядерної зброї або будь-яких ядерних вибухових пристроїв; оцінка кінцевого використання переданих товарів; можливість застосування відповідних багатосторонніх домовленостей.

Експорт зазначених у Списку товарів до країн, що не мають ядерної зброї (як вони визначені в Договорі про нерозповсюдження ядерної зброї), не допускається, якщо є підстави вважати, що ці товари призначені для використання в діяльності, пов'язаній із створенням ядерних вибухових пристроїв, або в діяльності, пов'язаній з ядерним паливним циклом, яка не перебуває під гарантіями МАГАТЕ.

Дозвіл Держекспортконтролю на право здійснення експорту будь-якого виробу чи обладнання,

передбаченого Списком, надає право на передачу тому самому імпортеру (кінцевому споживачеві) комплекту технічної документації (технічних даних), необхідної для налагодження, експлуатації та використання цього виробу за цільовим призначенням в обсягах, визначених цим дозволом.

16. Реекспорт зазначених у Списку товарів здійснюється згідно з порядком, передбаченим цим Положенням для експорту таких товарів. При цьому, крім документів, зазначених у пунктах 7 та 14 цього Положення, експортером подаються документи, які підтверджують відсутність обмежень на реекспорт з боку постачальника цих товарів в Україну.

17. Розгляд поданих до Держекспортконтролю документів здійснюється Держекспортконтролем із залученням у разі потреби інших компетентних органів та організацій.

Крім зазначених у цьому розділі документів, Держекспортконтроль може затребувати від заявника додаткові відомості, необхідні для прийняття обгрунтованого рішення щодо заяви.

Термін прийняття рішення про надання дозволу на експорт або висновок щодо тимчасового вивезення не може перевищувати 30 днів від часу подання заявником повного комплекту документів. Термін розгляду заяви може бути продовжено за рішенням Держекспортконтролю.

У разі прийняття Держекспортконтролем рішення про відмову в наданні дозволу або прийняття Держекспортконтролем негативного висновку щодо тимчасового вивезення заявникові надсилається лист з викладом відповідного рішення та обгрунтуванням відмови.

У разі надання дозволу на ядерний експорт Держекспортконтроль сповіщає про це Мінекобезпеки у термін не пізніше ніж через тиждень від часу оформлення цього дозволу.

18. Товари, зазначені у Списку, у разі їх переміщення за митний кордон України підлягають обов'язковому митному оформленню у порядку, встановленому законодавством.

Для митного оформлення товару експортер зобов'язаний подати до митних органів дозвіл Держекспортконтролю, який є підставою для прийняття цих товарів до митного оформлення.

У разі тимчасового вивезення за межі України експонатів та експозиційних матеріалів, зазначених у Списку, для демонстрації на виставках, ярмарках, з метою реклами та для інших подібних цілей підставою для митного оформлення цих предметів є висновок Держекспортконтролю.

Порядок імпорту в Україну товарів, що стосуються ядерної діяльності

19. Імпорт (ввезення) на митну територію України товарів, зазначених у Списку, за винятком товарів, перелічених у пункті 21 цього Положення, здійснюється без дозволу Держекспортконтролю в порядку, встановленому законодавством України.

20. Якщо умовою поставки товарів (послуг) в Україну є оформлення українською стороною зобов'язань (гарантій), пов'язаних з кінцевим використанням імпортованих в Україну товарів (послуг), порядок надання таких зобов'язань (гарантій) визначається Кабінетом Міністрів України.

21. Імпорт (ввезення) на митну територію України зазначених у позиціях I.2.1, I.2.2, I.2.3 та I.2.4 частини першої Списку ядерних матеріалів, спеціальних неядерних матеріалів, радіоактивних джерел іонізуючого випромінювання, ізотопної продукції та радіоактивних відходів, що утворилися внаслідок послуг, які було надано Україні іншою державою і на які поширюється дія контрактної угоди між ними щодо повернення таких відходів в Україну (далі — предмети ядерного імпорту), здійснюється за дозволами Держекспортконтролю.

Для одержання дозволу на імпорт суб'єкт підприємницької діяльності (далі — імпортер) надсилає до Держекспортконтролю лист із стислим викладом мети звернення, до якого додає такі документи:

заяву за типовою формою на одержання дозволу;

завірену в установленому порядку копію зовнішньоекономічного договору (контракту) на передавання предметів імпорту українському імпортеру (якщо він є кінцевим споживачем);

завірену копію договору комісії, доручення тощо (якщо імпортером є організація-посередник);

сертифікат кінцевого споживача товару, який оформлюється українським споживачем товару;

документ, який містить зобов'язання організації-імпортера та споживача щодо дотримання вимог, викладених у пункті 22 цього Положення;

висновок Мінекобезпеки щодо дотримання імпортером та кінцевим споживачем вимог, передбачених для ввезення заявлених товарів на територію України (або висновок МОЗ у разі імпорту радіоактивних джерел іонізуючого випромінювання та ізотопної продукції для використання в медицині);

висновок органів державної санітарно-епідеміологічної служби щодо умов дотримання імпортером санітарних норм при ввезенні заявлених товарів;

завірені копії ліцензій, наданих імпортеру та кінцевому споживачу на право займатися відповідною діяльністю, пов'язаною із заявленими до імпорту предметами.

22. Організація-імпортер повинна сповістити Мінекобезпеки про одержання предметів ядерного імпорту.

Предмети ядерного імпорту повинні бути забезпечені імпортером та споживачем засобами фізичного захисту на рівнях, встановлених у нормативних документах з фізичного захисту.

Щодо предметів ядерного імпорту імпортер та споживач повинні вести облікові документи, що дають можливість у будь-який час визначити їх кількість та місцезнаходження.

23. Розгляд поданих до Держекспортконтролю документів для одержання дозволу на імпорт та надання інформації Мінекобезпеки здійснюється в порядку, передбаченому в пункті 17 цього Положення.

Порядок транзиту через територію України товарів, що стосуються ядерної діяльності

24. Транзит через територію України ядерних матеріалів, спеціальних неядерних матеріалів, радіоактивних джерел іонізуючого випромінювання, ізотопної продукції та радіоактивних відходів, зазначених у позиціях І.2.1, І.2.2, І.2.3 та І.2.4 частини першої Списку, здійснюється суб'єктами підприємницької діяльності за умови одержання позитивного висновку Держекспортконтролю.

25. Для одержання позитивного висновку на транзит суб'єкт підприємницької діяльності надсилає до Держекспортконтролю лист із стислим викладом мети звернення, до якого додає такі документи:

заяву за типовою формою на одержання позитивного висновку;

завірену копію експортної ліцензії держави експортера товару;

висновок Мінекобезпеки щодо дотримання вимог, передбачених при перевезенні заявлених товарів;

висновок органів державної санітарно-епідеміологічної служби щодо умов дотримання санітарних норм при перевезенні заявлених товарів;

документ, що містить у собі відомості про порядок перевезення, відповідальність та гарантії на випадок радіаційної аварії або інший непередбачений випадок, відповідальність щодо фізичного захисту, а також інші умови, необхідні для здійснення транзиту конкретних товарів.

Гарантії та відповідальність, зазначені у цьому пункті, приймаються до розгляду, якщо вони оформлені уповноваженими на те державними органами країн, що одержують та відправляють товар, шляхом підтвердження ними зобов'язань у зв'язку з транзитом через територію України або шляхом посилання на їх зобов'язання відповідно до багатосторонніх або двосторонніх договорів, угод або інших договірно-правових актів, учасником яких є Україна та країна відправника або одержувача товарів.

26. Розгляд поданих до Держекспортконтролю документів для одержання позитивного висновку на транзит та надання інформації Мінекобезпеки здійснюється у порядку, передбаченому пунктом 17 цього Положення.

ПОЛОЖЕННЯ

про порядок контролю за експортом, імпортом та транзитом товарів, що можуть бути використані у створенні хімічної, бактеріологічної (біологічної) та токсинної зброї*

Загальна частина

1. Загальний порядок здійснення державного контролю за міжнародними передачами товарів, що можуть бути використані у створенні хімічної, бактеріологічної (біологічної) та токсинної зброї, встановлено Положенням про державний експортний контроль в Україні, затвердженим Указом Президента України №117 від 13 лютого 1998р.

Це Положення визначає особливості державного контролю за міжнародними передачами товарів, що можуть бути використані у створенні хімічної, бактеріологічної (біологічної) та токсинної зброї, незалежно від умов поставки, характеру угод, митного режиму та інших особливостей переміщення цих товарів.

2. Для цілей цього Положення терміни "товари", "товари подвійного використання", "міжнародні передачі товарів", "експорт", "реекспорт", "імпорт", "транзит" та інші вживаються у значеннях, наведених у Положенні про державний експортний контроль в Україні, затвердженому Указом Президента України №117 від 13 лютого 1998р., із змінами і доповненнями, внесеними Указом Президента України №283 від 26 березня 1999р. У цьому Положенні також використовуються такі терміни:

товари — товари (токсичні хімікати, прекурсори, обладнання та технології), що можуть бути використані у створенні хімічної зброї, або товари (збудники захворювань, токсини та технології), що можуть бути використані у створенні бактеріологічної (біологічної) та токсинної зброї;

товари, що можуть бути використані у створенні хімічної зброї — хімікати, обладнання та технології мирного призначення та пов'язані з ними послуги, які можуть бути використані у створенні хімічної зброї;

хімічна зброя у сукупності чи зокрема означає:

а) токсичні хімікати та їх прекурсори, за винятком, коли вони призначені для цілей, визначених у пункті 6 цього Положення, за умови, що їх види та кількість відповідають таким цілям;

б) боєприпаси та пристрої, спеціально призначені для смертельного ураження або заподіяння іншої шкоди за рахунок токсичних властивостей, зазначених у підпункті токсичних хімікатів, які утворюються внаслідок використання таких боєприпасів та пристроїв;

в) будь-яке обладнання, спеціально призначене для використання безпосередньо у зв'язку із застосуванням боєприпасів та пристроїв, зазначених у підпункті;

токсичні хімікати — будь-які хімікати, які внаслідок свого хімічного впливу на життєві процеси можуть призвести до смерті, тимчасової недієздатності або заподіяти довготривалу шкоду людині чи тваринам. До них належать усі подібні хімікати, незалежно від їх походження чи способу виробництва та незалежно від того, вироблені вони на об'єктах або знаходяться у боєприпасах чи десь в іншому місці;

прекурсор — будь-який хімічний реагент, що бере участь у будь-якій стадії виробництва токсичного хімікату і будь-яким чином. Сюди входить будь-який ключовий компонент бінарної чи багатокомпонентної хімічної системи;

* Затверджено Постановою Кабінету Міністрів України №384 від 22 квітня 1997р. Зі змінами та доповненнями, внесеними згідно з постановами Кабінету Міністрів України №1305 від 17 серпня 1998р., №1042 від 15 серпня 1999р. Пункт 29 виключено згідно з Постановою Кабінету Міністрів України №1305 від 17 серпня 1998р.

ключовий компонент бінарної чи багатокомпонентної хімічної системи — прекурсор, що має істотне значення у визначенні хімічних властивостей кінцевого продукту і який швидко реагує з іншими хімікатами бінарної чи багатокомпонентної системи;

хімічний засіб боротьби з заворушеннями — будь-який не включений до Списків хімікатів, здатний швидко викликати в організмі людини подразнення органів чуття або фізичні розлади, які зникають через короткий відрізок часу після закінчення його дії;

товари, що можуть бути використані у створенні бактеріологічної (біологічної) та токсинної зброї, — збудники захворювань (патогени) людини, тварин та рослин, їх генетично змінені форми, фрагменти генетичного матеріалу, токсини, обладнання, технології та пов'язані з ними послуги, які можуть бути використані у створенні бактеріологічної (біологічної) та токсинної зброї;

збудники захворювань (патогени) — мікроорганізми, небезпечні для людини та тварин; мікроорганізми, небезпечні для тварин; мікроорганізми, небезпечні для рослин, їх генетично змінені форми та фрагменти генетичного матеріалу;

інші терміни вживаються у значенні, наведеному в додатку до цього Положення.

3. Дія цього Положення поширюється на всі суб'єкти підприємницької діяльності, що здійснюють експорт, імпорт, транзит та будь-які інші види зовнішньоекономічної діяльності, включаючи виробничі та науково-технічні зв'язки, демонстрацію експонатів на міжнародних виставках та ярмарках, прибережну і прикордонну торгівлю та операції обміну товарами, які можуть бути використані у створенні хімічної, бактеріологічної (біологічної) та токсинної зброї.

4. Товари, експорт, імпорт та транзит яких контролюється згідно з цим Положенням, перелічені у Списках хімікатів, обладнання та технологій, що можуть бути використані у створенні хімічної зброї (додаток №1 до цього Положення), та у Списку збудників захворювань (патогенів) людини, тварин і рослин, їх генетично змінених форм, фрагментів генетичного матеріалу та обладнання і технологій, які можуть бути використані у створенні бактеріологічної (біологічної) та токсинної зброї (додаток №2 до цього Положення).

5. Переговори, пов'язані з укладенням зовнішньоекономічних договорів (контрактів) про здійснення міжнародних передач товарів, що можуть бути використані у створенні хімічної, бактеріологічної (біологічної) та токсинної зброї, до держав, щодо яких встановлено обмеження на поставки таких товарів, а також подання Держекспортконтролю звіту про їх підсумки здійснюються суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності відповідно до Положення про порядок державного контролю за проведенням переговорів, пов'язаних з укладенням зовнішньоекономічних договорів (контрактів) про здійснення міжнародних передач товарів військового призначення та подвійного використання, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України №125 від 4 лютого 1998р.

6. Експорт з України, імпорт в Україну та транзит через територію України зазначених у додатку №1 товарів допускається лише у випадках, якщо ці товари використовуються у таких цілях:

а) промислові, сільськогосподарські, дослідні, медичні, фармацевтичні або інші мирні цілі;

б) захисні цілі, а саме ті, що безпосередньо пов'язані із захистом від токсичних хімікатів та захистом від хімічної зброї;

в) військові цілі, які не пов'язані із застосуванням хімічної зброї і не залежать від використання токсичних властивостей хімікатів як засобів ведення війни;

г) правоохоронні цілі, в тому числі для боротьби з заворушеннями в країні;

інші цілі, ніяк не пов'язані з придбанням, створенням, накопиченням або застосуванням хімічної зброї як засобу ведення війни.

7. Списки хімікатів, наведені у додатку №1, містять три списки.

Список 1 включає токсичні хімікати, які розроблялися, вироблялися, накопичувалися чи використовувалися як хімічна зброя (або можуть бути використані як хімічна зброя), а також прекурсори, що можуть бути використані на кінцевій одиничній стадії виготовлення токсичного хімікату, внесеного до Списку 1.

Наявні в цьому Списку токсичні хімікати та прекурсори мало використовуються або не використовуються в цілях, зазначених у пункті 6 цього Положення.

Список 2 включає токсичні хімікати, які не можуть бути використані як хімічна зброя, але можуть бути використані як компоненти хімічної зброї, а також прекурсори, що можуть бути використані на кінцевій стадії виготовлення хімікату, який внесено до Списку 2 або до Списку 1. Токсичні хімікати та прекурсори, включені до Списку 2, не виробляються у великих комерційних кількостях для цілей, зазначених у пункті 6 цього Положення.

Список 3 включає токсичні хімікати та прекурсори, які використовуються промисловістю у великих комерційних кількостях для цілей, зазначених у пункті 6 цього Положення. Деякі з токсичних хімікатів, включених до цього Списку, вироблялися, накопичувалися чи використовувалися як хімічна зброя (або можуть бути використані як хімічна зброя), а прекурсори, включені до цього Списку, мають важливе значення для виробництва одного або декількох хімікатів, включених до Списку 1, чи токсичних хімікатів, включених до Списку 2.

8. Експорт з України, імпорт в Україну та транзит через територію України товарів, зазначених у додатку №2 до цього Положення, допускається лише у випадках, коли вони призначені для профілактичних, захисних та інших мирних цілей і ніяк не пов'язані з придбанням, створенням, накопиченням або застосуванням збудників захворювань (патогенів) та токсинів як бактеріологічної (біологічної) та токсинної зброї або складових частин такої зброї.

9. Порядок, передбачений цим Положенням, виконується таким чином, щоб уникнути створення перешкод для економічного та технічного розвитку України і міжнародного співробітництва в цілях, ніяк не пов'язаних з придбанням, створенням, накопиченням або застосуванням товарів, наведених

у додатках до цього Положення, як хімічної, бактеріологічної (біологічної) та токсинної зброї (включаючи міжнародний обмін науково-технічною інформацією та товарами в цілях, не пов'язаних з хімічною, бактеріологічною (біологічною) та токсинною зброєю як засобами ведення війни).

10. Вивезення за митний кордон України товарів, зазначених у додатках, які містять відомості, що становлять державну таємницю, здійснюється з урахуванням вимог діючого порядку захисту відомостей, щодо яких встановлено відповідний режим таємності.

Під час укладення суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності зовнішньоекономічних договорів (контрактів) про здійснення експорту технологій, у тому числі як результатів відповідних науково-дослідних, дослідно-конструкторських та інших видів робіт, до їх змісту в обов'язковому порядку вносяться положення про охорону прав інтелектуальної власності експортера або положення, що визначають обсяги і порядок переходу права цієї власності до іншої особи.

11. Зазначені у додатках товари у разі їх переміщення через митний кордон України підлягають обов'язковому митному оформленню у порядку, встановленому законодавством України.

Під час митного оформлення товару експортер (імпортер) зобов'язаний подати до митних органів дозвіл або висновок Держекспортконтролю, який є підставою для прийняття цих товарів для митного оформлення.

У разі тимчасового вивезення за межі України або ввезення на територію України зазначених у додатках товарів як експонатів та експозиційних матеріалів для демонстрації на виставках, ярмарках з метою реклами та з іншою подібною метою підставою для митного оформлення цих товарів є висновок Держекспортконтролю.

Дозвіл Держекспортконтролю на право здійснення експорту будь-якого виробу чи обладнання, передбаченого Списком, надає право на передачу тому самому імпортеру (кінцевому споживачеві) комплекту технічної документації (технічних даних), необхідної для налагодження, експлуатації та використання цього виробу за цільовим призначенням в обсягах, визначених цим дозволом.

12. Особи, які порушують встановлений цим Положенням порядок здійснення експорту, імпорту та транзиту, несуть відповідальність згідно з законодавством України.

Порядок експорту товарів, що можуть бути використані у створенні хімічної, бактеріологічної (біологічної) та токсинної зброї

13. Експорт товарів, що можуть бути використані у створенні хімічної, бактеріологічної (біологічної) та токсинної зброї і включені до Списків, наведених у додатках, здійснюється суб'єктами підприємницької діяльності за умови одержання дозволу Держекспортконтролю.

Для одержання дозволу на експорт суб'єкт підприємницької діяльності (далі — експортер) надсилає до Держекспортконтролю лист із стислим викладом мети звернення, до якого додає такі документи:

заяву типової форми на отримання дозволу;

завірену в установленому порядку копію зовнішньоекономічного договору (контракту) на передачу предметів експорту до країни призначення (включаючи завірену копію договору комісії, доручення тощо, якщо експортером є організація-посередник);

сертифікат кінцевого споживача товару;

міжнародний (національний) імпортний сертифікат країни-імпортера товару або його аналог.

Крім того, у разі експорту хімікатів, зазначених у частині I додатку №1, або експорту збудників захворювань (патогенів) та токсинів, зазначених у частині I додатку №2, додаються:

документи, що підтверджують виробника предметів експорту;

завірена копія дозволу Мінекобезпеки щодо можливості транспортування заявлених товарів територією України;

завірена копія ліцензії на право займатися відповідними видами діяльності у галузі виробництва, використання, зберігання та/або транспортування зазначених товарів (якщо така діяльність ліцензується згідно з законодавством України).

14. Суб'єкти підприємницької діяльності, укладаючи контракт (договір) на експорт товарів, зазначених у додатках, обов'язково мають у ньому зазначити:

кінцевого споживача товарів;

кінцеве призначення, кількість та місце використання товарів;

хімічну назву, структурну формулу та реєстраційний номер за "Chemical abstracts service", якщо він присвоєний (у разі експорту хімікатів), або назву штаму збудника захворювання (патогену) чи токсину, з посиланням до відповідного паспорта (у разі експорту збудників захворювань (патогенів) чи токсинів);

зобов'язання (гарантії) імпортера в тому, що хімікати, збудники захворювань (патогени) чи токсини, обладнання або технології, які передаються, будуть використані тільки в заявлених цілях, не пов'язаних безпосередньо або будь-яким іншим чином з виробництвом хімічної, бактеріологічної (біологічної) та токсинної зброї, а також не будуть використані як така зброя;

зобов'язання (гарантії) імпортера в тому, що хімікати, збудники захворювань (патогени) чи токсини, обладнання та технології не будуть реекспортовані або передані будь-кому, крім кінцевих споживачів, без письмового дозволу на це експортера та Держекспортконтролю;

що контракт набирає чинності після одержання дозволу Держекспортконтролю.

15. Зобов'язання (гарантії) та відомості, наведені у пункті 14 цього Положення, мають бути спеціально визначені крім контракту (договору) також у таких документах:

сертифікаті кінцевого споживача — споживачем товару (послуги);

міжнародному (національному) імпортному сертифікаті (або його аналозі) — імпортером у державному органі країни-імпортера, який має на це відповідні повноваження.

У разі відсутності в країні-імпортері процедури оформлення імпортного сертифіката або відсутності в цьому документі зобов'язань (гарантій) та відомостей,

передбачених пунктом 14 цього Положення, в державному органі країни-імпортера, що має відповідні повноваження, імпортером оформлюється його аналог — документ, що містить у собі зазначені зобов'язання (гарантії) та відомості.

Зазначені в цьому пункті документи оформлюються у кожному конкретному випадку поставки на експорт кожного виду товарів, зазначених у додатках.

Відомості про зобов'язання (гарантії), зазначені у цьому пункті та в пункті 14 цього Положення, в окремих випадках, за рішенням Держекспортконтролю, можуть не вноситися до зовнішньоекономічного договору (контракту), а міжнародний імпортний сертифікат або його аналог може не надаватися в разі експорту товарів до країн, які є членами міжнародного режиму експортного контролю "Австралійська група".

16. Під час розгляду заяв на експорт (передачу, обмін) товарів, зазначених у додатках, враховуються такі **головні фактори**: вимоги щодо запобігання розповсюдженню хімічної, бактеріологічної (біологічної) та токсинної зброї; значущість поставки з точки зору можливості створення хімічної, бактеріологічної (біологічної) та токсинної зброї; оцінка кінцевого використання переданих товарів; можливість застосування відповідних багатосторонніх домовленостей.

17. Реекспорт товарів, зазначених у додатках, здійснюється згідно з порядком, передбаченим цим Положенням для експорту таких товарів. При цьому, крім документів, зазначених у пунктах 13, 14, 15 цього Положення, експортером подаються документи, які підтверджують відсутність обмежень на реекспорт з боку постачальника цих товарів в Україну.

18. Експорт, а також реекспорт товарів, зазначених у додатках до цього Положення, на підставі рішень Організації Об'єднаних Націй заборонені до держав, які порушують Женевський протокол про заборону застосування на війні задушливих, отруйних та інших подібних газів і бактеріологічних засобів від 17 червня 1925 року та Конвенцію про заборону розроблення, виробництва та накопичування бактеріологічної (біологічної) і токсинної зброї та про її знищення від 10 квітня 1972 року.

У випадках виявлення фактів порушення країнами-імпортерами зазначених міжнародних актів або невиконання ними прийнятих зобов'язань (гарантій) поставки зазначених у додатках товарів до цих країн повинні бути припинені до усунення цих порушень.

19. Тимчасове вивезення за межі України зазначених у додатках товарів для демонстрації на виставках, ярмарках, з метою реклами та з іншою подібною метою (якщо це не суперечить визначеним у пунктах 6 і 8 цього Положення цілям) здійснюється за наявності позитивного висновку Держекспортконтролю.

Для одержання зазначеного висновку заявник повинен подати до Держекспортконтролю заяву з відомостями про найменування виставки (ярмарку), місце і терміни експонування товарів, а також зобов'язання (гарантії) щодо зворотного ввезення експонатів без зміни їх кількісних і якісних характеристик. До заяви повинні додаватися завірені копії документів, згідно з якими здійснюється вивезення товарів (запрошення для участі у виставці, контракт або угода із закордонним партнером тощо).

20. До заяв про отримання дозволу на експорт або висновку щодо можливості тимчасового вивезення зазначених у додатках товарів, крім вищезазначених документів, додаються:

технічні довідки, які містять повне найменування, стислий опис, призначення та характеристику кожного товару. При цьому, в разі експорту хімікатів (прекурсорів) визначаються хімічна назва, структурна формула, реєстраційний номер за "Chemical abstracts service" (якщо він присвоєний) та код хімікату згідно з товарною номенклатурою зовнішньоекономічної діяльності (ТН ЗЕД), а у разі експорту збудників захворювань (патогенів) чи токсинів подається завірена копія паспорта штаму цього збудника захворювань (патогену) чи токсину, а також визначаються його повна назва та код згідно з ТН ЗЕД;

висновки міністерств та інших центральних органів виконавчої влади, які здійснюють контроль за діяльністю стосовно товарів, що експортуються (тимчасово вивозяться), щодо можливості експорту або вивезення (на вимогу Держекспортконтролю).

До документів, укладених іноземною мовою, заявником додаються їх офіційні переклади.

21. Розгляд поданих для одержання дозволу документів здійснюється Держекспортконтролем із залученням у разі потреби інших компетентних органів та організацій.

Крім зазначених у цьому розділі документів, Держекспортконтроль може затребувати від заявника додаткові відомості, необхідні для прийняття обгрунтованого рішення щодо заяви.

Термін прийняття рішення про надання дозволу на експорт або висновку щодо тимчасового вивезення не може перевищувати 30 днів від часу надання заявником повного комплекту документів. Термін розгляду заяви може бути подовжено за рішенням Держекспортконтролю.

У разі прийняття Держекспортконтролем рішення про відмову в наданні дозволу або прийняття негативного висновку щодо тимчасового вивезення, а також у випадках, коли експертизою встановлено, що дозвіл Держекспортконтролю не потрібен, заявникові надсилається лист з відповідним рішенням.

22. У разі надання термінової допомоги іноземним державам у випадках виникнення надзвичайних обставин, пов'язаних з небезпекою масових захворювань людей, тварин, рослин, підготовка та видання дозволів на експорт (передачу) здійснюється в якнайкоротші терміни.

Підставою для термінового оформлення дозволу є офіційне звернення глави держави-імпортера до Президента України чи офіційне звернення уряду держави-імпортера до Кабінету Міністрів України, в якому викладено прохання про термінову передачу необхідних штамів збудників захворювань або токсинів, вказана мета їх використання, визначено зобов'язання їх використання тільки в заявлених цілях, та проект відповідного рішення Президента України або Кабінету Міністрів України про надання термінової допомоги іноземній державі.

Для одержання дозволу на експорт (передачу) у разі надання термінової допомоги організація-заявник надсилає до Держекспортконтролю лист із стислим викладом мети звернення, до якого додаються такі документи:

заява типової форми на отримання дозволу;

завірена копія відповідного рішення Президента України або Кабінету Міністрів України про надання термінової допомоги іноземній державі;

завірена копія звернення іноземної держави;

завірена копія паспорта штаму збудника захворювань або токсину;

завірена копія дозволу Мінекобезпеки щодо можливості транспортування заявлених товарів територією України;

завірена копія ліцензії на право займатися відповідними видами діяльності у галузі виробництва, використання, зберігання та/або транспортування товарів, що експортуються (якщо така діяльність ліцензується згідно з законодавством України).

Дозвіл на експорт (вивезення) надається Держекспортконтролем в термін не більш як 3 доби від часу одержання зазначених вище документів.

Порядок імпорту товарів, що можуть бути використані у створенні хімічної, бактеріологічної (біологічної) та токсинної зброї.

23. Імпорт (ввезення) на митну територію України товарів, зазначених у частині I додатків 1 та 2, здійснюється за дозволом Держекспортконтролю, а інших товарів — без дозволу Держекспортконтролю в порядку, встановленому законодавством України.

24. Якщо умовою поставки товарів в Україну є оформлення Українською Стороною зобов'язань (гарантій), пов'язаних з кінцевим використанням імпортованих в Україну товарів, порядок надання таких зобов'язань (гарантій) визначається Кабінетом Міністрів України.

25. Імпорт (ввезення) на митну територію України зазначених у частині I додатку №1 хімікатів, а також зазначених у частині I додатку №2 збудників захворювань (патогенів) людини, тварин та рослин, їх генетично змінених форм, а також фрагментів генетичного матеріалу та токсинів здійснюється за дозволом Держекспортконтролю.

Для одержання дозволу на імпорт (ввезення) суб'єкт підприємницької діяльності (далі — імпортер) надсилає до Держекспортконтролю лист із стислим викладом мети звернення, до якого додає документи, аналогічні зазначеним у пунктах 13 та 20 цього Положення (за винятком міжнародного імпортного сертифіката або його аналога), а також документ, який містить: зобов'язання імпортера та кінцевого споживача щодо використання товарів, які ввозяться в Україну, виключно в цілях, визначених у пунктах 6 і 8 цього Положення; точне визначення мети ввезення, а також зобов'язання не реекспортувати отримані товари і не передавати їх нікому, крім кінцевого споживача, без дозволу на це Держекспортконтролю.

26. Тимчасове ввезення в Україну зазначених у пункті 25 товарів для демонстрації на виставках, ярмарках, з метою реклами та іншою подібною метою (якщо це не суперечить визначеним у пунктах 6 і 8 цього Положення цілям) здійснюється за наявності позитивного висновку Держекспортконтролю.

Для одержання зазначеного висновку заявник повинен подати до Держекспортконтролю документи, аналогічні зазначеним у пунктах 19 та 20 цього Положення, які оформлені для тимчасового ввезення товарів в Україну.

27. Розгляд документів, поданих для одержання дозволу на імпорт або тимчасове ввезення в Україну товарів, здійснюється у порядку, передбаченому пунктом 21 цього Положення.

28. У разі отримання термінової допомоги від іноземних держав у випадках виникнення надзвичайних обставин, пов'язаних з небезпекою масових захворювань людей, тварин, рослин, підготовка та видання дозволів на імпорт (ввезення) здійснюється в якнайкоротші терміни. Підставою для термінового оформлення дозволу є відповідне рішення Президента України або Кабінету Міністрів України про отримання допомоги.

Для одержання дозволу на імпорт (ввезення) у разі отримання термінової допомоги організація-заявник надсилає до Держекспортконтролю лист із стислим викладом мети звернення, до якого додаються документи, аналогічні зазначеним у пункті 22 цього Положення (за винятком копії звернення іноземної держави).

Дозвіл на імпорт (ввезення) надається Держекспортконтролем в термін не більш як 3 доби від часу одержання зазначених вище документів.

Порядок транзиту через територію України товарів, що можуть бути використані у створенні хімічної, бактеріологічної (біологічної) та токсинної зброї.

30. Транзит через територію України токсичних хімікатів, зазначених в розділах "А" Списків 1, 2 і 3 частини I додатку 1, прекурсорів, зазначених в розділах "В" Списків 1 і 2 частини I додатку 1, а також збудників захворювань (патогенів) людини, тварин і рослин, їх генетично змінених форм, фрагментів генетичного матеріалу і токсинів, зазначених у частині I додатку 2 до цього Положення, здійснюється за висновком Держекспортконтролю, а інших товарів — без висновку Держекспортконтролю в порядку, встановленому законодавством України.

31. Для одержання висновку щодо можливості здійснення такого транзиту заявник надсилає до Держекспортконтролю лист із стислим викладенням мети звернення, до якого додає такі документи:

заяву типової форми на одержання висновку;

посвідчену копію експортної ліцензії держави експортера;

завірену копію дозволу Мінекобезпеки щодо можливості транспортування заявлених товарів територією України;

інші документи (посвідчені копії сертифіката кінцевого споживача, імпортного сертифіката тощо) залежно від категорії товару та держави одержувача товару на вимогу Держекспортконтролю.

32. Розгляд поданих до Держекспортконтролю документів щодо одержання висновку на транзит здійснюється у порядку, передбаченому пунктом 21 цього Положення.

ПОЛОЖЕННЯ

про порядок державного контролю за міжнародними передачами товарів, що використовуються або можуть бути використані у створенні ракетної зброї*

Загальні положення

1. Це Положення визначає особливості здійснення державного контролю за міжнародними передачами виробів ракетної техніки, а також обладнання, матеріалів, програмного забезпечення і технологій, що використовуються або можуть бути використані у створенні ракетної зброї.

Загальний порядок здійснення державного контролю за міжнародними передачами товарів, що підлягають державному експортному контролю, встановлено Положенням про державний експортний контроль в Україні, затвердженим Указом Президента України №117 від 13 лютого 1998р., із змінами і доповненнями, внесеними Указом Президента України №283 від 26 березня 1999р.

2. Для цілей цього Положення терміни "товари", "товари військового призначення", "товари подвійного використання", "міжнародні передачі товарів", "експорт", "реекспорт", "імпорт", "транзит" та інші вживаються у значеннях, наведених у Положенні про державний експортний контроль в Україні, затвердженому Указом Президента України №117 від 13 лютого 1998р., із змінами і доповненнями, внесеними Указом Президента України №283 від 26 березня 1999р.

3. Положення не має на меті чинити перешкоди здійсненню національних космічних програм або міжнародному співробітництву за цими програмами, якщо їх реалізація не сприятиме створенню систем доставки зброї масового знищення.

4. Дія цього Положення поширюється на всі суб'єкти підприємницької діяльності, що здійснюють експорт, імпорт, транзит та будь-які інші види зовнішньоекономічної діяльності, включаючи виробничі та науково-технічні зв'язки, демонстрацію експонатів на міжнародних виставках та ярмарках, прибережну і прикордонну торгівлю та товарообмінні операції з виробами ракетної техніки, а також обладнанням, матеріалами і технологіями, що використовуються або можуть бути використані у створенні ракетної зброї.

5. Товари, міжнародні передачі яких контролюються згідно з цим Положенням, перелічено в Списку товарів, що використовуються або можуть бути використані у створенні ракетної зброї (далі — Список), що додається.

Список складається з товарів двох категорій:

до категорії I належать закінчені ракетні системи (включаючи балістичні ракети, ракети — носії космічних апаратів та дослідницькі ракети), безпілотні літальні апарати (включаючи крилаті ракети, радіокеровані літаки — мішені та радіокеровані розвідувальні літаки), здатні доставляти корисне навантаження вагою не менш як 500 кг на дальність не менш як 300 км, а також окремі закінчені підсистеми, спеціально призначені виробничі потужності, виробниче обладнання і технології для них;

до категорії II належать закінчені ракетні системи (включаючи балістичні ракети, ракети — носії космічних апаратів та дослідницькі ракети), безпілотні літальні апарати (включаючи крилаті ракети, радіокеровані літаки-мішені та радіокеровані розвідувальні літаки), які не включені до категорії I, і які мають максимальну дальність польоту не менш як 300 км, спеціально розроблені підсистеми, вироби, вузли, компоненти, обладнання, матеріали, програмне забезпечення і технології, що використовуються або можуть бути використані в ракетних системах, віднесених до категорій I і II товарів, а також спеціально призначені виробничі потужності, виробниче і контрольно-випробувальне обладнання та технології для них.

6. Під час проведення експертизи заяв щодо експорту закінчених ракетних систем та безпілотних літальних апаратів, віднесених до категорій I і II товарів Списку, а також окремих видів виробів, матеріалів, програмного забезпечення і технологій, що використовуються або можуть бути використані в таких системах, враховується співвідношення між дальністю польоту та корисним навантаженням.

Якщо виріб, віднесений до категорії I товарів Списку, включено до будь-якої системи ракетного комплексу, не віднесеної до категорії I товарів Списку, то ця система буде вважатися такою, що належить до категорії I товарів Списку, крім випадків, коли включений до системи виріб не може бути вилучений чи відокремлений від неї або коли його неможливо відтворити.

Експорт товарів, включених до Списку, а також інших товарів, що можуть бути використані у створенні ракетної зброї (незалежно від того чи згадані вони у Списку, чи ні), не допускається, якщо за результатами експертизи в галузі експортного контролю встановлено, що вони призначені для використання у системах доставки зброї масового знищення.

Експорт спеціально спроектованого обладнання, призначеного для розроблення та виробництва товарів, включених до категорії I товарів Списку, як правило, не допускається, за винятком випадків, передбачених керівними принципами міжнародного режиму контролю за ракетними технологіями.

Відомості стосовно експорту та імпорту окремих категорій товарів подаються Держекспортконтролем через МЗС до міжнародних організацій, членом яких є Україна, в установленому порядку, терміни і формах.

7. Вивезення за митний кордон України матеріалів, обладнання (виробів) та технологій, які включені до Списку та які містять відомості, що становлять державну таємницю, здійснюється з урахуванням вимог діючого порядку захисту відомостей,

* Затверджено Постановою Кабінету Міністрів України №563 від 27 липня 1995р. Назва у редакції Постанови Кабінету Міністрів України №1042 від 15 червня 1999р.

щодо яких встановлено відповідний режим таємності.

Під час укладення суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності зовнішньоекономічних договорів (контрактів) про здійснення експорту технологій, у тому числі як результатів відповідних науково-дослідних, дослідно-конструкторських та інших видів робіт, до їх змісту в обов'язковому порядку вносяться положення про охорону прав інтелектуальної власності експортера або положення, що визначають обсяги і порядок переходу права цієї власності до іншої особи.

8. Проведення переговорів, пов'язаних з укладенням зовнішньоекономічних договорів (контрактів) про здійснення міжнародних передач товарів, які використовуються у створенні ракетної зброї, до будь-яких держав або товарів, що можуть бути використані у створенні ракетної зброї, до держав, щодо яких встановлено обмеження на поставки таких товарів, а також подання Держекспортконтролю звіту про їх підсум ки здійснюються суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності відповідно до вимог Положення про порядок державного контролю за проведенням переговорів, пов'язаних з укладенням зовнішньоекономічних договорів (контрактів) про здійснення міжнародних передач товарів військового призначення та подвійного використання, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України №125 від 4 лютого 1998р.

Порядок експорту з України товарів (послуг), що використовуються або можуть бути використані у створенні ракетної зброї

9. Експорт товарів провадиться суб'єктами підприємницької діяльності за умови одержання відповідного дозволу Держекспортконтролю.

10. Для одержання дозволу на експорт суб'єкт підприємницької діяльності (далі — експортер) надсилає до Держекспортконтролю лист із стислим викладом мети звернення, до якого додає такі документи:

заяву за типовою формою на отримання дозволу;

завірену в установленому порядку копію зовнішньоекономічного договору (контракту) на передачу предметів експорту до країни призначення (включаючи завірену копію договору комісії, доручення, тощо, якщо експортером є організація-посередник);

сертифікат кінцевого споживача товару (послуги);

міжнародний (національний) імпортний сертифікат країни-імпортера товару або його аналог.

11. Суб'єкти підприємницької діяльності, укладаючи контракти (договори) на експорт товарів (послуг), включених до Списку, обов'язково мають у ньому зазначити:

кінцевого споживача товарів;

кінцеву мету та місце використання товарів;

зобов'язання (гарантії) імпортера про те, що ці товари (предмети) будуть використані тільки для заявлених цілей, без будь-яких відхилень, та не будуть видозмінені, модернізовані або скопійовані без письмової згоди на це експортера та органів експортного контролю України;

зобов'язання (гарантії) імпортера про те, що ні самі імпортовані товари (предмети), ні їх копії або виготовлені на їх основі вироби не будуть передані будь-кому (крім кінцевого споживача) і реекспортовані без письмової згоди на це експортера і органів експортного контролю України;

положення про право експортера на здійснення перевірок (за участю компетентних органів України та країни-імпортера) щодо використання експортованих товарів згідно із заявленими у контракті цілями.

12. Зобов'язання (гарантії) та відомості, наведені у пункті 11 цього Положення, крім внесення їх до тексту контракту (договору), мають бути спеціально визначені у таких документах:

сертифікаті кінцевого споживача — споживачем товару (послуги);

міжнародному (національному) імпортному сертифікаті (або його аналозі) — імпортером у державному органі країни-імпортера, який має на це відповідні повноваження.

У разі відсутності в країні-імпортері процедури оформлення імпортного сертифіката або відсутності в цьому документі зобов'язань (гарантій) та відомостей, передбачених пунктом 11 цього Положення, в державному органі країни-імпортера, що має відповідні повноваження, імпортером оформлюється його аналог документ, що містить у собі зазначені зобов'язання (гарантії) та відомості.

Зазначені в цьому пункті документи оформлюються у кожному конкретному випадку поставки на експорт кожного об'єкта, включеного до Списку.

13. Контроль за виконанням іноземними імпортерами зобов'язань щодо використання імпортованих з України товарів (послуг), включених до Списку, на території інших країн здійснюється за погодженням з відповідними державними органами країн-імпортерів.

14. Під час розгляду заяв щодо надання дозволів на експорт товарів (послуг), що використовуються або можуть бути використані у створенні ракетної зброї та включені до Списку, враховуються такі фактори: вимоги щодо запобігання розповсюдженню зброї масового знищення; можливості та цілі ракетних і космічних програм країни, що отримує товар; значущість поставки з точки зору можливості створення систем доставки зброї масового знищення (крім пілотованих літальних апаратів); оцінка кінцевого використання переданих технічних засобів; можливість застосування відповідних багатосторонніх домовленостей.

Дозвіл Держекспортконтролю на право здійснення експорту будь-якого виробу чи обладнання, передбаченого Списком, надає право на передачу тому самому імпортеру (кінцевому споживачеві) комплекту технічної документації (технічних даних), необхідної для налагодження, експлуатації та використання цього виробу за цільовим призначенням в обсягах, визначених цим дозволом.

15. Реекспорт товарів, включених до Списку, здійснюється згідно з порядком, передбаченим цим Положенням для експорту таких товарів. При цьому, крім документів, зазначених у пункті 10 цього Положення, експортером подаються документи, які підтверджують відсутність обмежень на реекспорт з боку постачальника цих товарів в Україну.

16. Тимчасове вивезення за межі України товарів, включених до Списку, для їх демонстрації на виставках,

ярмарках, з метою реклами та іншими подібними цілями здійснюється за наявності позитивного висновку Держекспортконтролю.

Для одержання зазначеного висновку заявник повинен подати до Держекспортконтролю заяву з відомостями про найменування виставки (ярмарку), місце і терміни експонування об'єктів, що вивозяться, а також зобов'язання (гарантії) щодо зворотного ввезення експонатів без змін їх кількісних і якісних характеристик. До заяви мають бути додані завірені копії документів, згідно з якими здійснюється вивезення об'єктів (запрошення для участі у виставці, контракт або угода із закордонним партнером тощо).

17. До заяв щодо отримання дозволу на експорт або висновку щодо можливості тимчасового вивезення товарів, включених до Списку, крім вищезазначених документів, додаються:

технічні довідки, які містять повне найменування, стислий опис, призначення та технічні характеристики кожного об'єкту, що експортується (тимчасово вивозиться);

висновки міністерств (відомств) України, які здійснюють контроль за діяльністю по товарах, що експортуються (тимчасово вивозяться), щодо можливості експорту або вивезення (на вимогу Держекспортконтролю).

До документів, укладених іноземною мовою, заявником додаються їх офіційні переклади.

18. Розгляд поданих до Держекспортконтролю документів здійснюється із залученням у разі потреби інших компетентних органів та організацій.

Крім зазначених у цьому розділі документів, Держекспортконтроль може вимагати від заявника додаткових відомостей, необхідних для прийняття обгрунтованого рішення щодо заяви.

Термін прийняття рішення про надання дозволу на експорт або висновок щодо тимчасового вивезення не може перевищувати 30 днів від часу надання заявником повного комплекту документів. Термін розгляду заяви може бути подовжено за рішенням Голови Держекспортконтролю.

У разі прийняття Держекспортконтролем рішення про відмову в наданні дозволу або прийняття негативного висновку щодо тимчасового вивезення заявникові надсилається лист з викладенням відповідного рішення та підстави відмови.

19. Товари, включені до Списку, у разі їх переміщення за митний кордон України підлягають обов'язковому митному оформленню у порядку, встановленому чинним законодавством.

При митному оформленні товару експортер зобов'язаний надати до митних органів дозвіл Держекспортконтролю, який є підставою для прийняття цих товарів до митного оформлення.

У разі тимчасового вивезення за межі України експонатів та експозиційних матеріалів, включених до Списку, для демонстрації на виставках, ярмарках, з метою реклами та з іншими подібними цілями, до митних органів подається висновок Держекспортконтролю, який є підставою для митного оформлення цих предметів.

Порядок імпорту в Україну товарів (послуг), що використовуються або можуть бути використані у створенні ракетної зброї

20. Імпорт та тимчасове ввезення на митну територію України товарів, зазначених у Списку, здійснюється без дозволу Держекспортконтролю в порядку, встановленому законодавством України, за винятком товарів, спеціально призначених для військового використання, які імпортуються або тимчасово ввозяться на митну територію України за умови одержання суб'єктом зовнішньоекономічної діяльності відповідного дозволу (висновку) Держекспортконтролю в порядку, встановленому для товарів військового призначення.

21. У випадках якщо умовою поставки товарів (послуг) в Україну є оформлення українською стороною зобов'язань (гарантій), пов'язаних з кінцевим використанням імпортованих в Україну товарів (послуг), порядок надання таких зобов'язань (гарантій) визначається Кабінетом Міністрів України.

Порядок транзиту через територію України товарів, що використовуються або можуть бути використані у створенні ракетної зброї

22. Транзит через територію України товарів, включених до категорії I товарів Списку, та товарів, спеціально призначених для військового використання, здійснюється за умови одержання суб'єктом зовнішньоекономічної діяльності або іноземним суб'єктом господарської діяльності позитивного висновку Держекспортконтролю.

23. Для одержання висновку про можливість транзиту товарів суб'єкт зовнішньоекономічної діяльності або іноземний суб'єкт господарської діяльності надсилає до Держекспортконтролю лист із стислим викладом мети звернення, до якого додає такі документи:

заяву за типовою формою у трьох примірниках;

посвідчену копію експортної ліцензії держави експортера;

інші документи (посвідчені копії сертифіката кінцевого споживача, імпортного сертифіката тощо) залежно від категорії товару та держави одержувача товару на вимогу Держекспортконтролю.

"АМЕРИКАНСЬКА ФОРТЕЦЯ" В УМОВАХ ЗМІН НА ТРАНСАТЛАНТИЧНОМУ РИНКУ ОЗБРОЄНЬ ТА ЕКСПОРТНИЙ КОНТРОЛЬ

Гордон АДАМС,
директор програм дослідження політики безпеки
Школи міжнародних відносин Елліот
Університету ім. Дж. Вашингтона, США

Трансатлантичне оборонне партнерство зазнає серйозних змін, а його майбутнє залишається невизначеним: міцніша інтеграція та співпраця між партнерами по обидва боки океану чи поява двох "фортець"? Як з точки зору оборонного співробітництва та взаємосумісності сил, так і з позицій промислової співпраці й трансатлантичної торгівлі, існують вагомі причини для зміцнення та посилення взаємозалежності трансатлантичного оборонного партнерства.

Зі стратегічної та військової точок зору, потреба збільшення взаємосумісності американських та європейських збройних сил очевидна. З фінансової точки зору, зміцнення трансатлантичної промислової інтеграції допоможе заощадити обмежені ресурси й зосередитися на вирішенні першочергових оборонних завдань. З технічної точки зору, промислова та технологічна база, яка відповідає оборонним потребам, за своєю природою, стає більш комерційно зорієнтованою та глобальною, що робить більш відкриту військово-промислову співпрацю привабливою і навіть неминучою.

Еволюція американської оборонної політики та глобалізація економіки спонукають до розвитку трансатлантичної інтеграції і одночасного зміцнення "американської фортеці". **Американські правила експортного контролю та передачі технологій були головним об'єктом критики європейців. Вони також знаходились у центрі боротьби всередині американського Уряду щодо перегляду підходів до трансатлантичної військово-промислової співпраці.** Тісніші оборонні зв'язки та більш відкриті й гнучкі правила трансатлантичної військово-промислової співпраці надають очевидні економічні, технічні та практичні переваги. З іншого боку, в політичних і бюрократичних колах існує потужна опозиція пом'якшенню американських *норм і правил,* що обмежують *передачу критичних оборонних технологій* потенційно ворожим країнам через союзні та дружні країни. У цій статті побіжно розглядається суперечливий вплив різних факторів на трансатлантичне партнерство і більш детально досліджується еволюція американської військово-промислової "фортеці". Висвітлено питання, які в найближчому майбутньому постануть перед політиками в разі запровадження більш відкритого та гнучкого режиму трансатлантичних промислових зв'язків.

Суперечливі тенденції трансатлантичної співпраці

Технології

Хоча повітряна операція у Косово засвідчила існування технологічного розриву, є всі підстави вважати, що формування трансатлантичного ринку оборонних технологій не уникнути. Технології, застосовані в Перській затоці та Косово, виразно продемонстрували риси явища, що отримало назву "революції у військовій справі": сучасні системи командування, управління, зв'язку, комп'ютери, системи збору інформації, спостереження та розвідки, лінії передачі даних і високоточні боєприпаси. Цей пакет технічних можливостей є одним з найбільш потужних засобів посилення бойових дій у XXI столітті, і його вплив на воєнні дії лише зростатиме.

Технологічна база, на якій створюватимуться військові можливості XXI століття, дедалі глобалізується та комерціалізується. Застосування глобальних комерційних технологій для військових потреб становить одну з ключових змін промислової бази оборонної галузі. В усіх економічно розвинутих державах ця база розвивається небаченими темпами. Вона вже не складається переважно з компаній, що спеціалізуються на поставках технологій та обладнання

виключно військовим. Для тих, хто створює матеріальну базу "революції у військовій справі", оборонна галузь становить лише незначну, майже непомітну частку загального бізнесу, один з багатьох ринків продукції та технологій, що їх компанії продають заради отримання прибутку на світовому ринку[1].

Така технологічна база зводить європейців та американців разом на глобальному ринку[2]. З розвитком цієї тенденції до комерціалізації та глобалізації, урядам, у т.ч. й Уряду Сполучених Штатів, буде дедалі важче зберігати одноосібний контроль або забезпечувати технологічний "відрив".

Промисловість

Об'єднання промисловості, більш широке використання комерційних технологій та постачальників надають оборонному ринку ознак більшої рухомості, гнучкості, прозорості й трансатлантичності. Трансатлантичний розвиток промисловості слід вітати, оскільки він дозволяє підвищити ефективність оборонних поставок, посилити конкуренцію при закупках озброєнь і дає можливість краще використовувати нові критичні технології.

Уряди одночасно і підтримували об'єднання, і намагалися стримувати самостійні дії, побоюючись виходу технологій з-під національного контролю, посилення потенційних противників за межами НАТО та втрати прибутків в окремих регіонах. Такий різновекторний вплив, без сумніву, визначає, якою мірою американський ринок залишається "фортецею", а європейський — стає нею.

Американська фортеця: зміцнення чи зникнення?

Позиція США стосовно ступеню відкритості американського оборонного ринку для європейської промисловості є важливим сигналом для майбутнього трансатлантичної військово-промислової співпраці та інтеграції. "Американська фортеця" давно заважає створенню більш відкритого трансатлантичного оборонного ринку. Керівництво видів Збройних Сил та Міністерства оборони США, знаючи потреби й турботи союзників, ставиться до них як до другорядних, не бажає купувати європейську військову техніку, не бере до уваги можливості європейських збройних сил і, як наслідок, виступає проти врахування позиції європейців у процесі воєнно-стратегічного планування в США.

На бюрократичному рівні, керівники програм і чиновники, що займаються видачею експортних ліцензій, виступають проти пом'якшення експортного режиму, побоюючись негативних політичних наслідків втрати Америкою технологічного лідерства і не бажаючи зустрітися з американською технологією в руках противника на полі бою. Чиновники Державного департаменту, які займаються видачею експортних ліцензій, заперечують проти будь-якої втрати контролю в цій галузі і намагаються зберегти важелі досягнення більш широких зовнішньополітичних цілей завдяки контролю над рішеннями про видачу ліцензій. В американському політикумі, особливо в Конгресі, питання експорту оборонних технологій є дуже чутливим у політичному сенсі.

Бюрократичні й політичні перешкоди не є вічними та незмінними. Еволюція глобального ринку озброєнь і нагальна потреба кращої взаємосумісності стали найбільшим за всю історію викликом для американської оборонної "фортеці". Дебати американських політиків з питань експортного контролю у 1990-х роках не припинялися. Більше того, традиційні погляди Пентагону на контроль за технологіями були піддані сумніву й значною мірою переглянуті наприкінці 1990-х років. Це призвело до першої за кілька десятиліть масштабної реформи американських правил експортного контролю, що становили значну проблему для трансатлантичної оборонної співпраці. Проте, якщо говорити про політичні суперечки з цих питань, то не зовсім ясно, яких змін слід чекати й коли вони стануться.

Експортний контроль

Одним з основних захисних рубежів "американської фортеці" є складна процедура експортного контролю та правила передачі технологій, прийняті в США.

Американський режим експортного контролю та передачі технологій оборонного призначення сформувався під час "Холодної війни" і став основою діяльності трансатлантичного Координаційного комітету з контролю за експортом (КОКОМ), метою якого було недопущення передачі технологій Радянському Союзу та іншим країнам Варшавського Договору. Проте, невдовзі після завершення "Холодної війни" від цього міжнародного режиму експортного контролю відмовились. У 1995р. КОКОМ замінила менш сувора Вассенаарська Угода. Учасники Вассенаарської Угоди регулярно добровільно обмінюються інформацією про експорт озброєнь і повідомляють одне одного про рішення надати або відмовити у наданні ліцензій на експорт товарів і технологій з узгодженого переліку. При цьому кожна країна зберігає право самостійно здійснювати контроль за такими рішеннями, що залишає питання експорту в виключній юрисдикції національних урядів.

Національні правила експортного контролю не дозволяють компанії, що здійснює виробництво в тій чи іншій країні, експортувати компаніям або закордонними урядам свої товари послуги, технології та ноу-хау, що можуть становити загрозу для країни-експортера, безпосередньо або шляхом реекспорту (передачі) таких технологій третій стороні. В принципі, ці обмеження стосуються лише компаній у певній країні. Проте, американські правила та процедури експортного контролю виявилися серйозною перешкодою для оборонної співпраці з союзниками по той бік Атлантики та більшої зацікавленості компаній у співпраці між собою та спільному володінні власністю.

Американські правила та процедури вимагають отримання ліцензії у кожному випадку, коли американська компанія має намір експортувати продукцію або технологію неамериканському покупцю, і навіть тоді, коли американська компанія бажає розпочати переговори або консультації з потенційним закордонним партнером. Вони також застосовуються при проведенні переговорів між американськими філіями іноземних компаній і материнською компанією, а

[1] "Сучасні військові системи насичені інформаційними технологіями. Проте, левова частка ринку інформаційних технологій припадає на невійськові сегменти ринку. Сьогодні оборонні контракти становлять лише 2% закупок інформаційних технологій". Див.: Gompert et al. Institute for Defense Analysis study, IDA, Research Summary, vol. 3, no. 2, 1996, p.68-69

[2] Дослідження технологій, проведене Міністерством оборони США в 1990-х роках, засвідчило, що Європа має значні технічні можливості, які можуть бути корисними для американських військових.

також переговорів про можливості співпраці, спільні підприємства, злиття або поглинання іноземних компаній. Законодавство США також передбачає чіткі захисні заходи для запобігання передачі знань, виробів або технологій третім сторонам. Нарешті, американська процедура є тривалою й складною, що робить ці переговори та обміни важкими й довгими.

Державний департамент відповідає за дотримання режиму експортного контролю згідно з повноваженнями, визначеними Законом про контроль за експортом озброєнь. Закон покладає на Державного секретаря обов'язок "постійного нагляду та загального керівництва продажем, орендою, фінансуванням, проектами співпраці та експортом" оборонної продукції та послуг[3]. Ці повноваження стосуються як операцій з країнами, що отримують товари або послуги, так і наступної передачі цих товарів або послуг третім країнам. Стаття 39 Закону визначає порядок здійснення цих повноважень, зазначаючи, що Президент має право вирішувати, що вважати "оборонною продукцією та оборонними послугами", і запроваджувати відповідні правила. Визначена таким чином продукція складає Перелік військового майна США, що не підлягає експорту або імпорту без ліцензії[4].

Цей відносно стислий законодавчий акт було введено в дію у 1970-х роках Розпорядженням Президента США №11958, який уповноважував Державного секретаря визначати правила експорту озброєнь. Розробка Правил міжнародних поставок озброєнь (*International Traffic in Arms Regulations, ITAR*) та Переліку військового майна є обов'язком Управління контролю за торгівлею оборонною продукцією (*Office of Defense Trade Controls, ODTC*) Бюро Державного департаменту з політико-військових справ, який має одноосібне право вирішувати, чи поширюються ці повноваження на певні товари або послуги[5].

Повноваження *ODTC* є досить широкими. Вони поширюються не лише на основні системи військової техніки, але й на технічну інформацію, що стосується "проектування, розробки, виробництва, виготовлення, збирання, експлуатації, ремонту, випробувань, технічного обслуговування або модернізації" оборонної продукції, а також оборонних послуг і військової підготовки будь-яких іноземних громадян з використанням військового майна[6]. Сфера діяльності *ODTC* також доволі широка, оскільки "експорт" включає пересилку виробів, передачу у власність, передачу технічних даних або виконання оборонних послуг і вимагає попередніх дозволів на візити іноземців до секретних оборонних заводів США[7]. Всі особи або компанії, які бажають експортувати продукцію з Переліку військового майна, повинні перед здійсненням експортної поставки звернутися за дозволом до *ODTC*. Ліцензія стосується лише тієї країни, де виріб буде використовуватись, і забороняє поставки до будь-якої іншої країни (крім НАТО, Японії або Австралії) без згоди *ODTC*[8]. На цій підставі *ODTC* щороку розглядає близько 50 тис. заявок на ліцензії, реєструє всіх американських виробників та експортерів оборонної продукції і регулярно дає вказівки відомствам і підприємствам, пов'язаним з експортом[9].

Державний департамент має виключне право видавати ліцензії на оборонну продукцію та послуги з Переліку військового майна. Водночас, існує міжвідомча процедура розгляду заявок на ліцензії, що передбачає консультації з Управлінням зменшення воєнної загрози Міністерства оборони (яке щороку розглядає більше 21 тис. заявок на ліцензії), Бюро експортної адміністрації Міністерства торгівлі та, з окремих питань, Міністерством енергетики. Такі консультації дають можливість ознайомитися з іншими точками зору, але водночас ускладнюють процес і збільшують термін розгляду ліцензії. Складність консультаційного процесу ще більше підсилює обмежувальний характер американської процедури ліцензування і є основною мішенню нещодавніх реформаторських зусиль.

Крім Правил міжнародних поставок зброї/Переліку військового майна, в США існує окрема процедура видачі ліцензій на технології подвійного використання, яких немає у Переліку військового майна, але які можуть бути використані як у військових, так і в комерційних цілях. Міністерство торгівлі здійснює нагляд за "Комерційним контрольним списком", до якого внесено продукцію подвійного використання. Раніше Міністерство мало право видавати ліцензії згідно із Законом про контроль за експортом 1979р., (зі змінами та доповненнями). Цей Закон втратив чинність у 1994р., але Президент подовжив повноваження Міністерства торгівлі визначати продукції подвійного використання й опрацьовувати експортні ліцензії згідно із Законом про надзвичайні міжнародні економічні повноваження. Бюро контролю за експортом Міністерства торгівлі контролює дотримання правил експортного контролю, визначає терміни перевірки відомств і вирішує спірні питання. Оскільки Міністерство торгівлі загалом покликане підтримувати експорт, його процедура має менш обмежувальну спрямованість, ніж процедура Управління контролю за торгівлею оборонною продукцією Державного департаменту. Проте, така спрямованість стала серйозною перешкодою для подовження Конгресом терміну дії Закону про контроль за експортом, що безрезультатно обговорюється в Конгресі з 1994р.[10]

Американську процедуру дедалі ускладнює часте застосування економічних санкцій та ембарго. У багатьох випадках уряди інших країн і неамериканські компанії мають справи з країнами і компаніями в країнах, стосовно яких США запровадили ембарго або санкції: Куба, Іран, Ірак, Китай — загалом понад 25 країн світу[11]. За дотриманням санкцій стежать Державний

[3] Закон про контроль за експортом озброєнь (22 USC. 2778-80) був ухвалений у 1968р. Після того він зазнав численних змін. Повноваження Державного секретаря визначені у Частині 1, Ст. 2b, 'Coordination with Foreign Policy.' Див.: US Senate/US House of Representatives, Committee on Foreign Relations/Committee on Foreign Affairs, Legislation on Foreign Relations Through 1990, vol. 1, 'Current Legislation and Related Executive Orders' (Washington, DC: Joint Committee Print, February 1991), pp. 274-347.

[4] Статті 39(a)(1) та (b)(2) Закону.

[5] Правила можна знайти у 22CFR 120-130. Право *ODTC* класифікувати продукцію визначається у статті 120.4.

[6] Статті 120.6-120.10.

[7] Статті 120.17 та 125.5.

[8] Стаття 123.9.

[9] Web-сайт Управління контролю за торгівлею оборонною продукцією Державного департаменту США.

[10] Див.: 106 th Congress, 1 st session, S1712, Report no.106-80, 'A Bill to provide authority to control exports, and for other purposes,' sponsored by Sen. Phil Gramm (R-TX), Chairman of the Senate Banking, Housing and Urban Affairs Committee, which has jurisdiction over the EAA.

[11] Повний перелік див.: Department of State, Office of Defense Trade Controls website, State Department Embargo Reference Chart.

департамент, Міністерство торгівлі та Міністерство фінансів, а запроваджує їх, як правило, Конгрес США.

Конгресу відведено важливу роль в американській процедурі експортного контролю. Ця роль є дуже політизованою. Конгрес не лише своїми рішеннями або законодавчими актами визначає відповідальність відомств: як комітети Конгресу, так і окремі конгресмени беруть безпосередню участь у прийнятті рішень про експорт озброєнь. Поправки до Закону про контроль за експортом озброєнь призвели до подальшого розширення участі Конгресу в цьому процесі. Вони вимагають від Державного департаменту інформувати Конгрес, а саме — комітети з міжнародних справ Палати представників і Сенату, про намір видати ліцензію на продаж оборонної системи або послуг на суму, що перевищує певний ціновий поріг. Протягом 30 діб після такого повідомлення Конгрес може ухвалити рішення про заборону — право, яким він майже ніколи не користується. Проте, аби уникнути такого рішення, продаж зброї в обсягах, що перевищує зазначений поріг, зазвичай неофіційно обговорюють з Конгресом завчасно, і, якщо передбачається негативна реакція Конгресу, від продажу відмовляються. Участь Конгресу в експортному контролі ще більше ускладнює процедуру розгляду ліцензій або внесення змін до існуючого порядку.

Політика "американської фортеці": реформи та обмеження

Американські правила та процедури стосовно іноземних інвестицій, експортного контролю й передачі технологій становлять суттєву перешкоду для запровадження більш гнучкого режиму трансатлантичної торгівлі оборонної продукцією, промислової кооперації та інвестицій. Останнім часом до критики цього режиму європейцями додалося зростаюче внутрішнє визнання того, що прийнята в США процедура не сприяє гнучкості й може зашкодити досягненню взаємосумісності військових систем, передачі оборонних технологій в інтересах зміцнення безпеки та тіснішим виробничим зв'язкам.

На політичному рівні в Міністерстві оборони дедалі краще розуміють потребу в більш гнучкому режимі трансатлантичної торгівлі, співпраці та інвестицій. Проте, бюрократи Мінооборони, відповідальні за захист військових технологій, виступають проти змін у політиці. Більше того, всередині виконавчої влади Міністерство оборони висловилося за можливість змін, тоді як Державний департамент виступає проти будь-якого обмеження його повноважень з розгляду ліцензій або контролю за Переліком військового майна. Нарешті, раніше часто виникала напруга між сформованою демократами виконавчою гілкою та контрольованим республіканцями Конгресом з приводу санкцій, торгівлі з Китаєм і змін у експортному контролі, причому Конгрес відстоював більш протекціоністську політику.

Наприкінці 1999р. розбіжності всередині виконавчої влади з приводу змін у експортному контролі вийшли назовні. Державний департамент і Міністерство оборони виробляли спільну позицію щодо реформування існуючої процедури, включаючи видачу єдиної ліцензії на цілий проект або програму, прискорення видачі ліцензій на програми, пов'язані з Ініціативою співпраці в галузі оборони, та інвестування в комп'ютерний зв'язок між базами даних експортних ліцензій в міністерствах оборони, торгівлі та Державному департаменті. Проте, дискусія затяглась, оскільки Державний департамент розглядав підтримку реформ Міністерством оборони як посягання на його повноваження й намагався зберегти політичні переваги та власні гнучкі можливості з питань надання ліцензій[12].

У лютому 2000р. проблему виконавчої влади ускладнило повідомлення Пентагону про те, що міністри оборони США В.Коен та Великої Британії Дж.Гун підписали "Декларацію щодо принципів співпраці в галузі військової техніки та виробничої кооперації", яка заклала основу для переговорів про досягнення угоди між міністерствами оборони, що могла б призвести до докорінних змін у торговельних відносинах і стосунках між військовою промисловістю двох країн. Міністерство оборони певний час працювало над Декларацією, а Державний департамент, хоч і був поінформований про дискусію, не брав у ній участі.

Міністерство оборони свідомо пішло на переговори з британцями, оскільки американо-британські взаємини найбільше відповідають визначеним Пентагоном "п'яти стовпам співпраці", на яких можуть грунтуватися безліцензійні стосунки з іншою країною:

- взаємосумісні підходи та правила забезпечення промислової безпеки;
- ідентичні процедури експортного контролю на основі взаємності;
- налагоджена співпраця в забезпеченні дотримання законності;
- тісна співпраця при обміні розвідувальною інформацією з питань контррозвідки, економічного шпіонажу, промислової безпеки та порушень експортного контролю;
- готовність укладати обов'язкові для виконання угоди, що забезпечують взаємний доступ на ринки обох держав.

Ці "п'ять стовпів" формують фундамент, на якому Міністерство оборони будує більш тісні виробничі зв'язки з союзними державами. Міністерство оборони шляхом переговорів має узгоджувати прийняті в обох країнах правила та процедури захисту секретних технологій і видачі допусків працівникам компаній. Правила й процедури експортного контролю та ліцензування мають бути ідентичними, забезпечувати паралельний контроль за експортом технологій і виконання рішень обох сторін. Правоохоронні відомства повинні дотримуватись спільних поглядів на порушення,

[12] Інтерв'ю автора, весна 2000р.

що передбачають відповідальність, і співпрацювати при розслідуванні таких порушень. Ці принципи мають поширюватись і на співпрацю розвідувальних служб двох країн. Нарешті, оскільки обидві країни стурбовані забезпеченням отримання військової продукції під час кризи, необхідно буде запровадити взаємний доступ на оборонні ринки обох держав, що призводить до більшої взаємозалежності в обороні.

Міністерство оборони мало намір поширити цю сміливу ініціативу на інші країни: Австралію, Нідерланди, Францію, Німеччину, Норвегію, Швецію та ін. На думку Пентагону, стосунки з іншими країнами мають наближатися до режиму взаємин з Канадою. Оборонна промисловість Канади розглядається як частина північноамериканської оборонної промисловості. До 1998р. на неї не поширювалися вимоги ліцензування при передачі несекретних технологій, за умови, що Канада є країною кінцевого призначення[13].

Державний департамент досить різко відреагував на американо-британську оборонну декларацію, давши зрозуміти, що Пентагон уклав угоду з питання, яке підлягає юрисдикції Державного департаменту і заявивши свою позицію у підкилимовій боротьбі за експортний контроль: "Це угода про принципи між двома міністерствами оборони, яка не передбачає жодних правових зобов'язань..."

У квітні 2000р. стало ясно, що два відомства не в змозі розв'язати суперечку щодо винятків із Правил міжнародних поставок зброї. Члени Конгресу були стурбовані обмеженням своїх повноважень. Оборонні компанії, що виступали за зміни, вагалися, чи слід їм наполягати на наданні пільг за канадським зразком. Пентагон сподівався досягти угоди до травневої (2000р.) римської сесії НАТО на рівні міністрів оборони, де її можна було б оголосити. Рада національної безпеки долучилася до міжвідомчих переговорів з метою їх координації, а рішення, з огляду на жорстку протидію Державного департаменту, мав приймати Президент[14].

Остаточний перелік із 17 змін було оголошено як Ініціативу співпраці в галузі оборони на зустрічі міністрів оборони країн НАТО 24 травня 2000р. Найважливіше, що Президент прийняв рішення запропонувати непоширення обмежень *ITAR* на "країни, що дотримуються ідентичних зі Сполученими Штатами підходів до експортного контролю, промислової безпеки, розвідки, забезпечення законності та доступу до ринків на основі взаємності". Як і в Канаді, пільги стосуються експорту несекретних матеріалів. Крім того, вони зумовлюються укладанням "відповідних міжнародних угод стосовно кінцевого використання та наступної передачі військової техніки, послуг і технічних даних, а також неухильного дотримання важливих принципів експортного контролю". Згідно з новою пропозицією Пентагону, компанії та країни, на які поширюються пільги, мають "бути визнані як надійні Урядом США". Велика Британія та Австралія були названі як "дві країни, найбільш готові скористатися перевагами цих пільг".

Реформи передбачали й інші зміни в американській системі експортного контролю, спрямовані на спрощення процедури та сприяння тіснішій трансатлантичній співпраці в промисловості. Було започатковано програму "ліцензії на велику програму" з видачею однієї загальної восьмирічної ліцензії на весь проект, у якому головним підрядником є американська фірма, замість отримання окремої ліцензії на кожну операцію в рамках програми. Також передбачено надання "ліцензії на великий проект" для значних за обсягом операцій з продажу військового майна до країн НАТО, Японії або Австралії, що охоплює усі аспекти експортної поставки. "Ліцензія на глобальний проект" поширюється на всі експортні поставки, передбачені відповідною міжурядовою угодою. Для трансатлантичного діалогу виробників є важливим, що реформи дозволяють надавати компаніям єдиний загальний дозвіл на "обмін технічними даними, необхідними для укладання угод про кооперацію, створення спільних підприємств, злиття та поглинання, або інших подібних угод" з компаніями країн НАТО, Японії та Австралії.

Зміни в американській процедурі експортного контролю є першим кроком, важливим для досягнення більшої гнучкості "американської фортеці". Проте, їх ще належить втілити в життя. Лише практика покаже реальні масштаби змін. Оскільки впровадженням змін займатиметься Управління контролю за торгівлею оборонною продукцією, процес переговорів і власне реформ може бути повільним. Крім того, переговори Міністерства оборони з іншими союзними державами щодо "п'яти стовпів" лише розпочинаються. Виникають складні правові та процедурні питання, які нелегко буде вирішити. Конгрес поки що не виробив чіткої позиції стосовно цих реформ.

Нарешті, нова Адміністрація має сформулювати власну позицію щодо трансатлантичної військово-промислової співпраці. Загалом, здається, що нова Адміністрація буде підтримувати реформи, усвідомлюючи важливість забезпечення кращої взаємосумісності та нову природу більш комерціалізованого глобального ринку оборонних технологій. Ключове питання — як швидко будуть зроблені нові призначення та скільки уваги приділятимуть реформі системи експортного контролю нові управлінські команди в Міністерстві оборони, Державному департаменті й Міністерстві торгівлі. Отже, "американська фортеця" в своїх загальних рисах зберігається, попри очевидне послаблення деяких її "бастіонів" під натиском вимог взаємосумісності та розповсюдження технологій.

---

[13] Colin Clark, 'Britain, Australia Tighten US Defense Ties,' *Defense News,* 14 February 2000, p. 1. В липні 2000р. подібну угоду Міністерство оборони США підписало з Міністерством оборони Австралії. Див.: Neil Baumgardner, 'United States, Australia Sign Agreement to Lower Defense Trade Barriers,' *Defense Daily,* 18 July 2000, p. 8. Непоширення на Канаду вимог *ITAR* було припинене в квітні 1998р., після кількох випадків, що засвідчили недостатній контроль за експортом у Канаді. Пільги були відновлені після переговорів про запровадження більш суворої процедури влітку 2000р.

[14] Як зауважив Д.Олівер, "потрібне президентське рішення, оскільки одне із задіяних відомств не з усім погоджується". Див.: Neil Baumgardner, 'Oliver Expect Presidential Decision on ITAR Exemptions for Britain, Australia,' *Defense Daily,* 13 April 2000, p.4.

КОДЕКС ПОВЕДІНКИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ СТОСОВНО ЕКСПОРТУ ОЗБРОЄНЬ

8 червня 1998р.

Рада Європейського Союзу,

РОЗВИВАЮЧИ Спільні Критерії, узгоджені на Люксембурзькій та Ліссабонській сесіях Ради ЄС у 1991 та 1992 роках,

ВИЗНАЮЧИ особливу відповідальність країн-експортерів озброєнь,

МАЮЧИ НА МЕТІ запровадження високих спільних стандартів, що мають розглядатись як мінімальні вимоги до контролю та обмеження постачання звичайних озброєнь всіма країнами ЄС, а також активізацію обміну відповідною інформацією з метою забезпечення більшої прозорості,

МАЮЧИ НА МЕТІ недопущення експорту обладнання[1], що може бути використане для репресій всередині країни, для зовнішньої агресії, або спричинити нестабільність у регіоні,

БАЖАЮЧИ зміцнити співпрацю та підтримати єдність у галузі експорту звичайних озброєнь в рамках спільної зовнішньої політики та політики безпеки,

БЕРУЧИ ДО УВАГИ додаткові заходи, вжиті ЄС для боротьби з незаконним постачанням, у вигляді Програми ЄС з недопущення та протидії незаконному постачанню звичайних озброєнь,

ПІДТВЕРДЖУЮЧИ бажання країн ЄС зберегти оборонну промисловість як складову своєї промислової бази та оборонних можливостей,

ВИЗНАЮЧИ, що держави мають право на постачання засобів самооборони відповідно до права на самооборону, визнаного Статутом ООН,

ухвалила цей Кодекс поведінки та Робочі положення:

КРИТЕРІЙ 1

Повага до міжнародних зобов'язань країн ЄС, зокрема, санкцій, оголошених Радою Безпеки ООН та запроваджених Співтовариством, угод про нерозповсюдження тощо, а також інших міжнародних зобов'язань

В експортній ліцензії має бути відмовлено, якщо її схвалення суперечить, серед іншого:

а) міжнародним зобов'язанням держав-учасниць та їх зобов'язанням дотримуватись ембарго ООН, ОБСЄ та ЄС на постачання озброєнь;

б) міжнародним зобов'язанням держав-учасниць згідно з Договором про нерозповсюдження ядерної зброї, Конвенцією про заборону біологічної і токсинної зброї та Конвенції про заборону хімічної зброї;

в) їх зобов'язанням в рамках Австралійської групи, Режиму контролю за ракетними технологіями, Групи ядерних постачальників та Вассенаарської Угоди;

г) їх зобов'язанням не експортувати будь-які протипіхотні міни.

КРИТЕРІЙ 2

Дотримання прав людини в країні кінцевого призначення

Розглянувши ставлення держави-отримувача до принципів, запроваджених міжнародними документами з прав людини, держави-учасниці:

а) не видаватимуть експортних ліцензій у разі очевидної небезпеки використання експортної продукції для репресій всередині країни;

б) виявлятимуть особливу обережність і пильність, видаючи ліцензії для країн, у яких компетентні органи ООН, Ради Європи або ЄС виявили серйозні порушення прав людини, на основі індивідуального підходу, з урахуванням характеру обладнання.

У цьому контексті під обладнанням, яке може бути використане для репресій всередині країни, розуміється, серед іншого, обладнання, щодо якого є свідчення використання його або подібного обладнання заявленим кінцевим користувачем для репресій всередині країни, або якщо є підстави вважати, що обладнання потрапить не до заявленого кінцевого користувача або буде використане не для

[1] В контексті даного документу під терміном "обладнання" слід розуміти спорядження, військову техніку та обладнання, які використовуються у військових і поліцейських цілях.

заявленого кінцевого використання, а для репресій всередині країни. Згідно з Робочим положенням 1 цього Кодексу, необхідно звертати особливу увагу на характеристики обладнання, особливо якщо воно призначене для внутрішньої безпеки. Під репресіями всередині країни розуміються, серед іншого, тортури та інші випадки жорстокого, негуманного та принизливого ставлення або покарання, позасудові або самоуправні страти, зникнення, безпідставні арешти та інші брутальні порушення прав людини та основних свобод, запроваджених відповідними міжнародними документами з прав людини, включаючи Загальну декларацію прав людини та Міжнародний пакт про громадянські та політичні права.

КРИТЕРІЙ 3

Внутрішня ситуація у країні кінцевого призначення, виходячи з існування напруженості або збройних конфліктів

Держави-учасниці не дозволятимуть експорту продукції, якщо це може спровокувати або призвести до продовження збройних конфліктів, або загострити існуючу напруженість або конфлікти в країні кінцевого призначення.

КРИТЕРІЙ 4

Збереження миру, безпеки та стабільності в регіоні

Держави-учасниці не видаватимуть експортної ліцензії у разі очевидної небезпеки використання отримувачем експортної прод укції для агресії проти іншої країни або для висунення територіальних домагань з позиції сили.

Оцінюючи таку небезпеку, країни ЄС повинні брати до уваги, серед іншого:

а) наявність або вірогідність збройного конфлікту між отримувачем та іншою країною;

б) наявність територіальних претензій до сусідньої країни, які отримувач у минулому намагався або загрожував розв'язати із застосуванням сили;

в) вірогідність використання обладнання з цілями, відмінними від законного забезпечення національної безпеки та оборони отримувача;

г) необхідність суттєво не зашкодити регіональній стабільності.

КРИТЕРІЙ 5

Національна безпека держав-учасниць і територій, зовнішні зв'язки яких перебувають під юрисдикцією держав-учасниці, а також дружніх та союзних держав

Держави-учасниці повинні враховувати:

а) можливі наслідки запропонованих експортних поставок для оборони та безпеки їх самих, їх друзів, союзників та інших держав-учасниць, визнаючи водночас, що цей фактор не повинен впливати на розгляд критеріїв дотримання прав людини, миру в регіоні, безпеки та стабільності;

б) небезпеку використання продукції проти їх сил, сил їх друзів, союзників та інших держав-учасниць;

в) небезпеку інженерного копіювання або непередбаченої передачі технології.

КРИТЕРІЙ 6

Поведінка країни-покупця стосовно міжнародної спільноти, зокрема, її ставлення до тероризму, характер союзних відносин і повага до міжнародного права

Держави-учасниці мають враховувати, серед іншого, минулі дії країни-покупця стосовно:

а) підтримки або заохочення тероризму та міжнародної організованої злочинності;

б) дотримання країною-покупцем своїх міжнародних зобов'язань, зокрема, щодо незастосування сили, а також міжнародного гуманітарного права стосовно міжнародних і внутрішніх конфліктів;

в) її зобов'язань щодо нерозповсюдження та інших галузей контролю над озброєннями та роззброєння, зокрема, підписання, ратифікації та виконання відповідних конвенцій з контролю над озброєннями та роззброєння, згаданих у п. б) Критерію 1.

КРИТЕРІЙ 7

Існування небезпеки того, що обладнання потрапить до іншого отримувача в країні-покупці або буде реекспортоване на небажаних умовах

Оцінюючи наслідки запропонованих експортних поставок для країни-імпортера та небезпеку можливого потрапляння експортованої продукції до небажаного кінцевого користувача, необхідно брати до уваги:

а) законні інтереси оборони та внутрішньої безпеки країни-отримувача, в тому числі — будь-яку її участь у миротворчій діяльності ООН чи інших організацій;

б) технічну спроможність країни-отримувача користуватись обладнанням;

в) здатність країни-отримувача забезпечити ефективний експортний контроль;

г) небезпеку реекспорту озброєнь або їх передачі терористичним організаціям (у зв'язку з цим особливої уваги потребує антитерористичне обладнання).

КРИТЕРІЙ 8

Відповідність експортних поставок озброєнь технічним та економічним можливостям країни-отримувача, враховуючи бажаність того, аби держави задовольняли свої законні потреби безпеки та оборони з мінімальними витратами людських та економічних ресурсів на озброєння

На підставі інформації, отриманої з відповідних джерел, зокрема, з доповідей Програми розвитку ООН, Світового банку, МВФ та ОЕСР, держави-учасниці повинні оцінити, чи не призведуть запропоновані експортні поставки до створення серйозних перешкод сталому розвитку країни-отримувача.

Тому вони повинні оцінити відносний рівень військових та соціальних витрат країни-отримувача, враховуючи при цьому всю допомогу, що надається по лінії ЄС або на двосторонній основі.

РОБОЧІ ПОЛОЖЕННЯ

1. Кожна держава-член ЄС має оцінювати відповідність заявок на ліцензії на експорт військової техніки положенням Кодексу поведінки в індивідуальному порядку.

2. Цей Кодекс не порушує права держав-учасниць проводити більш сувору обмежувальну політику на національному рівні.

3. Держави-члени ЄС повинні через дипломатичні канали надавати відомості про ліцензії на військову техніку, відхилені на підставі Кодексу поведінки, з поясненням причин відмови у видачі ліцензії. У повідомленні відомості подаються за формою, наведеною у Додатку А. Перед видачею будь-якою державою-учасницею ліцензії на здійснення подібної операції, у якій інша держава-учасниця або держави-учасниці відмовили протягом попередніх трьох років, вона повинна провести консультації з державою-учасницею або державами-учасницями, які дали відмову (відмови). Якщо після консультацій держава-учасниця все ж вирішить видати ліцензію, вона має поінформувати про це державу-учасницю або держави-учасниці, які дали відмову (відмови), з докладним поясненням причин.

Рішення про постачання або відмову у постачанні будь-яких зразків військової техніки залишається у національній компетенції кожної з держав-учасниць. Вважається, що у ліцензії відмовлено, якщо держава-учасниця відмовилася дозволити фактичний продаж або фізичне вивезення відповідного зразка військової техніки, тоді як в іншому випадку продаж або укладення відповідного контракту відбулися б. У цьому контексті, відмова, що вимагає повідомлення, відповідно до національних норм, може включати відмову в дозволі розпочати переговори або негативну відповідь на офіційний перший запит щодо конкретного замовлення.

4. Держави-члени ЄС мають забезпечити конфіденційність інформації про відмови та консультації і не використовувати її для отримання переваг у торгівлі.

5. Держави-члени ЄС повинні докладати зусиль для скорішого ухвалення спільного переліку військової техніки, на яку поширюється Кодекс, на підставі відповідних національних і міжнародних списків. До того часу Кодекс поведінки застосовується на основі національних контрольних списків, доповнених, у разі потреби, витягами з відповідних міжнародних списків.

6. Критерії цього Кодексу та порядок консультацій, згаданих у п. 2 Робочих положень, стосуються також продукції подвійного призначення, зазначеної у Додатку 1 до Рішення Ради ЄС 94/942/CFSP, з поправками, якщо є підстави вважати, що кінцевим користувачем такої продукції будуть збройні сили, сили внутрішньої безпеки чи інші подібні формування країни призначення.

7. Для забезпечення максимальної дієвості цього Кодексу держави-члени ЄС мають діяти в рамках спільної зовнішньої політики та політики безпеки з метою зміцнення співпраці та підтримання єдності в галузі експорту звичайних озброєнь.

8. Кожна держава-член ЄС має надавати своїм партнерам по ЄС конфіденційний щорічний звіт про свій експорт озброєнь та про виконання цього Кодексу. Зазначені звіти мають обговорюватися на щорічних нарадах, що проводяться в рамках спільної зовнішньої політики та політики безпеки. Ці наради також мають розглядати застосування Кодексу поведінки, визначати необхідні зміни та подавати Раді ЄС узагальнений звіт, складений на підставі даних держав-учасниць.

9. Держави-члени ЄС повинні, в разі потреби, разом розглядати становище можливих або фактичних отримувачів експортних поставок озброєнь з країн ЄС в рамках спільної зовнішньої політики та політики безпеки, відповідно до принципів та критеріїв Кодексу поведінки.

10. Сторони визнають, що держави-учасниці, в разі потреби, також можуть враховувати наслідки запропонованих експортних поставок для своїх економічних, соціальних, торгових і промислових інтересів, але ці фактори не повинні впливати на застосування вищенаведених критеріїв.

11. Країни ЄС мають докладати всіх зусиль для заохочення інших країн-експортерів озброєнь до приєднання до принципів цього Кодексу поведінки.

12. Цей Кодекс поведінки та Робочі положення відтепер вживаються замість Спільних критеріїв 1991 та 1992 років.

ДОДАТОК А

_____ (назва держави-учасниці) має честь повідомити партнерів про відмову на підставі Кодексу поведінки ЄС:

Країна призначення: _____

Коротка характеристика обладнання, із зазначенням кількості та, в разі потреби, технічних характеристик:

_____

Заявлений отримувач: _____

Заявлений кінцевий користувач (якщо це інша особа): _____

Причина відмови: _____

Дата відмови: _____

ПРОЗОРІСТЬ І ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ У ТОРГІВЛІ ОЗБРОЄННЯМИ В ЄВРОПІ:

ДО СПІЛЬНИХ СТАНДАРТІВ ТА ОПТИМАЛЬНИХ ДІЙ*

Бернардо МАР'ЯНІ,
Ангус УРКВАРТ

1. Загальний погляд на прозорість

Вступ

Хоча у багатьох європейських країнах спостерігається чітка загальна тенденція до збільшення прозорості та відповідальності, залишаються значні розбіжності стосовно повноти й обсягу національних механізмів звітності та нагляду.

Прозорість політики та практики експортного контролю є необхідною умовою того, щоб уряди країн ЄС несли відповідальність за виконання національних зобов'язань з експортного контролю та дотримання критеріїв Кодексу поведінки стосовно експорту озброєнь. **Брак прозорості у прийнятті рішень щодо експорту озброєнь викликає занепокоєння, що негайний комерційний зиск може призвести до нехтування правами людини, регіональною безпекою та сталим розвитком. Отже, оприлюднення повних, докладних і чітко структурованих щорічних звітів про експорт озброєнь та запровадження офіційно затвердженого порядку надання вичерпної інформації про застосування національних механізмів експортного контролю мають ключове значення для забезпечення максимальної прозорості та відповідальності.**

Останніми роками відбулися деякі зміни на краще: з'явилися кілька урядових звітів про експорт озброєнь, у т.ч. трьома найбільшими європейськими експортерами — Францією, Німеччиною та Великою Британією. Крім того, Рада Міністрів ЄС видала вже дві Зведені доповіді з аналізу Щорічного огляду дотримання Кодексу поведінки.

Нещодавно у Великій Британії був створений спеціальний Об'єднаний комітет, який має здійснювати нагляд за реалізацією британської політики з експорту озброєнь, розглядати щорічні звіти та надавати рекомендації з підсилення прозорості та відповідальності в галузі експорту британських озброєнь. У Швеції парламентський контроль забезпечує Рада експортного контролю, яка з 1996р.[1] надає Уряду рекомендації щодо доцільності чи недоцільності видачі ліцензій на окремі, найбільш чутливі поставки озброєнь. Проте, в більшості країн ЄС парламент ні офіційно, ані неофіційно не бере участі в ліцензуванні експортних поставок.

Пошук балансу між секретністю й прозорістю та відповідальністю у політиці експортного контролю

Аргументи на користь секретності

В 1996р. Міністерство оборони Великої Британії досліджувало практику ненадання інформації з експорту військової техніки британському Парламенту. За результатами дослідження було зроблено висновок про існування чотирьох основних причин для нерозголошення цієї інформації:

- комерційна таємниця;
- міркування національної безпеки;
- міркування безпеки країн-отримувачів;
- можливі небажані наслідки розголошення для двосторонніх відносин.

І державні інститути, і підприємці часто наводять ці міркування як підставу для приховування інформації з конкретних питань експорту озброєнь від парламентаріїв, громадськості та урядів інших держав. При цьому держава керується турботою про національні інтереси. Одна з головних цілей заходів безпеки — не допустити, щоб важлива інформація про можливі експортні замовлення і, зокрема, деталі міжурядових переговорів про торгівлю озброєннями, стала відомою урядам країн-конкурентів. Компанії також вважають потрібним приховувати певну інформацію, що може стати у пригоді потенційним торговим конкурентам (як в межах країни, так і за кордоном). Безумовно, це важливе пояснення урядової інформаційної політики в галузі експортного контролю. Інше пояснення полягає у тому, **що урядові чиновники, а подекуди — й політики, прагнуть приховувати інформацію від парламентаріїв і громадськості, аби мати повний контроль за визначенням політики. Зокрема, в даному дослідженні стверджується, що найбільше зусиль докладають, аби приховати контроверсійні дії чи діяльність, яка може викликати негативне ставлення з боку суспільства.**

Хоча плюси секретності та дезінформації громадськості у цій сфері є справою доволі дискусійною — прихильники вважають їх важливим інструментом ефективної зовнішньої та оборонної політики, а опоненти називають такі погляди недемократичними та

* Ці матеріали були опубліковані в доповіді міжнародної неурядової організації *Saferworld*. Див.: Mariany B., Urquhart A., Transperency and accountability in European arms export controls: Towards common standarts and best practice. — *Safeworld Report*, Decmber 2000, 39p.

[1] Рада експортного контролю була створена на базі Консультативної ради з експорту військової техніки, утвореної у 1984р.

зверхніми — ясно, що торгівля озброєннями асоціюється з секретністю, а подекуди — і з корупцією.

Аргументи на користь прозорості

Які ж переваги надає прозорість? **Головний аргумент на користь прозорості — те, що прийняття рішень в атмосфері секретності часто призводить до неефективного та (або) корумпованого управління.** Такі явища спостерігались у політиці експортного контролю в окремих європейських країнах наприкінці 1980-х - на початку 1990-х років і призвели до скандалів, наприклад, у Великій Британії стосовно афери з постачанням зброї до Іраку.

По-друге, **прозорість на державному рівні зміцнює довіру та всіляко забезпечує дотримання національних і міжнародних режимів контролю,** зокрема:

- полегшує координацію дій представників урядових установ при прийнятті рішень з експорту озброєнь;
- заохочує посадових осіб і міністрів дотримуватися букви та духу закону;
- надає урядам країн-партнерів гарантії дотримання режимів контролю за розповсюдженням озброєнь.

Третя, не менш **важлива перевага прозорості полягає у тому, що вона дозволяє неурядовим організаціям контролювати дотримання урядами своїх зобов'язань із запровадження механізмів нагляду за експортом озброєнь шляхом проведення досліджень, запитів і дискусій.**

На національному рівні нагляд може набувати різних форм: від дослідження (до або після) парламентом питань дотримання законодавства про експортний контроль та (або) видачі ліцензій, до механізмів забезпечення повної прозорості, що дозволяють неурядовий та громадський контроль. В окремих країнах ЄС ці механізми контролю є дуже досконалими й ефективними, в багатьох інших — ні. Зокрема, більшість національних парламентів отримують недостатньо докладну інформацію про постачання озброєнь чи видачу ліцензій на експорт озброєнь, особливо легкої та стрілецької, а також інших категорій зброї, не охоплених Реєстром звичайних озброєнь ООН. Хоча вдалося досягти певного прогресу, зокрема, стосовно щорічної звітності щодо дотримання Кодексу поведінки, ці механізми потребують подальшого вдосконалення й застосування в якості універсальної норми в усій Європі.

Оприлюднення повних, докладних і чітко структурованих щорічних звітів про експорт озброєнь та запровадження офіційно затвердженого порядку надання парламентам і громадськості вичерпної інформації про застосування національних механізмів експортного контролю мають ключове значення для забезпечення максимальної прозорості й відповідальності. З точки зору обсягу й деталізації, оптимальний рівень надання інформації вимагає обгрунтованого визначення. Ця доповідь є спробою такого аналізу.

2. Огляд стану прозорості й відповідальності в окремих країнах ЄС

АВСТРІЯ

Підстави для звітування

Австрійське законодавство не вимагає надання парламентаріям і громадськості щорічних звітів про експорт озброєнь. Федеральний закон про імпорт, експорт і транзит військового майна 1977р. вимагає від Уряду надання щорічних звітів про експорт озброєнь Раді з зовнішньої політики. До Ради входять члени Уряду, включно з Федеральним канцлером та віце-канцлером, представники всіх політичних партій, включаючи парламентську опозицію, державні службовці. Зміст звіту залишається конфіденційним і стає відомим лише Раді з питань зовнішньої політики.

Зміст щорічного звіту

Надані Раді з питань зовнішньої політики дані про експорт озброєнь детально розподілені за категоріями та за географічними регіонами. Проте, звіт стосується лише експорту військового майна, і тому стрілецька зброя, а саме пістолети та гвинтівки, які не підпадають під визначення "військового майна", не потрапляє до звіту.

Парламентський контроль

У 1998 та 1999 роках депутати Парламенту від Партії зелених ініціювали обговорення кількох питань австрійського експорту озброєнь, у т.ч. зробили запити щодо експорту надлишкових запасів і систем, знятих з озброєння. Хоча сам факт обговорення цих питань у Парламенті є певним свідченням парламентського контролю, відповіді були недостатньо предметними, що обмежувало можливості запитів як форми громадського контролю.

Заплановані політичні кроки

Очікується, що австрійський Уряд представить новий законопроект, який внесе зміни до Федерального закону про імпорт, експорт і транзит військового майна 1977р. Неурядові організації вимагають включити до нього положення про публікацію щорічних звітів про експорт озброєнь і запровадження державного реєстру компаній-виробників та перевізників зброї, але поки що немає свідчень, що ці зміни будуть запроваджені.

БЕЛЬГІЯ

Підстави для звітування

Закон від 5 серпня 1991р. про імпорт, експорт і транзит озброєнь, боєприпасів та майна військового призначення і пов'язаних з ними технологій вимагає від Уряду щороку звітувати перед Парламентом про виконання цього закону. Перший звіт був опублікований через більш ніж два роки, в 1994р., і містив докладні дані про експорт озброєнь за період з 1 квітня по 31 грудня 1993р. Останній звіт про експорт у 1999р. було видано в липні 2000р. Його опубліковано французькою та голландською мовами, а також представлено на web-сторінці Міністерства закордонних справ Бельгії.

Зміст щорічного звіту

Бельгійський щорічний звіт містить таку інформацію:

- кількість наданих ліцензій за чотирьма загальними категоріями військової продукції з розподілом за країнами-отримувачами. Кінцеві користувачі позначені таким чином: "промисловість" — для всіх видів продукції, що не є готовими виробами або призначені для використання в складі інших систем; "приватні користувачі" — якщо готова продукція, призначена для приватного ринку; "інше" — якщо продукція призначена не для виробництва й не для приватного ринку;
- загальна вартість експорту озброєнь за регіонами та країнами-отримувачами;
- загальна вартість експорту озброєнь, з розподілом за 10 категоріями озброєнь;

❖ загальна вартість імпорту озброєнь за регіонами та країнами;

❖ в 1999р. до звіту вперше включили основні дані про заявки на ліцензії, незадоволені на підставі їх можливої невідповідності одному або кільком критеріям Кодексу поведінки. Звіт містить перелік країн, яким було відмовлено в одній чи кількох ліцензіях, але не подає причин відмови або найменування продукції, експорт якої було заборонено.

Хоча звіти бельгійського Уряду стають дедалі прозорішими, надана інформація у якісному відношенні залишається надто обмеженою для того, щоб громадськість і парламентарії могли обґрунтовано оцінити успіх урядової політики експортного контролю та дотримання критеріїв Кодексу поведінки. Зокрема:

❖ категорії озброєнь є надто загальними, відсутні дані щодо типів, вартості та кількості військової техніки, яку було експортовано або на яку видано ліцензії;

❖ відсутні дані з експорту продукції подвійного використання та обладнання, призначеного для сил безпеки чи поліції;

❖ відсутня інформація стосовно кінцевих користувачів обладнання, дозволеного до експорту[2];

❖ хоча надання відомостей про ліцензії вітається, бракує даних про те, в наданні яких ліцензій було відмовлено і на яких підставах.

Парламентський контроль

Бельгійське законодавство не вимагає розгляду у Парламенті політики видачі експортних ліцензій. Проте, в окремих випадках депутати запитували й отримували інформацію про рішення стосовно тих чи інших ліцензій. Наприклад, у травні 2000р., після схвалення контроверсійної ліцензії на продаж автоматів приватній мексиканській фірмі, парламентарії висловили занепокоєння, чи не порушить запланована оборудка бельгійські критерії експорту озброєнь та Кодекс поведінки. Через втручання кількох депутатів, які виступили проти продажу з гуманітарних міркувань, 2 травня 2000р. Уряд ухвалив рішення призупинити поставку[3].

ФІНЛЯНДІЯ

Підстави для звітування

До цього часу Міністерство оборони Фінляндії опублікувало в Інтернеті два щорічних звіти про експорт військового майна фінською та англійською мовами. Останній звіт вийшов у жовтні 2000р. Він містить статистичні дані за 1999р. Звіт є ідентичним щорічному звіту ЄС, складеному відповідно до Кодексу поведінки.

Зміст річного звіту

Звіт подає такі дані про експорт військової техніки:

❖ сума експорту військового майна з Фінляндії за сімома категоріями продукції[4] з розбивкою за підкатегоріями. Інформація ґрунтується на щорічних доповідях експортерів військової продукції;

❖ вартість і кількість експортованого військового майна, за країнами та категоріями. Ця інформація також грунтується на щорічних доповідях експортерів;

❖ загальна вартість оборонного експорту за рік, у мільйонах фінських марок.

Щорічний звіт має надавати інформацію про фактичні поставки озброєнь і не включає вартості наданих ліцензій. Проте, інформація про рішення Уряду видати експортну ліцензію оприлюднюється негайно після її видачі. Інформацію про процедури ліцензування та всі видані ліцензії, з даними щодо кількості, відправника, отримувача та країни призначення, можна отримати за вимогою в Міністерстві оборони. З міркувань секретності, інші документи, що містять докладніші дані про процес отримання ліцензії, а також її вартість, не оприлюднюються для широкого загалу. Заявки на ліцензії, що вважаються політично чи економічно чутливими, розглядає Державна Рада, а її висновки вміщуються в Інтернеті. Оприлюднення даних про експорт у щорічному звіті та про ліцензії в Інтернеті, а також у публікаціях Міністерства оборони забезпечує потрібний рівень прозорості у Фінляндії. Водночас, цю систему можна було б вдосконалити, надавши громадськості інформацію про кінцевих користувачів експортованої продукції, про експорт виробів подвійного використання (так само докладно, як і про експорт військового майна), а також про загальну вартість виданих ліцензій з розподілом за країнами призначення.

Парламентський контроль

Хоча фінське законодавство не вимагає попереднього розгляду в Парламенті заявок стосовно ліцензій на експорт озброєнь, можливість звернення до цих питань забезпечується законним правом парламентаріїв робити запити про експорт озброєнь і отримувати від Уряду докладну інформацію. Доступ громадськості до всіх запитів парламентаріїв забезпечується через web-сторінку фінського Парламенту.

ФРАНЦІЯ

Підстави для звітування

Багато років Франція змагалася з Великою Британією за роль провідного європейського експортера озброєнь. У 1998р. вона була другим найбільшим експортером озброєнь у Європі. В 1995-1999рр. на неї припадало 10% світових поставок основних систем озброєнь. Проте, лише в останні місяці, після багаторічних настійливих вимог неурядових організацій, у Франції з'явились ознаки демократичної відповідальності та Парламентського нагляду за поставками озброєнь. У березні 2000р. Міністерство оборони надало Парламенту перший щорічний звіт про експорт озброєнь за 1998р. Другий щорічний звіт, за 1999р., був оприлюднений 13 грудня 2000р. Він мав дещо вдосконалений вигляд.

[2] У 11 з 15 ліцензій, виданих на експорт до Саудівської Аравії у 1999р., повідомлялося, що майно призначене для використання "органами влади". Проте, неможливо дізнатися, що розуміється під "органами влади" — збройні сили чи президентська гвардія, яку в минулому звинувачували в порушенні прав людини.

[3] Офіційно підставою для призупинення ліцензії було занепокоєння щодо сертифікату кінцевого користувача. Відповідальний за цю сферу міністр, відповідаючи на питання у Парламенті, заявив, що після отримання нового сертифікату кінцевого користувача буде видано й нову ліцензію. Суперечка завершилася рішенням мексиканського Уряду відмовитися від замовлення.

[4] Категорія A: легка зброя та її компоненти (снайперські рушниці та їх компоненти, магазини, музейні експонати тощо); категорія B: гармати, міномети тощо; категорія C: боєприпаси, набої тощо та їх компоненти (патрони, гільзи, капсулі, трасуючі патрони, снаряди, кулі і т.ін.); категорія D: військові машини (колісні броньовані машини, швидкісні навантажувачі, всюдихідні причепи); категорія E: порох для військових цілей: категорія F: електронне обладнання військового призначення; категорія G: інше — захисне спорядження, гільзи, металобрухт, запасні частини для військових літальних апаратів.

Оприлюднення щорічного звіту не є вимогою закону, а, скоріше, проявом політичної відповідальності.

Зміст щорічного звіту

Звіт складається з п'яти частин. Частина I повідомляє про зміст щорічного звіту, частина II окреслює французьку політику експортного контролю на національному та міжнародному рівнях і містить докладні дані стосовно країн, щодо яких діє ембарго ЄС та ООН на поставки озброєнь. У частинах III та IV міститься аналіз світової торгівлі зброєю та експорту озброєнь. Докладніші дані про надані дозволи та поставки озброєнь можна знайти у частині V та в додатках. Зокрема, надається інформація з таких питань:

- Франція в Реєстрі звичайних озброєнь ООН;
- кількість відмов у видачі ліцензій за кожним з критеріїв Кодексу поведінки;
- вартість замовлень і поставок за країнами, з розбивкою за трьома категоріями військової техніки (сухопутна, морська та авіаційна);
- вартість і країна призначення міжурядових поставок по лінії Міністерства оборони з розбивкою за трьома категоріями (стрілецька та легка зброя, інше військове майно та цивільне майно). Вказуються також країна призначення та категорія озброєнь, переданих безкоштовно;
- кількість ліцензій, наданих для кожної країни;
- кількість ліцензій, наданих для експорту стрілецької та легкої зброї, з розбивкою за 10 категоріями стрілецької та легкої зброї[5].

Публікація щорічного звіту з експорту озброєнь є втішним явищем. Однак, незважаючи на те, що другий звіт кращий за перший, там недостатньо інформації про надані ліцензії та фактичний експорт озброєнь із Франції, зокрема:

- категорії озброєнь є надто загальними, без зазначення типів, кількості та кінцевих користувачів експортованої або дозволеної до експорту військової техніки;
- звіт не містить інформації про продукцію, призначену для використання силами безпеки чи поліції, а також продукцію подвійного використання.

Парламентський контроль

Парламентарії все частіше письмово звертаються до французького Уряду із запитами про торгівлю озброєннями, поширення легкої зброї або протипіхотних мін та про дотримання Кодексу поведінки.

26 квітня 2000р. робоча група, що діяла за дорученням Комітету Національних Зборів з питань оборони та збройних сил, вперше представила звіт щодо контролю за французьким експортом озброєнь. Важливо, що у звіті докладно сформульовано сім рекомендацій, багато з яких мають на меті підсилити прозорість, публічність та звітність перед Парламентом стосовно торгівлі озброєннями. Зокрема, Комітет закликає до таких заходів:

- публікації докладного щорічного звіту про експорт озброєнь, з розбивкою за країнами, включаючи стрілецьку зброю, спорядження для поліції та сил безпеки, техніку подвійного використання, а також всіх угод з військового та оборонного співробітництва;
- створення Дорадчого комітету з експорту озброєнь за участі представників Генерального секретаріату національної оборони, військової промисловості, асоціацій експортерів озброєнь, профспілок і неурядових організацій з метою вивчення та оцінки щорічного звіту;
- проведення щорічних парламентських дебатів за підсумками слухань міністрів закордонних справ та оборони у комітетах закордонних справ та оборони;
- вивчення питань економічної вигоди від експорту озброєнь та створення органу, який би займався дослідженням економічних аспектів експорту озброєнь;
- роз'яснення законів і постанов, що становлять базу французького законодавства стосовно поставок озброєнь[6].

Привітавши увагу Комітету до політики та процедури експорту озброєнь, неурядові та лобістські групи висловили стурбованість тим, що звіт не наголошує на необхідності більш активної участі парламентаріїв у контролі за прийняттям урядових рішень з експорту озброєнь. Особливе занепокоєння викликає запропонований склад Дорадчого комітету з експорту озброєнь, який не передбачає участі депутатів Парламенту.

НІМЕЧЧИНА

Підстави для звітування

З прийняттям нових правил експорту озброєнь у січні 2000р. Уряд Німеччини зобов'язався щороку представляти Парламенту звіт з експорту озброєнь[7]. Цей звіт, який можна знайти на web-сторінці Міністерства економіки ФРН, було схвалено німецьким Урядом і опубліковано 20 вересня 2000р.

Публікація Німеччиною щорічного звіту з експорту озброєнь значно покращує до того дуже обмежену процедуру звітності. Раніше громадськість отримувала інформацію лише у вигляді узагальненого огляду експорту "Kriegswaffen" ("бойової зброї") протягом року, разом з відповідями на запити парламентаріїв.

Зміст щорічного звіту

Звіт докладно подає нові німецькі правила експорту озброєнь, а також інформацію про ліцензії, видані протягом звітного періоду. Інформація подається з розбивкою за країнами в трьох таблицях — члени ЄС, члени НАТО і прирівнені до них країни, інші країни — і зазначає:

- кількість виданих ліцензій на експорт військового та супутнього майна;

---

[5] Категорії були узгоджені ЄС у 1999р. Див.: *EU Official Journal*, 15 January 1999.

[6] Звіт також рекомендує приведення практики оформлення попередніх замовлень в шести країнах ЄС - провідних виробниках озброєнь у відповідність до Кодексу поведінки та трансформацію цього Кодексу в договір, що підлягає ратифікації національними парламентами.

[7] "Федеральний Уряд щороку надає Бундестагу звіт про експорт озброєнь. Звіт має містити дані про дотримання принципів державної політики з експорту озброєнь за попередні роки. Він також має окремо зазначати дозволи на експорт озброєнь та іншої військової техніки, надані Федеральним Урядом відповідно до вимог законодавства".

❖ німецькі категорії військового майна, під які підпадає ліцензована продукція;

❖ загальну вартість всіх заявок на ліцензії для кожної країни протягом звітного періоду;

❖ "примітки" (для країн, що не входять до ЄС або НАТО)[8], де подається загальний опис товарів, дозволених до експорту, їх військова категорія і частка кожної категорії у загальній сумі виданих ліцензій. Наприклад, револьвери, пістолети та спортивні гвинтівки (список 0001/50%); набої для револьверів, пістолетів і спортивних гвинтівок (список 0003/50%);

❖ відхилені заявки на ліцензії, із зазначенням їх кількості, категорії та вартості. Якщо впродовж звітного періоду про відмову було повідомлено інші країни ЄС, то в звіті наводиться також критерій Кодексу поведінки, за яким було відмовлено у видачі ліцензії.

Також надаються дані про: загальну кількість і вартість усіх ліцензій, рішення по яких було прийнято впродовж звітного періоду; вартість наданих ліцензій з розбивкою за 22 військовими категоріями; загальну вартість фактичних поставок бойової зброї за звітний період; вартість експортних поставок бойової зброї 10-ти найбільш важливим отримувачам.

Оскільки Німеччина є третім найбільшим експортером озброєнь у ЄС, публікація щорічного звіту після багаторічного періоду інформаційних обмежень є позитивним явищем. Проте, в наступних звітах якість інформації можна покращити. Зокрема, варто було б надавати:

❖ докладнішу інформацію про рішення з надання ліцензій, зазначаючи для кожної наданої ліцензії опис продукції, на яку поширюється ліцензія, її вартість, кількість продукції та відомості про кінцевого користувача;

❖ інформацію про видані ліцензії на експорт "засобів обмеження дій": електрошокової зброї, кайданів і наручників, а також виробів подвійного використання, що потребують експортної ліцензії;

❖ так само, як і для ліцензій, деталізовану інформацію про фактичні поставки товарів, включно з даними про тип продукції, її кількість і якість.

Парламентський контроль

Очікується, що після публікації щорічного звіту німецький Парламент обговорюватиме його зміст. Звіт також має надійти до зацікавлених парламентських комітетів — з питань оборони, закордонних справ, торгівлі та, можливо, прав людини, — які можуть висловити свій погляд на звіт. Процес розгляду в Парламенті та комітетах у Німеччині лише народжується, і точні вимоги ще належить затвердити.

ІТАЛІЯ

Підстави для звітування

Згідно із Законом №185 від 1990р., італійський Уряд має звітувати перед Парламентом про поставки та дозволи, що стосуються імпорту, експорту та транзиту військової техніки. З цією метою Прем'єр-міністр щороку подає Парламенту письмовий звіт, який містить чимало інформації про дозволи та поставки попереднього року, але його форма робить роботу з інформацією складною для читача. Звіт, який, за законом, необхідно подавати до 31 березня кожного року, є також доступним для широкого загалу.

Зміст щорічного звіту

Щорічна звітність складається з шести окремих звітів міністерств, що залучаються до багатоступеневої системи контролю за поставками військової техніки. Цими звітами є:

❖ звіт Міністерства закордонних справ, де зазначено типи, кількість і вартість озброєнь, дозволених до експорту, з розбивкою за компаніями. Звіт також містить дані про країни-отримувачі, але подає при цьому лише загальну вартість дозволів на експорт;

❖ звіт Міністерства оборони, де зазначено кількість і вартість дозволених "послуг", зокрема, з технічної допомоги та тилового забезпечення при використанні озброєнь, навчання та технічного обслуговування, з розбивкою за країнами. Звіт також містить інформацію з Національного реєстру компаній, зазначаючи компанії, яким видано ліцензії на виробництво озброєнь або чиї ліцензії було відкликано;

❖ звіт Міністерства внутрішніх справ про дозволи на тимчасове ввезення озброєнь, головним чином, — у зв'язку з ярмарками та виставками озброєнь;

❖ звіт Міністерства фінансів про експорт та імпорт озброєнь. Звіт містить повні дані про експортовану та імпортовану продукцію, із зазначенням вартості й кількості та розбивкою за компаніями. Вартість експорту до кожної країни подано в спеціальній таблиці;

❖ звіт Казначейства про банківські операції, з відомостями про фінансову допомогу, надану банківськими та фінансовими установами для експорту й імпорту озброєнь. Звіт також містить загальну таблицю вартості експорту й допоміжних фінансових операцій із зазначенням компаній-експортерів, банків-посередників і країн-отримувачів;

❖ звіт Міністерства зовнішньої торгівлі зі статистичними даними, таблицями поставок і наданих ліцензій на експорт продукції подвійного використання.

Італійській звітності про експорт озброєнь притаманний високий рівень деталізації з більшості питань. Проте, можна покращити форму звіту, зробивши його більш зручним для користування, і об'єднавши шість доповідей з даними про надані ліцензії, експорт та імпорт озброєнь і продукції подвійного використання, їх вартості та кількості з розбивкою за країнами та компаніями. Включення відомостей про кінцевих користувачів та відхилені ліцензії також покращило б систему звітності.

Парламентський контроль

Система, запроваджена Законом №185, передбачає участь у його підготовці кількох урядових установ, але щорічний звіт про експорт озброєнь у Парламенті не обговорюється.

Відсутність формальної ролі Парламенту як у попередньому, так і в подальшому розгляді суперечливих

[8] Якщо у формі нинішнього щорічного звіту немає приміток про характер наданих ліцензій для країн НАТО та ЄС, це означає, що ці країни не розглядаються такими отримувачами окремих видів озброєнь, які можуть викликати занепокоєння. Проте, за відсутності даних про дозволені до експорту товари, неможливо зробити відповідні висновки.

заявок на ліцензії означає, що, хоча Італія вважається досить прозорою країною, яка публікує докладні дані в щорічному звіті, вона відстає у питаннях відповідальності.

НІДЕРЛАНДИ

Підстави для звітування

Уряд Нідерландів опублікував перший повноцінний звіт про експорт озброєнь у жовтні 1998р. Це засвідчило суттєве вдосконалення попередньої системи звітності, яка передбачала подання Парламенту таємних письмових доповідей[9]. На цей час опубліковано три доповіді; остання, що стосується експорту в 1999р., вийшла в липні 2000р. Збільшенню прозорості сприяло й розміщення звіту в Інтернеті, де можна знайти також його англомовну версію.

Зміст щорічного звіту

Голландський щорічний звіт містить таку інформацію:

- пояснення принципів політики експорту озброєнь, стан військової промисловості Нідерландів та основні події в країні, ЄС та у світі;
- вартість "виданих ліцензій на експорт військової продукції" з розбивкою за категоріями та країнами призначення. Визначено дві основні категорії озброєнь ("Зброя та боєприпаси" та "Інша військова продукція"), що поділяються на 10 підкатегорій[10];
- загальна вартість поставок військової техніки за попередні чотири роки;
- докладна інформація про відмову у видачі ліцензій (починаючи з 1999р.). В "Повідомленні про відмову" подається повна інформація про продукцію, за якою отримано відмову в наданні ліцензії, країну призначення, отримувача, кінцевого користувача (якщо це інша особа), причину, дату та номер відмови.

Така деталізація інформації про відмови в наданні ліцензій відрізняє Нідерланди від інших країн ЄС. Надаючи Парламенту та громадськості інформацію про відмову у видачі ліцензій, голландський Уряд демонструє свій підхід до критеріїв Кодексу поведінки стосовно відмови в наданні ліцензій. Жоден інший уряд у ЄС регулярно не надає докладної інформації про такі рішення. Проте, незважаючи на цей, без сумніву, позитивний крок, звіт не відповідає найвищим стандартами прозорості, оскільки він не містить інших важливих даних.

Парламентський контроль

Голландська система експортного контролю передбачає в обмеженому масштабі попередній розгляд цих питань у Парламенті. Уряд на конфіденційній основі інформує парламентський Комітет з питань оборони про всі заплановані продажі надлишкових запасів систем озброєнь. Отримавши повідомлення, Комітет доводить до Уряду свої зауваження щодо продажу. Комітет з питань оборони відіграє суто дорадчу роль, його рекомендації не є обов'язковими для Уряду. У зв'язку з конфіденційним характером цього попереднього аналізу неможливо оцінити, як він впливає на прийняття рішень щодо експорту, відповідальність за які залишається виключною прерогативою Уряду.

Згідно з положеннями Закону Нідерландів про свободу інформації, інформація з окремих питань експорту озброєнь доступна й для громадськості. Обсяг і докладність інформації, що її оприлюднює Уряд, визначаються двома основними обставинами: можлива шкода зовнішнім стосункам Нідерландів, викликана оприлюдненням тих чи інших подробиць поставок озброєнь, та відповідність передачі інформації вимогам секретності, встановленим у стосунках між Урядом та виробниками озброєнь, згідно з якими надається первинна інформація. Загалом, надається досить значна за обсягом інформація, що свідчить про доволі високий рівень відповідальності Уряду в Нідерландах.

Проте, Уряд іноді відмовляється відповідати на запити депутатів Парламенту щодо окремих ліцензій на тій підставі, що збільшення прозорості може зашкодити діловим інтересам Нідерландів та суперечитиме вимогам секретності, що їх висуває країна-отримувач.

Заплановані політичні кроки

Реагуючи на стурбованість транзитом озброєнь через територію Нідерландів та виходячи з необхідності застосування критеріїв Кодексу поведінки до всього транзиту озброєнь, Уряд має намір подати до Парламенту поправки до "Закону про імпорт та експорт" та до "Закону про зброю та боєприпаси". Ці поправки регулюватимуть транзит військової продукції.

ІСПАНІЯ

Підстави для звітування

Уряд Іспанії подає щорічні звіти з експорту продукції оборонного призначення та подвійного використання з 1998р.

Таке політичне зобов'язання він узяв на себе під тривалим тиском вимог неурядових організацій, які брали участь у кампанії "Геть секрети" на підтримку прозорості та парламентського контролю за торгівлею озброєннями. 17 березня 1997р. Конгрес закликав Уряд кожні шість місяців публікувати *"основні дані з експорту озброєнь, із зазначенням країни кінцевого призначення"* та надавати відповідну інформацію, у т.ч. про передачу будь-якого майна для збройних сил, сил безпеки та поліції, комітетам Конгресу з питань оборони та закордонних справ.

Зміст щорічного звіту

Останній звіт за 1999р., датований жовтнем 2000р., містить дані про вартість експорту військової техніки та продукції подвійного використання з розбивкою за країнами призначення та, в окремій таблиці, вартість експорту з розбивкою за шістьма категоріями військової продукції: бойові озброєння та боєприпаси; стрілецька зброя та боєприпаси; танки та БТР; бойові кораблі; військові літаки; інша

[9] Під тиском парламентаріїв та громадськості в лютому 1998р. Уряд оголосив, що він дотримуватиметься більшої прозорості в політиці експорту озброєнь.

[10] Категорія А: танки, броньовані машини, крупнокаліберна зброя, винищувачі, ударні вертольоти, військові кораблі, керовані ракети, стрілецька зброя, боєприпаси та вибухові речовини, частини та компоненти зброї і боєприпасів; категорія В: інші військові машини, інші військові літаки та вертольоти, інші судна військового призначення, електронне обладнання військового призначення, військові засоби захисту від ЗМУ, устаткування для військових навчань, засоби захисту, військові тренажери та виробниче обладнання, військові технології та програмне забезпечення, частини та компоненти для іншої військової продукції.

військова техніка. Він також містить дані про кількість наданих і відхилених ліцензій.

Хоча останній звіт повніший за попередні й містить інформацію про різні міжнародні й національні механізми та засоби експортного контролю, він не забезпечує бажаного рівня прозорості. В ньому також бракує даних з кількох важливих питань, зокрема:

- подробиць експортних ліцензій, схвалених Урядом;
- відомостей про тип, кількість і вартість продукції, експортованої до окремих країн;
- відомостей про кінцевих користувачів іспанської експортної продукції;
- даних про поставки спорядження для сил безпеки та поліції.

Відсутність інформації про типи продукції, експортованої до конкретних країн, не дозволяє парламентаріям і громадськості контролювати відповідність експортної політики Уряду національним нормам і Кодексу поведінки. Проте, при прийнятті рішень про надання ліцензії іспанський Уряд виходить, насамперед, з проблем країни призначення, а не з критичності продукції, і стверджує, що оприлюднення докладних даних про експортовану продукцію може завдати шкоди комерційним інтересам іспанських компаній.

Крім цих недоліків, незалежні спостерігачі зазначають, що урядові звіти не містять даних про експорт окремих видів продукції: боєприпасів, транспортних літаків, стрілецької зброї тощо. Наприклад, згідно з останнім звітом Уряду, Іспанія у 1999р. експортувала військової техніки на 23 524 млн. песет. Проте, незалежна перевірка цих цифр Кафедрою миру та прав людини ЮНЕСКО Барселонського університету засвідчила, що до офіційних даних не включено експорт боєприпасів на суму 1 000 млн. песет до низки країн, зокрема до Аргентини, Чилі, Гани, Японії, Перу та Венесуели. Це спотворює справжню картину іспанського експорту озброєнь і пояснює, чому урядові дані експорту озброєнь та оцінки іспанських неурядових організацій так різняться між собою.

Остання причина стурбованості — це складність встановлення точного обсягу експорту стрілецької зброї. За даними іспанських неурядових організацій, компаніям вдається експортувати невеликі партії стрілецької зброї, не зазначаючи точного тарифного коду, який забезпечує ідентифікацію товару. Це дозволяє вивозити стрілецьку зброю на підставі ліцензії, у якій зазначено не стрілецьку зброю, а інший товар. Через такі хитрощі справжній щорічний обсяг експорту стрілецької зброї з Іспанії за період з 1992р. набагато перевищує офіційні дані й складає в середньому 11 000 млн. песет.

ШВЕЦІЯ

Підстави для звітування

У 1984р. Уряд Швеції оголосив про свій намір щороку надавати Парламентові звіт про експорт військової техніки. Перший звіт був опублікований у 1985р. Рішення про надання щорічних звітів було ухвалене під тиском громадськості, занепокоєної сумнівними операціями зі зброєю наприкінці 1970-х - на початку 1980-х років, що викликали в суспільстві широку дискусію. Звіт публікується в Інтернеті шведською та англійською мовами.

Зміст щорічного звіту

Звіт включає характеристику правової бази, або правил експорту озброєнь, відомості про процедуру прийняття рішень про експорт та огляд міжнародних зобов'язань Швеції. Звіт також містить низку таблиць з такою інформацією:

- загальна вартість виданих експортних ліцензій, з розбивкою на "військову техніку бойового призначення" та "іншу військову техніку";
- загальна вартість експорту за звітний період, на основі даних, наданих компаніями-експортерами;
- вартість військової техніки, експортованої протягом попередніх двох років, з розбивкою за 11 підкатегоріями "військової техніки бойового призначення" та 17 підкатегоріями "іншої військової техніки";
- вартість експортованої військової техніки за країнами та регіонами, з розбивкою на "військову техніку бойового призначення" та "іншу військову техніку"; також подається інформація про передачу прав виробництва та співпрацю з іноземними партнерами з питань підготовки кадрів і приблизний оборот найбільших експортерів військової техніки.

Водночас, існують білі плями, що не дозволяють повноцінно оцінити шведський експорт озброєнь. До них належать:

- відсутність докладної характеристики обладнання, дозволеного до експорту, його вартості, кількості, призначення та кінцевих користувачів;
- брак відповідної деталізації щодо фактично експортованих товарів (див. вище);
- відсутність даних про відмови у наданні ліцензій, зокрема, відомостей про тип, вартість, кількість та призначення товарів, про які йдеться у заявці на ліцензію, причини відмови та порядок її оскарження.

Парламентський контроль

Для збільшення прозорості експорту військової техніки шведський Парламент у 1984р. створив Дорадчий комітет з питань експорту військової техніки. За рекомендацією Королівської комісії, в лютому 1996р. Комітет було реформовано, розширено й перейменовано на Раду експортного контролю[11], що за часом співпало із заснуванням нового незалежного ліцензійного органу — Національної інспекції стратегічних товарів[12].

Рада має виключно дорадчу роль. Більшість рішень з експорту безпосередньо приймає Національна інспекція стратегічних товарів на підставі попередніх

[11] До Ради входять депутати Парламенту від усіх провідних політичних партій (зараз їх сім). Раду скликає (і головує на ній) голова Національної інспекції стратегічних товарів - Генеральний інспектор військової техніки. В засіданнях Ради також беруть участь представники Міністерства закордонних справ та Міністерства оборони, причому, перші доповідають про країни-отримувачі, а другі висвітлюють воєнно-політичні аспекти. В 1999р. відбулося сім засідань Ради.

[12] Національна інспекція стратегічних товарів — орган, що приймає рішення з питань заявок на експортні ліцензії. Національна інспекція стратегічних товарів тісно співпрацює з Відділом контролю за стратегічним експортом Міністерства закордонних справ та з Міністерством оборони. На розгляд Уряду передаються лише справи особливої важливості. Див.: *Swedish Arms Exports in 1998, A Government Report*, p.24.

висновків Ради. Проте, всі принципово нові питання та всі контроверсійні заявки Національна інспекція стратегічних товарів передає на розгляд Ради. Наприклад, з Радою консультуються з приводу експорту до нових країн-партнерів або "проблемних" країн.

Рада може вимагати додаткової інформації стосовно будь-якої заявки на ліцензію і в разі сумнівів не рекомендувати надання окремих ліцензій. Хоча рекомендації Ради не є обов'язковими, Національна інспекція стратегічних товарів ніколи не видавала експортні ліцензії, якщо Рада одностайно заперечувала проти цього. В принципі, Раді дозволяється вивчати й надавати рекомендації стосовно всіх важливих ліцензій, і її рекомендація впливає на остаточне рішення щодо видачі ліцензії на експорт озброєнь. Відповідальний за торгівлю озброєннями міністр публічно заявляв, що якщо представники чотирьох партій виступають проти, то ліцензія не надається.

Щорічному звіту та політиці Уряду стосовно експорту озброєнь присвячуються щорічні парламентські дебати. Депутати неодноразово піднімали в Парламенті окремі питання експорту озброєнь, особливо після повідомлень шведської преси про сумнівні операції.

Вдосконалення політики

Хоча в середині 1980-х років, коли шведський щорічний звіт вперше було опубліковано, він був взірцем прозорості у європейській торгівлі озброєннями. Пізніше стандарти звітності почали відставати від інших країн ЄС - виробників та експортерів озброєнь. Уряд Швеції заявив про свій намір забезпечити більшу відкритість і прозорість у звітності й визнав, що цієї мети можна досягти, надаючи інформацію про країни-отримувачі основних категорій військової техніки. Цей крок слід вітати, але сам по собі він не забезпечить досягнення стандартів звітності інших країн — таких, як Італія або Велика Британія.

ВЕЛИКА БРИТАНІЯ

Підстави для звітування

Оприлюднена в 1996р. доповідь *Scott Inquiry* засвідчила низку недоліків у британській системі експортного контролю, включаючи недостатню прозорість і відповідальність у політиці та діяльності Уряду. Брак прозорості постійно спричиняє критику неурядових організацій, преси та парламентаріїв. У відповідь на критику, Лейбористська партія Великої Британії у своїй виборчій програмі 1997р. заявила про намір "збільшити прозорість і відповідальність при прийнятті рішень про видачу ліцензій на експорт зброї". Після перемоги лейбористів на загальних виборах 1997р. ця програмна заява була реалізована в наступних щорічних звітах про контроль за британським стратегічним експортом.

Публікація першого та другого щорічних звітів (у березні та жовтні 1999р., відповідно) стала суттєвим кроком Великої Британії у напрямі прозорості й віталася більшістю спостерігачів. Проте, звучала думка, що інформацію було подано в незручній формі та бракувало важливих даних про кількість озброєнь, їх вартість та кінцевих отримувачів. Враховуючи рекомендації членів Парламенту та неурядових організацій, у третьому звіті, оприлюдненому в липні 2000р., британський Уряд значно підвищив якість, обсяг і покращив форму подання інформації[13].

Зміст щорічного звіту

Звіт починається коротким оглядом питань, що стосуються політики контролю британського Уряду за стратегічним експортом, з даними стосовно Кодексу поведінки, контролю за стрілецькою зброєю та договірних зобов'язань. Далі містяться конкретні відомості про ліцензії та експорт.

Основний масив інформації подається за країнами призначення. Для кожної країни наводяться такі дані:

- тип, кількість виданих ліцензій та загальна вартість окремих стандартних експортних ліцензій (*Standard Individual Export Licences, SIEL*) — подається приблизно або зазначається верхня межа (до 250 тис. фунтів);
- кількість наданих і відхилених ліцензій *SIEL*;
- кількість наданих ліцензій *SIEL* з розбивкою за категоріями військового майна;
- перелік категорій військової продукції, на яку видано ліцензії *SIEL*;
- перелік виданих окремих відкритих експортних ліцензій (*Open Individual Export Licences, OIEL*), із зазначенням розряду (довідкового коду) або характеристики військової продукції (наприклад, морське навігаційне обладнання, крісла-катапульти) для кожної ліцензії.

Крім того, наводяться такі дані про ліцензії:

- таблиця із стислою узагальненою інформацією про відкликані або відхилені ліцензії *SIEL*. У таблиці зазначається кількість відхилених ліцензій за категоріями, які в основному збігаються з критеріями ліцензування британського Уряду;
- перелік відкритих генеральних ліцензій, із зазначенням: дати видачі ліцензії; дати набуття нею чинності; чи була вона потім відкликана і коли.

Кількісні характеристики експорту основних видів звичайних озброєнь та стрілецької зброї подаються у чотирьох таблицях, що містять такі дані:

- кількість експортованих систем озброєнь і стрілецької зброї, з розбивкою за країнами;
- загальна вартість експорту з розбивкою за країнами;
- дані, що подаються до Реєстру звичайних озброєнь ООН, з розбивкою експорту військової техніки за категоріями та країнами, із зазначенням типу й кількості експортованої техніки;
- міжурядові поставки надлишків основних видів звичайних озброєнь і стрілецької зброї, з розбивкою за країнами та із зазначенням типу й кількості експортованої техніки.

Хоча звіт подає інформацію високої якості в зручній формі, вона є недостатньо повною, що заважає точному та всебічному аналізу британського експорту озброєнь. До недоліків належать:

[13] Як пояснювало Міністерство оборони в своєму виданні "*UK Defence Statistics 2000*", надана інформація — це сума "визначених поставок" військової техніки, що пройшли через британську митницю. Це дані лише стосовно тих товарів, чиї митні коди цілком підпадають під визначення військової техніки. До даних митниці Міністерство оборони додає отримані від Товариства британських аерокосмічних компаній (*SBAC*) цифри продажу авіаційного обладнання та електроніки військового призначення. Скориговані дані свідчать, що оціночна вартість поставок військової техніки в 1999р. більш ніж учетверо перевищує цифру, подану в британському щорічному звіті, і становить 4 250 млн. фунтів, що дорівнює 6 927,5 млн. євро.

❖ відсутність даних про кінцевих користувачів ліцензованої продукції;

❖ відсутність узагальнених даних про відхилені ліцензії, з детальною інформацією щодо товару, зазначеного в заявці на ліцензію, причини відмови та процедури оскарження;

❖ відсутність порівняльних даних про надані ліцензії та фактичні поставки озброєнь.

Парламентський контроль

Після публікації першого британського щорічного звіту в березні 1999р. було утворено спільний чотирьохсторонній Комітет за участі представників комітетів з питань оборони, закордонних справ, міжнародного розвитку та торгівлі й промисловості — з метою вивчення звітів за 1997 та 1998 роки. Створення цього Комітету мало й більш загальну мету — розробити парламентський механізм ретроспективного розгляду експортних ліцензій та "надати імпульс практичній реалізації теоретичного положення про відповідальність перед Парламентом, аби Парламент був переконаний, що декларована політика Уряду втілюється на практиці". 2 лютого 2000р. Комітет доповідав Палаті Громад стосовно звітів за 1997 і 1998 роки та рекомендував зосередитися на забезпеченні більшої прозорості й відповідальності в британській торгівлі озброєннями.

Вдосконалення політики

В офіційній відповіді Комітету в липні 2000р. Уряд зобов'язався вжити подальших заходів для вдосконалення звітності, зокрема, запровадити щорічні дебати по змісту щорічного звіту Уряду про контроль за стратегічним експортом для більш активної участі парламентаріїв у нагляді за політикою експортного контролю. Крім того, з метою подальшого вдосконалення британської щорічної звітності в звіті про експорт 2000р. планується подати кількісні відомості про дозволену до експорту стрілецьку зброю та основні види звичайних озброєнь.

3. Висновки

Тенденції та заходи з посилення прозорості в ЄС

1. Порівняння нинішньої практики різних країн ЄС

Щорічна звітність про стратегічний експорт

Окремі країни (Бельгія, Італія та Швеція) вже протягом багатьох років оприлюднюють щорічні звіти про експорт озброєнь, інші країни ЄС запровадили практику надання щорічних звітів останніми роками. За останні два роки механізми звітності були створені у Франції, Німеччині, Нідерландах, Іспанії та Великій Британії. Данія має опублікувати звіт найближчим часом. На загальноєвропейському рівні Рада Міністрів ЄС публікує Зведену доповідь з аналізу розгляду дотримання Кодексу поведінки протягом року (друга така доповідь була оприлюднена в грудні 2000р.), що сприяє прозорості експорту озброєнь у Європі.

Проте, хоча ці останні події є важливими для запровадження високих стандартів прозорості й відповідальності в ЄС, окремими країнам (Австрії, Данії, Греції та Люксембургу) ще належить запровадити практику щорічного звітування перед громадськістю про експорт озброєнь. Хоча ці країни не є провідними виробниками озброєнь, вони експортують стрілецьку зброю й товари подвійного використання.

Зміст доповідей

Якість і кількість інформації, що її надають різні країни ЄС, дуже різниться. Британський щорічний звіт з контролю за стратегічним експортом, попри суттєві недоліки, забезпечує найвищий в ЄС рівень прозорості. Він містить як загальні відомості стосовно політики, так і докладні дані щодо рішень з ліцензування. Для кожної країни призначення наведено кількість, тип і вартість наданих ліцензій, а також кількість наданих і відхилених ліцензій за категоріями військової продукції (наприклад, кулемети, запчастини для авіаційних двигунів тощо). Також подаються кількісні дані про основні види звичайних озброєнь і стрілецької зброї.

Італійський Уряд вперше опублікував щорічний звіт у 1991р. і в окремих його розділах надав безпрецедентну інформацію. Зокрема, щорічний звіт містить дані про експортовані та імпортовані озброєння з повним описом продукції, її вартості та кількості, з розбивкою за компаніями. Також подано дані щодо виданих ліцензій, із зазначенням типу, вартості та кількості озброєнь, так само з розбивкою за компаніями. Хоч італійський звіт містить достатній обсяг інформації, його складна структура не забезпечує повної прозорості. З іншого боку, італійська система звітності — одна з небагатьох, що подають дані про експорт продукції подвійного використання. Проте, найбільшу прозорість у цьому аспекті забезпечує ірландська система, де щомісяця в Інтернеті розміщуються статистичні дані про видачу ліцензій на експорт продукції подвійного використання, яка підпадає під Контрольний список, із зазначенням кількості, дати та країни призначення.

Голландський щорічний звіт відрізняє дуже високий рівень деталізації даних про відмову в наданні ліцензій. Він подає повне найменування товарів, за якими відмовлено в ліцензії, країну призначення, отримувача, кінцевого користувача, причину, дату та номер відмови.

Порівняно високий рівень прозорості, властивий системам звітності цих небагатьох країн, в інших державах не спостерігається. Австрія, Греція і Люксембург не надають публічної інформації про видані ліцензії. Данія також має дуже обмежену систему звітності, лише Раді з зовнішньої політики надається конфіденційний звіт без даних про експортні ліцензії та поставки. Іспанія публікує щорічний звіт, але він містить лише вартість експорту й не подає подробиць наданих ліцензій, типу та кількості експортованої продукції, кінцевих користувачів і поставок для сил безпеки та поліції. Французький звіт містить лише інформацію про експортні ліцензії, розбиту на три дуже загальні категорії. Обмеженість даних про експорт озброєнь, продукції подвійного використання та обладнання для сил поліції і безпеки з цих та інших країн заважає всебічному аналізу та суттєво знижує рівень звітності урядів.

Парламентський контроль

Парламентські дебати та обговорення в парламенті окремих питань — важливі інструменти контролю та аналізу політики уряду. В багатьох країнах парламент розглядає окремі питання політики або ліцензування. Проте, змістовність відповідей на такі запити дуже різна. Наприклад, у Нідерландах, де діє далекосяжний Закон про свободу інформації, у відповідь на парламентські запити зазвичай надається дуже детальна інформація, на відміну від таких держав, як Австрія та Італія, де відповідям

бракує конкретики, що обмежує корисність цього інструменту громадського контролю.

Дуже мало національних парламентів держав-членів ЄС мають право контролювати застосування національних механізмів експертного контролю до або після видачі ліцензій. У Великій Британії для розгляду щорічного звіту Уряду про контроль за стратегічним експортом було утворено спільний чотирьохсторонній Комітет. Важливо, що в своїй останній доповіді Комітет рекомендував запровадити двохетапну систему попереднього розгляду ліцензій на експорт озброєнь у Парламенті. В разі реалізації цієї системи буде досягнутий чи не найвищий рівень парламентського контролю у Європі.

В Швеції система попереднього розгляду в Парламенті діє з 1984р. Шведський Уряд консультується з питань політики експортного контролю зі спеціальним органом — Радою експортного контролю, до якої входять нинішні та колишні депутати Парламенту. Хоча заперечення Ради не мають обов'язкового характеру, на практиці одностайна незгода Ради завжди призводила до відмови в наданні ліцензії. Шведська система гарантує участь Парламенту в процесі ліцензування та допомагає забезпечити неухильне застосування критеріїв ліцензування експорту.

Іншим важливим засобом контролю є регулярні парламентські дебати стосовно здійснення політики експортного контролю. Втім, регулярно такі дебати проводяться лише в Нідерландах і Швеції.

Зведена доповідь ЄС

В грудні 2000р. Рада Міністрів ЄС оприлюднила другу Зведену доповідь з аналізу щорічного розгляду дотримання Кодексу поведінки протягом року. Хоча публікація цих Зведених доповідей є позитивним кроком, вони подають лише основні дані про експорт озброєнь — кількість ліцензій, виданих державами-учасницями, їх загальну вартість і кількість проведених за ініціативою кожної країни двосторонніх консультацій, пов'язаних зі зміною попереднього рішення про надання ліцензій. Це дає дуже обмежене уявлення про виконання Кодексу поведінки окремими країнами. Залишається сподіватися, що наступні доповіді будуть докладнішими, повнішими й міститимуть інформацію про:

- видані ліцензії на експорт озброєнь до окремих країн;
- відхилені експортні ліцензії з поясненнями причин відмови;
- результати всіх двосторонніх консультацій про "незмінність попереднього рішення стосовно надання ліцензій".

2. До високих спільних стандартів і принципів

Попри деякі позитивні зміни, що сталися протягом останніх років, інформація, надана в щорічних звітах, дуже різниться для різних країн і часто є недостатньою для оцінки дотримання урядами національних норм експорту озброєнь і критеріїв Кодексу поведінки. Тому держави-учасниці мають працювати в напрямі укладання угоди в рамках ЄС про спільні принципи доступної для громадськості щорічної звітності про експорт озброєнь.

Як мінімум, кожен національний звіт має містити дані про надані та відхилені ліцензії на експорт усіх озброєнь і продукції подвійного використання, призначених для збройних сил, сил безпеки та поліції. Якщо інформація подається надто загально, наприклад, так, як це передбачає перелік військового майна Вассенаарської Угоди, слід надавати додаткові відомості, аби було зрозуміло, на які види техніки поширюється ліцензія (див. британський щорічний звіт). Так само необхідно надавати дані щодо кількості, вартості, країни призначення та кінцевого користувача продукції, дозволеної до експорту.

Нижче подається ідеальна класифікація інформації, яка, на думку міжнародної неурядової організації *Saferworld*, має включатися до національних щорічних звітів для забезпечення ефективного парламентського та громадського контролю за ліцензуванням експорту та для гарантування дотримання урядами своїх зобов'язань згідно з Кодексом поведінки ЄС.

Узагальнена інформація з політики експертного контролю

Необхідно надавати інформацію про політику ліцензування експорту держав-учасниць. До неї належать відомості про заплановані політичні кроки, договірні зобов'язання, міжнародні зобов'язання, важливі питання контролю над озброєннями тощо. Окремо слід інформувати про наступне.

Ембарго

Необхідно подавати перелік країн, поставки до яких заборонено, зазначаючи дату запровадження ембарго (та його скасування, якщо воно мало місце протягом звітного періоду), орган, що запровадив ембарго, країни чи сторони, яких воно стосується, та продукцію, на яку поширюється ембарго.

Дотримання Кодексу поведінки

Щорічний звіт має розглядати дотримання критеріїв і робочих положень Кодексу поведінки.

Дотримання критеріїв. Кожен із восьми критеріїв має розглядатися окремо, разом з питаннями, що виникли протягом звітного періоду у зв'язку з їх втіленням стосовно окремих кінцевих користувачів та регіонів. Такий розгляд має забезпечити застосування критеріїв Кодексу поведінки та визначити орієнтири для оцінки руху до бажаної спільної позиції.

Обмін інформацією про відмови. Проблеми обміну інформацією про відмови слід подавати разом з рішеннями, спрямованими на зміну або вдосконалення цієї процедури, або відповідних підходів, що можуть видаватися доцільними, зокрема, тих, що здійснюються в національних системах експертного контролю.

Задіяння консультаційних механізмів. Питання проведення консультацій у зв'язку зі зміною попереднього рішення про надання ліцензій слід подавати разом з рішеннями, спрямованими на зміну або вдосконалення національних систем експертного контролю. Як мінімум, слід подавати принаймні такі дані: факт проведення консультацій; яких відхилених ліцензій вони стосувалися; підсумки консультацій. Проте, найкраще було б повніше повідомляти про підстави для дискусії та її наслідки, з поясненням ухваленого рішення. Наприклад, консультації щодо зміни попередніх рішень вірогідно торкалися б питань тлумачення або застосування різних критеріїв до специфічних експортних поставок конкретним кінцевим користувачам. Таким чином, щорічний звіт мав би пояснювати конкретні питання, що виникли під

час консультацій, та будь-які досягнуті висновки щодо найкращого способу дій.

Повідомлення про рішення підтримати відмову іншої країни. Згадка в щорічних звітах про випадки відмови в наданні ліцензії після повідомлення про відмову в іншій країні допоможе засвідчити запровадження спільних підходів і таким чином створити основу для обговорення державами-учасницями питань втілення критеріїв.

Повідомлення про нехтування рішеннями іншої країни. В щорічному звіті необхідно повідомляти про всі випадки, коли рішення іншої держави не береться до уваги (як про видачу ліцензії в іншій державі, незважаючи на відмову держави-доповідача, так і про відмову в наданні ліцензії іншою державою після прийняття позитивного рішення державою-доповідачем). Документальні дані про питання та проблеми повідомлення стосовно нехтування попередніми рішеннями слід наводити разом із рішеннями, спрямованими на зміну чи вдосконалення національних систем експертного контролю.

Заходи, спрямовані на зміцнення співпраці з іншими державами та уніфікацію підходів до експорту озброєнь. Необхідно повідомляти про результати зусиль, спрямованих на зміцнення співпраці та уніфікацію підходів у цій сфері, а також обговорювати їх. Зокрема, в щорічному звіті можна було б аналізувати кроки, спрямовані на долучення країн Центральної і Східної Європи - асоційованих членів ЄС до передбачених Кодексом поведінки процесів обміну інформацією, консультацій і контролю.

Заходи, спрямовані на заохочення інших країн-експортерів озброєнь приєднуватися до Кодексу поведінки. Необхідно повідомляти про заходи, спрямовані на заохочення інших держав-експортерів озброєнь приєднуватися до Кодексу поведінки, та аналізувати їх. Так само можна визначати нові цілі, які заохочували б інших постачальників приєднуватися до Кодексу поведінки.

Зміни в законодавстві та пріоритети експертного контролю. Необхідно інформувати про нові національні закони та норми експертного контролю, запроваджені протягом звітного періоду, та про їх роль у втіленні Кодексу поведінки. Також необхідно подавати інформацію про пріоритети експертного контролю, у т.ч. про поточні (наприклад, контроль за посередниками в поставках озброєнь, виконання на національному рівні Програми спільних дій ЄС стосовно стрілецької зброї і Програми ЄС з попередження та протидії незаконним поставкам звичайних озброєнь) та про ті, що їх у наступному році або в більш віддаленій перспективі планується обговорити в рамках *COARM,* Вассенаарської Угоди та інших міжнародних форумів (наприклад, розробка системи спільних стандартів кінцевої сертифікації та моніторингу).

В іншому розділі звіту можна було б проілюструвати, як уряд планує реагувати на обмеження щодо розповсюдження озброєнь в інших регіонах, і як він збирається підтримувати мораторій країн *ECOWAS* та інші подібні ініціативи через обмеження в наданні експортних ліцензій.

Інформація про ліцензування експорту

Необхідно окремо подавати інформацію стосовно кожної країни, для якої було надано ліцензію на експорт озброєнь (включаючи стрілецьку та легку зброю), продукції подвійного використання й обладнання для сил поліції та безпеки. Стосовно кожної країни слід надавати таку інформацію:

Дані про надані ліцензії

- докладна характеристика продукції, дозволеної до експорту;
- кількість продукції, на яку видано ліцензію;
- вартість кожної виданої ліцензії;
- кінцевий користувач продукції;
- тип наданої ліцензії (окремі індивідуальні чи генеральні ліцензії);
- загальна вартість усіх ліцензій, виданих протягом звітного періоду.

Дані про відхилені ліцензії

Для кожної відхиленої заявки на ліцензію слід надавати таку інформацію:

- заявлена країна призначення;
- докладна характеристика продукції, на яку мала б поширюватися ліцензія;
- вартість продукції;
- заявлений отримувач;
- заявлений кінцевий користувач;
- кількість продукції;
- дата відмови;
- причина відмови, з посиланням на відповідний критерій ЄС.

Дані про експортовані (передані) озброєння

Оскільки не всіма виданими ліцензіями користуються, слід надавати дані про фактичні поставки озброєнь і продукції подвійного використання. Необхідно дублювати відомості, передані до Реєстру звичайних озброєнь ООН, і додаткову інформацію (зокрема, докладніші дані про поставки ракет малої дальності, звичайних озброєнь та стрілецької зброї). Якщо національні правила обліку є недостатньо суворими, виправлення цього недоліку може потребувати певного часу. Для цього країнам ЄС необхідно розробити спільні принципи звітності про поставки озброєнь, продукції подвійного використання й обладнання для сил безпеки та поліції. Це зрештою може призвести до створення "реєстру поставок", де зазначалася б уся або переважна частина наступної інформації:

- докладна характеристика експортованої продукції;
- кількість продукції, експортованої за кожною ліцензією;
- вартість кожної ліцензійної експортної поставки;
- кінцевий користувач продукції;
- тип ліцензії, за якою було експортовано продукцію (окремі індивідуальні чи генеральні ліцензії);
- загальна вартість усіх експортних поставок протягом звітного періоду.

Також необхідно включати дані про міжурядові поставки.

ФЕДЕРАЛЬНЫЙ ЗАКОН ОБ ЭКСПОРТНОМ КОНТРОЛЕ*

Настоящий Федеральный закон устанавливает принципы осуществления государственной политики, правовые основы деятельности органов государственной власти Российской Федерации в области экспортного контроля, а также определяет права, обязанности и ответственность участников внешнеэкономической деятельности.

Глава I. ОБЩИЕ ПОЛОЖЕНИЯ

Статья 1. Основные понятия

Для целей настоящего Федерального закона используются следующие основные понятия:

внешнеэкономическая деятельность — внешнеторговая, инвестиционная и иная деятельность, включая производственную кооперацию, в области международного обмена товарами, информацией, работами, услугами, результатами интеллектуальной деятельности, в том числе исключительными правами на них (интеллектуальная собственность);

экспортный контроль — комплекс мер, обеспечивающих реализацию установленного настоящим Федеральным законом, другими федеральными законами и иными нормативными правовыми актами Российской Федерации порядка осуществления внешнеэкономической деятельности в отношении товаров, информации, работ, услуг, результатов интеллектуальной деятельности, которые могут быть использованы при создании оружия массового поражения, средств его доставки, иных видов вооружения и военной техники;

внутрифирменная программа экспортного контроля — мероприятия организационного, административного, информационного и иного характера, осуществляемые организациями в целях соблюдения правил экспортного контроля;

оружие массового поражения — ядерное, химическое, бактериологическое (биологическое) и токсинное оружие;

средства доставки — ракеты и беспилотные летательные аппараты, способные доставлять оружие массового поражения;

контролируемые товары и технологии — сырье, материалы, оборудование, научно-техническая информация, работы, услуги, результаты интеллектуальной деятельности, которые в силу своих особенностей и свойств могут внести существенный вклад в создание оружия массового поражения, средств его доставки, иных видов вооружения и военной техники;

российские участники внешнеэкономической деятельности (российские лица) — юридические лица, созданные в соответствии с законодательством Российской Федерации, имеющие постоянное местонахождение на ее территории, а также индивидуальные предприниматели, зарегистрированные на территории Российской Федерации в порядке, установленном законодательством Российской Федерации, физические лица, имеющие постоянное или преимущественное место жительства на территории Российской Федерации, обладающие правом осуществления внешнеэкономической деятельности в соответствии с законодательством Российской Федерации;

иностранные лица — юридические лица и организации в иной организационно-правовой форме, гражданская правоспособность которых определяется по праву иностранного государства, в котором они учреждены;

физические лица, гражданская правоспособность и гражданская дееспособность которых определяются по праву иностранного государства, гражданами которого они являются, и лица без гражданства, гражданская дееспособность которых определяется по праву иностранного государства, в котором данные лица имеют постоянное место жительства.

* Принят Государственной Думой 22 июня 1999г. Одобрен Советом Федерации 2 июля 1999г. Див.: *http://www.referent.ru.*

Статья 2. Сфера применения настоящего Федерального закона

Настоящий Федеральный закон регулирует отношения органов государственной власти Российской Федерации и российских участников внешнеэкономической деятельности при осуществлении экспортного контроля. Действие настоящего Федерального закона распространяется на внешнеэкономическую деятельность в отношении товаров, информации, работ, услуг, результатов интеллектуальной деятельности, которые могут быть использованы при создании оружия массового поражения, средств его доставки, иных видов вооружения и военной техники, в части осуществления экспортного контроля в целях, установленных настоящим Федеральным законом. Экспортный контроль в отношении вооружения и военной техники, а также информации, работ, услуг, результатов интеллектуальной деятельности, в том числе исключительных прав на них (интеллектуальной собственности), являющихся продукцией военного назначения, осуществляется в соответствии с законодательством Российской Федерации в области военно-технического сотрудничества.

Статья 3. Законодательство Российской Федерации в области экспортного контроля

Законодательство Российской Федерации в области экспортного контроля основывается на Конституции Российской Федерации и состоит из настоящего Федерального закона, других федеральных законов и принимаемых в соответствии с ними иных нормативных правовых актов Российской Федерации. Вопросы обеспечения экспортного контроля находятся в исключительном ведении Российской Федерации.

Статья 4. Цели экспортного контроля

Основными целями экспортного контроля являются:

защита интересов Российской Федерации;

реализация требований международных договоров Российской Федерации в области нераспространения оружия массового поражения, средств его доставки, а также в области контроля за экспортом продукции военного и двойного назначения;

создание условий для интеграции экономики Российской Федерации в мировую экономику.

Статья 5. Принципы государственной политики в области экспортного контроля

1. Российская Федерация проводит государственную политику в области экспортного контроля, которая является составной частью внутренней и внешней политики Российской Федерации и осуществляется исключительно в целях обеспечения безопасности государства, его политических, экономических и военных интересов.

2. Государственная политика в области экспортного контроля формируется в соответствии со следующими основными принципами:

добросовестность выполнения международных обязательств Российской Федерации в области нераспространения оружия массового поражения, средств его доставки, а также в области контроля за экспортом продукции военного и двойного назначения;

законность, гласность и доступность информации по вопросам экспортного контроля;

приоритет интересов безопасности государства;

осуществление экспортного контроля только в той мере, в какой это необходимо для достижения его целей;

единство таможенной территории Российской Федерации;

гармонизация процедур и правил экспортного контроля с общепризнанными международными нормами и практикой;

взаимодействие с международными организациями и иностранными государствами в области экспортного контроля в целях укрепления международной безопасности и стабильности, предотвращения распространения оружия массового поражения и средств его доставки.

Статья 6. Списки (перечни) контролируемых товаров и технологий

Списки (перечни) контролируемых товаров и технологий утверждаются указами Президента Российской Федерации по представлению Правительства Российской Федерации. Указы Президента Российской Федерации об утверждении списков (перечней) контролируемых товаров и технологий вступают в силу не ранее чем через три месяца со дня их официального опубликования. Списки (перечни) контролируемых товаров и технологий разрабатываются федеральными органами исполнительной власти с привлечением представителей Федерального Собрания Российской Федерации, промышленных и научных организаций, их ассоциаций и союзов.

Статья 7. Методы осуществления экспортного контроля

Экспортный контроль в Российской Федерации осуществляется посредством методов правового регулирования внешнеэкономической деятельности, включающих в себя:

идентификацию контролируемых товаров и технологий, то есть установление соответствия конкретных сырья, материалов, оборудования, научно-технической информации, работ, услуг, результатов интеллектуальной деятельности, являющихся объектами внешнеэкономических операций, товарам и технологиям, включенным в списки (перечни), указанные в статье 6 настоящего Федерального закона;

разрешительный порядок осуществления внешнеэкономических операций с контролируемыми товарами и технологиями, предусматривающий лицензирование или иную форму их государственного регулирования;

таможенный контроль и таможенное оформление вывоза из Российской Федерации контролируемых товаров и технологий в соответствии с законодательством Российской Федерации о таможенном деле;

валютный контроль за осуществлением внешнеэкономических операций с товарами, информацией, работами, услугами, результатами интеллектуальной деятельности, в том числе за своевременностью и полнотой поступления валютной выручки на счета в уполномоченные банки Российской Федерации;

применение мер государственного принуждения (санкций) в отношении лиц, нарушивших установленный настоящим Федеральным законом, другими

федеральными законами и иными нормативными правовыми актами Российской Федерации порядок осуществления внешнеэкономической деятельности в отношении товаров, информации, работ, услуг, результатов интеллектуальной деятельности, которые могут быть использованы при создании оружия массового поражения, средств его доставки, иных видов вооружения и военной техники, или предпринявших попытку совершить такие действия.

Глава II. ПРАВОВЫЕ ОСНОВЫ ОРГАНИЗАЦИИ ЭКСПОРТНОГО КОНТРОЛЯ

Статья 8. Полномочия Президента Российской Федерации и Правительства Российской Федерации в области экспортного контроля

Президент Российской Федерации:

определяет основные направления государственной политики в области экспортного контроля;

обеспечивает согласованное функционирование и взаимодействие органов государственной власти Российской Федерации в области экспортного контроля;

утверждает списки (перечни) контролируемых товаров и технологий.

Правительство Российской Федерации:

организует реализацию государственной политики в области экспортного контроля, в том числе в отношении международных режимов экспортного контроля;

определяет на основании и во исполнение настоящего Федерального закона, других федеральных законов и указов Президента Российской Федерации порядок осуществления внешнеэкономической деятельности в отношении товаров, информации, работ, услуг, результатов интеллектуальной деятельности, которые могут быть использованы при создании оружия массового поражения, средств его доставки, иных видов вооружения и военной техники;

принимает в пределах своей компетенции решения о проведении переговоров и подписании международных договоров Российской Федерации в области экспортного контроля;

осуществляет на основании Конституции Российской Федерации, федеральных конституционных законов, федеральных законов и указов Президента Российской Федерации иные полномочия в области экспортного контроля.

Статья 9. Межведомственный координационный орган по экспортному контролю

В целях обеспечения реализации государственной политики в области экспортного контроля, в том числе в отношении международных режимов экспортного контроля, а также в целях координации деятельности федеральных органов исполнительной власти и организационно-методического руководства работами по экспортному контролю в Российской Федерации образуется межведомственный координационный орган по экспортному контролю. Положение о межведомственном координационном органе по экспортному контролю и его персональный состав утверждаются Президентом Российской Федерации. **В заседаниях межведомственного координационного органа по экспортному контролю могут участвовать представители Федерального Собрания Российской Федерации.**

Статья 10. Полномочия федеральных органов исполнительной власти в области экспортного контроля

Федеральные органы исполнительной власти обеспечивают исполнение настоящего Федерального закона, указов и распоряжений Президента Российской Федерации, постановлений и распоряжений Правительства Российской Федерации и международных обязательств Российской Федерации в области экспортного контроля в соответствии с полномочиями, возложенными на них законодательством Российской Федерации.

Статья 11. Специально уполномоченный федеральный орган исполнительной власти в области экспортного контроля

Реализация государственной политики, функциональное регулирование и организация межведомственного взаимодействия в области экспортного контроля в Российской Федерации возлагаются на специально уполномоченный федеральный орган исполнительной власти в области экспортного контроля, определенный Правительством Российской Федерации. Специально уполномоченный федеральный орган исполнительной власти в области экспортного контроля является органом валютного контроля. Полномочия указанного федерального органа исполнительной власти в области валютного контроля устанавливаются Правительством Российской Федерации. Вносимые на рассмотрение Правительства Российской Федерации предложения федеральных органов исполнительной власти, затрагивающие вопросы экспортного контроля, подлежат согласованию со специально уполномоченным федеральным органом исполнительной власти в области экспортного контроля. Специально уполномоченный федеральный орган исполнительной власти в области экспортного контроля совместно с другими федеральными органами исполнительной власти организует работу по информированию российских участников внешнеэкономической деятельности о целях, процедурах и правилах экспортного контроля.

Статья 12. Нормативные правовые акты федеральных органов исполнительной власти в области экспортного контроля

На основании и во исполнение настоящего Федерального закона, других федеральных законов, указов Президента Российской Федерации и постановлений Правительства Российской Федерации федеральные органы исполнительной власти могут издавать в пределах своей компетенции нормативные правовые акты в области экспортного контроля. Нормативные правовые акты, издаваемые федеральными органами исполнительной власти, подлежат государственной регистрации в порядке, установленном законодательством Российской Федерации.

Статья 13. Право доступа к информации

Федеральные органы законодательной власти, а также федеральные органы исполнительной власти,

осуществляющие полномочия в области экспортного контроля, имеют право запрашивать и получать документы и информацию, необходимые для целей экспортного контроля.

Статья 14. Обязанности участников внешнеэкономической деятельности по предоставлению информации для целей экспортного контроля

Российские участники внешнеэкономической деятельности обязаны по требованию федеральных органов исполнительной власти, осуществляющих полномочия в области экспортного контроля, предоставлять документы, объяснения в письменной и устной формах, иную информацию, необходимые для выполнения указанными органами задач и функций, предусмотренных настоящим Федеральным законом и иными нормативными правовыми актами Российской Федерации в области экспортного контроля. Российские участники внешнеэкономической деятельности несут ответственность за достоверность информации, предоставляемой для целей экспортного контроля федеральным органам исполнительной власти, осуществляющим полномочия в области экспортного контроля.

Статья 15. Обязанности федеральных органов исполнительной власти в отношении предоставленной информации

Информация, предоставленная федеральным органам исполнительной власти, осуществляющим полномочия в области экспортного контроля, участниками внешнеэкономической деятельности в соответствии с настоящим Федеральным законом и иными нормативными правовыми актами Российской Федерации в области экспортного контроля, используется исключительно в целях экспортного контроля. Информация, составляющая государственную, коммерческую и иную охраняемую законом тайну, а также конфиденциальная информация не должна разглашаться, использоваться должностными лицами указанных органов в личных целях, передаваться третьим лицам, за исключением случаев, предусмотренных законодательством Российской Федерации.

Статья 16. Внутрифирменные программы экспортного контроля в организациях

В целях обеспечения выполнения установленного настоящим Федеральным законом, другими федеральными законами и иными нормативными правовыми актами Российской Федерации порядка осуществления внешнеэкономической деятельности в отношении товаров, информации, работ, услуг, результатов интеллектуальной деятельности, которые могут быть использованы при создании оружия массового поражения, средств его доставки, иных видов вооружения и военной техники, предотвращения правонарушений в указанной области федеральные органы исполнительной власти содействуют созданию в организациях внутрифирменных программ экспортного контроля и оказывают им необходимую информационно-методическую помощь. Создание внутрифирменных программ экспортного контроля является обязательным для организаций, осуществляющих научную и (или) производственную деятельность по обеспечению федеральных государственных нужд в области поддержания обороноспособности и безопасности Российской Федерации и систематически получающих доходы от внешнеэкономических операций с контролируемыми товарами и технологиями. Специально уполномоченный федеральный орган исполнительной власти в области экспортного контроля организует в соответствии с законодательством Российской Федерации государственную аккредитацию организаций, создавших внутрифирменные программы экспортного контроля, и выдает им свидетельства о государственной аккредитации. Порядок государственной аккредитации организаций, создавших внутрифирменные программы экспортного контроля, определяется Правительством Российской Федерации.

Статья 17. Проверки финансово-хозяйственной деятельности

В целях обеспечения соблюдения законодательства Российской Федерации в области экспортного контроля при наличии оснований полагать, что указанное законодательство не соблюдается или соблюдается не в полной мере, специально уполномоченный федеральный орган исполнительной власти в области экспортного контроля вправе назначать или проводить в пределах своей компетенции проверки финансово-хозяйственной деятельности лиц, осуществляющих внешнеэкономические операции с товарами, информацией, работами, услугами, результатами интеллектуальной деятельности. При проведении проверок финансово-хозяйственной деятельности должностные лица специально уполномоченного федерального органа исполнительной власти в области экспортного контроля имеют право:

требовать безвозмездного предоставления любых документов (в том числе банковских и таможенных) и информации, необходимых для выполнения указанными должностными лицами своих функций, и знакомиться с такими документами и информацией;

получать от лиц, финансово-хозяйственная деятельность которых проверяется, справки, объяснения в письменной и устной формах;

получать документы, которые могут свидетельствовать о нарушении законодательства Российской Федерации в области экспортного контроля;

составлять на основании результатов проверок акты (протоколы) с указанием конкретных нарушений;

вносить предписания, обязывающие лица, финансово-хозяйственная деятельность которых проверяется, устранить выявленные нарушения, а также устанавливать сроки устранения таких нарушений;

осуществлять иные предусмотренные законодательством Российской Федерации полномочия. Действия должностных лиц специально уполномоченного федерального органа исполнительной власти в области экспортного контроля при проведении проверок финансово-хозяйственной деятельности не должны причинять неправомерный ущерб лицам, финансово-хозяйственная деятельность которых проверяется. Полученная в ходе таких проверок информация является конфиденциальной, и на нее распространяется действие статьи 15 настоящего Федерального закона.

Глава III. РЕГУЛИРОВАНИЕ ВНЕШНЕЭКОНОМИЧЕСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ В ОТНОШЕНИИ ТОВАРОВ, ИНФОРМАЦИИ, РАБОТ, УСЛУГ, РЕЗУЛЬТАТОВ ИНТЕЛЛЕКТУАЛЬНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ, КОТОРЫЕ МОГУТ БЫТЬ ИСПОЛЬЗОВАНЫ ПРИ СОЗДАНИИ ОРУЖИЯ МАССОВОГО ПОРАЖЕНИЯ, СРЕДСТВ ЕГО ДОСТАВКИ, ИНЫХ ВИДОВ ВООРУЖЕНИЯ И ВОЕННОЙ ТЕХНИКИ

Статья 18. Требования к внешнеэкономическим сделкам с контролируемыми товарами и технологиями

Внешнеэкономические сделки, предусматривающие передачу контролируемых товаров и технологий иностранному лицу, должны совершаться при наличии письменного обязательства иностранного лица о том, что указанные товары и технологии не будут использоваться в целях создания оружия массового поражения и средств его доставки. Правительство Российской Федерации вправе устанавливать дополнительные требования к условиям, на которых должны совершаться внешнеэкономические сделки с контролируемыми товарами и технологиями, в том числе право проверки использования иностранным лицом полученных по сделке товаров и технологий в соответствии с принятыми обязательствами.

Статья 19. Лицензирование внешнеэкономических операций с контролируемыми товарами и технологиями

Внешнеэкономические операции, предусматривающие передачу контролируемых товаров и технологий иностранному лицу, подлежат лицензированию. Лицензии на осуществление внешнеэкономических операций с контролируемыми товарами и технологиями, предусматривающих передачу их иностранному лицу, выдаются федеральным органом исполнительной власти, указанным в части четвертой статьи 12 Федерального закона “О государственном регулировании внешнеторговой деятельности”. На экспорт отдельных видов контролируемых товаров в иностранные государства, придерживающиеся в своей внутренней и внешней политике общепризнанных принципов и норм международного права в области нераспространения оружия массового поражения и средств его доставки, могут выдаваться генеральные лицензии, то есть лицензии с указанием количества товаров без определения конкретного покупателя. Перечень иностранных государств и виды контролируемых товаров, на экспорт которых разрешается выдача генеральных лицензий, устанавливаются Правительством Российской Федерации. Генеральная лицензия может выдаваться только российскому юридическому лицу, создавшему внутрифирменную программу экспортного контроля и получившему в установленном порядке свидетельство о государственной аккредитации, предусмотренное статьей 16 настоящего Федерального закона. Вывоз из Российской Федерации контролируемых товаров и технологий без передачи их иностранному лицу, в частности для демонстрации на выставках или в целях использования для собственных нужд, может осуществляться без лицензий при условии, что такие товары и технологии будут оставаться под непосредственным контролем российского лица, осуществляющего их вывоз из Российской Федерации, и будут возвращены в Российскую Федерацию в установленные сроки. Решение о вывозе из Российской Федерации контролируемых товаров и технологий без лицензий принимается межведомственным координационным органом по экспортному контролю в порядке, определенном Правительством Российской Федерации.

Статья 20. Всеобъемлющий контроль

1. Российским лицам запрещается заключать, совершать внешнеэкономические сделки с товарами, информацией, работами, услугами, результатами интеллектуальной деятельности или участвовать в них любым иным образом в случае, если таким лицам достоверно известно, что данные товары, информация, работы, услуги, результаты интеллектуальной деятельности будут использованы иностранным государством или иностранным лицом для целей создания оружия массового поражения и средств его доставки.

2. Российские участники внешнеэкономической деятельности обязаны получить в порядке, установленном нормативными правовыми актами Российской Федерации, разрешение межведомственного координационного органа по экспортному контролю на осуществление внешнеэкономических операций с товарами, информацией, работами, услугами, результатами интеллектуальной деятельности, не подпадающими под действие списков (перечней), указанных в статье 6 настоящего Федерального закона, в тех случаях, если российские участники внешнеэкономической деятельности:

информированы специально уполномоченным федеральным органом исполнительной власти в области экспортного контроля или иным компетентным государственным органом о том, что данные товары, информация, работы, услуги, результаты интеллектуальной деятельности могут быть использованы в целях, указанных в пункте 1 настоящей статьи;

имеют основания полагать, что данные товары, информация, работы, услуги, результаты интеллектуальной деятельности могут быть использованы в целях, указанных в пункте 1 настоящей статьи.

Статья 21. Государственная экспертиза внешнеэкономических сделок

Внешнеэкономические сделки с товарами, информацией, работами, услугами, результатами интеллектуальной деятельности, на которые в соответствии со статьями 6 и 20 настоящего Федерального закона распространяется экспортный контроль, подлежат государственной экспертизе. Государственная экспертиза проводится федеральными органами исполнительной власти и заключается в анализе документов и информации, имеющих отношение к внешнеэкономической сделке, в целях определения ее соответствия международным обязательствам Российской Федерации, государственным интересам и требованиям экологической безопасности. Результаты государственной экспертизы являются основанием для выдачи либо отказа в выдаче лицензии или разрешения, предусмотренных статьями 19 и 20 настоящего Федерального закона. Порядок и условия проведения государственной экспертизы устанавливаются Правительством Российской Федерации.

Статья 22. Общие требования к порядку выдачи, оформления, приостановления действия лицензии или разрешения и аннулирования лицензии или разрешения

1. Лицензии или разрешения на осуществление внешнеэкономических операций с товарами, информацией, работами, услугами, результатами интеллектуальной деятельности, предусмотренные статьями

19 и 20 настоящего Федерального закона (далее — лицензии или разрешения), выдаются соответствующим государственным органом на основании письменных заявлений российских лиц, совершающих указанные операции. К заявлениям должны прилагаться документы, содержащие точные сведения о товарах, об информации, о работах, об услугах, о результатах интеллектуальной деятельности с указанием иностранного государства, на территорию которого товары, информация, работы, услуги, результаты интеллектуальной деятельности будут вывезены. В зависимости от вида товаров, информации, работ, услуг, результатов интеллектуальной деятельности и специфики внешнеэкономических операций с ними федеральными законами и иными нормативными правовыми актами Российской Федерации может быть предусмотрено представление дополнительных документов, а также могут быть установлены требования к их оформлению.

2. Решение о выдаче либо об отказе в выдаче лицензии или разрешения принимается государственным органом, указанным соответственно в статьях 19 и 20 настоящего Федерального закона, в срок не более чем сорок пять дней со дня получения заявлений и документов, указанных в пункте 1 настоящей статьи. Нормативными правовыми актами Российской Федерации могут устанавливаться более короткие сроки принятия решения о выдаче либо об отказе в выдаче лицензий или разрешений. Государственный орган, принявший решение о выдаче либо об отказе в выдаче лицензии или разрешения, обязан уведомить об этом заявителя в течение трех дней после принятия соответствующего решения. Уведомление об отказе в выдаче лицензии или разрешения направляется (вручается) заявителю в письменной форме с указанием основания отказа.

3. Основанием для отказа в выдаче лицензии или разрешения является:

наличие в документах, представленных заявителем, недостоверной, искаженной или неполной информации;

отрицательное заключение государственной экспертизы, проведенной в соответствии со статьей 21 настоящего Федерального закона;

осуществление внешнеэкономической операции с товарами, информацией, работами, услугами, результатами интеллектуальной деятельности на условиях, при которых наносится ущерб или возникает угроза причинения ущерба интересам Российской Федерации;

иное предусмотренное законодательством Российской Федерации об экспортном контроле основание.

4. За рассмотрение заявления о выдаче лицензии или разрешения и оформление таких лицензии или разрешения государственным органом, на который возложена выдача указанных документов, взымается плата в размере, установленном Правительством Российской Федерации в соответствии с законодательством Российской Федерации. Суммы платы за рассмотрение заявлений о выдаче лицензий или разрешений и оформление таких лицензий или разрешений зачисляются в федеральный бюджет.

5. Лицензия или разрешение могут устанавливать дополнительные условия осуществления внешнеэкономических операций, а также требования к товарам, информации, работам, услугам, результатам интеллектуальной деятельности, являющимся объектами таких операций. Лицензия или разрешение могут использоваться их законным владельцем только для совершения той внешнеэкономической операции с товарами, информацией, работами, услугами, результатами интеллектуальной деятельности, на осуществление которой такие лицензия или разрешение были выданы.

6. Лицензия или разрешение могут быть аннулированы без предварительного уведомления либо их действие может быть приостановлено государственным органом, которым указанные документы были выданы, в случае:

предоставления владельцем лицензии или разрешения соответствующего заявления;

ликвидации юридического лица, которому лицензия или разрешение выданы;

нарушения владельцем лицензии или разрешения требований и условий таких лицензии или разрешения;

нарушения владельцем лицензии или разрешения законодательства Российской Федерации;

незаконности решения о выдаче лицензии или разрешения;

возникновения иных предусмотренных законодательством Российской Федерации в области экспортного контроля оснований. Решение о приостановлении действия лицензии или разрешения либо об аннулировании лицензии или разрешения доводится государственным органом, которым указанные документы были выданы, до владельца лицензии или разрешения не позднее чем через три дня со дня принятия такого решения.

7. Правительство Российской Федерации вправе устанавливать в пределах своей компетенции дополнительные требования к порядку выдачи, оформления, приостановления действия лицензий и разрешений либо аннулирования лицензий и разрешений, которые не должны противоречить настоящему Федеральному закону, а также условия выдачи, оформления лицензий и разрешений, приостановления их действия или их аннулирования.

Статья 23. Учет внешнеэкономических сделок

Российские участники внешнеэкономической деятельности обязаны вести учет внешнеэкономических сделок с товарами, информацией, работами, услугами, результатами интеллектуальной деятельности для целей экспортного контроля. Документы, относящиеся к внешнеэкономическим сделкам с товарами, информацией, работами, услугами, результатами интеллектуальной деятельности, должны храниться в течение трех лет, если более длительный срок хранения не установлен законодательством Российской Федерации. Порядок и форма учета внешнеэкономических сделок для целей экспортного контроля определяются специально уполномоченным федеральным органом исполнительной власти в области экспортного контроля.

Статья 24. Идентификация контролируемых товаров и технологий

Идентификация контролируемых товаров и технологий, а также совершение всех необходимых действий, связанных с получением лицензий на осуществление внешнеэкономических операций с контролируемыми товарами и технологиями или разрешений на их вывоз из Российской Федерации без лицензий, является обязанностью российского

участника внешнеэкономической деятельности. Российский участник внешнеэкономической деятельности вправе поручить проведение идентификации контролируемых товаров и технологий организации, получившей в установленном Правительством Российской Федерации порядке специальное разрешение на осуществление деятельности по идентификации контролируемых товаров и технологий (далее — экспертная организация), посредством заключения соответствующего договора с такой экспертной организацией. В этом случае ответственность за правильность и обоснованность результатов идентификации контролируемых товаров и технологий несет экспертная организация.

Статья 25. Запреты и ограничения внешнеэкономической деятельности в отношении товаров, информации, работ, услуг, результатов интеллектуальной деятельности, которые могут быть использованы при создании оружия массового поражения, средств его доставки, иных видов вооружения и военной техники

В целях защиты национальных интересов и выполнения международных обязательств Российской Федерации могут устанавливаться запреты и ограничения внешнеэкономической деятельности в отношении товаров, информации, работ, услуг, результатов интеллектуальной деятельности, которые могут быть использованы при создании оружия массового поражения, средств его доставки, иных видов вооружения и военной техники. Запреты и ограничения внешнеэкономической деятельности в отношении товаров, информации, работ, услуг, результатов интеллектуальной деятельности, которые могут быть использованы при создании оружия массового поражения, средств его доставки, иных видов вооружения и военной техники, устанавливаемые в отношении отдельных иностранных государств исходя из интересов обеспечения безопасности Российской Федерации, вводятся федеральными законами. Запреты и ограничения внешнеэкономической деятельности в отношении товаров, информации, работ, услуг, результатов интеллектуальной деятельности, которые могут быть использованы при создании оружия массового поражения, средств его доставки, иных видов вооружения и военной техники, устанавливаемые в соответствии с международными обязательствами Российской Федерации, вводятся указами и распоряжениями Президента Российской Федерации. Запреты и ограничения внешнеэкономической деятельности в отношении товаров, информации, работ, услуг, результатов интеллектуальной деятельности, которые могут быть использованы при создании оружия массового поражения, средств его доставки, иных видов вооружения и военной техники, устанавливаемые в отношении отдельных иностранных лиц, занимающихся деятельностью с принципами нераспространения оружия массового поражения и средств его доставки, вводятся постановлениями Правительства Российской Федерации.

Глава IV. ОБЕСПЕЧЕНИЕ ЗАИНТЕРЕСОВАННЫХ ЛИЦ ИНФОРМАЦИЕЙ ПО ВОПРОСАМ ЭКСПОРТНОГО КОНТРОЛЯ

Статья 26. Получение информации о причинах принятого решения, действия (бездействия)

Российский участник внешнеэкономической деятельности, в отношении которого федеральным органом исполнительной власти принято решение, относящееся к вопросам экспортного контроля, а также российский участник внешнеэкономической деятельности, в отношении которого такое решение не принято в течение установленного законодательством Российской Федерации срока, вправе в двухмесячный срок со дня принятия такого решения либо истечения срока его принятия обратиться в указанный орган с запросом о причинах и об основаниях принятия решения или непринятия решения. Запрос подлежит рассмотрению федеральным органом исполнительной власти в месячный срок. При подаче запроса в письменной форме ответ должен быть дан также в письменной форме.

Статья 27. Опубликование нормативных правовых актов в области экспортного контроля

Нормативные правовые акты Российской Федерации в области экспортного контроля, а также издаваемые федеральными органами исполнительной власти нормативные правовые акты в области экспортного контроля подлежат официальному опубликованию в порядке, установленном законодательством Российской Федерации.

Статья 28. Информация о нормативных правовых актах в области экспортного контроля

Информация о нормативных правовых актах, указанных в статье 27 настоящего Федерального закона, в том числе о названии нормативного правового акта, его предмете и об издании, в котором такой акт опубликован, предоставляется специально уполномоченным федеральным органом исполнительной власти в области экспортного контроля всем заинтересованным российским участникам внешнеэкономической деятельности и гражданам бесплатно.

Глава V. МЕЖДУНАРОДНОЕ СОТРУДНИЧЕСТВО РОССИЙСКОЙ ФЕДЕРАЦИИ В ОБЛАСТИ ЭКСПОРТНОГО КОНТРОЛЯ

Статья 29. Цели и формы международного сотрудничества Российской Федерации в области экспортного контроля

Международное сотрудничество Российской Федерации в области экспортного контроля осуществляется в целях:

координации усилий и взаимодействия с иностранными государствами по предотвращению распространения оружия массового поражения, средств его доставки, а также технологий их создания;

содействия формированию стабильной и безопасной системы международных отношений;

создания благоприятных условий для интеграции экономики Российской Федерации в мировую экономику на равноправной и взаимовыгодной основе;

активизации участия Российской Федерации в международном обмене товарами, информацией, работами, услугами, результатами интеллектуальной деятельности, в том числе исключительными правами на них (интеллектуальная собственность), расширения возможностей для доступа российских участников внешнеэкономической деятельности на мировые рынки высоких технологий;

совершенствования международных и внутригосударственных механизмов экспортного контроля, выявления фактов нарушений законодательства Российской Федерации в области экспортного контроля и совершивших их лиц. Международное сотрудничество Российской Федерации в области экспортного

контроля осуществляется посредством участия Российской Федерации в международных режимах экспортного контроля и международных форумах, проведения переговоров и консультаций с иностранными государствами, взаимного обмена информацией, а также реализации совместных программ и иных мероприятий в указанной области на двусторонней и многосторонней основе. Федеральные органы исполнительной власти осуществляют взаимодействие в области экспортного контроля с международными организациями, государственными органами, а также иностранными неправительственными организациями в пределах своей компетенции в порядке, установленном законодательством Российской Федерации. Российская Федерация содействует развитию контактов и обмену информацией между российскими общественными организациями и иностранными неправительственными организациями, целями которых является содействие эффективному функционированию внутригосударственных механизмов экспортного контроля.

Глава VI. ОТВЕТСТВЕННОСТЬ ЗА НАРУШЕНИЕ ЗАКОНОДАТЕЛЬСТВА РОССИЙСКОЙ ФЕДЕРАЦИИ В ОБЛАСТИ ЭКСПОРТНОГО КОНТРОЛЯ

Статья 30. Нарушение законодательства Российской Федерации в области экспортного контроля

Нарушением законодательства Российской Федерации в области экспортного контроля является:

осуществление внешнеэкономических операций с товарами, информацией, работами, услугами, результатами интеллектуальной деятельности, на которые в соответствии со статьями 6 и 20 настоящего Федерального закона распространяется экспортный контроль, без лицензий или разрешений;

получение лицензий или разрешений на осуществление внешнеэкономических операций с товарами, информацией, работами, услугами, результатами интеллектуальной деятельности, на которые в соответствии со статьями 6 и 20 настоящего Федерального закона распространяется экспортный контроль, посредством предоставления поддельных документов или содержащих недостоверные сведения документов;

нарушение требований и условий лицензий или разрешений на осуществление внешнеэкономических операций с товарами, информацией, работами, услугами, результатами интеллектуальной деятельности, на которые в соответствии со статьями 6 и 20 настоящего Федерального закона распространяется экспортный контроль;

неисполнение или ненадлежащее исполнение предписаний специально уполномоченного федерального органа исполнительной власти в области экспортного контроля;

создание препятствий для выполнения должностными лицами федеральных органов исполнительной власти, осуществляющих полномочия в области экспортного контроля, своих функций;

необоснованный отказ в предоставлении информации, запрашиваемой федеральными органами законодательной и исполнительной власти для целей экспортного контроля, ее умышленные искажение или сокрытие;

нарушение установленного порядка учета внешнеэкономических сделок с товарами, информацией, работами, услугами, результатами интеллектуальной деятельности для целей экспортного контроля.

Статья 31. Ответственность должностных лиц организаций и граждан за нарушение законодательства Российской Федерации в области экспортного контроля

Должностные лица организаций и граждане, виновные в нарушении законодательства Российской Федерации в области экспортного контроля, несут уголовную, административную и гражданско-правовую ответственность в соответствии с законодательством Российской Федерации.

Статья 32. Ответственность организаций за нарушение законодательства Российской Федерации в области экспортного контроля

1. Организации, нарушившие законодательство Российской Федерации в области экспортного контроля, могут быть подвергнуты штрафу. За правонарушения, предусмотренные частями первой, второй или третьей статьи 30 настоящего Федерального закона, налагается штраф в размере стоимости товаров, информации, работ, услуг, результатов интеллектуальной деятельности, явившихся непосредственными объектами указанных правонарушений. За правонарушения, предусмотренные частями четвертой или пятой статьи 30 настоящего Федерального закона, налагается штраф в размере стократного минимального размера оплаты труда, установленного законодательством Российской Федерации на момент наложения штрафа. Взыскание указанных в настоящей статье сумм штрафов производится специально уполномоченным федеральным органом исполнительной власти в области экспортного контроля.

2. В случае правонарушения, предусмотренного частями первой, второй или третьей статьи 30 настоящего Федерального закона, повлекшего за собой причинение существенного ущерба политическим и экономическим интересам Российской Федерации, обороне страны и безопасности государства либо совершенного повторно, организация может быть лишена права заниматься отдельными видами внешнеэкономической деятельности на срок до трех лет. Решение о лишении организации права заниматься отдельными видами внешнеэкономической деятельности принимается Правительством Российской Федерации по представлению межведомственного координационного органа по экспортному контролю.

Статья 33. Обжалование решений и действий (бездействия) федеральных органов исполнительной власти и их должностных лиц

Решения и действия (бездействие) федеральных органов исполнительной власти и их должностных лиц при осуществлении экспортного контроля могут быть обжалованы в суд в соответствии с законодательством Российской Федерации.

Глава VII. ЗАКЛЮЧИТЕЛЬНЫЕ ПОЛОЖЕНИЯ

Статья 34. Вступление в силу настоящего Федерального закона

1. Настоящий Федеральный закон вступает в силу со дня его официального опубликования.

2. Предложить Президенту Российской Федерации и поручить Правительству Российской Федерации привести свои нормативные правовые акты в соответствие с настоящим Федеральным законом.

Президент Российской Федерации
Б.ЕЛЬЦИН